

58

Kimmo Suomi

Liikunnan yhteissuunnittelumetodi

Metodin toimivuuden arviointi
Jyväskylän Huhtasuon lähiössä

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 1998

Kimmo Suomi

Liikunnan yhteissuunnittelumetodi

Metodin toimivuuden arviointi
Jyväskylän Huhtasuon lähiössä

Esitetään Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Liikunnan salissa L 304
joulukuun 5. päivänä 1998 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 1998

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 58

Kimmo Suomi

Liikunnan yhteissuunnittelumetodi

Metodin toimivuuden arviointi
Jyväskylän Huhtasuon lähiössä

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 1998

Editors
Harri Suominen
Department of Health Sciences, University of Jyväskylä.
Kaarina Nieminen
Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover picture: Jussi Jäppinen, Huhtasuo in the 1980's

Make-up: Esa Nykänen

URN:ISBN:978-951-39-7927-0
ISBN 978-951-39-7927-0 (PDF)
ISSN 0356-1070

ISBN 951-39-0322-2
ISSN 0356-1070

Copyright ● 1998, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä
and ER-Paino Ky, Lievestuore 1998

ABSTRACT

Suomi, Kimmo

Collaborative planning method of sports culture - Evaluation of the method in the Huhtasuo suburb of the city of Jyväskylä.

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 1998, 190 p.

(Studies in Sport, Physical Education and Health

ISSN 0356-1070; 58)

ISBN 951-39-0322-2

English summary

Diss.

This research is part of a wider development project for residential areas started by the Centre for Urban and Regional Studies at Helsinki University of Technology, namely the SOFY-project (combining social and physical conditions in the development of residential areas) and the project of the Ideal Community for Sport by the Finnish Society of Research in Sport and Physical Education. The research covers the major fields of the social sciences of sport - sports planning and sports administration.

The purpose of the study was to analyze the appropriateness of the collaborative planning method for sports planning by means of a five-year follow-up study. The demonstrative object of the planning was a typical Finnish residential area, built in the 70's and dominated by blocks of flats. The theory of the habitat was applied as the theoretical framework where the environment was divided into residential, quarter and home habitats. Action research was used as the basic paradigm in the realization of the study.

During the collaborative planning process thirteen different kinds of material were collected. The material was divided into quantitative and qualitative data according to the type of gathering. Various community registers, postal inquiry and interview of sports clubs formed the quantitative material. Qualitative material was collected in the form of workbook forms, pupils' essays, from district workers and by interviewing customers at the social services office.

To analyze the information, it was first integrated into one data basis using the Geographical Information System (GIS). Combining the quantitative and qualitative information gave a more or less full picture of the residential area to be used as basic data in planning. Qualitative information brought out the experiences of the residents, which in traditional rational planning is not taken sufficiently into account. 298 development suggestions were produced of which over 1/3 were acted on in five years. The most remarkable development goal was the physical-functional environment of the quarter's habitat. Those who participated in planning found the collaborative planning method extremely useful for owing to it, two thirds of the participants had changed their ways of working by the end of the collaborative planning period.

When evaluating the collaborative planning method, the bureaucratic nature of the planning and the weak commitment of political decision-makers to projects merging in the course of planning were seen as negative points. The planning method served well in realizing suggestions concerning residential areas and quarters because most of the suggestions could be carried out and because many people became interested in developing their own living and working environment. The collaborative planning method seems to be appropriate also

for strategic planning at the city level even if people who are non-professionally oriented toward planning lack the knowledge and skill of visualizing urban entities. At least local people have experiences, expertises and feelings associated with their own habitats. Collaborative planning in particular is suitable for developing small-scale habitats and can thus complement strategic planning. In the conclusions of the research a new collaborative planning procedure is presented as follows: 1) Collaborative planning training for all participants before starting the planning process, 2) A light, flexible and broad planning organization, 3) Computer-aided data-gathering combined with resident participation in the action research, 4) Pre-planning connected with resident participation, 5) Preparing a collaborative plan together with people of the planning object (public, private and voluntary sectors in the planning area), 6) Publication of the collaborative plan by all the planning participants, and 7) Ensuring the follow-up to the realization of the collaborative plan together with the planning participants.

Keywords: sports planning, collaborative planning, action research, city planning, planning method

ESIPUHE

SOFY-projekti aloitettiin Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen (YTK) toimesta 1980-luvun puolivälissä. Tarkoituksena oli saada suunnittelukohteen asukkaat mukaan suunnittelemaan ja kehittämään omia asuinalueitaan sekä välittää heidän kokemuksiaan ja elämyksiään suunnitteluprosessiin. Minut pyysi projektiin mukaan vuonna 1987 Jyväskylän kaupungin suunnittelusihteeri Jouni Juutilainen saatuaan tietää, että tein ns. Seudullisen liikuntasuunnittelun kokeiluprojektia eräällä SOFY:n toteutusalueella Jyväskylän kaupungissa - Huhtasuon lähiössä. Seudullisen liikuntasuunnittelun kokeiluprojekti oli jatkoa tutkimukselle, jonka opetusministeriön silloinen osastopäällikö Heikki Klemola oli III Valtakunnallisilla Liikuntapoliittisilla neuvottelupäivillä 1983 esitellyt "Liikunnan mallikuntaprojektin"-nimellä. Tein oman versioni Klemolan "mallikunta"-ajattelusta siten, että otin tutkimusmalliksi saman suunnittelumetodin kuin SOFY-projektissakin - yhteissuunnittelun.

Sittemmin metodologia sovellettiin varsin laajasti johtamassani Jyväskylän yliopiston Liikuntarakentamisen tutkimuskeskuksessa - nykyisessä Liikunnan kehittämiskeskuksessa. Tällä hetkellä noin neljässä kymmenessä Suomen kunnassa on käytetty liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikasuunnittelussa soveltamaani yhteissuunnittelumetodia. Yhteissuunnitteluperiaatteella on valmistettu niin isojen kaupunkien liikuntasuunnitelmia Espoossa kuin pienissä maaseudun kylissä Kuhmossa tai Petäjäveden Kintaudella. Onpa yhteissuunnittelua käytetty pienveneiden satamasuunnitteluun Espoon Haukilahdessa. Yhteissuunnittelun avulla on kehitetty Liikuntakeskus Pajulahden urheiluopistoa laatimalla sille kehittämisuunnitelma. Nyt tämän tutkimuksen muodossa saadaan tietoa siitä miten yhteissuunnittelun jälkeen on käynyt yksittäisille suunnitelman kehittämis-ehdotuksille. Useinhan suunnitelmat pölyttyvät enemmän tai vähemmän virkailijoiden ja päättäjien hyllyissä, mutta tässä tutkimuksessa selvitetään mikä on yhteissuunnitelman toteuttamistilanne viiden vuoden kuluttua suunnitelman valmistumisesta ja miten suunnitteluun osallistuneet ovat sen kokeneet. Samalle selvitetään miten suunnittelumetodi toimii.

SOFY-projekti oli YTK:n luoma tutkimus- ja kehittämistyö - Sosiaalisten ja fyysisten edellytysten yhteensovittaminen asuinalueiden kehittämisessä-projekti, johon minut perehdytti dosentti Pertti Vuorela Laukaan Peurunkajärven kuntoutuskeskuksessa valtakunnallisilla SOFY-neuvottelupäivillä tammikuussa 1988. Heti alussa minua oli innoittamassa tutkimustyöhön YTK:n SOFY:n päätutkija Pertti Harju.

Erityisellä vakavuudella kokeiluuni on paneutunut työni ohjaaja liikuntasosiologian professori, dekaani Pauli Vuolle. Hän on jaksanut uskoa työhöni ehkä enemmän kuin minä itse kannustamalla ja tukemalla väitöskirjan valmistumista kaikin mahdollisin keinoin niin kepillä kuin porkkanalla. Suurin kiitos työni valmistumisesta kuuluu hänelle, sillä ilman Paulin patistelua keräisin yhä laajempia aineistoja ja kokeilisin yhä mielikuvituksellisempia metodeja suunnittelun pitkällä ja kaidalla saralla.

Professori, liikuntapolitiikan dosentti Kalevi Olin on kansanedustajan työstään huolimatta jaksanut kommentoida työtäni antamalla neuvoja käytännön tutkimustyössä ja laajemminkin yhteissuunnittelun soveltamiseksi yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Hänen neuvonsa ovat osoittautuneet arvokkaiksi myös tutkimustyön ulkopuolella - liikuntapolitiikan arjen toteuttamisessa. Usein toivon

hänen palaavan eduskuntatyöstä takaisin Liikunnan sosiaalitieteiden laitokselle "verstaalle sorvin ääreen" - vaikka väliaikaisesti.

Työn tilastotieteellisestä läpikäynnistä ja osuvista korjausehdotuksista erityisesti GIS-statistiikan osalta kiitän avun järjestämisestä professori Esko Leskistä ja YTL Jouni Markkulaa. Abstraktin ja englannin kielisen yhteenvedon kielen-tarkastuksesta lämmin kiitos lehtori Tony Melvilleille. Ystävälleni, tutkimussihteeri Esa Nykäselle kuuluu "maaliviivojen kangistumisen estämisestä" "suuret kiitokset, sillä hän on taittanut väitöskirjan. Tutkija Kari Puronahon ja muiden ystävieni kanssa käymäni keskustelut ja väittelyt ovat olleet minulle suureksi avuksi.

Yhteissuunnitteluprosessi kokonaisuudessaan ja nyt toteutetulla tavalla on siihen osallistuneille ja sitä tutkineelle lähes liian raskas ja aikaavievä urakka. Yhteiskunnallisten muutosten ja niiden vaikutusten arviointi ei tapahdu hetkessä. Inhimillisen elämän muutokset ovat lähes aina ainutkertaisia ja usein peruuttamattomia. Ne eivät ole palautettavissa tutkimuksellisiin alkuasetelmiin. Ne eivät ole myöskään tutkimuksellisesti toistettavissa, kuten perinteinen positivistis-empiristinen tutkimus edellyttäisi. Tässä mielessä tutkimuksen perusparadigma - toimintatutkimus - on varsin käyttökelpoinen tapa lähestyä aihepiiriä. Toimintatutkimusotetta käyttäessään tutkija samaistuu väistämättä tutkittavan ilmiön kanssa. Tutkijan ja tutkittavien välinen raja-aita hämärtyy niin, että toimintatutkimuksesta tulee helposti myös itsetutkiskelua. Tulokset näyttäytyvät tutkijan sielun peilinä. Vaikeinta on kirjoittaa tutkimus- ja arviointiraporttia, koska silloin arvioi paljolti itseään. Perinteisesti tutkimusta arvioidaan ulkopuolisten toimesta, mutta toimintatutkimukseen kuuluu itse-evaluaatio erottamattomana osana koko tutkimusprosessia. Raaimmalta tuntuu kirjoittaa läheisten toimintatutkimuskumppanien elämästä. Raportin kirjoittamisen yhteydessä tulee tunne, että tutkimusraporttia ei toimintatutkimuksessa oikeastaan tarvittaisi. Oikea raportti on "siellä" alati muuttavana prosessina ihmisten arkielämässä ja toimintaympäristössä - Huhtasuon lähiössä. Tutkimusraportin lukemisen sijasta voisi tehdä havaintoretkiä Huhtasuolle!

Raportoinnin lopettaminen lienee eräs vaikeimmista asioista toimintatutkimuksessa, koska raportoitava elämä kehittyy koko ajan ja ympäristö uudistuu. Milloin lopetat? Milloin kirjoitat viimeisen pisteen? Erittäin vaikeasti ratkaistavissa on myös, milloin tutkija poistuu tutkimusalueelta sinne muodostuneista sosiaalisista verkostoista. Omalta osaltani se tapahtuu tämän väitöskirjan muodossa, vaikka monet ihmissuhteet toki jäävät pysyviksi.

Tutkimusprosessin aikana YTK:n tutkijakumppanini Pertti Harju sai yllättäen sairauskohtauksen juoksulenkillä Jyväskylän Halssilan pururadalla ja menehtyi siihen. Tämän tutkimuksen muodossa haluan jatkaa hänen työtään paremman elinympäristön puolesta. Petu antoi suurimmat virikkeet työlleni. Hänelle ja kaikille huhtasuolaisille haluan omistaa tämän työni Petun sanoin: "Kahta en vaihtaisi; toinen on tämä yhteissuunnittelu ja toinen on..."

Muuratsalon saarella kesäkuussa 1998

Kimmo Suomi

SISÄLLYS

ABSTRACT

ESIPUHE

1	LUKIJALLE JOHDANNOKSI	11
2	VIIME VUOSIEN SUUNNITTELU TEORIoidEN ESITTELYÄ	16
	2.1 Rationaalis-teknokraattisesta suunnittelusta	18
	2.2 Postmodernismi ja suunnittelu	20
	2.3 Intressipohjainen, joustava suunnittelu	21
	2.4 Uushumanistinen osallistuva suunnittelu	23
3	OSALLISTUVAN SUUNNITTELUN KÄYTÄNNÖSTÄ	26
	3.1 Osallistuvasta suunnittelusta Suomessa ja Pohjoismaissa	26
	3.2 Yhteissuunnittelun käytännöstä	29
	3.3 Yhteissuunnittelulliset kehittämissuunnitelmat Jyväskylässä	32
	3.4 Forum-keskustelu suunnittelusta	35
4	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	38
	4.1 Elinpiiriteoria	38
	4.2 Elinpiiriteorian soveltuvuus liikuntasuunnittelututkimukseen	41
	4.3 Toimintatutkimus	42
	4.4 Toimintatutkimuksen soveltuminen liikuntasuunnittelututkimukseen	45
5	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA ONGELMAT	46
6	TUTKIMUSMENETTELY	48
	6.1 Tutkimusaineistot	48
	6.2 Kvantitatiiviset aineistot	49
	6.2.1 Postikysely väestölle	50
	6.2.2 Urheiluseura haastattelu ja kysely	52
	6.2.3 Kuntarekistereistä tuotettu demograafinen ja geograafinen tieto	53
	6.2.4 LIPAS-liikuntapaikkatietojärjestelmän tiedot Jyväskylästä	53
	6.2.5 Yhdistetty paikkatietojärjestelmä	54
	6.3 Kvalitatiiviset aineistot	54
	6.3.1 Aluetyöntekijöiden haastattelu	55
	6.3.2 Aluetyöntekijöiden itse tuottama tieto	56
	6.3.3 Työkirjamenettely	56
	6.3.3.1 Työkirja I	57
	6.3.3.2 Työkirja II	58
	6.3.3.3 Työkirja III	58
	6.3.4 Lasten ja nuorten ainekirjoitus	59
	6.3.5 Huhtasuon käräjät	60
	6.4 Evaluoivat menetelmät	61
	6.4.1 CIPP-evaluaatio	61
	6.4.2 Suunnitteluun osallistuneiden haastattelut	62
6.5	Tutkimusprojektin menettelyaikataulu	62

7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	64
7.1	Asuinalue-elinpiiri	65
7.1.1	Fyysinen asuinalue-elinpiiri	65
7.1.2	Sosiaalinen asuinalue-elinpiiri	72
7.1.3	Toiminnallinen asuinalue-elinpiiri	75
7.2	Korttelielinpiiri	76
7.2.1	Fyysinen korttelielinpiiri	77
7.2.2	Sosiaalinen korttelielinpiiri	80
7.2.3	Toiminnallinen korttelielinpiiri	82
7.3	Kotielinpiiri	83
7.3.1	Fyysinen kotielinpiiri	83
7.3.2	Sosiaalinen kotielinpiiri	85
7.3.3	Toiminnallinen kotielinpiiri	88
7.4	Ehdotuksista yhteissuunnitelmaksi	89
7.4.1	Ehdotukset toimialoittain	90
7.4.2	Ehdotukset elinpiireittäin	93
7.4.3	Ehdotukset ympäristöittäin	95
7.5	Ehdotusten toteutuminen	95
7.6	Suunnitteluun osallistuneiden kokemukset	99
7.6.1	Taustaevaluointi	99
7.6.2	Panosevaluointi	102
7.6.3	Prosessievaluatio	104
7.6.4	Tuotosevaluatio	105
8	POHDINTA	107
8.1	Tutkimusaineiston ongelmista	107
8.2	Kuvaileva ongelma	108
8.2.1	Asuinalue-elinpiiri	108
8.2.2	Korttelielinpiiri	109
8.2.3	Kotielinpiiri	110
8.3	Evaluoivat ongelmat	111
8.4	Kehittämisongelma	113
8.5	Miten yhteissuunnittelua tulisi kehittää	115
8.5.1	Suunnitteluorganisaation kehittäminen	115
8.5.2	Suunnitteluprosessin kehittäminen	116
8.6	Jatkotutkimukset	117
9	YHTEENVETO	118
9.1	Tutkimuksen tausta ja tarkoitus	118
9.2	Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	119
9.3	Tutkimustehtävät	120
9.4	Tutkimusmenetelmät ja aineisto	120
9.5	Tutkimuksen päätulokset ja johtopäätökset	121
10	SUMMARY	126
11	LÄHTEET	134

LIITTEET

1 LUKIJALLE JOHDANNOKSI

Suomalaiseen urheilu- ja liikuntasuunnittelun juuret ovat modernin urheiluliikkeen kehittymisessä. Vuosisadan alkupuolella liikuntasuunnittelu oli lähinnä suurten kaupunkien yksittäisten liikuntalaitosten rakennusteknistä suunnittelua (Suomi 1986). 1920-luvulta II-maailmansotaan saakka liikuntasuunnittelua hallitsi keskittämisen teoria, joka ilmeni urheilulaitosten keskittämisenä väestökeskuksiin suunnittelemalla ja rakentamalla suuri määrä erityisesti urheilu- ja yleisurheilukenttiä (Valjakka 1948).

1940- ja 1950-luvun suunnittelulle ominaista oli hajasijoitus, jolloin lähinnä kilpaurheilun tarpeita varten aktiivisten urheiluseurojen toiminta-alueille sijoitettiin liikuntapaikkoja. Tällöin liikuntasuunnittelu ulotettiin koskettamaan myös maaseutua. Urheiluseurat jopa itse suunnittelivat ja rakensivat liikuntapaikkoja. Kansakouluihin, työväen-, raittius-, nuoriso- ja maamiessuurataloihin suunniteltiin ja korjattiin sisäliikuntatiloja (KoMm 1976:8 7).

1960- ja 1970-luvuilla liikuntasuunnittelua hallitsi hajakeskitys teoriassa, mutta hajasijoitus käytännössä, jolloin liikuntapaikkoja ja palveluita suunniteltiin lähemmäksi ihmisiä ja asuinalueita (Urheilualuetutkimus I osa 1968; Urheilualuetutkimus osa II 1970). 1980-luvun liikuntasuunnittelu oli standardisuunnittelua, jota varten kehitettiin erityinen normijärjestelmä. Järjestelmä perustui väestönormeihin, jolloin voitiin suositella tietyille ihmismäärälle standardinomaiset liikuntapaikat. Normisuunnittelun avulla luotiin erityiset julkisen vallan suunnittelu- ja rahoitusjärjestelmät kuntiin, lääneihin ja valtion tasolle opetusministeriöön. (KoMm 1980:18). Suunnittelussa toteutettiin yhteiskunnallista keskittämistä, joka ilmeni valtiollisen ohjauksen, kontrollin ja seurannan kasvuna.

Liikuntasuunnittelulla oli vahvat yhteydet kunkin aikakauden suunnitteluvirtauksiin ja ne ohjasivat myös liikuntasuunnittelua. Vuolle (1978; 1981) ja Olin (1977) toteavat, että Suomessa liikuntasuunnittelu on ollut sidoksissa vallitseviin suunnitteluteoreettisiin pääsuuntauksiin eikä liikuntasuunnittelun piirissä Suomessa ole kehitetty omaa liikuntasuunnittelun teoriaa. Siksi liikuntasuunnittelu onkin yleisen yhteiskuntasuunnittelun yksi erityissovellusalue.

1980-luvun alussa Ojala (1981, 14) määritteli liikuntasuunnittelun varsin kattavasti:

”Liikuntasuunnittelun käsitejärjestelmässä lähtökohtina ovat yhteiskuntasuunnittelu, suunnittelun edellytykset ja seurannan sekä tutkimuksen avulla saadut tiedot väestön liikuntatoiminnasta. Osana yhteiskuntasuunnittelua liikuntasuunnittelu kohdistuu liikuntajärjestelmän toimintaan, liikuntapolitiikkaan ja koko liikuntakulttuuriin, jolloin tavoitteena on yhteiskunnan kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaiset liikuntapalvelut ja -edellytykset. Liikuntapalvelusten ja -edellytysten tehtävänä on ensisijaisesti tyydyttää yhteiskunnassa esiintyviä liikunnallisia ja muita tarpeita, mikä puolestaan aiheuttaa muutoksia väestön liikunta-aktiiviteetissa”.

Kunnan tasolla kunnallinen liikuntasuunnittelu puolestaan on kunnan yhdyskuntasuunnittelun osa-alue, joka periaatteessa kattaa kaiken yhdyskunnan toiminnan (Suomi 1989, 14).

Liikunnan yhteiskunta- ja yhdyskuntasuunnittelua kohtaan alettiin esittää 1980-luvun alkupuolella voimakasta kritiikkiä. Syinä olivat yleiset normitettuun ja standardoituun suunnitteluun liittyvät ongelmat, joita olivat erityisesti liikuntapalvelujen käyttäjien jääminen syrjään liikuntasuunnitelmia ja päätöksiä tehtäessä. Lisäksi urheilulajien kansainväliset säännöt standardoivat liikuntasuunnittelua voimakkaasti, jolloin liikuntapaikkojen monikäyttöisyys ja muuntojoustavuus estyi. Tästä kritiikistä alkoi kasvava kiinnostus osallistuvaa suunnittelua kohtaan, jonka ajateltiin soveltuvan erityisen hyvin juuri liikuntasuunnitteluun, koska käytännön liikuntatoiminnassa mukana olleilla havaittiin olevan usein tietoa erilaisista suunnitteluratkaisuista. Kritiikki kohdistui myös suunnittelijakoulutukseen, koska arkkitehti- ja diplomi-insinööri sekä opistoinsinöörinkoulutuksessa ei kiinnitetty huomiota riittävästi liikuntapaikkojen ja -alueiden suunnitteluun eikä myöskään osallistuvan suunnittelun koulutukseen.

Liikunnan osallistuvan suunnittelun kehittämiseen oli vaikuttamassa erityisesti Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen aloittama kehittämisprojekti - Sosiaalisten ja fyysisten edellytysten yhteensovittaminen asuinalueiden kehittämisessä (SOFY). Tällöin alettiin käyttää käsitettä liikunnan yhteissuunnittelu, jolla haluttiin korostaa erilaisten liikuntapalvelujen käyttäjäryhmien näkemysten yhteenkokoamista suunnitteluorganisaatioihin ja suunnittelutiedon tuottajiksi.

Merkittävästi osallistuvan liikuntasuunnittelun kehittämiseen vaikuttivat Suomessa 1980-luvun alussa mm. Fagencen ”Citizen Participation in Planning”-teos (1977), josta suomalaiseen liikuntasuunnitteluun poimittiin kaksi merkittävää avainkäsitettä: suora demokratia edustuksellisen demokratian sijaan ja yleinen etu. Edellinen ymmärrettiin siten, että liikuntaintressiä edustavat tahot kuten urheiluseurat ja palvelujen käyttäjät on otettava suoraan mukaan liikuntasuunnitteluprosesseihin. Jälkimmäinen avainkäsite ymmärrettiin siten, että julkisessa liikuntasuunnittelussa yleisenä etuna pidettiin koko väestön liikuntaharrastuneisuuden kehittämistä aikaisemman kilpaurheilupainotteisen liikuntapaikka-suunnittelun sijaan.

Samaan tapaan vaikutteita saatiin myös Thornleyn teoreettispainotteisesta julkaisusta ”Theoretical Perspectives on Planning Participation” (1978) ja Longin käytännönläheisemmästä teoksesta ”Participation and Community” (1979). Edellisestä Suomeen omaksuttiin käsitys, että väestökonsultaatio ja julkinen osallistuminen johtavat nopeampaan suunnitteluprosessiin ja päätöksentekoon, koska suorassa demokratiassa asiakkaan ja viranomaisen kohdatessa, ei tarvita byrokrattista monitasopäätöksentekomenettelyä ja liikuntapalvelujärjestelmästä voi-

daan sopia käyttäjädemokratian avulla liikuntapalveluja tuottavissa kohteissa välittömästi. Longin vaikutuksena osallistuvaan liikuntasuunnitteluun voidaan pitää havaintoa siitä, että suunnittelua on syvennettävä hyvin erilaisten intressiryhmien tarpeiden mukaisesti ja nämä intressit on yhteenkoottavissa kehittämällä eri intressiryhmille sopivia kanavia, jotka vaikuttavat päätöksentokoon ja viranomaisiin. Käytännössä osallistuvaan liikuntasuunnitteluun otettiin mukaan erilaisia intressiryhmiä kolmesta pääryhmästä: julkiselta, yksityiseltä ja vapaaehtoiselta sektorilta, joita edustivat kunnallinen liikuntatoimi, yksittäiset liikuntapalvelujen käyttäjä- ja tuottajaryhmät sekä vapaaehtoinen urheiluseuratyö. Usein tällaista suunnitteluyhteistyötä alettiin kutsua yhteissuunnitteluksi.

Pohjoismaisia vaikutteita kansalaisuunnitteluun saatiin erityisesti 1980-luvun puolivälissä *NORDPLAN*:sta (Nordiska Institut för Samhällsplanering). Instituutin professori Kerstin Bohmin ajatukset "uudesta" kansalaisosallistumisesta saivat suurta vastakaikua suomalaisten liikuntasuunnittelijoiden keskuudessa Bohmin (1985) julkaistua teoksen "*Med- och motborgare i stadsplanering*". Vaikka kirja on kansalaisosallistumisen ehtojen historiallista käsittelyä, pidettiin näitä kriteerejä kansalaisosallistumiselle juuri yhteiskunnallisina perusteluina osallistuvan suunnittelun hyväksymiselle suomalaisessa liikuntasuunnittelukäytännössä.

Liikuntasuunnittelututkimuksen ja kehittämisen keskuksena Suomessa on toiminut pitkään Jyväskylän yliopiston Liikuntarakentamisen tutkimuskeskus (nykyään Liikunnan kehittämiskeskus). Keskuksessa on sovellettu osallistuvan suunnittelun ja yhteissuunnittelun metodeja liikuntasuunnitteluun ja tehty yli 40 suomalaisen kuntaan liikuntasuunnittelua palvelevaa soveltavaa kehittämis-tutkimusta.

Ensimmäinen yhteissuunnittelun paradigmaan perustunut kunnallinen liikuntasuunnitelma valmistettiin Rovaniemelle (Ruoppila ja Suomi 1984). Erityisenä osallistujakohteena olivat urheiluseurat, jotka otettiin mukaan suunnitteluorganisaatioihin. Samaan aikaan valmistettiin myös toinen ison kaupungin liikuntasuunnitelma yhteissuunnittelun periaatteilla Vaasaan (Puronaho, Suomi, ja Vuolle 1984). Vaasan suunnittelussa pyrittiin jo suunnittelun alueellistamiseen eli piirisuunnittelun avulla eli osallistuminen yhteissuunnitteluun käyttäjien taholta tapahtui asuinaluekohtaisesti.

Ehkä merkittävin liikunnan yhteissuunnitteluprojekti ajoittuu parhaimpaan taloudelliseen noususuhdanteeseen, jolloin valmistettiin Jyväskylän kaupungin uusin liikuntasuunnitelma (Puronaho, Suomi, Vuolle ym. 1987). Tällöin toimittiin käytännössä hyvin läheisessä yhteistyössä Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen kanssa ja toteutettiin liikuntaan eriytyntä suunnittelua *SOFY*-projektin yhteissuunnitteluperiaatteiden ja -oppien mukaisesti.

Vuosisikymmenen loppupuolella pyrittiin arvioimaan liikunnan yhteissuunnittelua. Julkaisussa *Critical Rationalism ja Planning Methodology* (Suomi 1989b) yritettiin arvioida yhteissuunnittelua teoreettisesti lähinnä kriittisen rationalismin kautta ja päädyttiin esittämään liikuntasuunnittelun malliksi osallistuvaa "PART"-teoreettista ja yhteissuunnittelullista mallia. 1990-luvun alkupuolella hahmotettiin proseduraalisesti käytännön suunnittelumallia uuteen yhteiskunnalliseen tilanteeseen - taloudelliseen lamaan - soveltuvaksi artikkelissa "*Liikuntarakentamisen tutkimuksessa uudet suunnat*" (Suomi 1992a). Uutena ideana tuotiin esille tietokoneavusteisen suunnittelun ja yhteissuunnittelun yhdistäminen sekä suunnittelun perustietojen keräämisen nopeuttaminen paikkatietojärjestelmää hyväksikäyttäen.

Uutta mallia käytettiinkin useissa 1990-luvun alun liikuntasuunnitelmissa, jolloin ATK-avusteinen suunnittelu ja yhteissuunnittelu käytännössä yhdistettiin. Kotkan liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikasuunnitelmassa (Lanki ja Puronaho 1992) ATK-avusteisuuden ja yhteissuunnittelun lisäksi tehtiin ylisektoriaalista suunnittelutyötä kaupungin liikunta-, nuoriso-, kulttuuri- ja virkistyssektorien välillä. Samaa menetelmää käytettiin myös Espoon liikuntasuunnitelman (Vasankari, Puronaho ja Suomi 1992) valmistamisessa. Espoossa pyrittiin erityisesti yhteissuunnitteluorganisaation keventämiseen ja tehostamiseen.

Myös Suomen suurimman maalaiskunnan - Jyväskylän maalaiskunnan - liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikasuunnitelmassa (Lanki ja Suomi 1994) käytettiin em. uudistettua liikuntasuunnittelun metodologista proseduraalia: yhteissuunnittelua, ATK-avusteista paikkatietojärjestelmää, kuntasuunnittelun ylisektoriaalisuutta sekä matalaa suunnitteluorganisaatiota.

Monien em. soveltavien suunnittelututkimusten aikana haluttiin tehdä laaja-alaisempaa arviota yhteissuunnittelun teoreettisesta soveltavuudesta sekä saada tietoa suunnitelmien käytännön toteutuksesta. Tämä perusajatus on päällimmäinen syy tämän väitöskirjatutkimuksen tekemiseksi. Tutkimusresurssien vuoksi oli rajauduttava vain yhden alueen syvään seurantaan. Tutkimuskohteeksi valittiin tutkijalle läheinen Jyväskylän Huhtasuon kaupunginosa, jossa toteutettiin sekä Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen SOFY-projektia että Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan liikuntasuunnittelun laitoksen (nykyään liikunnan sosiaalitieteiden laitos) Liikunnan Mallikuntaprojektia.

Väitöskirjatutkimuksen alussa luvussa "Viime vuosien suunnittelu-teoreettista esittelyä" luotaillaan niitä suunnittelun teoreettisia virtauksia, joilla on ollut merkitystä osallistuvan suunnittelun kehittymiseen ja tätä kautta merkittäviä vaikutuksia liikuntasuunnitteluun. Liikuntasuunnittelun ja yhdyskuntasuunnittelun laaja-alaisempaa teoreettista pohdintaa on tehty lisensiaatin työssä "Yhdyskuntasuunnittelusta liikunnan elinpiirisuunnitteluun (Suomi 1989).

Kolmannessa luvussa "Suunnittelun käytännöstä" tarkoituksena on yleisellä tasolla selvittää osallistuvan suunnittelun kehitystä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa yleensä. Tämän jälkeen siirrytään varsinaiseen teema-alueeseen - yhteissuunnitteluun. Tarkoituksena on kuvata yhteissuunnittelun ilmenemistä käytännössä Suomessa ja lopuksi siirrytään lähemmäksi tutkimuskohdetta Jyväskylää, jonka viimeisimpiä suunnittelukeskusteluja kuvataan Jyväskylä Forumin kokemusten kautta, josta löytyy selviä yhteyksiä saksalaiseen kaupunkisuunnitteluun.

Yksityiskohtaiseen Jyväskylän kaupunkipolitiikan ja -suunnittelun kuvaamiseen on päädytty siksi, että voitaisiin paikallistaa parin viime vuosikymmenen kehitystrendejä ja niiden yhteyksiä nyt tutkittavaan yhteissuunnittelumethodin toimivuuteen ja kaupungin liikuntasuunnitteluun. Jyväskylän kaupunkipolitiikan eräs merkittävä piirre on ollut uudistamishalu aina 1970-luvun lopulta saakka, jolloin yliopiston teoreettisia kehittämisideoita ja kaupungin käytännön toimintakenttää alettiin voimaperäisemmin yhdistää (esim. Kasvatusprojekti 1975-1978). Koko 1980-lukua voi pitää kokeilujen vuosikymmenenä, joilla haluttiin luoda pohjaa myöhemmälle toimintatapojen ja kunnallishallinnollisten rakenteiden muuttamiselle. Taloudellinen lama 1990-luvun alussa katkaisi laajojen kokeilujen ja samalla uudistusten loppuunviemisen, mikä on ollut vallitseva suuntaus Jyväskylän kaupunkipolitiikassa ja -suunnittelussa. Nykyistä vaihetta Jyväskylässä voi kutsua selkeästi osittaisuunnitteluksi, jossa alueellisesti tai sektoreittain

tai teemoittain yritetään viedä uudistushankkeita läpi, mutta kokonaisnäkemysten puuttuessa ei suuria uudistushankkeita ole ollut viime vuosina löydettävissä. Taloudellisten ehtojen kiristyessä päätöksenteko ja suunnittelu ovat vahvasti keskittyneet vaikka samaan aikaan esim. asuinaluedemokratiaa ja ihmisten osallistumista paikallisesti kaupunkipolitiikassa kannustetaan. Tästä konkreettinen esimerkki on yli valtuustokauden toiminut Säynätsalon kaupunginosavaltuusto, jolle on osoitettu veroäyrikertymään perustuvaa taloudellista ja todellista päätöksentekovaltaa vaikka keskittynyt kaupunkipolitiikka voikin kunnallislain mukaan käyttää otto-oikeutta kaupunginosavaltuuston päätöksiin nähden.

2 VIIME VUOSIEN SUUNNITTELU TEORIOIDEN ESITTELYÄ

Ensimmäisiä osallistuvan suunnittelun teoretisointimalleja esitti John Friedman jo 1973 teoksessaan *Retracking America ; A Theory of Transactive Planning*. Hänen ideansa on vuorovaikutussuunnittelu, jossa ammattimaiset suunnittelijat ja suunniteltavan kohteen ihmiset käyvät dialogia suunnitteluun liittyvistä asioista (Friedman 1973, 177).

Kansalaisten osallistumista suunnitteluun esitti myös Michael Fagence useissa julkaisuissaan 1970-luvulla (1975 ja 1977). Kirjassaan *Citizen Participation in Planning* (1977,4) hän nostaa esiin yhteissuunnittelun käsitteen (*collaborative planning*), joka ei tarkoita kansalaisosallistumista vaihtoehtona perinteiselle päätöksentekoprosessille vaan ”pätöksenteon kumppanuutta; harjoitusta yhteistoiminnallisuuteen”.

Myöhemmässä teoretisoinnissa Friedman tuo esiin radikaalisuunnittelun konseptin (1987). Radikaalisuunnittelu on itseorganisoitua ja sen tehokkuuteen vaikuttavat luottamukselliset ihmisten väliset dialogiset suhteet, kuten sosiaalisessa oppimisessäkin, jossa suunnittelu ja toiminta tapahtuvat vastavuoroisina. Tämä transaktiivinen suunnitteluprosessi johtaa uuteen tiedon synteysiin, jossa yhdistyvät kokemukselliset ja informatiiviset säännöt.

John Forester (1989) esittää, että suunnittelukäytäntö on puheen ja argumentaation asia. Keskeistä Foresterin sovittolevassa suunnittelunäkemyksessä on kriittinen kuuntelu. Jos suunnittelija pelkää selittää käyttäytymistä yrittämättä ymmärtää sitä, hän katkaisee yhteistyösuhdetta. Jos suunnittelija vain ymmärtää, on hän lyhytnäköinen tai jopa harhaanjohtettavissa. Ratkaisuna on vastavuoroisen ymmärtäminen.

Osallistuva suunnittelu voidaan liittää 1970-luvulla alkaneeseen kriittiseen kaupunkitutkimukseen, joka vaati kaupunkikehityksen problematisointia. Kaupunkien suunnitteluun pyrittiin saamaan laaja perspektiivi. Menetelmäteoreettisen pohdinnan oheen tuli sisällöllinen tarkastelu, jolloin suunnittelu haluttiin nähdä sosiaalisissa, taloudellisissa ja poliittisissa yhteyksissä.

Kansalaisten keskuudessa suunnittelun arvostus oli alhainen 1980-luvulla. Eräänä syynä tähän oli postmodernistien korostama yksilökeskeisyys. Se oli vas-

tareaktio 1960- ja 1970-lukujen kollektivismin. Ehkä kyse oli kaipuusta toteuttaa itseään suunnittelun subjekteina - eikä modernistisen ajattelun tapaan objekteina.

Suomessa kaupunkisuunnittelun "suuri kertomus" oli Eliel Saarisen ajoista (Mikkola 1984, 89-97) aina 1960-luvulle saakka desentralistinen teoria. Hajakeskittämisen idean lisäksi Saarinen korosti kaupunkia "kokonaistaideteoksena". Hajakeskittämisen ja kokonaistaideteos-ajattelusta huolimatta suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa tehtiin käytännössä satelliittikaupunkirakennetta. Vastateemana satelliittikaupungille ja puutarhakaupunki-ideologialle oli kompakti kaupunkirakenne, jolla pyrittiin moderniin kollektiivisuuteen sekä kestäviin ekologisiin ja ekonomisiin ratkaisuihin. Käytännössä alettiin esittää vaatimuksia kestävästä kehityksestä (mm. *Our Common Future* 1987; *A Guide to the Global Environment* 1992). Erilaisten suunnittelusuuntausten taustalla vaikutti teollisen kaupungin tilanjako, joka alkoi hajaantua selvimmin vasta 1970- ja 1980-luvuilla.

1980- ja 1990-luvulla alettiin hajakeskittämisen sijasta puhua mosaiikkimaisesta yhteiskunnasta. Tämä tarkoitti yhdyskuntasuunnittelussa entistä selvempää moniarvoisuutta; erilaisten teemojen sekoittumista mosaiikin eri värisen tai muotoisten pintojen tavoin. Tämä edellytti myös kaupunkitilan uudelleenorganisointia ja eri tilojen entistä suurempaa sekoittumista. Aikaisemmin oli puhuttu reformisuunnittelusta, joka tarkoitti epäkohtien tasoittamista suunnittelun avulla asteittain. Markkinoiden ja finanssipolitiikan entistä suurempi vapautuminen siirryttäessä 1980-luvulta 1990-luvulle merkitsi myös markkina- ja myönteisen suunnittelun esilletuloa.

Eräänlainen synteesi oli Dearin (1986) esittämä tulkinta suunnittelun päävirtausten kulusta, jossa voidaan paikallistaa myös osallistuva suunnittelu. Dearin mukaan teknokraattinen suunnittelu jakaantui 1960- ja 1970-luvuilla kahtia. Systeemitteorian pohjalta suunnittelu eteni design-mallintamisen ja päätöksentekoprosessin painotuksin päätyen 1980-luvulla uudelleen fyysiseen suunnitteluun. Valintateoriaan perustuva linja kulki osallistuvan ja asianajajasuunnittelun kautta. Siihen liittyi vuorovaikutuksisen ja luovan suunnittelun strategioiden kehittäminen sekä radikaaleja virtauksia. Lopulta hermeneutiikan antamat vaikutteet johtivat linjan suunnittelun yhteiskuntateoriaan. (Dear 1986)

Pelkistämällä Dearin erilaisia suunnittelun välimuotoja voi todeta, että systeemitteoriapohjaiset lähestymistavat olivat lähellä funktionalismia ja fyysistä materialismia, kun taas kontekstuaalisuus, ei-tavarapainotteinen ja osallistuvuus luonnehtivat hermeneutiikkaan ja valintateoriaan pohjautuvia suunnittelumuotoja.

Uudenlaisia käsitteitä suunnitteluun toivat Brindley ym. (1989) vuosikymmenen vaihteessa, jolloin pohdittiin kansalaisyhteiskunnan ja markkinavoimien suhdetta suunnitteluun. Tällöin pyrittiin typologisoimaan erilaisia suunnittelutyylejä ja suhteuttamaan niitä kehitystasoltaan erilaisiin yhdyskuntiin. Hyvin menestyvillä alueilla voidaan noudattaa joko sääntelevää tai markkinoiden esteitä poistavaa trendisuunnittelua. Jälkimmäisellä tyylillä tarkoitetaan painopisteen siirtämistä julkisesta intressistä yksityiseen. Jos kehitettävillä alueilla esiintyy hallitsemattomia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ongelmia, voidaan käyttää osallistuvaa suunnittelua ja herätessuunnittelua. Osallistuvan suunnittelun edellytyksenä on, että suunniteltava alue ei ole liian kiinnostava markkinoiden kannalta ja julkinen sektori haluaa panostaa kohteeseen. Herätessuunnittelussa yksityistä markkinasektoria suorastaan pyydetään mukaan ja julkinen taho tekee alueesta erilaisin tukitoimin kiinnostavan markkina-alueen tai investointikohteen. Täysin heikoilla, slummimaisilla tai muutoin rappioituneilla alueilla onnistuu

julkisinvestoiva tai yksityisjohtoinen suunnittelu. Julkisinvestoivassa suunnittelussa alkuperäisenä ongelmana nähdään yksityinen, markkinavetoinen suunnittelu. Yleensä julkisinvestoiva suunnittelu edellyttää hyvin vahvaa kontrollia. Yksityisjohtoinen suunnittelu tapahtuu tietenkin markkinavoimien resurssomana ja johtamana. Brindley ym. (1989) näkevät tulevaisuuden suunnittelun sekä julkisella että yksityisellä sektorilla hanke- ja projektikohtaisena suunnitteluna, jolloin vaarana on kokonaisvaltaisen näkemyksen ja strategisen ajattelun heikkeneminen.

2.1 Rationaalis-teknokraattisesta suunnittelusta

Dear jakaa suunnittelun perinteisesti kahteen toisistaan poikkeavaan osa-alueeseen. Käyttöesineiden valmistuksesta ja muotoilusta alkanut käytännönläheinen ja myöhemmin kokonaisia kaupunkeja ja niiden osia käsittämään laajentunut fyysinen suunnittelu on historialtaan vanhempi. Tätä tunnusomaisesti taiteellisen ilmaisun piirteitä sisältävää toimintaa ihminen on harjoittanut aina. Anglosaksisessa perinteessä aluetta on kutsuttu "design"-suunnitteluksi. Sotalaitoksen piirissä syntyi myöhemmin laaja-alainen toiminnallis-taloudellinen, sittemmin yhteiskunnallisia mittareita hyödyntämään ryhtynyt kehittämistyö, ns. "planning"-suunnittelu. Suuntaus sai keskeisen sijan erityisesti sosialistisissa maissa, mutta toisen maailmansodan jälkeen se omaksuttiin myös länsimaiden liike-elämän ja osin julkisen talouden piirissä; myös Suomessa. Nämä kaksi suuntausta sulautuivat 1960-luvulla osittain yhteen, mikä Suomessa näkyi mm. yleiskaavoituksessa omaksutuissa menettelytavoissa. (Lehti ja Ristola 1990, 10 - 11)

Tässä tutkimuksessa suunnittelulla tarkoitetaan nimenomaan "planning"-tyyppistä suuntausta, jolla pyritään mahdollisimman kattavaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen siten, että toiminnan kohteessa mukana olevat erilaiset intressiryhmät otetaan mukaan suunnittelemaan (Friedman 1973; 1977).

Suomessa suunnittelulle 1980- ja 1990-luvuilla on ollut tyypillistä tukeutuminen modernismin rationalismiin. Tähän on vaikuttanut julkisen sektorin uudelleen rakentuminen 1980-luvun loppupuolelta saakka. Modernisaatioon vaikuttavia tekijöitä ovat olleet mm. voimakas taloudellinen kriisi, hyvinvointivaltion instituutioiden tehtävien muuttaminen ja puoluepoliittiset mobilisaatio-prosessit esim. uusliberalismin tai thatcherismin suuntaan.

Suomessa 1980-luvun alkupuolelle saakka suunnittelukäytäntöä hallitsi rationaalis-teknokraattinen (RAT) ja normatiivis-teknokraattinen (NOT) suunnittelu. Rationaalis-teknokraattisella pääsuuntauksella tarkoitetaan teoriaa, joka perustuu yksinkertaiseen päätöksentekoteoreettiseen viitekehykseen sekä ns. funktionaaliseen rationalismiin eli siihen, että pyritään konstruoimaan mahdollisimman rationaalisia menetelmiä annettujen tehtävien ratkaisemiseksi (Roos 1973, 272-280). RAT-malleja pidetään kaikkein yleisimpinä käytännön suunnittelutyössä. RAT-malleja voi pitää käyttökelpoisina yrityssuunnittelun malleina, mutta demokraattiseen, ihmisiä koskevaan yhteiskuntasuunnitteluun ei niitä voi pitää kovinkaan hyvin soveltuvina. RAT-malleissa suunnittelukohteen ihminen on pelkkä objekti, jota manipuloidaan, eikä hänellä ole aktiivista osuutta kehittämisprosesseissa (Suomi 1989a, 25-27).

NOT-mallit eivät juuri poikkea RAT-malleista, sillä ne on tarkoitettu lähinnä korjailemaan RAT-mallien virheitä ja niitä kohtaan esitettyä kritiikkiä. Tällaisia korjauksia ovat mm. positivistisuuden korjaaminen normatiivisuudella ja sulkeu-

tuneisuuden korjaaminen avoimuudelle (Suomi 1989, 25-27). Käytännössä RAT-suunnittelu on merkinnyt erilaisten asiantuntijakeskeisten suunnittelutekniikoiden (mm. delfi-, skenaario-, kustannus-hyöty- ja tavoite-keinoanalyysi-, ekstrapolointi, projektisuunnittelu jne.) painottamista. NOT-suunnittelussa keskeistä on ollut erilaisten normien ja arvojen sekä yleispätevien standardien määrittäminen kriiteereiksi ja tavoitteiksi (mm. tavoitetietoinen suunnittelu). (Dunleavy 1980)

Suomessa oli käytössä eri ministeriöiden antamia suunnittelunormeja 1980-luvun puolivälissä kaikkiaan yli 1 500. Eri keskushallitusten antamia normeja oli käytössä noin 3 400. Yhteensä normisuunnittelu käsitti lähes 5 000 normia. Ministeriöiden normeista oli alempia hallintotasoja sitovia 70 % ja keskushallitusten normeista 80 %. Norminanto kiihtyi 1980-luvulla, sillä kaikista normeista noin puolet annettiin tuolloin. 1970-luvulla normeista annettiin runsas kolmannes. Tätä aikaisemmin oli normeista tuotettu hieman vajaa viidennes. Yleensä norminanto perustuu lain tai asetuksen antamaan valtuutukseen, mutta 1980- ja 1970-luvun norminannossa jouduttiin virkavaltaisuuteen. Vain 70 % edellä mainituista normeista perustui lain tai asetuksen antamaan valtuutukseen. (Komiteanmietintö 1986:10).

Jos 1970-lukua luonnehdittiin suunnittelun vuosikymmeneksi, niin vastaavasti 1980-luvulla suunnittelua kohtaan esitettiin voimakasta kritiikkiä (Faludi 1985; 1986). Cantellin (1994) mukaan 1980-luvulla nousseeseen suunnittelun ja arkkitehtuurin kritiikkiin liitetään usein postmodernismin leima. "Postmoderni kaupunki ymmärretään modernin abstraktion ja vieraantumisen vastateesinä, kaupunkikulttuurin ja sen herkkyyden renessanssina". Se on yritys palauttaa merkitys, juuret ja inhimilliset mittasuhteet kaupunkitilaan aikana, jota on luonnehtinut persoonattomuus ja standardisointi (Ley 1989, 53).

"Keskitetyn suunnittelun nousu ja tuho - Jäähvyäiset alistavalle, pysähtyneisyyden ajan suunnittelulle"-teoksen kirjoittaneet Tiihonen ja Tiihonen (1990, 197) uskovat kuitenkin suunnitteluun. Heidän mukaansa Suomen kaltaisessa pienessä markkinatalousmaassa suunnittelu ei voi korvata markkinoita, mutta se voi ja sen tulee auttaa päätöksentekoa. Tiihosen ja Tiihosen määritelmä suunnittelusta onkin laaja: "Suunnittelu on päätöksenteon valmistelua tavoitteiden saavuttamiseksi mahdollisimman hyvin. Siinä selvitetään nykyinen asiointi, laaditaan ennuste tulevaisuuden muotoutumisesta edellyttäen, että toimitaan samoin kuin aikaisemmin, asetetaan tavoitteet, jotka ilmaisevat toivottuja asiointiloja ja laaditaan ennusteet tulevaisuuden muotoutumisesta asetettujen tavoitteiden perustalta sekä etsitään toimintavaihtoehdot tavoitteiden saavuttamiselle. Suunnittelua seuraa päätöksenteko, päätösten toimeenpano, valvonta ja vaikutusten seuranta". (emt, 24)

RAT- ja NOT-suunnittelun sijasta ovat viime aikoina korostuneet sellaiset suunnittelusuuntaukset, joissa kansalaiset itse osallistuvat entistä enemmän oimien ympäristöjensä suunnitteluun, kehittämiseen, päätöksentekoon sekä jopa toimeenpanoon ja toteutuksen valvontaan. Väestön koulutuksen laadun ja määrän kohoaminen luovat edellytykset informaatio-teknoogisen yhteiskunnan entistä nopeammalle kehitymiselle. Tämä edesauttaa osallistuvien suunnittelukäytäntöjen voimistumista, koska uusi teknologia antaa kansalaisille välineet vaikuttaa suoraan itseään koskevissa asioissa.

1980-luvun jälkipuoliskolla Suomen julkisessa hallinnossa siirryttiin vapaampiin hallinnon kehittämislinjoihin, joilla myös suunnittelun ohjaamista haluttiin lievittää. Eräänä suunnittelun ohjauksen avaintemana käytetään informaatio-ohjausta. Alasen (1989) mukaan tulisi pyrkiä sellaisiin tavoitteisiin, jolloin yksityiskohtaisesta ohjauksesta siirrytään raameja luovaan ohjaukseen, kont-

rollin sijaan tuotetaan palveluita, keskittyminen puretaan ja hallintoa hajautetaan. Sektorihallinnosta tulisi luopua kokonaisnäkemysten hyväksi.

2.2 Postmodernismi ja suunnittelu

Suunnitteluteoreettiseen pohdintaan on vaikuttanut postmodernismin piirissä käyty keskustelu, vaikka ei olekaan yksimielisyyttä siitä onko postmodernismi tyyli-laji, metodi vai eepoikki.

Postmoderni suunnittelu on Dearin (1986) mukaan hajautettua suunnittelea, joka lähtee paikallisesta autonomiasta ja edistää erilaisuutta. "Se toimii Foucault'n mikrovallan tasolla ja käyttää kekseliäästi hyväkseen paikallisia voimavaroja". Dearin mukaan siinä lähdetään liikkeelle erilaisista paikallisista ryhmis-tä. Hänen mukaansa on kehitettävä suunnittelustrukturi, joka edistää paikallista autonomiaa ja korvaa suuret suunnitelmat, jotka eivät kosketa ihmisten elämää. Habermas (1981) liittää yhteen rationaalisen suunnittelun ja modernismin syntymisen 1700-luvulla, jolloin rahataloudellinen kansalaisyhteiskunta ja valta-poliittinen valtio itsenäistyivät hoitamaan systeemiä tehtäviään. Modernit tie-teen, oikeuden ja moraalin sekä taiteen instituutiot alkoivat syntyä. Yhteiskun-nallinen kehitys on Habermasin mukaan useiden rationalisointiprosessien kokonaisuus. Habermas ymmärtää modernin aikakauden vuoden 1750 tienoilta nykypäivään ulottuvaksi projektiksi. Hänen mielestään se on jäänyt keskeneräi-seksi.

"...sielutonta säiliöarkkitehtuuria, ympäristön puutteellista huomioonottamista ja harkitsemattomien toimistorakennusten yksinäistä arroganssia, hirviömäisiä suur-liiketiloja, monumentaalisia korkeakouluja ja kongressikeskuksia, lähiökaupungeista puuttuvaa hienostuneisuutta ja niiden ihmisvihamielisyyttä, keinotekoisia vuoristoja, bunkkeriarkkitehtuurin brutaalua noudattamista, satulakattokoirankoppien massatuotantoa, Cityn itse etenevää tuhoutumista...". (Habermas 1985)

Eräänä syynä Habermas (emt.) näkee modernissa kulttuurissa liian vahvan uskon asiantuntijakulttuureihin. Habermasin mukaan asiantuntijakulttuurien ja suuren yleisön välimatka kasvaa. Se minkä kulttuuri saavuttaa asiantuntijoiden muokkauksen ja pohdinnan kautta ei ilman muuta siirry arkikäytännön ulottu-ville. Kulttuurin rationaalistuminen uhkaa pikemminkin entisestään köyhdyttää perinnesällöltään haalistunutta elämismaailmaa.

Modernismi tuotti funktionalismin, erään keskeisen kaupunkisuunnittelun teorian. Funktionalismi vakiinnutti asemansa teollisen yhteiskunnan suunnittelu-teorian II maailmansodan jälkeisen jälleenrakennuskauden aikana. Teoria oli yksinkertainen; teollisen tuotantoprosessin vaiheet jäsennettiin tilassa sijoittamalla kukin toiminta omalle alueelleen. Eri toiminnoille varatut alueet piti suunnitella ottamalla huomioon kunkin toiminnon erityiset vaatimukset. Osat sidottiin ko-konaisuudeksi järjestämällä liikenneyhteydet. Asuminen nostettiin ensi kertaa itsellisenä toimintana keskeiseksi suunnittelun ja tutkimuksen kohteeksi. Funk-tionalismi oli todellisesta kaupunkikehityksestä johdettu teoria. Se oli ratkaisu ongelmiin, joita yhdyskuntasuunnitteluun toi teollistuminen ja nopea kaupun-gistuminen. (Pakarinen 1988)

Habermas yrittää etsiä rationaalis-funktionalistiselle suunnittelulle vaihto-ehtoisia ratkaisuja. Kun funktionalismissa yhdistettiin muoto ja suunniteltujen toimintojen tarkoitus, Habermas pyrkii löytämään vaihtoehtoarkkitehtuurin. Toi-

sella tavalla muodon ja funktion ykseyden rikkoo lopulta sellainen vaihtoehto-arkkitehtuuri, joka lähtee ekologisista kysymyksistä ja historiallisesti muotoutuneista kaupunkimiljöistä.

Habermasin mukaan erityisen huomionarvoisia ovat yhdyskunta-arkkitehtuuria koskevat aloitteet. Niissä asianosaiset otetaan mukaan suunnitteluprosessiin muutenkin kuin puheissa ja kaupunginosia suunnitellaan vuorovaikutuksessa käyttäjien kanssa. "Jos markkinoiden ja hallinnon ohjausmekanismit toimivat kaupunkisuunnittelussa niin, että ne tuottavat asianosaisten elämismaailmalle eifunktionaalisia seuraamuksia - tehden tyhjäksi ajatellun funktionalismin - silloin on vain johdonmukaista korostaa asianosaisten tahtoon perustuvaa kommunikaatiota vastapainona rahan ja vallan välineille": korostaa Habermas (1985) teoksensa "Moderne und Postmoderne Architektur" viime sanoiksi.

2.3 Intressipohjainen, joustava suunnittelu

Intressipohjaisesta, joustavasta suunnittelusta alettiin puhua tuotantoelämän yhteiskunnallisten muutosten yhteydessä 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Storperin ja Scottin (1989, 4-11) mukaan deindustrialisaatio koetteli vanhoja teollisuuden ydinalueita 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa. Teollisuuden tuotanto ja työllisyys kasvoivat eräillä muilla alueilla hyvinkin voimakkaasti. Kasvu perustui uudelleenlaiseen tapaan organisoida tuotantojärjestelmiä ja paikallisia työmarkkinoita erityisesti korkean teknologian aloilla, erityistuotteiden käsityössä ja liike-elämän palveluissa.

Uusia tuotantojärjestelmän sektoreita Storper ja Scott kutsuvat joustavan tuotannon sektoreiksi. Aikaisempaa tuotantotapaa länsimaissa he kutsuvat fordistiseksi massatuotannoksi, jolle tunnusomaisia piirteitä ovat prosessiteollisuus ja liukuhihnavalmistus. Uudella joustavalla tuotannolla viitataan tuotantomuotojen uusiin ominaisuuksiin. Näitä ovat mm. kyky siirtyä nopeasti tuotantoprosessista tai tuotevalikoimasta toiseen sekä kykyyn säädellä tuotoksen määrää nopeasti tehokkuuden siitä olennaisesti kärsimättä.

Yhdyskuntasuunnittelun kannalta olennaista on havaita muutos, jonka siirtyminen fordismista joustavaan tuotantoon aiheuttaa. Joustava tuotanto keskittyy, mutta ei samoilta aloille kuin fordistinen tuotanto. Scottin ja Storperin mukaan fordismi korosti kulutusta: ydinperhettä, lähiöasuntoa ja autoa. Niiden oheispiirteet olivat sidoksissa massatuotannon keskittymiseen perinteisille teollisuusalueille.

Joustavan tuotannon yritykset eivät välttämättä sijoitu maantieteellisesti samoihin keskuksiin fordistisen tuotannon kanssa. Korkean teknologian teollisuus voi sijoittua myös uusiin keskuksiin. Käsityön muodot ja liike-elämän palvelut kasvavat siellä, missä on jo samantyyppistä toimintaa, mutta jonne ei ole kehittynyt fordistisia työmarkkinoita.

Yhdysvalloissa joustava korkean teknologian tuotanto on merkinnyt tiiviimpää ja uutta keskustahakuista kaupunkirakennetta. Italiassa se on elvyttänyt vanhaa kaupunkirakennetta tukeutumalla joustavaan käsityöläistuotantoon. Suurkaupungeissa se on käynnistänyt suuria keskustaprojekteja liike-elämän palvelutuotannon ympärille. Tämä on merkinnyt keskikaupunkien asuinalueiden keskiloikkaistumista.

Kosonen (1989, 19-23) arvioi, että suomalaisessa keskustelussa ei ole riittävästi oivallettu joustavuuden hyvin erilaisia toteutustapoja. Uusliberaali joustavoittaminen pyrkii vapaisiin markkinoihin ja valtion roolin vähentämiseen mm. yksityistämisen avulla. Uuskorporatistinen joustavoittaminen perustuu etujen yhteensovitteluun valtion ja työmarkkinajärjestöjen kesken. Kosonen haluaa tuoda kahden joustavoittamismuodon rinnalle vielä kolmannen joustoulettavuuden - osallistuvan joustavoittamisen: "Kolmas mahdollisuus on osallistuva joustavoittaminen, jossa eri ryhmien asemat eriytyvät, mutta ne ovat mukana muutoksessa erilaisten osallistumisjärjestelmien kautta".

Uusitalo (1990; 290, 303-304) painottaa, että yritykset ovat "kapitalistisen yhteiskunnan vahvin erityisintressiryhmä" ja että on syntymässä "vahvojen erityisintressien ja yleisen edun toteuttajana heikon valtiovallan yhteiskunta". Täten yrityksillä on merkittävä rooli intressipohjaisessa suunnittelussa.

Vuorela (1990, 8-11) konkretisoi intressipohjaisen suunnittelun tehtäviä: "Uudet palvelu- ja neuvottelukulttuurin ideaalit,..osallistumista avaavat ja suosivat suunnittelukäytännöt yhdistyneenä taloudellisia arvoja, luonnonsuojelua, erityisintressejä ja kilpailua korostavaan ilmapiiriin ovat luomassa intressipohjaisen suunnittelun...Korporatiivisten intressitahojen lisäksi rakentajat, yrittäjät, maanomistajat, kiinteistösijoittajat, erilaiset kehitysyhtiöt sekä eri tavoin organisoituneet asukasryhmät tulevat vaatimaan osallisuuttaan suunnittelussa...Heikoimmiksi intresseiksi jäävät yleensä asukasryhmät...Saattaa kuitenkin ilmaantua pieniä, aktiivisia kansalaistotelemattomuuden ryhmiä tai lähes ammattimaiseen suunnitteluun pystyviä ryhmiä, jotka äänekäästi vaativat intressinsä toteuttamista".

Vuorela nostaa suunnittelijan uusina työvälineinä esiin ystävällisyyden, tiedottamisen, neuvottelutaidot ja sosiaalisen kanssakäymisen professionaalisten kykyjen rinnalle. Suunnittelijan keskeisimmäksi tehtäväksi hän näkee yleisen edun puolustamisen, koska eri intressiryhmät yleensä puolustavat painokkaasti omia etujaan: "Yleisen edun löytäminen vaatii tulevaisuuteen katsomista pidemmällä aikajänteellä lyhytjänteisten erityisintressien yli ja ohi. Suunnittelijan tehtävä on toimia konfliktitilanteissa yleisen edun vartijana".

Vuorelan soveltamat 1990-luvun suunnittelijan strategiat perustuvat Foresterin (1987) painotuksiin: "Tosiasiat ja säännöt ovat suunnittelijan säätelijöitä. Suunnittelijan tulee neuvotella ja välittää ennakoivasti suunnittelutilanteista. Suunnittelijan tulee antaa kohdata eri intressiryhmät. Suunnittelija tulee ymmärtää resurssiksi, joka harjoittaa sukkuladiplomatiaa, tutkii ja neuvottelee erikseen osapuolten kanssa, on aktiivinen ja kiinnostunut välittäjä, jolla on neutraalisuhde konfliktiin. Suunnittelijan tulee osata jakaa tehtäviä, välittää aidosti suunnittelu-kohteesta ja antaa neuvoja eri osapuolille".

Vuorela painottaa, että 1990-luvun suunnittelussa suunnitteluorganisaatioilla tulee olla policy-tyyppinen valmius sopimuspelejä varten. Professionalismin rinnalla on kehitettävä sosiaalisia ihmissuhdetaitoja. Suunnittelijan keskeisin uusi kyky on löytää yleinen intressi. Suunnitteluorganisaatioiden ja suunnittelijoiden on kehitettävä erityyppisiä strategioita ratkaisemaan konflikteja. Suunnittelua on havainnollistettava ja sen vaikutuksia on arvioitava. Suunnittelun tietojärjestelmillä tulee olla herkkä reagointikyky jatkuvasti muuttuviin tilanteisiin.

Suomessa suunnittelun joustavoittaminen näkyi mm. kaavamuodoissa. Yleiskaavat korvattiin osayleiskaavojen laatimisella. Vapaakuntakokeilun myötä kunnat saivat itse vahvistaa lainvoimaiseen delegoivaan osayleiskaavaan pohjautuvat asemakaavat. Markkinamyönteisyys ulottui suunnitteluun siten, markkinoiden innovoimat hankkeet olivat usein aloite osayleiskaavojen laatimiselle, jolloin

niiden ohjaava vaikutus väistyi projektilogiikalle. Jouduttiin "postimerkki-kaavoitukseen" kaavoittamalla pieniä yksittäisiä hankkeita, koska haluttiin markkinamekanismin tapaan reagoida herkästi, nopeasti ja tehokkaasti yksityisen tahon aloitteisiin. Usein tällainen toiminta aiheutti suurta asukasvastarintaa. Asukkaat kokivat turhautumista, koska heidän näkökulmiaan ei otettu kaupunkisuunnittelussa riittävästi huomioon. Tämä johti julkisen hallinnon ja asukkaiden väliseen ristiriitaan, johon kansalaiset reagoivat vaatimalla laajempaa osallistumisoikeutta kaupunkisuunnitteluun.

2.4 Uushumanistinen osallistuva suunnittelu

Osallistuva suunnittelu ja sen myötä yhteissuunnittelu ei varsinkaan taloudellisen laman aikana Suomessa eikä kansainvälisesti ole saanut kovin suurta huomiota osakseen suunnitteluteoreettisessa keskustelussa 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Kuitenkin useissa viimeaikaisissa suunnitteluteoreettisissa julkaisuissa on osallistuva suunnittelu vaihtoehtoisena suunnitteluparadigmaksi nostettu useasti esiin.

Ihmismittakaavassa yhteiskunnan ja yhdyskunnan suunnittelu edellyttääkin tulevaisuudessa, että ihminen otetaan mukaan suunnitteluun entistä aktiivisemmin. Osallistuvan suunnittelun uusi tuleminen onkin eräänlainen vastareaktio kovalle ja rationalistiselle uusliberalismille, joka voi ilmetä milloin joustavana rationalismina, milloin postmodernina tai intressipohjaisena suunnitteluteorianana. Ihmistä varten suunnittelu on osallistuvan ja erityisesti yhteissuunnittelun perusanoma. Yhteissuunnittelu edellyttää ihmisten yhteistyötä ja ihmisten välistä kommunikaatiota. Koska liikkuminen on sosiaalinen tapahtuma, on liikunnan suunnittelunkin toimittava kommunikatiivisesti - ihmisten välisesti. Habermasin subjektikeskeinen sanoma suunnittelijoille on selvä, joka koskettaa myös liikuntasuunnittelua. Habermas näkee tulevaisuuden rakentuvan yhä enemmän kommunikatiivisen toimintavan varaan.

Tulevaisuuden yhteiskunnassa kommunikaatio on välttämätöntä, jotta verkostuneet subjektit saadaan mukaan suunnitteluun kertomaan kokemuksistaan ja elämyksistään (Cahoone 1995, 589-616). Osallistuvaa kaupunkisuunnittelua korostava suuntaus pitää osallistumista ihmisten sosiaalisena oikeutena (Fainstein ja Chambell 1996, 414-435).

Tällainen tulisikin olla suunnittelun perusfilosofian, jolloin ammattimaisille suunnittelijoille luodaan hyvät kommunikatiiviset edellytykset ihmisen tuntemiseksi. Ihmistieteiden filosofisten perusteiden tunteminen suunnittelijoiden velvollisuutena on selvä sanoma uushumanistisessa osallistuvassa kaupunkipolitiikassa ja -suunnittelussa, joka pyrkii vaihtoehdoksi uusliberalistiselle kaupunkipolitiikalle ja -suunnittelulle. Ihmisen pitämistä suunnittelun pääkohteena ei pidä ymmärtää siten, että ihmistä suunniteltaisiin. Tällaisia piirteitä voidaan löytää vain totalitäärisistä suunnittelujärjestelmistä mm. reaaliosialismissa. Uushumanistinen osallistuva suunnittelu pitää tärkeänä, että suunnitteluaanpa sitten fyysistä ympäristöä, toimintoja, sosiaalisia tilanteita, taloutta, hallintoa tai liikuntakulttuuria, niin keskeisintä on tehdä suunnittelua ihmistä varten. Parhaiten tällaiseen suunnitteluorientaatioon päästään ottamalla ihmiset mukaan suunnittelemaan.

Nykypäivänä osallistuvan uushumanistisen suunnittelun eräänä ideaalina pidetään Infokaupunkia (Informational City), joka nousee osallistuvaa informaatioteknologiaa käyttävien suunnittelijoiden analyttiseksi suunnittelusymboliksi. Informaatiokaupunki nähdään vastakohtana informaatioköyhille ghettoaueille tai yrityskaupungeille, joissa suunnittelijoiden tavoitteena on jalostaa kaupunkia taloudellisten voittojen maksimoimiseksi (Hall 1996, 401-422).

Campell ja Fainstein (1996, 235-257) nostavat esiin osallistuvan suunnittelun mahdollisuudet uudessa "Planning Theory"-teoksessaan Patsy Healeyn artikkelissa "The Communicative Turn in Planning Theory". Healeyn idea on lähes sama kuin Habermasin. Kommunikatiivisuus nykyaikana on suunnittelussa välttämättömyys eri intressipiirien keskustelujen ja sanoman välittämiseksi suunnittelijoiden työpöydille. Samanlainen idea (Cherryn New Rightin kollektivismi) välittyy myös yhdyskuntasuunnittelun emeritusprofessorilta Gordon E. Cherryltä (1996) brittiläisestä kaupunkisuunnittelusta, vaikka hän korostaakin II maailmansodan jälkeisenä suunnittelun voimatekijänä valtiota ja viime vuosien "markkina-ortodoksisuutta"

Selkeä johtopäätös edellisestä on, että länsimaissa vaihtoehtoisena suunnitteluteoreettisena mallina ja myös käytännön suunnittelutyössä osallistuva suunnittelu on mahdollista ja osittain välttämätöntäkin yhdyskuntarauhan takaamiseksi. Länsimaisessa ajattelutavassa reaaliosialismin romahdettua ovat ihmisoi-keudet saaneet uusia sisältöjä. Ihmisoikeuksiin kuuluu myös laaja osallistuminen yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseksi. Ihmisoikeuksiin kuuluu myös yhteiskunnan suunnitteluun osallistuminen.

Koska yleiset suunnitteluteoreettiset käsitykset koskettavat myös liikuntasuunnittelua, on liikuntasuunnittelua käsittelevissä kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa aivan viime vuosina nostettu esiin uudestaan osallistuvan suunnittelun ja jopa yhteissuunnittelun mahdollisuudet.

World Sport Management Associationilla oli vuonna 1997 erityisenä teemana osallistuva suunnittelu ja siihen liittyvä toimintatutkimus. Yhdistyksen pääjulkaisu raportoi kolme merkittävää osallistuvan liikuntasuunnittelun tutkimus- ja kehittämiskohteita pääjulkaisussaan "Journal of Sport Management":

Frisby, Crawford ja Dorer (1997) ovat Kanadassa toteuttaneet ja raportoineet lähes samanlaisen tutkimuksen kuin nyt käsillä oleva tutkimus on. Heidän käyttämänsä projektinimi "Evaluating Participatory Action Research" sopisi hyvin myös tämän tutkimuksen nimeksi. Johtopäätöksissä tutkijat toteavat, että osallistuva toimintatutkimus soveltuu liikuntahallinnon suunnitteluun paljon paremmin kuin sosiaali- ja hyvinvointipalveluiden suunnitteluun, koska leimautuminen sosiaalipalveluiden asiakkaaksi ei ole toivottavaa, kun taas liikuntapalveluiden käyttö on myönteistä ja hyväksyttävää. Täten liikuntapalveluiden käyttäjädemokratiaa ja osallistuvaa yhteissuunnittelua voidaan hyödyntää liikuntasuunnittelussa paljon paremmin kuin useilla muilla sektoreilla.

Laurence Chalip (1997) pitää toimintatutkimusta ja osallistuvaa suunnittelua uutena mahdollisuutena liikuntahallinnon tutkimuksessa ja suunnittelussa. Chalipin metodologisen tutkimuksen pääjohtopäätös on, että tällainen soveltava sosiaalitieteellinen tutkimus on hyvä kohtauspaikka teorialle ja käytännölle kuten kliinisessä tutkimuksessaakin tapahtuu. Toimintatutkimuksen ideana on yhdistää teoria ja käytäntö.

B. Christine Green (1997) on soveltanut toimintatutkimusta ja osallistuvaa suunnittelua nuorten jalkapalloilun kehittämiseen. Hänen johtopäätöksensä on, että verrattuna perinteisiin urheilun interventioprojekteihin, toimintatutkimus ja

osallistuva suunnittelu auttavat käsittelemään laaja-alaisemmin jalkapalloilun koko ilmiötä. Laajat jalkapalloilun ympärillä olevat verkostot tulevat paremmin huomioonotetuiksi kuin perinteisissä kehittämisprojekteissa.

Suomessa tehdystä osallistuvasta liikuntasuunnittelusta on kansainvälisesti raportoitu useissa julkaisuissa viime vuosina. (Suomi 1992; Suomi 1996a; Suomi 1996b; Suomi 1997). Näissä julkaisuissa osoitetaan, että huolimatta pohjoismaisen hyvinvointivaltion rankasta valtiollisesta ja julkisen sektorin ohjauksesta osallistuva liikuntasuunnittelu on tuloksellisesti mahdollista, koska yli 10 % Suomen kuntien liikuntahallinnosta käyttää suunnittelumetodinaan nimenomaan liikunnan yhteissuunnittelua.

3 OSALLISTUVAN SUUNNITTELUN KÄYTÄNNÖSTÄ

3.1 Osallistuvasta suunnittelusta Suomessa ja Pohjoismaissa

Mistä idea kansalaisten osallistumiselle on peräisin? Eikö olisi parempi luottaa vain snellmanilaisen idealismin mukaisesti valistuneisiin henkilöihin, viranomaisiin ja koulutettuihin ammattisuunnittelijoihin, jotka kehittävät yhteiskuntaa?

Kansalaisten osallistumisesta suunnitteluun keskusteltiin ja sitä osin toteutettiin Suomessa varsin laajasti jo 1970-luvun alkuvuosina. Yhteiskuntasuunnittelun seura ry. ja Suomen Demokraattiset Lakimiehet ry. järjestivät yli 400 osanottajan voimalla kesällä 1973 Demokraattisen suunnittelun seminaarin.

Seminaarin sävy oli ajan hengen mukainen: "Suunnittelujärjestelmän demokratisoiminen merkitsee kehittämistä, jossa asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia lisätään yksityisen pääoman vaikutusmahdollisuuksien kustannuksella yhteiskunnan kokonaisedun ja asukkaiden tahdon toteuttamiseksi... Kunnallishallintoa on lähdettävä kehittämään perustamalla pysyviä kunnanosakohtaisia asukastoimikuntia tai neuvostoja, joiden tulee perustua poliittiselle pohjalle ja joiden kannanottoja on otettava huomioon päätöksenteossa. Asukkaiden täytyy päästä vaikuttamaan kunnan virallisen organisaation kautta, jotta spontaaneja, protestihenkisiä kansanliikkeitä ei tarvittaisi, ei ainakaan kuin poikkeustapauksissa" (Demokraattinen suunnittelu 1973, 106-109).

Kansalaisaktiivisuus haluttiin kanavoida virallisia organisaatioita pitkin joko kunnalliseen päätöksentekoon tai puolueisiin. Demokraattinen suunnittelu-raportin mukaan kansanliikkeistä hyväksyttiin vain Helsingissä toiminut "Josafatin puistoliike".

Asukkaiden osallistumista suunnitteluun myös tutkittiin aktiivisesti 70-luvulla useissa selvityksissä, kokeiluissa ja tutkimuksissa (Koskinen 1980). Granlundin (1981) tutkimus Kaarinasta osoitti, että suunnittelijoiden työtavat tulisi saattaa uudelleen arvioitaviksi, koska ne ovat asukkaiden osallistumisen esteitä byrokraattisina toimintamalleina. Yhdyskuntasuunnittelun Jatkokoulutuskeskuksessa Teknillisessä korkeakoulussa laadittiin mm. Kotilaisen (1981) "Asuk-

kaiden osallistuminen kaavoitukseen” kirjallisuustutkimus, jossa asukkaiden osallistumiskanavaksi esitettiin perusyhteisödemokratiaa.

Kritiikkiä suunnittelua kohtaan legitimoitiin komiteamietinnöllä, jossa asukkaiden osallistuminen haluttiin kanavoida asuntoalueoimikuntiin ja parantaa asukkaiden mahdollisuuksia osallistua kaavoitukseen (Komiteamietintö 1981:54).

Kaarinassa selvitettiin tiedottamisen vaikutuksia asukkaisiin yleiskaavan, kuntasuunnittelun ja liikennesuunnittelun laadinnan yhteydessä. Asukkaiden osallistuminen suunnitteluun jäi melko vähäiseksi (Österman 1970).

Monitoimikylä-ideaa vuorostaan kokeiltiin Kuopiossa Kurkimäen, Pellosmäen ja Vahvasmäen alueilla. Sinne vahvistettiin maan ensimmäinen osayleiskaava ohjaamaan maaseutumaista asumista ja rakentamista (Kosonen & Vuorela 1975).

Kylätutkimusta -76 toteutettiin toimintatutkimuksena, jolla nähtiin olevan psykologinen vaikutus kylätoimikuntaliikkeeseen, jonka todettiin olevan hyvin epäpoliittinen (Hautamäki & Virtanen 1980).

1970-luvulla myös kaupungeissa kehiteltiin erilaisia malleja kuntalaisten perinteistä laajempaan ja suurempaan osallistumiseen. Oulussa kokeiltiin kaupunginosavaltuustoja ja lähidemokratiaa sekä osayleiskaavoitusta, Helsingissä ja Vantaalla yhdyskuntatyötä, Espoossa ja Puu-Käpylässä asukkaat laativat vastasuunnitelmia (Vuorela 1982, 21-28) ja Tampereella käynnistettiin erityinen kaupunginosien kehittämistutkimus.

Naschold (1994, 137-138) pitää pohjoismaisessa vertailussa keskeisenä kansalaisten osallistumista suunnitteluun vastapainona keskushallinnon uudistamiselle, jossa on mukana kolme tekijää; sisäinen modernisaatio, markkinaelementtien mukaanottaminen ja demokratisointi. Nascholdin mielestä Hämeenlinnassa toteutettu Katuma-Harvialan yhteissuunnittelukokeilu on hyvä esimerkki lähidemokratian luomisesta vapaakuntakokeilussa eli kaupungin omassa sisäisessä modernisoinnissa. Naschold ennusti, että Suomessa demokratisoinnin uusi tuleminen ajoittuu 1990-puoliväliin. Hämeenlinnan yleiskaavan uudistusprosessi perustui tämän vuosikymmenen puolivälissä toteutettuun hankkeeseen, jonka perusajatuksena oli kommunikatiivinen suunnittelu. Tarkoituksena oli organisoida suunnittelu siten, että erilaiset ja erivahvuiset äänet tulevat kuulluksi. Tutkimustyöhön osallistui useita kansainvälisen tason tutkijoita kuten Frieder Naschold, Andy Thornley ja Patsy Healey. (Pakarinen 1995)

Pohjoismaissa lainsäädäntöä on pyritty muuttamaan kansalaisten osallistumista suosivaan suuntaan. Kansalaisten osallistuminen yhteiskunnalliseen suunnitteluun, päätöksentekoon ja jopa toimeenpanoon on nähty uutena materiaalisena, henkisenä ja sosiaalis-kulttuurisena voimavarana avoimen pohjoismaisen demokratian kehittämisessä. Kansalaisille on haluttu antaa paremmat mahdollisuudet osallistua omien elinympäristöjensä kehittämiseen.

Ruotsin vapaakuntakokeilulaki tuli voimaan jo 1.7. 1984. Sen eräänä tavoitteena oli antaa kunnille enemmän vapautta järjestää oma suunnittelutoimintansa. Käytännössä tämä on johtanut laajempaan kansalaisosallistumiseen. Tanskassa vastaava laki tuli voimaan 1.6. 1985. Laki painottaa kansalaisten aseman ja vaikutusmahdollisuuksien parantamista. Norjan vapaakuntalaki tuli voimaan 24.1. 1986. Lain erityisenä tarkoituksena on ”yksityisten kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen”. Myös Suomen vapaakuntalain eräänä keskeisenä tavoitteena on ”kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen”. (Komiteamietintö 1987:2, 1-11)

Odensessa Tanskassa kuntasuunnittelulain mukaisesti kuntasuunnitelman laadintaprosessissa on seuraavat vaiheet: 1) perustiedot kerätään kunnanosittain, 2) kuntasuunnittelulain 6. §:n eli julkisen keskustelun vaiheen mukaisesti perustiedoista käydään julkinen keskustelu, jossa asukkailla on mahdollisuus ottaa asuinaluekohtaisesti kantaa erilaisissa asukaskokouksissa ja opintopiireissä, 3) kuntasuunnittelulain 7. §:n eli ehdotusten laadinta- ja käsittelyvaiheen mukaan viranhaltijat tekevät ehdotukset, kunnanhallitus käsittelee ne alustavasti, jonka jälkeen ehdotukset lähetetään asukkaille tarkistamista varten, jonka perusteella 4) kunnanvaltuusto päättää kuntasuunnitelmasta. Asukkaat voivat siis osallistua kuntasuunnitelman laadintaan saamalla etukäteen tietoa kotitalouksiin jaetusta informaatiosta, näyttelyistä ja asukaskokouksista. Lisäksi kunnat järjestävät aluekohtaisia syventäviä opintopiirejä asukkaille. (Harju 1989, 97). Tanskan kunnat ovat saaneet mahdollisuuden kokeilla vaihtoehtoisia toimintojen järjestämistä. Kuntasuunnitelman sisältö vastaa pitkälle suomalaista käytäntöä eli kunta hoitaa itsehallintonsa piiriin kuuluvat asiat (Komiteamietintö 1987:2)

Ruotsin kuntaliitosten ja suurkuntien myötä arvioidaan poliitikkojen vähentäneen kiinnostustaan alueellisia kysymyksiä kohtaan. Käytännössä kyse on vaalimatematiikasta, koska suurkunnassa oman asuinalueen äänillä ei voi tulla valituksi kaupunginvaltuustoon. Korkeimmat päätöksentekijät eivät voi leimautua alueellisiksi edustajiksi vaan heidän on toimittava yleisedustajina. Tämä on vähentänyt poliitikkojen mielenkiintoa erityisesti kunnan pieniä reuna-alueita kohtaan, jolloin niiden kehitys on vaarantunut. Uppsalassa kaupungin päätöksentekolimissä olevien aktiivipoliitikkojen määrä on vähentynyt kahdessakymmenessä vuodessa 1300:sta 450:een. Vähentymisen syitä ovat mm, lautakuntien yhdistämiset ja lakkauttamiset, päätöksenteon keskittäminen samoille henkilöille sekä poliittisten elinten jäsenmäärien vähentäminen. Samaa aikaan kunnan väestömäärä on kasvanut alle 100 000:sta yli 150 000:een.

Suonojan ja Vuorelan (1992, 31) mukaan osallistuvan suunnittelun sovellutuskohteina on nähty Suomessa 1980- ja 1990-luvuilla: 1) Kunnan tavoitesuunnittelu, jossa ovat mukana viranhaltijoiden, luottamushenkilöiden, yritysälämän ja asukkaiden intressit, 2) Uusien asuntoalueiden suunnittelu, jossa ovat mukana tulevien asukkaiden ja rakentajien intressit, 3) Rakennettujen alueiden kehittäminen, johon yhteissuunnittelua onkin eniten sovellettu, 4) Kerrostalojen, niiden piha-alueiden ja ulkopintojen peruskorjaus, jolloin on löydettävä yhteiset tavoitteet asukkaiden, taloyhtiöiden, suunnittelijoiden, rakentajien sekä joskus kunnan viranhaltijoiden ja luottamusmiesintressien välille, 5) Palvelujen alueellistaminen, jossa kohtaavat palvelujen käyttäjien ja palvelupisteen työntekijöiden, mutta myös luottamushenkilöiden intressit, 6) Käyttäjädemokratia, esimerkiksi kouluissa ja päiväkodeissa, joissa kohtaavat asiakkaiden ja työntekijöiden väliset intressit, 7) Vuokralaisdemokratia, jossa kohtaavat asukkaiden, taloyhtiöiden ja kiinteistöyhtiöiden intressit, 8) Hallinnon ja organisaatioiden, esim. kuntien erilaisten työyhteisöjen kehittäminen, joissa kohtaavat työntekijöiden, luottamushenkilöiden ja palvelujen käyttäjien intressit ja 9) Uusimuotoinen yleiskaavoitus.

Suomessa osallistuvan suunnittelun kehittämistä edesauttaa 1.7. 1995 voimaan astunut kuntalaki. Se luo parempia lainsäädännöllisiä edellytyksiä kunta-laisten osallistumiselle suunnitteluun ja päätöksentekoon. Erityisesti lain 27. §:n almomentit "Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet" esittävät yksityiskohdallisia keinoja, joita voidaan käyttää täydentämään yhteissuunnittelua:

"Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti; 1) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin, 2) järjestämällä kunnan osaluuetta koskevaa hallintoa, 3) tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia, 4) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa, 5) järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa, 6) avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitovalmistelua ja suunnittelua sekä 7) järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.” (Harjula & Prättälä 1995)

Suomi on tullut julkisen sektorin modernisaatioon mukaan hyvin myöhäisessä vaiheessa. Nyt vasta keskustellaan sen aiheuttamista haitoista ja hyödyistä suunnittelulle vaikka muualla modernisaatiota pidetään nykyään vain ohikiitävänä trendinä vailla pysyviä vaikutuksia. Kansainvälisesti puhutaan suunnittelun U-käännöksestä, jolla tarkoitetaan sitä, että markkinavoimat ovat alkaneet itse vaatia strategista suunnittelua markkinoiden ennakoitavuuden ja vakauden nimissä sekä siksi, että laajuudeltaan globaalit ja aikaulottuvuudeltaan merkittävät ympäristöasiat ovat nostaneet esiin tehokkaan strategisen suunnittelun tarpeen. U-käännös kuvaa hyvin markkinavoimien suunnitteluorientaation muutosta. Aikaisemmin yhteiskunnallista suunnittelua pidettiin markkinoita kahlitsevina, mutta nyt suunnittelua pidetään osana markkinamekanismin pelisääntöjä. (Healey 1992, 412-414)

3.2 Yhteissuunnittelun käytännöstä

Modernisaation rationalismi voi olla tulevaisuuden informaatioteknologisen yhteiskunnan kehittämiseksi eräs vaihtoehtoinen tietoteoreettinen lähtökohta. Sitä täydentämään ovat nousemassa rationalismista vaikutteita edelleen saavat, mutta käytännössä intressipohjaista neuvottelusuunnittelua edustavat osallistuvan suunnittelun erilaiset suuntaukset. Näistä Suomessa tunnetuimpia suuntauksia ovat olleet vuorovaikutussuunnittelu (Friedman 1973), yhteissuunnittelu (Fagence 1977) ja siihen metodologisesti yhdistyvä työkirjamenetelmä. (Harju & Sairinen 1990)

Suonojan ja Vuorelan (1992, 27) mukaan yhtäältä liiaksi sektoroituneen suunnittelun kritiikistä ja toisaalta suunnittelun sisällöllisestä muutoksesta syntyi 1980-luvun alussa ajatus tutkimus- ja kokeiluprojektista, joka tähtäisi asuin ympäristöjen, esim. lähiöiden parantamiseen. Se tarjoaisi samalla asukkaille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Asuinalueen kehittämissuunnitelman tulisi perustua tietopohjaltaan asukkaiden tarpeisiin ja elämäntapoihin. Kunnan suunnittelussa projektin tulisi edistää eri hallintokuntien välistä yhteistyötä, kehittää asukasläheistä hallintoa ja etsiä suuntaviivoja suunnittelun alueellistamiselle.

Projektin nimeksi tuli ”Yhteistyömallien kehittäminen sosiaalisten ja fyysisten näkökohtien yhteensovittamiseksi asuinalueiden suunnittelussa ja kehittämisessä” (SOFY-projekti). Projekti käynnistyi vuonna 1982 ja mukaan tulivat ympäristö-, opetus- sekä sosiaali- ja terveysministeriö, asuntohallitus, lääkintöhallitus, sosiaalishallitus, Suomen Kaupunkiliitto ja Kunnallisliitto. Tutkimuksen tekeminen annettiin Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskukselle.

Yhteistyömuotojen kehittäminen sosiaalisten ja fyysisten tekijöiden yhteensovittamiseksi perustuu asuinalueiden suunnittelussa esiintuotuihin ongelmiin ja puutteisiin. SOFY-projektin käynnistämiseen on vaikuttanut sekä Suo-

nessa että muissa Pohjoismaissa 1960-luvun lopulta lähtien käynnistynyt keskustelu sosiaalisten tekijöiden huomioon ottamisesta yhdyskuntasuunnittelussa.

Sosiaaliset näkökohdat sisältävä yhdyskuntasuunnittelu yhdistetään tavallisesti ihmisten elinoloista hankittuun tietoon perustuvaksi suunnitteluksi. Sosiaaliset näkökohdat sisältävä yhdyskuntasuunnittelu tarkoittaa tässä tutkimuksessa alueellisesti rajatun kokonaisuuden suunnittelua ja kehittämistä.

Harjun (1988,9) mukaan yhteissuunnittelun käsitteessä yhdistyvät sosiaaliset näkökohdat sisältävä yhdyskuntasuunnittelu ja asukkaiden osallistuminen suunnitteluun. Yhteissuunnittelu määritelläänkin hallinnon, asukkaiden ja muiden asuinalueeseen vaikuttavien intressitahojen kiinteään yhteistyöhön sekä tietoon objektiivisista ja subjektiivisista elinoloista perustuvaksi suunnitteluksi, jonka tavoitteena on elinolojen kehittäminen ja johon sisältyy seurausvaikutusten analysointi elinolojen kannalta kokonaisuudessaan. Yhteissuunnittelu perustuu luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden, asukkaiden ja muiden asuinalueeseen vaikuttavien intressiryhmien näkökulmasta tuotettuun tietoon asuinalueen elinoloista ja tulevaisuudesta. Ongelmien ratkaisun ja suunnitelmien toteuttamisen kannalta parhaaseen lopputulokseen päästään silloin, kun yhteissuunnittelussa ovat edustettuina asukkaat, asuinalueen ongelmien kannalta tärkeimpiä hallintokuntia edustavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt sekä yksityissektorin palveluiden tuottajat.

Asukkaiden tehtävänä yhteissuunnittelussa on toimia tiedon tuottajina ja välittäjinä, tuotetun tiedon merkityksen arvioijina, asuinalueen analyysoijina ja asianajajina, organisaattoreina sekä esilletuotettujen ongelmien ja puutteiden ratkaisijoina. Viranhaltijoiden tehtävänä on tiedon tuottamisen lisäksi tuoda oma asiantuntemuksensa ongelmien ja puutteiden ratkaisemisen avuksi.

Osallistumisen kohdistaminen koskettamaan kunkin intressiryhmän omia elinoloja merkitsee käytännössä suunnittelun alueen jakamista osa-alueisiin, niiden suunnitteluryhmien muodostamista ja kehittämissuunnitelman laatimista kullekin osa-alueelle erikseen. Osa-alueille yhteisenä osallistumisen ja vaikuttamisen alueena toimii koko asuinalue. Osallistumisen kohdentaminen intressipiireihin, joita kyseessä oleva ongelma koskee, merkitsee alueen eri väestöryhmien aktivoimista mukaan suunnitteluun.

Yhteissuunnittelu on jatkuvaa intressiryhmien välistä vuoropuhelua, jossa työvälineinä ovat viestin lähettäminen, yhteinen kieli, viestin vastaanottaminen, asioiden tarkastelu eri intressiryhmien näkökulmasta ja konfliktien ratkaiseminen. Yhteissuunnittelu organisoidaan siten, että se mahdollistaa dialogin koko asuinalueella käsittävistä kehittämissuunnitelmista, siihen liittyvistä erillissuunnitelmista ja osa-aluekohtaisista kehittämissuunnitelmista.

Yhteissuunnitteluun osallistuvat viestittävät monella tavalla. Verbaalinen viestintä on vain yksi väline. Asukkaiden, viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden yhteinen kieli ei ole hallinnon tai politiikan kieli. Lähetetyn viestin ymmärtämiseen vaikuttaa käytetty kieli. Asukkaiden subjektiivisista elinoloista tieto välittyy parhaiten heidän itsensä tuottamana. Vuoropuhelu päättyy esille tuotujen ongelmien ja puutteiden, niitä koskevien korjausehdotusten, priorisoinnin ja kustannusarvioiden laadinnan jälkeen yhteiseen sopimukseen tarvittavista toimenpiteistä ja aikatauluista. Vuoropuhelun onnistuminen vaikuttaa koko yhteissuunnittelu-prosessin onnistumiseen.

Yhteissuunnittelun onnistumiseen vaikuttavat myös intressiryhmien normistot ja niiden noudattaminen. Intressiryhmien sisäistä toimintaa ohjaavat periaatteet, joissa korostuvat rehellisyys, tasa-arvo, terve järki, luovuus, luotta-

muksellisuus, psyykinen koskemattomuus sekä moraalinen vastuu. Yhteissuunnittelun omaksumiseen ja onnistumiseen vaikuttavat siis em. yhteissuunnitteluperiaatteiden noudattaminen. Periaatteet korostavat asukkaiden tarpeista lähtemistä, osallistumista ja vaikuttamista, vuorovaikutusta, avoimuutta, yhteensovittamista sekä jatkuvaa palautteen antamista ja toiminnan arviointia. Yhteissuunnittelun onnistumiseen vaikuttavat myös intressiryhmien jäsenten henkilökohtaiset tekijät, joista korostuvat arvot, asenteet, ryhmien luomien toimintaperiaatteiden omaksuminen ja noudattaminen, motivaatiotaso, tehtäviin asennoituminen sekä henkilöiden omaksumat roolit. Asukkaat, luottamushenkilöt ja viranhaltijat tulevat yhteissuunnitteluun mukaan omine asenteineen ja arvoineen. Asuinalueen kehittämiseen vaikuttavat kysymykset voivat olla myös ennakkolta politisoituja. Puoluepolitiikka ei kuitenkaan vaikuta asuinalueen kehittämissuunnitelman laadintaan, jos tiedon tuottaminen asukasnäkökulmasta on onnistunut ja ryhmän jäsenet noudattavat ryhmän em. toimintaperiaatteita.

Menetelmänä yhteissuunnittelu poikkeaa tavanomaisesta sektorialisesta kuntasuunnittelusta. Sen perustana ovatkin toimintatutkimus, suunnitteluorganisaatioiden kehittäminen, ryhmä- ja yhdyskuntatyö. Yhteissuunnittelun omaksuminen ei ole aina helppoa eri intressiryhmille. Omaksumista helpottavat kokemukset yhdyskuntatyöstä sekä erilaiset ryhmätyökokemukset ja tutkimusmenetelmien osalta toimintatutkimuksen periaatteiden tunteminen.

Yhteissuunnittelu on tutkijan kannalta luonteeltaan osallistuvaa toimintatutkimusta, jossa tutkija toimii aktiivisena osallistujana tutkimus- ja suunnittelu-prosessissa mukana. Yleisin tapa on luoda kolmiportainen yhteissuunnitteluorganisaatio: I Seurantaryhmä (SR), jossa ovat edustettuna suunnittelun aihetta lähellä olevat ylimmät viranhaltijat ja luottamushenkilöt sekä projektisihteeri, II Yhteissuunnitteluryhmä (YSR), jossa ovat edustettuna suunniteltavan asuinalueen kehittämisestä vastaavat viranhaltijat ja alueella asuvat luottamushenkilöt sekä asukasedustajat ja III Asukastyöryhmät (ASR), joissa ovat edustettuina asuinalueen osa-alueiden asukkaat kattavasti. Yhteissuunnittelu on moniportainen prosessi, jonka eri vaiheiden toteutusvastuut jakaantuvat seuraavasti:

1. Asuinalueen osa-alueiden muodostaminen (SR, myöhemmin ASR tarkentaa),
2. Tiedon tuottaminen hallinnon näkökulmasta (YSR),
3. Tiedon välittäminen ja palauttaminen (YSR ja ASR),
4. Asukkaiden aktivointi (YSR ja ASR),
5. Asukaskokousten järjestäminen (YSR),
6. Tiedon tuottaminen asukasnäkökulmasta (ASR),
7. Asuinalueen analysointi (YSR ja ASR),
8. Osa-aluekohtaisten kehittämissuunnitelmien laadinta (ASR),
9. Koko asuinaluetta koskevien tavoitteiden ja ehdotusten tekeminen (YSR ja ASR),
10. Kehittämissuunnitelman laadintaprosessin arviointi (YSR ja ASR),
11. Ehdotusten tekeminen yhteissuunnittelun kehittämiseksi kunnassa (YSR ja SR),
12. Muutosprosessien aikaansaaminen asuinalueella (SR, YSR, ASR),
13. Muutosprosessien aikaansaaminen hallinnossa (SR ja YSR),
14. Palaute yhteissuunnitteluprosessista (ASR ja YSR) ja
15. Yhteissuunnitteluprosessin arviointi. (SR, YSR, ASR)

Keskeisimmät prosessivaiheet ovat tiedon tuottaminen hallinnon (2.) ja asukkaiden (6.) näkökulmasta, asuinalueen analysointi (7.), muutosprosessien aikaansaaminen (12. ja 13.), palaute yhteissuunnitteluprosessista (14.) ja yhteissuunnitteluprosessin arviointi (15.), koska nämä prosessivaiheet poikkeavat eniten perinteisestä normatiivis-teknokraattisesta ja rationaalis-teknokraattisesta suunnittelusta. Siksi nämä prosessin vaiheet ovat myös keskeisimmät tämän tutkimuksen tutkimuskohteista.

SOFY-projektin, kuten monien muidenkin toimintatutkimustyyppisten projektien ongelmana on ollut niiden kokonaisvaltaisen evaluoinnin puute. Toimintatutkimuksia on tehty kehittämistarkoituksessa, mutta niitä ei ole juurikaan evaluoitu. Vapaa-ajan sektorilla SOFY-projekteja on arvioinut lähinnä Suomi (1990, 122-124) sekä Suonoja ja Vuorela (1992). Lisäksi SOFY-projekteja on arvioitu valtakunnallisissa SOFY-foorumissa 1993 (Haapola 1993).

3.3 Yhteissuunnittelulliset kehittämissuunnitelmat Jyväskylässä

Jyväskylässä käynnistettiin 1970-luvun lopulta lähtien useita erilaisia kokeilu- ja kehittämissuunnitelmia, joiden tarkoituksena oli yhdistää viranomaisten, päätöksentekijöiden ja asukkaiden tai heidän vapaa kansalaisjärjestötoiminta tiettyjen yhteisten tavoitteiden taakse.

Eräs varhaisimmista kokeiluista oli Kasvatusprojekti. Se toteutettiin vuosina 1975-1978 kaupungin eri sektoreiden ja kansalaisjärjestöjen yhteistyönä. Tavoitteena oli kehittää toimintamalleja, joilla voidaan vaikuttaa pitkäkestoisesti vaikeimmissa tilanteissa olevien lasten ja nuorten elämään. Yhteissuunnittelutyyppisessä toimintamallissa tavoitteena oli saada kouluviranomaiset, järjestöt, päättäjät, vanhemmat ja nuoret toimimaan yhdessä alueellisesti tai koulupiiri-kohtaisesti (Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymisen vähentäminen ja sekä ennaltaehkäiseminen Jyväskylässä raportit vuonna 1976 no 29 ja no 32, 1977 no 35 ja 1978 no 38).

Jäljempänä olevaan luetteloon on paikallistettu yhteissuunnittelutyyppiset kokeilut tai toteutetut keskeisimmät kehittämissuunnitelmat Jyväskylässä. Hankkeet on jaoteltu sen mukaan, koskevatko ne koko kaupunkia, kaupunginosaa vai lähiyhteisötasoja:

JYVÄSKYLÄN YHTEISSUUNNITTELLISIA KEHITTÄMISHANKKEITA:

Kaupunkitaso:

- Kasvatusprojekti 1975-1978 (Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymisen vähentäminen ja ennaltaehkäisy Jyväskylässä 1976, 1977, 1978)
- Ikivihreät - projekti (1986-1991)
- Jyväskylän profilointiohjelma (Åberg 1986)
- Tervekaupunki 1987-
- Jyväskylä vuonna 2010 (1987)
- Jyväskylän kaupungin SOFY-yhteissuunnittelukokeilu (1987)
- Jyväskylän kaupungin liikuntasuunnitelma (1987)
- Käyttäjädemokratiamalli ja vapaakuntakokeilu (Hallinnosta palveluun - hierarkiasta verkkoon 1988)
- Rauhan ja kansainvälisyyskasvatusprojekti 1988-1989
- Jyväskylän koulutustakuumalli - Jokeriluokka (Salonen 1986)
- Jyväskylän kehittämissuunnitelmat 1990-luvulla (1990)
- Laatukyläprojekti 1995
- Jyväskylä Forum 1996

Kaupunginosatso:

- Kuokkala-projekti 1979-1989 (Kuokkala - Päijänteen helmi 1992)
- Huhtasuon kehittämissuunnitelma (1987)
- Sosiaali- ja terveystalvelujen alueellistamiskokeilu 1986-1987 (Kauppinen 1986)
- Liikunnan Mallikunta-projekti 1987-1993 Huhtasuolla
- Keltinmäen-Myllyjärven kehittämissuunnitelma (1989)
- Kuokkalan SOFY-yhteissuunnittelukokeilu (Kauppinen 1989)
- Alueellisen toiminnan järjestäminen Jyväskylässä (1990)
- Sosiaalinen isännöinti 1988 (Nupponen-Syrjänen 1991)

Lähiyhteisötaso:

- Tuulenkylä 1983: yhteisöasumiskokeilu (Häkkinen 1983)
- Yhteisöpäiväkotikokeilu 1985- (Asuntomessuraportti 1986)
- Perhepuistot (esim. Huhtasuon alueen leikki-, piha- ja toiminta-alueiden kehittämissuunnitelma 1982)

Yhteissuunnittelu on vaikuttanut Jyväskylässä myös varsinaisen yhteissuunnittelukokeilun jälkeiseen aikaan, jolloin viranhaltijat ja päätöksentekijät ovat olleet myönteisiä erilaisiin kokeiluihin yhteistyössä asukkaiden ja heitä edustavien kansalaisjärjestöjen sekä yksityisten yritysten kanssa. SOFY:n jälkeisen ajan projekteja ovat olleet mm. Kirjakahvila, Nuorisoverstas, Vanhusten toimintakeskukset (Syyrakki 1991), Kerrostalon pihakilpailu 1987-1989 (Kerrostalon piha 1990), Etätyökokeilu 1989 (Hurme 1992) ja Yhdyskuntamalli 90 ja Kekkolän alueen kaavoitus (Matilainen 1992). Tämä osoittaa kaupunkiorganisaatiossa työskenteleviltä ja päätöksistä tekeville poliitikoilta muutoshakuisuutta.

Jyväskylä pyrki uudistamaan Huhtasuon SOFY-projektin käynnistymisen aikoihin vuonna 1986 kuntasuunnitteluun. Aikaisemmin vuosina 1980 ja 1984 kuntasuunnitelman tavoiteosat oli laadittu siten, että tavoitteet oli asetettu ensin hallintokunnissa ja tämän jälkeen kirjattu koko kaupungin kuntasuunnitelmaan. Menettely oli johtanut sektoripainotteiseen, lyhytjänteiseen ja sisäisesti epäjohtonmukaiseen kuntasuunnitelmaan.

Kaupunki pyrki uuteen kuntasuunnitteluun käymällä useita keskustelukierroksia viranhaltijoiden, ulkopuolisten asiantuntijoiden sekä kuntalaisia edustavien poliittisten päättäjien kesken. Kuntasuunnitteluprosessia pidettiin tärkeämpänä kuin itse kuntasuunnitelma-asiakirjaa.

Jyväskylä 2010-asiakirjan (Jyväskylä vuonna 2010, 1987) mukaan: "Parhaimmillaan suunnitteluprosessiin osallistuu jopa satoja henkilöitä, joiden tietoisuutta prosessiin osallistuminen voi muuttaa ja kehittää. Suunnitteluprosessiin osallistujat oppivat ajattelemaan uudella tavalla, luovat omat näkemyksensä Jyväskylän kaupungin mahdollisuuksista ja uhkatekijöistä ja avartavat keinovalikoimaansa tavoitteiden saavuttamiseksi. Samalla osallistujat sitoutuvat suunnitelmaan aivan toisella tapaa...".

Tällaisessa kuntasuunnittelun uudistuksessa ei vielä nähty mahdollisuutta suoraan demokratiaan, jossa asukkaat olisivat suoraan osallistuneet suunnitteluprosessiin. Yhteissuunnittelullista oli ennemminkin se, että viranhaltijat ja päätöksentekijät keskustelivat yhdessä yli sektorirajojen.

Varsinaisen SOFY-projektin käynnistymisen aikoihin pyrittiin Jyväskylää leimallisesti kehittämään myös palvelukaupunkina. Palvelukuntaideoinnissa annettiin jo periaatteessa lupauksia kuntalaisten suurempaan osallistumiseen. Jy-

väskylä valmistui useiden viranhaltija- ja luottamushenkilöseminaarien kautta palvelukuntaideaan (Jyväskylältä palvelukunta 1987).

Kaupunginhallituksen seminaariraportissa (Jyväskylältä palvelukunta 1987, 12) analysoitiin Jyväskylän kaupunginosatoiminnan ja kunnallishallinnon suhteita: "Kaupunginosatoiminta ja kunnallishallinto on pidettävä erillään toisistaan. Yhteydenpito on sovittava jatkuvaksi ja sovittava noudatettavat pelisäännöt. Alueen asukkaiden on saatava valita oma lähidemokratiamuotonsa. Kaavamaisia, ylhäältä saneltuja ratkaisuja tulee välttää, koska kaikkiin kaupunginosaan soveltuva mallia ei ole olemassa".

Kaupunkilaisten osallistumisessa nähtiin myös uhkatekijöitä: "epävarmuus, vallan menetyksen pelko, lisääntynyt vastuu, uudet tehtävät, uudet työajat, luottamushenkilöiden pelkona aseman ja vallan menetys, luottamuspalkkioiden menetykset, missä vaiheessa ja mihin asti asukkaat voivat tulla mukaan suunnitteluun, kuka tekee ikävät päätökset, syntyy alueellisesti kilpailevia yhdistyksiä ja klikkiytymistä, epämiellyttävät asiat (katu, silta, kaatopaikka) vaikea rakentaa, kun asukkaat vaikuttavat suoraan, puolueet pelkäävät menettävänsä luottamusmiespaikkoja" (Jyväskylältä palvelukunta 1987).

Kaupunginhallituksen seminaariraportti (Jyväskylältä palvelukunta 1987, 39) suositteli osallistumista edistäviksi konkreettisiksi toimenpiteiksi mm: "n. 6 aluelautakuntaa tai kuntalaisten neuvottelukuntaa ja kaupunginosa- ja kaupunginosa-asioiden käsittelynopeus lisäänty".

Perinteisiksi muodostuneita osallistumistoimenpiteitä Jyväskylässä olivat 1970- ja 1980-luvun taitteesta alkaen (Juutilainen 1986, 3):

"Kaupunki järjestää asuma-alueilla joka toinen vuosi kaupunginosa- kokouksen. Asukasyhdistykset jättävät vuosittain kaupungille oman tavoitelistan- sa asuma-alueensa kehittämiseksi. Kaupunki antaa asukasyhdistykselle vuotuisen toiminta-avustuksen. Vähintään kerran vuodessa järjestetään kaupungin ja asukasyhdistysten puheenjohtajien neuvottelukokous".

Palvelujen alueellistamisesta Juutilainen (1986,3) toteaa: "Koulutoimella, kirjastolla, terveydenhuollolla ja nuorisotoimella on maantieteellisesti jaetut vastuualueet...jatkossa ainakin liikunta- ja sosiaalitoimi ottavat käyttöön aluevastuujaon...Koulutoimella on omat koulujen johtokunnat...Kirjasto, terveys- ja nuorisotoimi jakavat palveluja hajautetusti, mutta päätöksenteko on keski- tetty lautakunnille."

Myös sektorikohtaisesti haluttiin uudistaa hallintoa. Liikunta- ja vapaa-aika- hallinnon profiloinnin tavoitteissa ja strategioissa ei juurikaan puututtu alueellistamiseen tai asukkaiden osallistumiseen. Liikuntatoimen profilointitutki- muksen mukaan Jyväskylä tahtoo olla kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävä liikuntatutkimuksen keskus. Hallintokunta tahtoo palvella kaupunkilaisia, yri- tyksiä ja muita yhteisöjä sekä ympäristökuntia hyvin ennakkoluulottomasti. Hallintokunta tyydyttää laadukkaasti ja ennakkoluulottomasti ihmisten elämän vapaa-ajan fyysisen rikastumisen tarpeet. Korkeatasoisilla palveluilla tahdotaan luoda vastapaino vapaa-ajan kaupallistumiselle. (Åberg 1986)

Jyväskylän kaupungin vapaa-ajan hallinnon kehittämisseminaarissa (Juutilainen 1987) todettiin, että "liikunta- ja nuorisotyö on ottanut jo käyttöön aluevastuujaon...Kuntasuunnittelussa on painopistettä siirrettävä toimialoitteisesta tarkastelusta kaupunginosien kokonaiskehittämiseen".

Jyväskylän kaupungin keskusjohdossa oltiin sisäistetty osallistuva suunnit- telu, kuntalaisten suora osallistuminen ja alueellistaminen, mutta yksittäisissä hallintokunnissa linjoja jouduttiin hakemaan. Vapaa-aikatoimen (liikunta- ja

nuorisohallinto sekä raittiustyö) hallinnonuudistaminen nähtiin lähinnä organisatoriseksi, joka voidaan ratkaista sektorirajat ylittävällä hallinnoimisella. Käytännössä liikunta-, nuoriso- ja raittiushallinnot haluttiin liittää yhdeksi vapaa-ajanhallintokunnaksi.

Jyväskylän kaupungin liikuntasuunnitelma 1987-2000 (1987) painottaa kuntien kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen olevan pääosin lakisääteistä. Yhtenäistä ja selkeää vapaa-aikapoliittikkaa ei kuitenkaan ole, koska vapaa-aikatoimintaa koskeva lainsäädäntö on sirpaloitunut pieniin osiin. Tätä toimialuetta käsitteleviä tai sitä sivuavia erityislakeja on useita, kuten esim. kuntien kulttuuritoimintaa, kansalais- ja työväenopistoja, kirjastoja, nuoriso- ja raittiustyötä sekä liikuntaa ja ulkoilua koskevat lait. Kansalaisten kannalta on tietysti lähes yhdentekevää minikä niminen kunnallinen byrokraatia tuottaa palveluja. Pääasia on, että palvelut ovat helposti saavutettavissa ja laadultaan korkeatasoisia. Siksi on ensiarvoisen tärkeää kehittää kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen lautakuntien välistä yhteistyötä sekä antaa kunnille lisää valtaa ratkaista oma hallinnollinen organisaationsa parhaaksi katsomallaan tavalla.

Juutilaisen (1986, 3) mukaan on olemassa useita erilaisia alueellisia vaihtoehtoisia mahdollisuuksia hallinnon järjestämisessä: "1) Palvelujen alueellistaminen nähdään parannusvaihtoehtona nykyiselle keskitetylle palvelujen jaolle. Alueelliset palveluyksiköt eivät edellytä koulutoimea lukuunottamatta omaa alueellista hallintoyksikköä. Päätökset tehdään edelleen lautakunnissa. Kaupunki kuulee jatkossakin asukasyhdistyksiä alueita edustavina kansalaisjärjestöinä. 2) Perustetaan jokaiselle erikoisalalle oma alueellinen hallintoyksikkö. Kysyä voi, uhkaako vaihtoehto entisestään lohkoa asuma-alueet hallintolinjoittain. 3) Perustetaan alueelle yleisen toimivallan omaava luottamuselin. Verrattuna edelliseen, vaihtoehto tarjoaisi paremmat mahdollisuudet välttää hallinnon lohkoutuminen. Mitä tehtäviä sitä vastoin jää kansalaisjärjestötyypilliselle asukasyhdistykselle?"

Kaikille esitetyille vaihtoehtoilta oli yhteisenä ongelma, miten yhtäältä järjestetään eri keskushallinnon sektoriviranomaisten ja aluetyöntekijöiden keskinäinen yhteistyö sekä toisaalta heidän yhteydenpitonsa asukkaisiin.

Jyväskylä tekikin liikunta- ja nuorisotoimesta ratkaisunsa vapaakuntalaista annetun poikkeamisoikeusmenettelyn puitteissa. Ensin yhdistettiin nuoriso- ja liikuntalautakunnat yhteiseksi vapaa-aikalautakunnaksi. Vuonna 1995 vapaa-aikalautakunta purettiin erilliseksi liikuntalautakunnaksi ja nuorisotoimi hajautettiin kulttuurilautakunnan sekä sosiaali-terveyslautakunnan alaisuuteen.

3.4 Forum-keskustelu suunnittelusta

Jyväskylän kaupungin kehittämisstrategiat merkitsivät 1980-luvulla suoran demokratian suosimista yhteissuunnittelun avulla. 1990-luvun alkupuolella yritettiin löytää oma malli jyväskyläläiselle osallistumiskäytännölle, jolloin kaupunki jaettiin pienempiin suunnittelualueisiin. Työtä 1990-luvun puolivälissä johti kaupungin Aluehallintotoimikunta, jonka tehtävänä oli kehittää kullekin kaupungin-alueelle ominainen aluehallintomalli. Kaupungin suunnittelualueita nimitettiin yhteissuunnittelualueiksi, joilla toimivat ns. alueyhteistyöryhmät. Näiden toiminnassa esiintyi vaikeuksia, koska asuinalueiden intressiryhmiä ei saatu sitoutettua riittävästi yhteisiin päämääriin. Ilmeisenä tarkoituksena oli pyrkimys kommunikatiiviseen suunnitteluun käytännössä, mutta asukasyhteistyö ja yhteissuunnittelu

ei saavuttanut riittävää suosiota poliittisen eliitin eli johtavien päätöksentekijöiden ja viranhaltijoiden keskuudessa, koska he pelkäsivät suoraa demokratiaa ja halusivat olla perinteisen edustuksellisen demokratian kannalla.

Taloudelliset vaikeudet suurtyöttömyyden Jyväskylässä vaikuttivat kuitenkin joustavoittamisen nopeuttamiseen suunnittelussa, mikä johti viranomaisvastuun ja -vallan kasvattamiseen toisaalta ja poliittisen päätöksenteon tehostamiseen toisaalta. Tämä ilmeni päätöksentekoelementtien lukumäärän ja niiden jäsenmäärien supistumisena.

Yhteissuunnittelualueita Jyväskylässä voitiin pitää eräänlaisina gemeinschafteina, jotka olivat lähiyhteisöjä, joissa ihmisten väliset suhteet solmittiin tunneperäisesti - esim. me huhtasuolaiset! Jyväskylän kaupunkikokonaisuus edusti tässä ajattelussa gesellschaftia, jota pyrittiin jäsennöimään pienemmiksi onnellisiksi yhdyskunniksi. Käytännössä puhuttiin kaupungin keskushallinnon ja asuinalueiden välisestä jännitteestä. Perusvirhe saattoi olla, että gemeinschafteja kuviteltiin voitavan suunnitella. Tönniesin alkuperäinen idea oli, että gemeinschafteissa sosiaaliset suhteet perustuvat spontaaneihin yhteyksiin kuten perhepiirissä tapahtuu. Todellisuudessa Jyväskylään muodostetut yhteissuunnittelualueet olivat niin suuria alueita, että yhteisöllisyyden spontaanisuutta ei riittävästi kyetty käyttämään kaupunkisuunnittelussa hyväksi. Yhden alueen yhteissuunnitteluryhmässä saattoi olla edustettuna useita kymmeniä intressiryhmiä. Käytännössä kaikkia intressiryhmiä ei voitu saada samaan kokoukseen juuri koskaan. Kokouksittain intressiryhmien edustajien vaihtuvuus oli erittäin suuri ja suunniteltavia asioita ei saatu riittävän nopeasti ja tehokkaasti toteutukseen. Tämä turhautti osallistujia. Siksi alettiin etsiä uusia yhteisöllisyyden areenoita, joissa voitaisiin kehittää sekä gemeinschafteja että gesellschaftia.

Uudeksi kaupunkisuunnittelun keinoksi ja suunnitteluturhautuneisuuden välttämiseksi alettiin Jyväskylässä etsiä taas uusia tuulia 1990-luvun puolivälissä. Kaupunki teki yhteistyötä Teknillisen korkeakoulun Miljöörakentamiskeskuksen kanssa ja syntyi idea, että Jyväskylään saataisiin aikaan kaupunkifoorumi. Kaupunkifoorumi tarkoittaa eri tahojen välistä yhteistä keskustelua. Päämääränä ei ole niinkään määrätty tulos, vaan toisten näkökulmien kuunteleminen, konsensus. Yritetään muodostaa sellaisia kaupunkisuunnittelun muotoja, että kuntalaiset voivat olla mukana. Asiantuntijat ja työryhmät, kansalaisliikkeet ja asukas-yhdistykset, poliitikot ja viranomaiset muodostavat ryhmiä. Jokaisella ryhmityksellä on osaltaan asiantuntijan rooli.

Esikuvat Jyväskylään haettiin lähinnä saksankielisiltä alueilta Berliinistä, Hampurista, Hannoverista, Münchenistä, Frankfurtista ja Wienistä, joista esim. Münchenissä on 25 vuoden kokemukset kaupunkisuunnitteluforumista. Saksan kaupunkikehityksen foorumit ovat muodostaneet uuden kontaktitason virallisen hallinnon ja suunnittelun sekä asukkaiden kansalaistoiminnan välille.

Käytännössä Jyväskylä Forum muodostuu 45 vakiojäsenestä, joista viisi vaihtuu kokouksittain (osallistujat), sihteeristö koostuu viidestä kaupungin virkamiehestä ja kuuntelijoina ovat kaupunginvaltuusto, virkamiehiä sekä keskisuomalaisia kansanedustajia. Ohjausryhmänä toimii kahdeksan henkilön raati. Forumin tarkoituksena on mm. luoda rakentava vuoropuhelu kaupungin kehittämiseksi, valjastaa parhaimmat voimavarat kehittämistyön tukemiseksi sekä tuottaa arvokasta tietoa ja materiaalia poliitikkojen ja viranhaltijoiden käyttöön.

Saksassa IAKS:n piirissä (International Association for Sports and Leisure Facilities) esitetään myös kritiikkiä forum-”suunnittelua” kohtaan, koska sitä pi-

detään elitistisenä keskustelufoorumina, joka ei ole välitöntä suunnittelua ja joka voi johtaa elitistisiin ratkaisuihin, koska osanottajat edustavat usein elitistisiä ryhmiä (Sportstättenbau 1991). Esim. Berliinissä kaupungin reuna-alueet ovat jääneet vaille kehittämistä, koska uudessa pääkaupunkiratkaisussa halutaan korjata tulevan pääkaupungin pääfasadeja (Spaziosport 1997).

Jyväskylä Forumin ja nyt käsillä olevan yhteissuunnittelututkimuksen tarkoitusperät - erilaisten intressiryhmien näkemysten kokoaminen hyödyntämään kaupunkisuunnittelua - ovat samankaltaisia. Siksi olisi luonnollista, että tutkimuksen tuloksia käytettäisiin paremmin hyväksi Forumin työskentelyssä. Yleisenä ongelmana Jyväskylässä on ollut, että laajojen kokeiluprojektien kokemuksia ei ole riittävästi pystytty hyödyntämään uusia projekteja perustettaessa. Eräs syy tähän on ollut päättäjien ja viranomaisten suuri vaihtuvuus, jolloin aikaisempien kokeilujen kokemukset joudutaan oppimaan uudestaan. Tässä mielessä on erittäin tärkeää saada tietoa sekä yhteissuunnittelun kokemuksista. Tulevaisuudessa tutkimuksellista tietoa saadaan dokumentoitua myös Jyväskylä Forumin toiminnasta ja tuloksista.

Jotta kaupunkifoorumia suunnittelun apuvälineenä voidaan käyttää, on pystyttävä analysoimaan edeltävää vaihetta kaupunkisuunnittelussa - suoran demokratian yhteissuunnittelua. Tutkimalla yhteissuunnittelun heikkouksia ja vahvuuksia voidaan kaupunkipolitiikan uutta foorum-vaihetta hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla.

Suurta periaatteellista keskustelua ei suunnittelun suuntaviivoista ole Suomessa käyty. Kansainvälisestä keskustelusta on meille kantautunut viestejä suunnittelun tehottomuuskritiikistä ja epädemokraattisuudesta. 1980-luvulla käytiin aktiivinen keskustelu osallistuvasta suunnittelusta ja yhteissuunnittelusta, mutta tarkempaa tutkimusta asiasta ei ole tehty. 1990-luvun alun taloudellinen lama aiheutti kritiikkiä suunnittelun jäykkyyttä ja hitautta kohtaan, johon vastattiin suunnittelun joustavoittamisella, markkinamyönteisyydellä ja uusliberalistisella ajattelulla, kuten rakennuslain uudistamisen yhteydessä, jolloin valtion ohjausvaikutuksia haluttiin vähentää. 1990-luvun puolivälissä pidetään jo itsestäänselvyytenä, että puhdas professionalistinen suunnittelu ei saavuta parhaita tuloksia. Sijaan kaivataan erilaisia suunnittelufoorumeita ja -areenoita, joissa julkisen sektorin modernisaatio ja ihmisten emansipatoriset pyrkimykset voisivat kohdata.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

4.1 Elinpiiriteoria

Elinpiiri-käsite Suomessa on peräisin teorioista, jotka alunperin otettiin lähinnä arkkitehtuuripsykologian käyttöön (mm. Elinympäristön uudistamisprojekti 1976 ja Horelli 1982). Käsitteen käyttöönottoa perusteltiin mm. sillä, että haluttiin päästä suuria aluekokonaisuuksia pienempiin suunnittelualueisiin (mm. Lewin 1951, Barker 1968, Sommer 1969, Elinympäristön uudistumis- eli EU-projekti 1976, Aura 1982, Horelli 1982, Kukkonen, Pilkama ja Leivonen ns. PISARA-projektissa 1985, Suomi 1986, Pakarinen 1995).

Elinpiiriteorioiden eräänä lähtökohtana pidetään Sommerin (1969) käsityksiä ihmisen elinvaruuksista. Sommerilla keskeinen tekijä on henkilökohtainen elinavaruus (personal space). Se rajaa ja suhteuttaa yksilön ympäristöön ja muihin ihmisiin. Sommerin mukaan ihminen kuljettaa mukanaan tilajärjestelmää, jonka suhteen hän orientoituu ja josta toimintaan vaikuttaviksi tekijöiksi valikoituu kulloinkin oleellisten tekijöiden yhdistelmiä. Omalla toiminnallaan ja liikkumalla ihminen muuntaa suhdettaan ympäröiviin tiloihin, joista keskeisimpiä ovat lähimmät tilan elementit. Sommerin järjestelmässä korostuvat vuorovaikutus tilan ja ihmisten välillä siten, että keskeistä on jatkuva muutos ihmisten siirtyessä tilasta toiseen. Sommerin tilat ovat hierarkkisessa järjestyksessä: kaupunki/kunta, kortteli, rakennus, huone, henkilökohtainen tila. Sommer on korostanut erityisesti tilojen sosiaalisia merkityksiä ja sisältöjä.

Sommerin järjestelmän kehittämistä ovat ohjanneet Lewinin (1951) tutkimustyön tulokset. Lewin esitti klassiseksi ympäristön ja ihmisen vuorovaikutussuhteen kaavaksi: $K = f(PY)$, jonka mukaan käyttäytyminen K on persoonallisuuden P ja havaitun ympäristön Y yhteisfunktio f . Käyttäytymisen selittäjiksi muodostuu ihmisen ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen luonne eivätkä yksinomaan yksilön tai ympäristön tietyt ominaisuudet. Lewinin tutkimus perustuu ihmisen ulkoisten ja sisäisten voimien vuorovaikutussuhteen havainnointiin. Ulkoiset voimat ovat ympäristöllisiä vaikuttajia ja sisäiset elämyksellisiä ja kokemuksellisia.

Elinpiiri-teoretisointia on käytetty suunnittelun apuvälineenä Suomessa mm. Tampereella toteutetussa Elinympäristön uudistamisprojektissa (1976). Projektissa elinpiirillä tarkoitetaan käyttäjän tai käyttäjäryhmän päivittäin tarvitsemaa elinympäristöä. Tämä käsite sisältää elinympäristön laajasti ymmärrettyinä, jolloin siihen kuuluvat mm. sosiaalinen, toiminnallinen ja fyysinen ympäristö. Kuvattaessa elinpiirejä kaupunkirakenteessa on kaupunki jaettu osaelementteihin, jotka muistuttavat lähiöteorian määrittelyä, mutta jotka luonteeltaan ovat erilaisia. Tämän elinpiirimäärittelyn mukaan kaupunkiympäristö voidaan jakaa pihapiiriin, naapurustopiiriin, päivänpiiriin ja kaupunkipiiriin. (Elinympäristön uudistamisprojekti 1976, Horelli 1982, Suomi 1989)

Pihapiiri ja naapurusto muodostavat asunnosta jalankulkuetäisyydellä olevan lähiympäristön. Pihapiirin synonyyminä käytetään kotipiirikäsitettä. Päivänpiirin muodostaa asunnosta lähtien päivittäin käytettävä alue, jonka sisällä ovat normaalit palvelut, työpaikat, virkistysalueet jne. Kaupunkitaso sisältää keskusta- ja erikoistoimintojen alueita.

Elinympäristön uudistamisprojektissa elinpiirit määriteltiin täsmentäen seuraavasti (emt.):

1. Vyöhykerakenteet, jolla tarkoitetaan asunnon lähiympäristöä eli naapurustoa, jonka piirissä ovat jalankulkuetäisyydellä olevat toiminnot.
2. Yhdistävillä rakenteilla tarkoitetaan vyöhykerakenteita yhdistäviä alueita, joihin sijoittuvat tärkeimmät liikenneverkot, palvelut, työpaikat ja virkistysalueet.
3. Painoalueet, joilla tarkoitetaan esim. erilaisia keskuksia, terminaaleja ja laitoksia.

Elinpiirimallissa pihapiirit eli kotielinpiirit muodostavat asunnon välittömän lähiympäristön eli kotipiiriin, johon sijoittuu huomattava osa lasten ja vanhusten toimintoja. Pihapiirit ovat osa jatkuvaa sosiaalista, toiminnallista ja fyysistä rakennetta.

Pihapiiristä seuraava elinpiirikokonaisuus on naapurustopiiri eli korttelielinpiiri. Naapurusto merkitsee korkeamman asteen sosiaalista, toiminnallista ja fyysistä jäsentymistä, joissa palvelujen, vapaa-ajan ja työpaikkojen osuus voimistuu. Vyöhykerakenteina pihapiirit ja naapurusto ovat jalankulun aluetta. Päivänpiiri eli asuinalue-elinpiiri on vyöhykerakennetta yhdistävä alue, missä tärkeimmät palvelut, työpaikat ja liikenneverkot sijoittuvat naapurustojen reunoille. Huomattava osa yhdistävästä rakenteesta muodostuu vapaa-ajan käyttöön varatuista virkistys- ja liikennealueista. Painoalueet syntyvät, kun monilta vyöhykkeiltä on yhteyksiä samoihin pisteisiin; esim. keskustatoimintoihin.

Horellin (1982, 184) mukaan elinpiirien sisältöjen tutkimisella voidaan saada esiin ns. "uutta arkikäytäntöä", jolla tarkoitetaan ihmisten toimintaa, joka on muodostunut lähinnä julkisen (kunnat ja valtio) sekä yksityisen (liike-elämä) välimaastoon.

Tällaista toimintaa voi olla esim. sosiaalinen isännöinti, uudet asukkaiden omatoimisuuteen perustuvat päivähoito-, vanhusten- ja vammaistenhoitomuodot sekä esim. perinteisten käsityöläisammattilaisten perustamat tuotekehitysstudiot.

Kotielinpiirissä ympäristön tulisi olla turvallinen, koska sen käyttäjät ovat suurelta osin perheitä, lapsia ja vanhuksia. Kotielinpiirissä toteutuvat usein erilaiset pelit, leikit, kisailu ja pihan sekä kodin huoltoon ja hoitoon liittyvät askareet.

Naapurustopiirissä fyysisen ympäristön tulisi toteuttaa hallittavuuden funktiota siten, että ei-standardeihin sidottuja toimintoja voitaisiin tehdä kortteli-

puistoissa ja muissa julkisissa tiloissa. Tästä ympäristöstä ihminen kerää suuren määrän havaintoaineistoa, joka auttaa häntä uusintamaan itseään suoriutuakseen arkipäivän rutiineista (Suomi 1986, 408-412). Siksi elinpiiriä nimitetään myös havaintoympäristöksi.

Päivänpiiri muodostuu päivittäisestä liikkumisympäristöstä, jossa monimuotoiset työn, palveluiden hankinnan ja vapaa-ajan toimintaympäristöt leikkaavat toisiaan. Fyysisen rakenteen ominaisuutena tulisi toteuttaa valinnaisuuden periaatetta siten, että monipuoliset toiminnot mahdollistuvat. Tämä voidaan parhaiten toteuttaa suunnittelemalla fyysiset rakenteet mahdollisimman omavaraisiksi - alueellistaa palveluja.

Sosiaalis-organisatorisessa kotielinpiirissä tulisi voida toteuttaa yksityisyyden periaatetta, jolloin fyysinen rakenne mahdollistaisi kotona ja kodista lähtien tapahtuvat yksilölliset toiminnot.

Naapurustopiireissä tulisi voida toteuttaa sosiaalisesti yhteisöllisyyttä esim. taloyhtiöiden, asukasyhdistysten sekä spontaanien ja autonomisten toimintaryhmien puitteissa.

Päivänpiirin sosiaalinen funktio on yhteiskunnallisuus, joka merkitsee esim. organisoitua vapaaehtoista kansalaisjärjestötoimintaa. Sosiaalisesti mallissa haetaan siis moni-ilmeisyyttä siten, että edettäessä elinpiiristä toiseen voitaisiin yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset funktiot täyttää kunkin tarpeen mukaan.

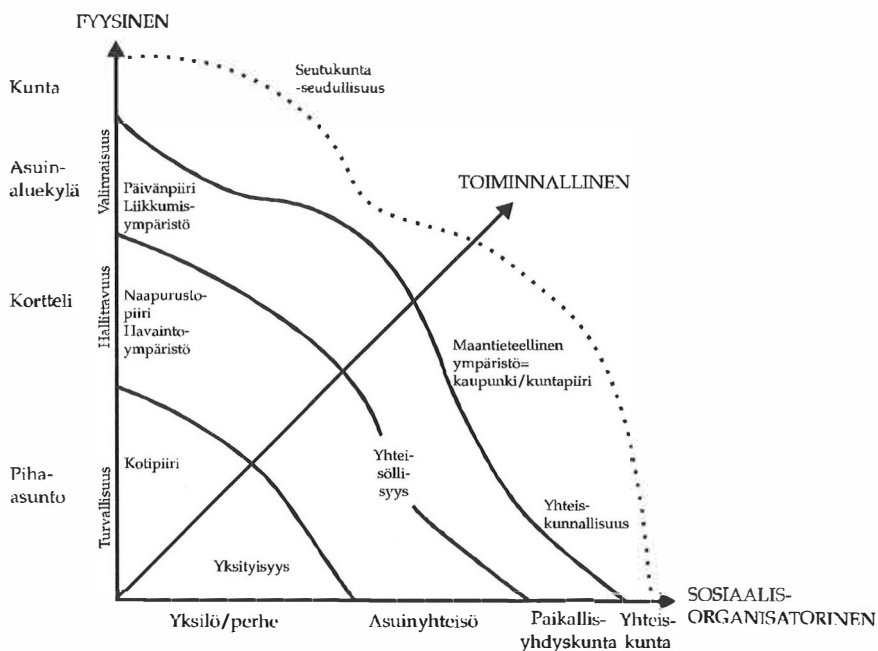
Elinpiiriteorian ja mallin käyttökelpoisuutta on arvioitu Elinympäristön uudistamisprojektissa lähinnä kaavoitusprosessin uudistamisen ja kehittämisen tarpeista lähtien. Projektin (1976, 184) mukaan erityisesti elinpiiriteoria ja -malli soveltuisi kaavoitusprosessin tavoitteiden määrittelyn kehittämiseen. Olennaista olisi, että suunnitteluajattelu kaavoitusprosessissa selkiintyisi elinpiiriteorian pohjalta.

Tällöin olisi tärkeää, että esimerkiksi kaavoitusprosessin alkuvaiheessa elinpiiriteoriasta esiinnousevat teemat ja aloitteet pääsisivät vaikuttamaan kaavoituksen sisältöön. Erityisen tärkeänä on pidettävä sitä, että kaavoituksen tavoitteita määriteltäessä väestön elinpiirikohtainen toiminta ja väestön mielipiteet otettaisiin huomioon.

Elinpiiri-ideologiaa on käytetty Elinympäristön uudistamisprojektin lisäksi mm. vanhusten ja pitkäaikaissairaiden hoito- ja palvelujärjestelmien yhdyskuntasuunnittelussa ns. VAPSU-projektissa (Kukkonen, Pilkama, Lievonen 1985), jonka osaprojektina on toteutettu ns. PISARA-projekti (Pitkäaikaissairaana ja vanhukseen ympäristön kehittämisohjelma). Tässä projektissa elinpiirit on jaettu osa-alueisiin: 1) vuode, 2) asunto, 3) pihapiiri, 4) kylä tai kaupunginosa ja 5) kunta ja suuremmat aluekokonaisuudet. Tutkimuksen mukaan elinpiiri-ideologian avulla voitiin edistää kolmen näkökulman toteuttamista vanhusten ja pitkäaikaissairaiden hoidon ja palvelujen kehittämisessä: "1) eri alojen yhteistoiminta ja vuorovaikutus rajatun ongelmakokonaisuuden ratkaisussa, 2) suunnittelun alueellistaminen rajattuun osaan kuntaa ja sen erityisolojen huomioon ottaminen ja 3) erilaisten piilevien ja vajaakäyttöisten voimavarojen havaitseminen ja hyödyntäminen mm. teemasuunnittelun avulla."

Elinpiiriteoriaa ja elinpiirimallia voidaan siis soveltaa tutkimuskohteesta ja -otteesta riippuen.

KUVIO 1 Liikumisympäristön kehittämismalli Horellia (1982, 184) soveltaen

4.2 Elinpiiriteorian soveltuvuus liikuntasuunnittelu- tutkimukseen

Elinpiiriteoreettinen ajattelutapa sopii luonnollisena vaihtoehtona tutkimusparadigmaksi juuri liikuntaympäristöjen tutkimisessa ja kehittämisessä. Elinpiiriteorioita alettiin liikuntasuunnittelussa alunperin käyttää suunnittelualueiden hahmottamiseksi. Hahmottamisella yritettiin löytää ihmisten käyttämiä luonnollisia liikunnallisia käyttäytymiskehyksiä (behavioral settings, Suomi 1989). Aikaisemmin liikuntasuunnittelun ajattelutapa perustui traditionaaliseen kuntasuunnittelukäsitykseen, jossa kuntaa kokonaisuutena yritettiin kehittää.

Nykyisten liikuntaympäristöjen suunnitteluun elinpiiriteoreettinen paradigma soveltuu erittäin hyvin, koska ihminen ei liiku koskaan koko kunnan mitakaavassa tai mitassa. Nykyinen liikuntasuunnittelu edustaakin mitä suurimmassa määrin inkrementaalista suunnittelua, jossa vähitellen pyritään kehittämään eri liikuntaympäristöjä. Todellisuudessa ihminen lähes poikkeuksetta aloittaa käyttäytymiskartoitusten (behavioral mapping, Suomi 1989) mukaisesti liikkumisensa kotielinpiiristä. Näin kotipiirin asunto ja piha soveltuvat alimman tasoiseksi elinpiiriksi. Se on elämän ensiaskeleiden ensimmäinen elinpiiri. Alueellisesti ja ihmisen elinkaarella seuraavaksi ylemmän tasoinen elinpiiri on korttelielinpiiri, jolla liikuntasuunnittelussa on suuri merkitys, koska varhaisnuoret, vanhuksat ja perheet, joissa on pieniä lapsia, pitävät tätä naapurustoa seuraavana ylemmäntasoisena elinpiirinä. Tässä elinpiirissä sijaitsevat avoimet ja vapaasti käytettävät liikunta-, virkistys-, leikki ja luontopaikat, joiden tulisi olla kaikkien hallinnoitavissa. Asuinalueympäristö - tässä tutkimuksessa lähiö - muodostaa

päivänpiirin mitassa tapahtuvan liikuntatoiminnan, mikä edellyttää käytännössä liikkumisympäristöiltään ja liikuntapalveluvarustukseltaan mahdollisimman omavaraisia asuinalueita. Kaupunki/kuntaympäristö edustaa liikkumis- ympäristönä "terminaalityyppisiä" rakenteita ja keskitettyjä palveluvarustuksia. Juuri tällainen hahmottamista pauttaa liikuntasuunnittelututkimusta jäsentämään suunnittelualuetta jätävästi.

Horellin elinpiiritarkastelun mukaiset fyysiset, toiminnalliset ja sosiaaliset merkitykset sopivat liikuntasuunnittelututkimukseen erittäin hyvin, koska ympäristöpsykologisissa painotuksissa tulee esille liikuntasuunnittelututkimuksen perusolottuvuudet: fyysinen ympäristön kokeminen liikuntapaikkoina ja -alueina sekä -reitteinä, toiminnallisen ympäristön kokeminen erilaisina liikunnallisina toimintoina ja sosiaalisen ympäristön kokeminen liikunnan moni-ilmeisenä sosiaalisen organisoitumisena. Liikuntasuunnittelun määritelmä tässä tutkimuksessa tarkoitetulla tavalla tulee elinpiiriteoreettisen ajattelun kautta ymmärretyksi episteeminä: **Liikuntasuunnittelu on yhdyskuntasuunnittelun osa-alue, jossa suunnittelun eri keinoin kehitetään kaikille sosiaalisille (liikuntasuunnittelun sosiaalinen ulottuvuus) ryhmille ja yksilöille sopivia liikuntatoimintoja (funktionaalinen ulottuvuus) oikeanlaatuisissa ja kokoisissa liikuntapaikoissa (fyysinen ulottuvuus).**

4.3 Toimintatutkimus

Pohjoismaihin toimintatutkimus tuli (Holmila 1984, 238) 1960-luvulla. Suomessa toimintatutkimusta on käytetty Holmilan mukaan mm. kulttuuri- ja terveystoimien alueilla, antropologiassa, sosiaalihuollon laitoksissa, kouluissa, nuorisotyössä sekä kylätutkimuksissa ja yhteisökasvatuskokeiluissa.

Jyrkämän (1978, 39) mukaan toimintatutkimus on lähestymistapa, tutkimusstrategia, jossa tutkija osallistuu kiinteästi tutkittavana olevan kohdeyhteisön elämään. Hän pyrkii yhdessä kohdeyhteisön jäsenten kanssa ratkaisemaan ongelmat, saavuttamaan yhdessä kohdeyhteisön jäsenten kanssa asetetut tavoitteet ja päämäärät, tutkimalla näiden ongelmien ilmenemistä, synty- ja kehitysehtoja ja niiden ratkaisuun johtavia teitä sekä toimimalla saadun tiedon ja kehitettyjen ratkaisuvaihtoehtojen pohjalta yhdessä kohdeyhteisön jäsenten kanssa ongelmien ratkaisemiseksi, tavoitteiden saavuttamiseksi, päämääriin pääsemiseksi.

Toimintasuuntautuneen tutkimustavan kannalta on oleellista, että kohde, yhteiskunnallinen ilmiöalue, johon tutkimus- ja kehittämisprosessi liittyy, on pyrittävä ottamaan haltuun mahdollisimman laajalla yhteiskuntatutkimuksen arsenaalilla. Juuri siksi käsillä olevassa tutkimuksessa on käytetty hyvin monipuolisia ja toisistaan poikkeavia tutkimusaineistoja.

Tämä tarkoittaa, että kerättävä tutkimusmateriaali kohdistuu ilmiöalueen hyvin erilaisiin puoliin ja erilaisiin aineiston keräys- ja analysointitapoihin, kuten tutkimuksessa myöhemmin osoitetaan. Toimintatutkimuksessa tutkijan tietoisuus havainnoitavasta kohteesta muotoutuu käytännössä prosessin aikana. Usein vallittavat tutkimusratkaisut saavat ideologisen arvon - tutkija on siis tietoisesti suunnittelukohteen ihmisten puolella, mutta tutkijan on oltava selvillä toiminnan ideologisista sitoumuksista. Yhteiskunnallisilla muutuskokeiluilla - kuten Liikunnan Mallikuntaprojektin yhteissuunnittelukokeilulla ja SOFY-projektilla - on täten vakava perusvire; ne johtavat suurempiin tai pienempiin muutoksiin.

Siten yhteiskunnallista koetta ei voi palauttaa alkuasetelmiin ja toistettavaksi kuten puhtaasti empiirisissä tutkimuksissa.

Tutkimussuuntauksen suosio viime vuosina johtuu erilaisten viranomaisvetoisten kehitysprojektien epäonnistumisista. Viranomaisten epäonnistuminen ei ole johtunut asiantuntemattomuudesta vaan siitä, että kehittämisen kannalta keskeiset kansalaisryhmät eivät ole kokeneet kehittämishankkeita omikseen. Niillä on ollut usein vieraat ulkopuolelta ohjautuneet tavoitteet. Esimerkiksi Jyvässeudun yhdyskuntarakenneselvityksen (Harmaajärvi 1993) yhdyskuntaloudellisia suosituksia kaupunkirakenteen tiivistämisestä ei ole voitu siirtää käytäntöön kovinkaan hyvin vaikka Jyväskylä tahtoo strategioissaan olla kestävä kehityksen kaupunki. Käytännössä kompakti kaupunkirakenne on kohdannut paljon asukasvastarintaa.

Tutkimusmenettelystä esiintyy paljon erilaisia versioita, mutta tiettyjä yhteisiä piirteitä voidaan löytää. Toimintatutkimus voidaan yhdistää sekä radikaaleihin, muutosta vaativiin projekteihin sekä sopeuttaviin ja alistaviin projekteihin. Ne voivat prosessin aikana kääntyä luonteeltaan alkuperäisestä toiseksi - radikaalista sopeuttavaksi ja sopeuttavasta radikaaliksi. Tämä johtuu ennen kaikkea toimintatutkimuksen perusasetelmasta: dialogista, jossa niin tutkija kuin tutkittavakin asettavat itsensä muutoksille alttiiksi. (Jyrkämä 1978)

Toimintaparadigmassa teoreettisen tutkimuskäytännön ja yhteiskunnallisen käytännön on oltava interaktiivisessa suhteessa toisiinsa nähden. Tämä tarkoittaa, ettei toimintatutkimus ole arvovapaata tiedettä, vaan teot ja tulokset ovat arvotettuja. Tässä tutkimuksessa arvottaminen on muutosprosessien aikaansaamista ottamalla huomioon tutkimuskohteen ihmisten näkökulma. Tutkimuskäytännössä tutkija ottaa huomioon kaikkien suunnitteluun liittyvien intressiryhmien näkökulmat.

Tutkimuskäytäntö on sisäisessä suhteessa yhteiskunnalliseen käytäntöön. Se ei asetu yhteiskunnallisen todellisuuden ulkopuolelle, jossa mahdollisesti nollattaisiin esiteoreettisia ja yhteiskunnallisia sitoumuksia, jotta käytännöstä saataisiin oleellista tietoa ja jotta yhteiskunnallista käytäntöä voitaisiin muuttaa. Toimintatutkimuksessa tietoa yhteiskunnallisesta muutoksesta ei saa ulkoisella havainnoinnilla vaan käytäntö tulkitaan osallistumalla toiminnallisesti kehittämistyöhön. (Hamilton 1985)

Toimintatutkimuksen tutkija ja tutkimuksen kohde voivat jopa vaihtaa paikkojaan ja perinteisen empiirisen tutkimuksen subjekti-objekti-suhde ei koskaan stabiloidu paikoilleen. Toimintatutkimuksessa tutkija ja tutkimuksen kohde ovat vuorovaikuttamissuhteessa toisiinsa nähden. Pelkkä objekti -näkökulma toisi toimintatutkimukseen erilaisia mahdollisuuksia. Toimintatutkimuksen ns. muutosproblematiikka ymmärretään mikrotason osallistumisen ja makrotason rakennemuutoksen interaktioksi ja käytännössä periaatteeksi; toimi paikallisesti - ajattele globaalisti. Usein tutkija käyttämällä hyväksi tutkimustuloksia, pyrkii erilaisten muutosprosessien aloitteentekijäksi. Tällä tavoin voidaan vahvistaa tai paljastaa piileviä muutosvoimia erityisesti yhteiskunnallisissa murroksissa kuten julkisen hallinnon modernisaatiovaiheessa.

Tällaisessa tutkimuksessa käytetään dialogista tutkimustapaa ja tietoista subjektiivisuutta, joka on vastakkainen empiirisen tutkimuksen teknologismille lähestymistavalle, joka usein vuoropuhelunsijasta muodostuu monologiksi. Kyse on siis objektiivisesta subjektivismista. Kun subjektiivisuuden ehdot täsmennetään esim. tietoteoreettisilla lähtökohdilla, subjektiivista kommunikaatiota voidaan käydä validein tiedoin. Tällöin tutkimuksessa pyritään kaikkien tutkittavien int-

ressipiirien väliseen dialogiin eikä empiristisen yksipuoliseen salaliittoon. (Friedman 1973)

Käytäntöön suuntautuminen on osa kaikkea yhteiskuntatutkimusta. Käytäntösuuntautuneisuus ei siis ole vain toimintatutkimukselle ominaista. Toimintatutkimuksen erityisluonne perustuu siihen, millaisena käytäntö toimintatutkimustavan puitteissa nähdään. Kreikkalainen sana *praxis* eli käytäntö on alunperin merkinnyt tekemistä ja toimintaa. Toimintatutkimustavassa palaataan juuri käytännön alkuperäiseen merkitykseen. Käytäntö ymmärretään siis tutkijan, kohdeyhteisön jäsenten, ihmisten toimintana.

Toimintaan suuntaudutaan kahdella tasolla: yhtäältä kohde nähdään toimivana ja kykenevänä, kohde asettuu toiminnan subjektiksi. Toisaalta itse tutkimuksen tavoitteena ei ole vain tiedon tuottaminen vaan olennaisesti juuri toimintaa palvelevan tiedon tuottaminen ja myös itse tavoitteisiin ja päämääriin johtavan tai pyrkivän toiminnan tuottaminen. Tämä ilmaisee toimintatutkimuksen keskeisen teoreettis-metodologisen periaatteen (Jyrkämä 1978, 46).

Toimintatutkimus esitellään poikkeavana menetelmänä verrattuna perinteisiin sosiaalitieteellisiin tutkimusmenetelmiin. Usein vertailukohtana - kuten Jyrkämä edellä - käytetään positivismia, jonka ongelmat ja puutteet (mm. tutkimuskohteen pirstominen, tutkimuksen rajoittuminen vain operationalisoitavissa oleviin asiantiloihin tai ilmiöihin, tutkimuskohteen ja tutkittavien suhteen vääristyminen sekä teorian ja käytännön välisen suhteen katkeaminen) katsotaan vältettävän toimintatutkimuksen avulla (Jyrkämä 1978, 41-42; Töttö 1982, 211).

Yleisesti ottaen toimintatutkimuksen ja positivistisen tutkimussuuntauksen vertaaminen toisiinsa ei ole hyödyllistä, koska usein niillä voidaan täydentää toisiaan kuten tässäkin tutkimuksessa tehdään yhdistämällä kvantitatiivis-positivistinen ja laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on kehittynyt erityisesti diskurssianalyttisten ja toimintatutkimuksellisten lähestymistapojen kautta. Esim. Giddens lähtee sosiaalitieteiden rakentumisesta sosiaalisen toiminnan kautta sekä sosiaalisen todellisuuden ymmärryksestä ja sosiaalitieteiden jatkuvasta, dialogisesta vuorovaikutuksellisesta suhteesta (Giddens 1982, 14; 1990, 43).

Toimintatutkimusta voidaan nimittää tutkimukselliseksi lähestymistavaksi (Jyrkämä 1978) tai omaksi erityiseksi paradigmatkseen, jota nimitetään "action science" (Argyris ja Schön 1991; Argyris 1993). Esim. Lewinin (1951) toimintatutkimus perustui alunperin ajatukseen, jonka mukaan sosiaalista todellisuutta voidaan ymmärtää, kun tutkimus yhdistetään todellisessa elämässä tapahtuvaan muutokseen. Lewinin tutkimustapa onkin ymmärrettävä toimintatutkimukselliseksi metodiseksi ratkaisuksi.

Toimintatutkimuksen ymmärtäminen paradigmana edellyttää, että validia tietoa saadaan vain toiminnassa toimintaa varten. Tällöin toimintatutkimuksen tutkimuskysymykseksi tulee "miten pitäisi toimia ja olla" sen sijaan, että kysyttäisiin "miten on" (Baburoglu ja Ravn 1992, 25-26). Van Beinum, Faucheux ja van der Vlist (1993) korostavat toimintatutkimuksessa kolmea seikkaa: 1) tutkittavat eivät ole passiivisena kohteena, vaan aktiiveina toimijoina, 2) tutkija on aktiivisesti mukana muutosprosessissa ja 3) tutkijan ja tutkittavien suhde perustuu yhteistyölle, yhteiseen osallistumiseen ja yhteiseen vastuuseen.

Kuula (1994) korostaa puolestaan kolmea keskeistä johtopäätöstä toimintatutkimuksessa. 1) Tutkimuksen tehtävänä ei ole ainoastaan kuvata ja selittää, vaan myös muuttaa sosiaalista todellisuutta. 2) Toimintatutkimukseen sisältyy vuorovaikutuksellinen käsitys subjekti-objekti -suhteesta. Ymmärrys tutkimuskohteesta toimivana subjektina on jo pitkään hyväksytty sosiaalitieteissä. Toiminta-

tutkimuksessa käsitys kohteesta toimivana subjektina on kuitenkin sikäli erilainen, että se on itse tutkimuskäytäntöön sisältyvä vaatimus: tutkittavat osallistuvat ideaalitapauksessa tutkimukseen sen kaikissa vaiheissa. 3) Muutokseen tähtäävällä toiminnalla voidaan tuottaa tietoa, joka ei sellaisenaan ilmenisi haastatteluilla ja osallistuvalla havainnoinnilla (esim. monimutkaiset henkilöityneet poliittiset valta-asetelmat, lukkiutuneet asenne-esteet, ikimuistoiset ja ”muuttumattomat” toiminnallis-kulttuuriset rakenteet jne).

4.4 Toimintatutkimuksen soveltuminen liikuntasuunnittelu- tutkimukseen

Huhtasuon SOFY-yhteissuunnittelukokeilun ja Liikunnan Mallikuntaprojektin tutkimusotteeksi valittiin toimintatutkimus, kuten muissakin SOFY-projekteissa. Valintaan vaikuttivat useat perustellut syyt.

Toimintatutkimuksellinen ote osoittautui toimivaksi ratkaisuksi tämän tutkimuksen kannalta. Sen avulla tutkija pääsi vuosiksi tutkimuskohteeseen sisään ja osallistumaan käytännössä alueen suunnittelu- ja kehittämistyöhön. Toimintatutkimuksen avulla voitiin merkittävästi lisätä vuorovaikutuksellisuutta tutkimusalueella kokonaisuudessaan eri intressiryhmien kesken ja intressiryhmien sekä tutkijan välillä. Käytännössä tutkija oli mukana kaikissa suunnittelu- ja tutkimusorganisaatioissa, joita tutkimuksessa ja käytännön suunnittelutyössä käytettiin. Lisäksi tutkija voi osallistua vielä jälkiseurantaan vuosia suunnittelun päätyttyä suunnittelun tulosten evaluointiin. Laaja tutkimusarsenaali oli käytännössä mahdollista kerätä alueelta, koska tutkija miellettiin ”osaksi aluetta”, kumppaniksi, jonka avulla voidaan alueen ongelmia ratkaista. Tämä auttoi myös edistämään tutkimusta ja saamaan luottamusta aikaan alueen eri intressiryhmien kanssa.

Ilman toimintatutkimusotetta kvalitatiivisen aineiston kokoaminen tässä tutkimuksessa esitetyssä laajuudessa ei olisi käytännössä mahdollista. Tämän mahdollistaa tutkijan pääseminen mukaan tutkimuskohteen ihmisten informaalisiin verkostoihin, joista saadaan laadullista tutkimusmateriaalia. Ilman toimintatutkimusta aineiston saanti jäisi pinnallisemmaksi ja liiaksi määrällisten aineistojen varaan.

Heikkoutena toimintatutkimuksessa on tutkijan liiallinen samaistuminen tutkimuskohteen kanssa. Vaarana on, että tutkija alkaa elää tutkittavien elämää vaikka se ei ole käytännössä mahdollista. Tästä voi olla seurauksena myös tutkimusarviointien objektiivisuuden heikkeneminen. Tämän ongelman vuoksi validiutta pyritään varmistamaan useilla erityyppisillä tutkimusaineistoilla.

5 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA ONGELMAT

Tämän tutkimuksen yleisenä tavoitteena oli selvittää kuinka yhteissuunnittelumenetelmä toimi liikuntasuunnittelun apuvälineenä. Tutkimuksen tavoite oli ensisijaisesti tämän suunnittelumenetelmän arviointi. Tutkimus oli siis menetelmällinen eli tutkimuksen metodisena tavoitteena oli selvittää miten yhteissuunnittelumenetelmällä tuotettuja tietoja suunnitteluprosessissa voidaan käyttää liikuntasuunnittelun hyväksi siten, suunnittelun tuotoksena syntyvät kehittämisehdotukset tyydyttävät erilaisia intressipiirejä mahdollisimman laajasti.

Kuvaileva ongelma:

- 1) Ensimmäisenä ongelmana oli kuvata millainen käsitys asuinalueen fyysisistä, toiminnallisista ja sosiaalisista liikunnan elinpiireistä muodostuu, kun suunnitteluprosessissa käytetään hyväksi yhteissuunnittelun tiedontuotto- ja analysointitapoja.

Tutkimuksessa selvitettiin millaisista lähteistä on saatavissa asuinalueen kehittämisessä käyttökelpoisia tietoja, miten ne on yhdistettävissä ja hyödynnettävissä. Lisäksi etsittiin hyödyllisiä muuttujia ja niiden välisiä yhteyksiä sekä yritettiin kehittää tunnuslukuja, joita voitaisiin käyttää liikuntasuunnittelun apuvälineinä. Tunnuslukujen testaamiseksi tehtiin vertailuja erilaisten alueiden välillä. Tutkimuksessa käytettiin samanlaisesti asuinympäristön kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tietoaineistoja lähiötyyppisen asuinalueen liikkumisympäristöjen analysoinnissa. Tiedontuotto ja analysointi vastasivat yleisesti käytetyissä suunnitteluprosesseissa suunnittelun aloitusvaihetta - lähtötason tietojen tuottamista - ja tässä tutkimuksessa yhteissuunnitteluprosessin vaihetta 2. eli tiedontuottoa hallinnon näkökulmasta ja vaihetta 6. eli tiedontuottoa asukkaiden näkökulmasta sekä vaihetta 7. eli asuinalueen analysointia liikkumisympäristöihin kohdistettuna. Demonstratiivisena asuinalueena oli aluerakentamisen tuloksena syntynyt kerrostalovaltainen metsälähiö Huhtasuolla, joka oli SOFY-yhteissuunnittelun ja Liikunnan Mallikuntaprojektin yhteinen tutkimus- ja suunnittelualue Jyväskylässä.

Huhtasuota verrattiin viiteen erityyppiseen Jyväskylän asuinalueeseen, jotta voitiin tunnistaa tutkimuskohteen erityispiirteet. Vertailualueina käytettiin 90-luvun yhdyskuntamallin (Yhdyskuntamalli 1990) mukaisia erityyppisiä jyvaskyläläisiä asuinalueita; 1. keskusta-alue (city-alueet), 2. Lohikoski (1960-luvun pientaloalueet), 3. Kypärämäki (1940-50-lukujen puolitoistakerroksisten pientalojen alue), 4. Hälssila (vanhat pientaloalueet - ennen vuotta 1940 rakennetut) ja 5. Kuokkala (sekoitus city-alueista, kerrostalokortteleista, aluerakennetuista grynderialueista, 1960-luvun pientaloalueista ja 1940-50-lukujen 1 1/2-kerroksisten pientalojen alueista). Kuokkalasta on käytetty myös nimitystä "mixed city" (Kuokkala - Päijänteen helmi 1992)

Evaluoiva ongelma:

- 2) Toisena, metodisena ongelmana arvioitiin yhteissuunnittelun toimivuutta tutkimuksen kohteena olevalla asuinalueella eli millaisia kehittämishdotuksia yhteissuunnitteluprosessissa syntyi ja miten ne toteutuivat viiden vuoden seurannassa.

Tämä tavoite sisältää yhteissuunnittelun tulosten eli muutosprosessien arvioinnin suunnittelulle asetettujen kriteerien perusteella (yhteissuunnitteluprosessin vaiheet 12. ja 13.) sekä suunnitteluun osallistuneiden intressipiirien palautteen kokeilun onnistumisesta. Tavoitteen toteuttaminen vastaa yhteissuunnitteluprosessissa vaihetta 14 eli palautetta ja toteutettujen tulosten arviointia viiden vuoden seurantatutkimuksena.

Kehittämisingelma:

- 3) Kolmantena ongelmana selvitettiin, miten yhteissuunnittelua voitiin kehittää yleensä yhdyskuntasuunnittelun eräänä vaihtoehtoisena suunnittelumetodina.

Eryteisesti pyrittiin arvioimaan metodin käyttökelpoisuutta liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikasuunnittelun välineenä. Tämä osaongelma vastaa yhteissuunnitteluprosessin viimeistä vaihetta eli koko prosessin arviointia.

6 TUTKIMUSMENETTELY

6.1 Tutkimusaineistot

Tutkimusmenettelyluvussa selvitetään kolmentoista erilaisen tietoaaineiston keräyksen ja analysoinnin kulku sekä perustelut tehdyille ratkaisuille. Keskeinen perustelu monipuoliselle aineistonkeruulle oli metodinen; saada aineistot (kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset) täydentämään toisiaan mahdollisimman hyvin. Tutkimusaineistojen keruuta ohjasi siis toimintatutkimuksen metodi ts. piti kerätä mahdollisimman laaja aineistollinen arsenaali. Yhdentyypisillä tai yhdellä aineistolla ei voisi riittävästi kuvata laajaa useiden vuosien aikana tapahtunutta suunnittelu- ja toteutusproblematiikkaa.

Tutkimuskohteessa ja sen ilmiöissä esiintyy kaksi toisistaan eroavaa puolta: singulaarinen ja geneerinen. Singulaarisella tarkoitetaan yleensä jotain tiettyä, ainutkertaista ja yksilöitävissä olevaa kokemista tai tapahtumaa. Geneerinen puolestaan tarkoittaa yleisesti tunnettua ilmiöluokkaa. Singulaarisuus edustaa nimenomaan yksilöiden ja ihmisryhmien (esim. koululaiset tai suunnitteluun osallistuneet) kokemusmaailman tietoja, asenteita ja tunteuksia heidän havainnoidessaan omaa elinympäristöään. Geneerisyys taas tarkoittaa yleisesti tunnettua ilmiötä - liikuntaa, jota ilmiönä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä kuvataan tutkimusmenettelyn avulla. Samoin liikuntailmiön suunnittelua ja toteutusta - liikuntasuunnittelua ja yhteissuunnittelua arvioidaan yleisellä tasolla.

Koska tutkittavat ilmiöaluet poikkeavat luonteeltaan toisistaan merkittävästi, myös tutkimusmetodiikka singulaarisen ja geneerisyyden tutkimiseen on erilainen. Singulaarisiin ilmiöihin ei sovellu hyvin kvantitatiivinen tutkimusote, koska tutkittava ilmiö on ainutkertainen (esim. henkilökohtainen kokeminen, arvio tai tuntemus), se ei ole toistettavissa tai sitä ei voi perinteisessä mielessä tilastoida. Geneerisiä ilmiöitä voidaan sen sijaan tutkia kvantitatiivisesti. Kvantti-geneerisissä tutkimuksissa on tärkeää, että saadaan aikaan tilastollinen analyysi ja että sen aineistot edustavat tilastollisesti mahdollisimman kattavasti perusjoukkoa. Singulaarisia ilmiöitä voidaan tutkia myös kvalitatiivisesti. Kvalitatiivis-singulaarisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen, käsittely ja analyysi lomittuvat toisiinsa. Kvalitatiivinen tietoaaines liitetään tieteenteorian meto-

dologiassa usein individualismiin (Giddens 1984 ja 1986). Habermasin tapaan Giddens olettaa, että yhteiskunnan jäsenillä on runsaasti tietoa ja ymmärrystä oman toimintansa ehdoista ja seurauksista. Ihmiset tarkkailevat aktiivisesti itseään ja toimintansa tuloksia. Heillä on tietoa, joka ei ole pelkästään individuaalista tietoa. Bourdieun (1977, 86) mukaan muutkin yhteisön jäsenet tietävät suurin piirtein samat asiat. Ihmisten jakama intersubjektiivinen tieto tekee kommunikaation mahdolliseksi suunnittelussa ja tuottaa yhteissuunnittelulle kvalitatiivisen tiedonhankinnan metodin (emt.).

Kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten aineistojen analyysit osoittavat usein, että aineistoja on täydennettävä. Tutkittavien ilmiöiden erilaisuudesta johtuen tutkimusaineistot on jaettu edellisen perusteella kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin aineistoihin, joita täydennetään vielä evaluatiivisilla aineistoilla.

Tässä luvussa siis esitellään SOFY-projektin ja Liikunnan Mallikuntaprojektin tiedondontotuottotavat. Tällöin tarkastelun kohteena olivat asuinalueen liikunnan ja virkistyksen fyysinen ja luonnonympäristö, toiminnallis-sosiaalinen ympäristö, liikuntapalvelut sekä asukkaiden liikunnalliset osallistumis- eli harrastusmahdollisuudet.

6.2 Kvantitatiiviset aineistot

Tutkimuksessa käytettiin viittä eri kvantitatiivista aineistoa:

- 1 Postikysely alueen väestölle (empiirinen tutkimustieto) Kyselyn avulla saatiin tietoa tutkimuskohteen sekä vertailualueen organisoitumattomasta ihmisten liikuntaharrastuneisuudesta ja siihen vaikuttavista elinoloista. (Kyselylomake liite 1.)
- 2 Urheiluseuroille suunnattu kysely ja haastattelu (empiirinen tutkimustieto)
Kysely ja haastattelu tuotti tietoja organisoidusta liikuntaharrastuneisuudesta. (Kysely- ja haastattelulomake liite 2.)
- 3 Kuntarekistereistä tuotettu demografia- geografiatieto (tilastot väestö- ja aluetiedoista).
Tutkimusalueesta ja vertailualueista saatiin tietoa väestöstä ja sen elinolosuhteiden liikuntaharrastuneisuuteen vaikuttavista tekijöistä.
- 4 Valtakunnallisen liikuntapaikkatietojärjestelmän (LIPAS) tiedot Jyväskylästä.
LIPAS-tietojärjestelmään on kerätty kaikki Suomen 28 642 liikuntapaikkaa. Kullakin liikuntapaikalla on useita kymmeniä laadullisia ominaisuuksia. Attribuutti- eli laadullisten ominaisuustietojen määrä vaihtelee liikuntapaikkatyypeittäin. Tutkimus- ja vertailualueiden liikuntapaikoista poimitiin tämän tutkimuksen kannalta olennaiset ominaisuustiedot.
- 5 Edelliset yhdistävä paikkatietojärjestelmä (Geographical Information System). Tätä tutkimusta varten neljä edellistä aineistoa yhdistettiin yhdeksi paikkatietokannaksi ja niitä analysoitiin ARC/INFO-paikkatieto-ohjelmistolla. (GIS-muuttujaluettelo liite 3.)

6.2.1 Postikysely väestölle

Tutkittavien alueiden valinnan lähtökohtana oli saada tutkimuksen piiriin suomalaisen kaupunkiyhdyskunnan tyypillisiä rakenteita, joihin lähiötyyppistä Huhtasuota voitiin verrata. Jyväskylältä löytyy suomalaisen kaupunkimaisen yhdyskunnan rakennemuotoja monipuolisesti. Vertailtavien asuinalueiden valinta tehtiin yhteistyössä Jyväskylän kaupunkisuunnitteluosaston kanssa siten, että tutkimuskohteiksi valittiin yhdyskuntatyyppit, joita kaupunki käytti myös omissa selvityksissään (ns. Yhdyskuntamalli 1990). Yhdyskuntamallia kehitettiin SOFY- ja Liikunnan Mallikuntaprojekteihin soveltuviksi. Kokonaisperusjoukoksi oletettiin Jyväskylän kaupungin asukkaat. Varsinainen tutkimuksen kohdealue oli Huhtasuon kaupunginosa. Eri asuntoalueet - keskusta, Kypärämäki, Lohikoski, Halssila ja Kuokkala - olivat vertailualueita, joista saatiin näytteitä erityyppisistä asuinalueista sekä perusjoukosta.

TAULUKKO 1 Kohdealueen ja verrokkien luonnehdinta

Alueluonnehdinta	Kohdealue	Verrokkit	Rak.aika
1. Aluerakennettu lähiö	Huhtasuo		1970-1990
2. Keskustan kerrostaloalue		Kantakaupunki	1870-1980
3. 40-50-lukujen pientaloalue		Kypärämäki	1940-1950
4. 1960-luvun rivitaloalue		Lohikoski	1960-
5. Vanhempi pientaloalue		Halssila	1910-1920
6. Uusi kaupunkirakenne		Kuokkala	1985-

Tällä tavoin vertailualueiksi tutkimuksen kohdealueelle saatiin samasta kaupungista mahdollisimman kattavasti erilaisia alueita 1900-luvun alusta vuosikymmenittäin historiallisena jatkumona uuteen 1980-luvun kaupunkirakenteeseen saakka.

Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella postitse 10.2. -24.2. 1987. Uusintakysely toteutettiin 1.3. - 14.3. 1987. Lomake oli esitettävä Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijoiden (N=57) keskuudessa. Vuoden 1985 väestölaskentaan perustuvat otannat tutkimusalueilla tehtiin yhteistyössä Valtion tietokonekeskuksen (VTKK) kanssa. Ryhmä stratifioitiin asumismuodon (kerrostalo, rivitalo, omakotitalo), ikäryhmien, sukupuolien ja perheellisyyden mukaan.

Stratifiointi suoritettiin siten, että kullakin tutkimusalueella väestö jaettiin 50 asukkaan suuruiseksi kohorteiksi ikäryhmittäin siksi, että tilastollisia analyysijä varten kuhunkin ikäryhmään saataisiin riittävästi tapauksia (15-29-vuotiaat, 30-44-vuotiaat, 45-59-vuotiaat, 60-74 vuotiaat). Lisäksi vastaajat kiintiöitiin siten, että miehiä ja naisia oli otoksessa kumpiakin 50 %. Asumismuodon mukainen kiintiöinti osoitetaan oheisessa taulukossa. Taulukossa 2 perusjoukko on tutkittavien alueiden 15-74-vuotias väestö. Täten otoksen perusjoukko edusti yli kahta kolmasosaa vastaavanikäisistä jyvaskyläläisistä.

TAULUKKO 2 Otos, asumismuoto ja perusjoukko alueittain

Alueen nimi	Otos	Asumismuoto	Perusjoukko
JKL keskusta	200	kerrostalo	9410
Kypärämäki	200	omakotitalo	6821
Lohikoski	200	rivitalo	5050
Halssila	200	rivitalo	5313
Halssila	200	omakotitalo	5313
Huhtasuo	200	kerrostalo	10150
Kuokkala	200	pientalo	3347
Yhteensä	1400		40091

TAULUKKO 3 Tarkistettu otos- ja palautus-% sukupuolittain ja alueittain

ALUE	otos n	naiset	miehet
keskusta	200	40.2	59.8
Lohikoski	200	51.7	48.3
Huhtasuo	200	44.5	55.5
Kuokkala	200	51.2	48.8
Halssila	400	50.9	49.1
Kypärämäki	200	51.0	49.0
Yhteensä	1400	48.3	51.7

Kadon kokonaismääräksi muodostui 50.0 % kyselylomakkeen saajista (N=1 400). Lomakkeen palautti uusintakyselyn jälkeen 700 vastaajaa, joten palautusprosentiksi tuli 50.0 %.

Sukupuolittain ja alueittain näytteissä esiintyi jonkin verran poikkeamia siten, että miehet olivat vastanneet aktiivisemmin, vaikka parametrisuunnitteen ja stratifioinnin tarkoituksena oli saada näyte vastaamaan suokupuolijakaumaa perusjoukossa.

Katoon merkitsevästi vaikuttaviksi tekijöiksi on havaittu koulutuksen vähäisyys ja ammattiaseman alhaisuus. Näin on tilanne myös tässä tutkimuksessa. Alueiden ylemmässä ammattiasemassa olevien suhteellisesti suurempi osuus tuottaa korkeamman vastausprosentin verrattuna esim. Huhtasuon alueeseen, jossa työntekijöiden ja toimihenkilöiden osuus on suuri ja vastausprosentti alhaisin. Huhtasuolla työntekijöiden osuus tutkituista alueista oli 28.9 %, kun se keskimäärin tutkittavilla alueilla oli 23.4 %. (Suomi 1989)

Alueittainen koulutustarkastelu näyttää vahvistavan yleistä havaintoa vielä ammattiasemaa paremmin. Heikon palautusprosentin omaavilla alueilla on selvästi alhaisempi koulutustaso kuin suuremman vastausprosentin omaavilla alueilla. Kansankoulun käyneitä Huhtasuolla oli yli puolet vastaajista, kun taas Kuokkalassa kansakoulun käyneiden osuus oli 1/3 ja Lohikoskella 1/4, joissa olivat vastausprosentit korkeita. Lisäksi esim. Huhtasuolla akateemisen koulutuksen saaneita oli vain 1.1 % vastaajista kun taas Kuokkalassa oli 9.8 % ja Lohikoskella 14.4 %. (Suomi 1989)

Koulutuksen mukaisessa tarkastelussa on ammattikoulun käyneiden osuus jäänyt selvästi pienemmäksi kuin perusjoukossa keskimäärin. Ylioppilaiden osuus otoksessa on vastaavasti suurempi kuin perusjoukossa. Myös akateemisen koulutuksen saaneiden osuus on suurempi otoksessa kuin perusjoukossa lukuunottamatta Huhtasuon lähiötä. Muilta osin koulutuksen suhteen perusjoukko ja otos näyttävät vastaavan toisiaan. Ammattiaseman suhteen vaikuttaa siltä, että toimihenkilöillä on aliedustus otoksessa. Johtajilla ja koululaisilla sekä opiskelijoilla on vastaavasti yliedustus verrattuna perusjoukkoon. (Suomi 1989)

Koulutuksen ja ammattiaseman tarkastelu yhdessä osoittavat aineiston edustavuudesta sen, että otos on pääasiallisesti onnistunut ja näyte edustaa perusjoukkoa. Näytteessä on painottunut perusjoukkoa jonkin verran enemmän nuorten henkilöiden ja hyvässä ammattiasemassa oleva väestö. Tutkimusmenettelyä on kuvattu yksityiskohtaisemmin "Yhdyskuntasuunnittelusta liikunnan elinpiirisuunnitteluun"-tutkimuksessa (Suomi 1989, 74-84).

Postikyselyn avulla selvitettiin väestön liikuntaharrastuneisuutta elinpiireittäin (koti-, kortteli-, asuinalue- ja kaupunkielinpiirit) sekä fyysisten, toiminnallisten ja sosiaalisten ympäristötekijöiden vaikutusta liikuntakäyttäytymiseen.

6.2.2 Urheiluseura haastattelu ja kysely

Postikyselyn kanssa samanaikaisesti huhti-elokuussa 1987 haastateltiin kaikki Jyväskylää kotipaikkanaan pitävät urheiluseurat (N=83). Haastattelu toteutettiin siten, että 1) ensin seuroille lähetettiin kyselylomake (liite 2.) viikkoa ennen haastattelutilaisuutta, 2) sovittiin lähinnä puhelimitse varsinaisen haastattelun ajankohta ja paikka, jossa 3) lomake käytiin yksityiskohtaisesti läpi. Lomakkeen lähettämistä etukäteen pidettiin perusteltuna, koska sen tietosisältöjä ei rakennettu mielipiteiden varaan vaan seurojen yhdyshenkilöt hankkivat tiedot jäsenmääristä, harjoituspaikoista jne. etukäteen. Haastattelussa 4) varmistettiin, että haastateltava oli ymmärtänyt kaikki kysymykset haastattelijan haluamalla tavalla ja että lomake tuli kokonaisuudessaan täytettyä. Lopuksi 5) epäselvät ja epävarmat (liioittelu, ei tietoa, ei muista yms.) vastaukset tarkistettiin kaupungin liikuntatoimiston seura-avustuslomakkeista.

Kyseessä oli ns. kokonaisaineisto, jossa tutkimusjoukkona olivat Jyväskylän urheiluseurat. Vain kaksi jyväskyläläistä urheiluseuraa - Jyväskylän Avantouimarit ry. ja Kuurojen Urheiluseura Jalo ry. - jäivät haastatteleematta, koska näihin ei saatu yhteyttä.

Tarkoituksena oli selvittää urheilu- ja liikuntaseuroiksi organisoitunutta liikunnan sosiaalista ja toiminnallista ympäristöä Jyväskylässä asuinaluekohtaisesti. Tämän tutkimuksen kannalta keskeistä oli selvittää liikuntalajeittain keskeisimpinä asuinaluekohtaisina muuttujina:

TAULUKKO 4 Urheiluseuramuuttajat

A) LIIKUNTARYHMIEN LUKUMÄÄRÄ 1) miesryhmät, 2) naisryhmät, 3) seka-aikuisryhmät, 4) poikajunioriryhmät, 5) tyttöjunioriryhmät, 6) sekajunioriryhmät ja
B) URHEILIJOIDEN LUKUMÄÄRÄ 8) miesurheilijat, 9) naisurheilijat, 10) poikajuniorit, 11) tyttöjuniorit sekä
C) HARJOITUSKERTOJEN LUKUMÄÄRÄ 12) miesten harjoituskerrat, 13) naisten harjoituskerrat, 14) poikajuniorien harjoituskerrat, 14) tyttöjuniorien harjoituskerrat.

Asuinalue- ja lajimuuttajien lisäksi vertailua tehtiin urheilun (aikaisempien) keskusliittojen kesken (TUL, SVUL, SPL ja MUUT), koska niiden esiityminen kuvaa asuinalueen liikuntakulttuurista luonnetta.

6.2.3 Kuntarekistereistä tuotettu demograafinen ja geograafinen tieto

Samaan aikaan (1987-1988) väestökyselyn ja seurahaastattelun kanssa kerättiin Jyväskylän kaupungin rakennusviraston, yleiskaavaosaston ja asemakaava-toimiston eri rekistereistä kattava em. asuinalueiden fyysisen ympäristön tiedosto. Tarkoituksena oli kerätä toimintatutkimuksen kohdealueen ja vertailualueiden geograafinen ja demograafinen aineisto alueittain. Tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä selittäviä muuttujia olivat korrelatiivisen analyysin perusteella: 1) rakennusten lukumäärä (lkm) 2) asuintalojen pohjapinta-alan neliömetrit, 3) asuin-alan neliömetrit, 4) asuntojen lkm, 5) asukkaiden lkm, 6) huoneisto neliömetrit/asunto, 7) huoneiston neliömetrit/asukas, 8) alueen pinta-ala hehtaareina, 8) alueen vesipinta-ala hehtaareina, 9) ulkokenttien neliömetrit, 10) sisäliikuntatilojen neliömetrit, 11) uimarantojen maapinta-ala hehtaareina, 12) kevyenliikenteen väylät/asukas metreinä, 13) puistot/asukas neliömetreinä, 14) luonnontilaiset alueet/asukas neliömetreinä, 15) leikkialueet/asukas neliömetreinä, 16) käytävät puistoissa/asukas neliömetreinä, 17) ulkokentät/asukas neliömetreinä (ei liikuntatoimen hallinnassa, mutta kaavassa), 18) muut hoidetut virkistysalueet/asukas neliömetreinä ja 19) aluetehokkuusluku. (kts. liite 3 muuttujaluettelo)

6.2.4 LIPAS-liikuntapaikkatietojärjestelmän tiedot Jyväskylästä

Relaatiomallit eivät ole saavuttanut kovin näkyvää asemaa liikuntasuunnittelussa ennen LIPAS-projektin perustamista Jyväskylän yliopiston Liikuntatieteelliseen tiedekuntaan. LIPAS on atk-pohjainen valtakunnallinen tietojärjestelmä, jota voidaan hyödyntää liikuntasuunnittelussa, liikuntarakentamisessa, liikuntapaikkojen ylläpidossa, urheilun lajiliitoissa ja liikuntasuunnittelututkimuksessa. Relaatiotietokanta oli mahdollista luoda käyttämällä paikkatietojärjestelmän ominaisuuksia hyväksi. (Rainio 1991, 35-36).

LIPAS-järjestelmän tietokannasta kerättiin alueellisia muuttujia analyysyjä varten. Keräys ja analysointi toteutettiin ARC/INFO-ohjelmalla.

6.2.5 Yhdistetty paikkatietojärjestelmä

Paikkatietojärjestelmä (Geographical Information System) on laajempi systeemi kuin pelkkä paikkatietokanta. Paikkatietojärjestelmä (GIS) pitää käsitteenä sisälleen paikkatietokannan (paikkatietoaineistot) ja paikkatieto-ohjelmiston. Paikkatietojärjestelmä- ja GIS-termejä käytetään aika yleisesti paikkatieto-ohjelmistojen synonyymeinä (Rainio 1991, 35-36). Tässä tutkimuksessa paikkatietojärjestelmällä tarkoitetaan ensin mainittua käsitemääritelmää.

GIS:ssä havainnoitavan kohteen sijaintitietoon (spatiaalinen tieto), eli missä kohde on, voidaan yhdistää havainnoitavan kohteen ominaisuuksia kuvaavat tiedot (attribuuttiset tiedot). Ominaisuuksia kuvaavat tiedot voivat olla kvantitatiivisia tai kvalitatiivisia. Liikuntapaikkojen relaatiotietokannassa spatiaalisia tietoja ovat kiinteistörekisteritunnus ja karttakoordinaatit. Ominaisuustietoja ovat: hallinta- ja omistustieto, suunnittelu- ja rakentamistieto, rakennustekninen ja -varustetieto, taloustieto, käyttötieto sekä hankeprosessiin liittyvä tieto (Hänninen & Santakallio 1995, 1-2).

Tätä tutkimusta varten kaikki neljä tiedostoa (postikysely väestölle, urheilu-seurahaastattelu, kuntarekistereistä kerätty demografia- ja geografia-aineisto sekä LIPAS-tietojärjestelmän tiedot Jyväskylän osalta) yhdistettiin yhdeksi tietokannaksi (liite 3 GIS-muuttujaluettelo). Aineistot yhdistettiin ja niitä analysoitiin ARC/INFO-paikkatieto-ohjelmistolla. Muuttujat kerättiin kaikista neljästä aineistosta samaan muuttujaluetteloon käyttämällä hyväksi spatiaalisia ja attribuuttisia ominaisuuksia. Näin kaikki kvantitatiiviset aineistot fyysisestä, toiminnallisesta ja sosiaalisesta ympäristöstä saatiin samanaikaisesti samaan analyysiin mukaan.

Alueet esitetään paikkatietojärjestelmässä polygoneina. Polygonin tunnus-ten eli nimien kautta yhdistettiin attribuuttitiedot niihin. Polygoneina toimivat 1) Koko Huhtasuo, 2) Kangasvuori, 3) Varikko, 4) Pupuhuhta, 5) Kangaslampi ja 6) Sulku. Spatiaalisia ja attribuuttisia ominaisuuksia hyväksikäyttämällä tiedon analysointi- ja kuvaustavoiksi saatiin numeerisia taulukoita ja graafisia kuvia. Spatiaalisena polygonina; ts. tietoja samaan kohteeseen sitovana havaintoyksikkönä, johon attribuuttiset tiedot sidottiin, käytettiin siis koko aineistossa koehenkilöitä ja huhtasuokohtaisessa aineistossa kuutta asuinalueita.

6.3 Kvalitatiiviset aineistot

Kvalitatiivisen tiedon keskeisiä tiedonlähteitä ovat asukkaiden itsensä sekä alueella työskentelevien tuottama tieto. Laadullisia tietoaineistoja on analysoitu faktanäkökulmaa soveltamalla ja luokittelemalla (Alasuutari 1993, 73-77) siten, että saadaan esiin: 1) neutraalein asiaa parhaiten kuvaava ilmaus sekä mahdolliset tyypilliset 2) negatiivisimmat ja 3) positiivisimmat ilmaisut. Näin kvalitatiivista aineistoa on hyödynnetty laadullisen tutkimuksen typologistiikalla mahdollisimman monipuolisesti. Validitetti on pyritty varmistamaan siten, että analyysissä ulkoinen ja sisäinen lähdekritiikki tukevat yhdessä aineiston luotettavuutta.

Kvalitatiivisten aineistojen keräämisessä ja analysoinnissa noudatettiin samaa logiikkaa kuin huhtasuokohtaista GIS-analyysiä tehtäessä edellisessä kappaleessa: Tutkimuksen kohdealueena oli Huhtasuo. Tutkimuksen kohdealueen osa-alueina (polygoneina) olivat: 1) Koko Huhtasuo, jolloin tarkasteltiin kaikkia

Huhtasuon alueita yhteisesti koskettavia asioita, 2) Kangasvuori, 3) Varikko, 4) Pupuhuhta, 5) Kangaslampi ja 6) Sulku.

Kvalitatiivisia aineistoja oli kaikkiaan kuusi:

- 1 **Aluetyöntekijöiden haastattelut**
Saatiin tietoa tutkimusalueen paikallisilta sosiaalialan ammattilaisilta ja asiantuntijoilta alueen asukkaiden elämästä ja elinoloista.
- 2 **Aluetyöntekijöiden itsensä tuottama tieto**
Muutkin kuin projektin tutkijat tuottivat välillisesti tietoa tutkimusalueen asukkaista, heidän kokemuksistaan ja elämyksistään.
- 3 **Työkirjamenettely**
Asukastietoa saatiin suoraan ja välittömästi tutkimusalueen asukkaiden kokemus- ja elämysmaailmasta yhteissuunnitteluorganisaatiossa asukassuunnitteluryhmien täyttämistä työkirjoista. (Työkirjalomakkeet liite 4)
- 4 **Lasten ja nuorten ainekirjoitus**
Välitöntä suunnittelutietoa tuotettiin myös tutkimusalueen koululaisien nuorten ja lasten elämys- ja kokemusmaailmasta. (Koululaisien aineiden aiheet liite 5)
- 5 **Varhaisnuorten haastattelu**
Huhtasuon ja Pupuhuhdan koulupiireissä koululaisilta saatiin välillistä suunnittelutietoa nuorten näkökulmasta tarkasteltuna.
- 6 **Huhtasuon käräjät**
Saatiin viranomaiset vastaamaan kysymyksiin valmistuneesta yhteissuunnitelmasta. Näin saatiin tietoa suunnitelman etenemismahdollisuuksista kaupunkiorganisaatiossa. Tämä tiedonhankinta palveli suunnitelman seurannan valmistelua.

6.3.1 Aluetyöntekijöiden haastattelu

Aluetyöntekijöiden keskuudessa suoritettiin strukturoimaton teemahaastattelu vuoden 1986 lopulla (Kauppinen 1986). Haastattelun teemoittelu oli tehty osaluokohtaisesti: A) yleiskuva alueesta, B) asunnot, C) yhteiskäytössä olevat sisätilat, D) piha-, leikki-, palloilu- ja viheralueet, E) liikenne, F) luonnonympäristö, G) väestö, vapaa-aika ja harrastukset, yhteiset toiminnat, H) työ ja D) palvelut.

Huhtasuolla työskenteli 1986-1987 kaikkiaan 376 kaupungin palveluksessa olevaa työntekijää eli yksi aluetyöntekijä 23 asukasta kohden mm. terveysasemalla ja Kangasvuoren toimipisteessä 5 terveydenhoitajaa, 4 lääkäriä, 1 sairaanhoitaja, 4,5 terveyskeskusavustajaa, 4 hammaslääkäriä, 4 hammashoitajaa, 1 konekirjoittaja ja 1 laitosapulainen, kouluissa (3 ala-astetta, 1 yläaste ja 1 erityiskoulu) 2 koulukuraattoria, 2 terveydenhoitajaa, 140 muuta koulutyöntekijää, lähinnä opettajia, päivähoitossa ja Pupuhuhdan perhepuistossa 85 henkilöä kuudessa päiväkodissa, 80 kunnallista perhepäivähoitajaa, 2 ohjaajaa, 1 leikinohjaaja, 1 iltavalvoja, 2 ohjaajaa Varikon leikkikentällä, kirjastossa 5 työntekijää, liikuntapuistossa 3 kentanhoitajaa, Kangasvuoren ja Huhtakeskuksen nuorisotiloissa 1 kerhoisäntä, 1 nuoriso-ohjaaja, 1 kerhoisäntä, 1 nuoriso-ohjaaja ja 1 vastaava nuoriso-ohjaaja.

Useat aluetyöntekijöistä asuivat Huhtasuolla, joten aluetyöntekijät edustivat osittain myös asukasnäkökulmaa. Ryhmä oli käytännössä eräs tärkeimmistä tiedontuottajista hyvän paikallisasiantuntemuksensa johdosta.

6.3.2 Alueyöntekijöiden itse tuottama tieto

Alueyöntekijät keräsivät myös itse kirjallista muistiinpanotietoa lähinnä asiakas-kontaktien yhteydessä, joista tehtiin yhteenveto (Kauppinen 1986). Alueyöntekijöiden keräämän aineiston teemat olivat: A) Huhtasuon luonnehdinta, B) fyysinen ja luonnonympäristö: fyysinen kokonaisuus, osa-alueet, perusyhteisöt, asunnot, yhteiskäytössä olevat tilat, pihat, leikki-, palloilu- ja viheralueet, liikenne, luonnonympäristö ja sen hyväksikäyttö, C) toiminnallis-sosiaalinen ympäristö: väestö, muuttoliike, vapaa-aika ja harrastukset, yhteiset toiminnat, sosiaalinen vuorovaikutus, sosiaalinen kontrolli, sosiaalinen tuki, sosiaalinen turvallisuus, arkielämän tilanteista selviäminen, ajankäyttö ja elämäntapa, D) organisatorinen ympäristö sekä E) työpaikat ja palvelut.

6.3.3 Työkirjamenettely

Työkirjamenetelmää Pohjoismaissa on alunperin kehitetty Norjan NIBR:ssä (Norsk institutt for by- og regionsforskning) (Oraug 1982). Menetelmää on sovellettu useille suunnittelun alueille. Norjan Skjebergissä (Etatenes arbeidshefte 1983) vammaiset esittivät kunnalle 70 ehdotusta ympäristönsä parantamiseksi yhdessä Norjan Punaisen Ristin kanssa. Falunissa (Ung i Falun-projekt 1984) kunta on kokeillut nuorison tilanteen selvittämistä ja nuorison innostamista ympäristönsä asioiden parantamiseen työkirjan avulla kouluissa. Norjan Punainen Risti (Do something for Peace! 1984) käytti työkirjamenetelmää ottaakseen paremmin huomioon tavallisten ihmisten taidot ns. rauhantyössä. Työkirjaa tehtiin valmistauttaessa kansainväliseen rauhanseminaariin.

Ruotsissa käytettiin työkirjamenetelmää paikallisyhteisöjen kehittämistä koskevassa tutkimuksessa "Självtillitsprojektet" tiedonhankintamenetelmänä (Mårtensson & Orrskog 1986).

Suomessa työkirjaa käytettiin 1980-luvun alussa jo ensimmäisissä SOFY-projekteissa mm. Malmiiniityssä Vantaalla (Malmiiniityn kehittämissuunnitelma 1984). Projektin asukashaastattelujen täydentämiseksi jaettiin asukkaille Työkirja I-tyyppinen "Malmiiniityn kehittämissuunnitelma 1984 - Asukaskysely". Kyselyn jakelun ja vastausten keräämisestä huolehti projektia varten perustettu alue-neuvosto. Vain 3.3 % jaetuista työkirjoista palautettiin eikä työkirjoja työstetty alkuvaihetta pitemmälle.

Huhtasuolla tiedon välittämisessä yhteissuunnitteluryhmille ja asukkaiden suunnitteluryhmille käytettiin työkirjamenetelmää. Työkirjan käyttäminen oli tapa hallita kehittämissuunnitelman tavoitteiden ja ehdotusten tekemisessä tarvittavaa tietoa. Työkirjamenetelmällä pyrittiin yhteistyömallia hyödyntäen helpottamaan lähinnä esisuunnitteluvaiheessa välttämätöntä ongelmien kartoitusta, erilaisten toiveiden ja etujen huomioon ottamista sekä tarvittavien valintojen ja toimenpiteiden hahmottamista.

Suunnitteluvälineenä käytettiin luonnosmaisia työkirjoja, jotka sisälsivät sanallista lähtökohta-aineistoa suunnittelualueen nykytilanteesta ja tulevaisuuden tavoitteista. Työkirjojen avulla lähion yhteisen ympäristön eri käyttäjät voivat organisoidusti ja systemaattisesti työstää omia käsityksiään ja tavoitteitaan suunnittelualueesta.

Työkirjamenetelmä oli yksinkertainen tapa saada mukaan myös sellaisia asukkaita, joilla ei ole mahdollisuuksia osallistua asuinalueiden yleisiin tilaisuuksiin. Tämä edisti demokratian kehittämistä ja syventämistä suunnittelussa, koska

perinteisesti suunnittelun ulkopuolelle jäävät juuri erilaiset vähemmistöjen ja heikompiosaisten ryhmät.

Menetelmä ei korvannut asiantuntijoiden tai päättäjien tekemää työtä ja tiedontuottoa. Ensisijaisena tarkoituksena oli yhteistyön edistäminen, erilaisten valintojen ja toimenpiteiden avoin toteuttaminen sekä asukkaiden ja asukasryhmien kesken että asukkaiden, suunnittelijoiden ja päättäjien kesken.

Työkirjamenetelmä edellytti yhteistyön organisointia, yhteisten voimavarojen kartoittamista ja kartuttamista sekä yhteistyö- ja opiskelumuotojen käyttöä, jotka edistivät asuinalueidentiteetin kehittymistä. Työkirjaprosessin kuluessa ja tuloksena luotiin ja parannettiin sekä fyysisiä että sosiaalisia rakenteita siihen osallistuvien ympäristössä ja yhteisössä.

6.3.3.1 Työkirja I

Työkirja I toimi lähinnä täydentävänä tiedonkeruumenetelmänä kunnallisen suunnittelun ja päätöksenteon apuna (Raportti Vantaan kokeilusta 1984). Myöhemmin työkirjamenetelmä on eri muodoissaan vakiinnuttanut asemansa lähes kaikissa Suomessa toteutetuissa yhteissuunnitteluprojekteissa.

Menetelmän lähtökohdista on ongelma, joka koskettaa eri ihmisiä eri tavalla. Menetelmä voi olla eräs tapa selkeyttää yhteisiä etuja tai eturistiriitoja, jolloin voidaan puhua ristiriitojen säätelyfunktioista. Joku intressipiiri toimii aina aloitteen tekijänä, joka vetää mukaan henkilöitä kunnallishallinnosta ja paikallisyhteisöistä. Menetelmän toteuttamiseksi perustettiin seurantaryhmä, jolla oli projektivetäjä ja joka vei menetelmän läpi alusta loppuun.

Seurantaryhmän tärkeimmät tehtävät olivat: 1) Ankkuroida työkirjatyöskentely paikallisyhteisöön laajan osallistumisen takaamiseksi. Tavallisten ihmisten lisäksi mukana oli ns. resurssihenkilöitä kuten paikallisten kansalaisjärjestöjen edustajia ja alueella työskenteleviä aluetyöntekijöitä, 2) Antaa tukea ja apua työkirjatyöskentelyyn osallistuville työkirjojen täyttämässä, teema- ja yleiskokousten järjestämisessä suunnittelualueella sekä asukastyöryhmien perustamisessa, 3) ottaa vastuu tehtyjen ehdotusten yhteenvetojen tekemisestä ja 4) ottaa vastuu ehdotusten toteuttamisen edistämisestä. Seurantaryhmän vastuulla oli, että jokainen uusi työvaihe rakentui aikaisempien tapahtumien pohjalle, jotta jatkuva keskusteluyhteys ja tiedonvaihto eivät katkeaisi. Mitä pidemmälle työ edistyi, sitä enemmän työn painopiste siirtyi tietojen hankkimisesta voimavarojen vapauttamiseen ja toteuttamisen organisointiin.

Suomessa toteutettujen yhteissuunnitteluprojektien kokemukset osoittavat, että seurantaryhmällä tulee olla palkattu projektivetäjä joko kunnan tai perusyhteisön puolesta tai ulkopuolinen vetäjä esim. edustaan soveltavaa tutkimuskonsultointia. Projektivetäjän tulee huolehtia, että kaikki osapuolet ovat etukäteen tietoisia projektin lähtökohdista ja projektiorganisaatiosta kouluttamalla mukaan tulevia.

Tärkeää on, että mukaan tulevien yhteydet muodostuvat henkilökohtaisiksi projektin alkuvaiheessa - mahdollisesti perehdyttämiskoulutuksen aikana. Projektin vetäjän tulee toimia työkirjojen työstäjänä ilman ennakkokäsityksiä parhaista ratkaisuista.

Seurantaryhmä teki Työkirja I:n luonnoksen keräten siihen kysymyksiä, ongelmanasetteluja ja tunnettuja ratkaisuehdotuksia. Kohderyhmän muodostivat ne, joita ongelmat ja muutokset suoraan koskettivat. Asiasta kiinnostuneiden henkilöiden annettiin testata kysymykset ja ehdotukset. He ehdottivat muutoksia ennen kuin Työkirja I työstettiin valmiiksi. Tässä vaiheessa työssä voi olla

mukana henkilöitä, jotka ovat halukkaita levittämään työkirjaa asukkaiden keskuuteen ja ottavat mahdollisesti hoitaakseen erillisten asukastyöryhmien perustamisen, jotka sitten työstävät työkirjaa. Muutaman viikon saivat mahdollisimman monet asukastyöryhmien jäsenet lukea ja keskustella työkirjan sisällöstä kokouksissaan, kirjata siihen näkökantansa ja uudet kysymykset sekä väitteet. Työkirja I:n keräsivät yleensä takaisin samat henkilöt, jotka sen jakoivat.

6.3.3.2 Työkirja II

Perustettu seurantaryhmä kokosi ja yhdisti työkirjan tulokset Työkirja II:n (Suomi 1996a, liite 4.) muotoon muutaman viikon kuluessa. Työkirja I:ssä esitetyt kaikki ajatukset ja ehdotukset tuli esitellä. Kaikki Työkirja I:n parissa työskennelleet saivat myös Työkirja II:n. Siitä keskusteltiin asukastyöryhmissä; ongelmanasetteluista, ajatuksista, ideoista pyrkimällä nyt valitsemaan ratkaisut, joita pidettiin parhaina ja joista useimmat olivat yhtä mieltä. Samalla pyrittiin myös sopimaan toimenpiteiden tärkeys- ja toteutusjärjestyksestä. Työkirja II sisälsi monenlaisia kysymyksiä ja teemoja, joiden käsittelemiseksi voitiin järjestää useiden asukastyöryhmien yhteisiä teemakokouksia. Ryhmien erilaisten kannanottojen ja asiantuntijoiden yleisluontoisten esitysten pohjalta ongelmat hahmottuivat ja mielipiteet testautuivat ryhmien välillä. Kun kaikkien ehdotusten järjestäminen ja täydentäminen oli onnistunut, kerättiin Työkirja II takaisin.

6.3.3.3 Työkirja III

Tulokset yhdistettiin Työkirja III:n (liite 4) muotoon, joka nyt kohdistettiin muutoksista päättävälle päätöksentekijöille ja poliitikoille. Nämä työstivät puolestaan Työkirja III:n avulla siinä esitetyt ja omat ehdotuksensa, näkökulmansa, tärkeys- ja toteutusjärjestyksen ja ottivat kantaa toimenpiteisiin. Päättäjien kannanotot tuli lopuksi esittää työkirjaprosessiin osallistuneille kokouksien tai tiedotteiden muodossa.

Työkirjaprosessi voi muotoutua monella tavoin riippuen tilanteesta, ongelmien laadusta ja laajuudesta. Menetelmä tuottaa lähes aina myönteisiä tuloksia luodessaan uutta tietoa, joka on tärkeää kaikissa tilanteissa pyrittäessä muutokseen. Työkirja I:n tulisi olla enemmän kuin pelkkä toivelista. Kirjan avulla etsitään ehdotuksia ja näkemyksiä ehdotusten toteuttamiskeinoista. Työkirja II voi johtaa joko III:een työkirjaan, joka on yhteenveto vaatimuksista, toiveista ja ehdotuksista päättäjien suoraan toteutettavaksi tai paikallisen toimintasuunnitelman valmistamiseen, jossa yhteissuunnitteluryhmä itse ryhtyy toteuttamaan, organisoimaan ja rahoittamaan paikallista kehittämissuunnitelmaa.

Työkirjaprosessiin ei saa kulua liikaa aikaa. Työkirja I:n jakamisesta paikallisen toimintasuunnitelman valmistamiseen voi käyttää enintään 7-9 kuukautta, jonka jälkeen suomalaisessa kunnallisessa päätöksentekojärjestelmässä alkaa pienivaikutteisten ehdotusten toteuttaminen vanhentua. Prosessiin valmistautuminen mukaanlukien työkirjaprosessi ei saa viedä vuotta kauempaa aikaa, mikä on suomalaisissa yhteissuunnitteluprojekteissa yleensä pystytty alittamaan.

Pääasiallinen tiedontuotto asukasnäkökulmasta tapahtui siis asukassuunnitteluryhmissä. Niissä olivat keskeisessä asemassa pienemmistä perusyhteisöistä alueellisesti kattavasti valitut asukasedustajat. Heidän roolinsa Huhtasuolla oli täysin ratkaiseva projektin onnistuneen tiedontuoton kannalta. Ilman aktiivista asukaspanosta projektia ei voi toteuttaa yhteissuunnitteluprojektina.

Käytännössä projektisihteeri oli kerännyt perustiedot alueesta asukas-suunnitteluryhmien käyttöön. Perustietoihin tutustuessaan yksittäinen asukasedustaja muuttui tiedon tuottajaksi. Yksittäisen asukasedustajan tiedontuotto perustui hänen henkilökohtaiseen näkökulmaan, elämis- ja kokemismaailmaansa sekä erilaisiin tiedontuottotapoihin ja -menetelmiä käyttäen tiedontuottoon koko perusyhteisönsä näkökulmasta. Osa-alueen asukastiedontuotto edusti siis sekä henkilökohtaista että koko osa-alueen ja perusyhteisön asukkaiden arvoja ja tarpeita. Tämän tiedon projektisihteeri keräsi asukassuunnitteluryhmistä ja järjesti sen työkirjojen muotoon. Tällöin asukasedustaja oli toiminut tiedon tuottajan roolissa.

Aluksi asukkaiden suunnitteluryhmissä kartoitettiin alueen ongelmat, puutteet ja alueelta poistettavat seikat sekä alueen hyvät, säilytettävä ja kehitettävät asiat. Tämän jälkeen pyrittiin analysoimaan sitä, miksi jokin asia koettiin ongelmaksi tai miksi sitä oli kehitettävä. Vastaavasti piti pystyä tiedostamaan myös miksi hyvät asiat olivat muodostuneet alueen vahvuustekijöiksi.

Tämän jälkeen selvitettiin asian vaikuttavuutta; ts. selvitettiin ongelman, puutteen tai vahvuustekijän vaikutuksia asukkaiden arkielämän tilanteista selviytymiseen eli toimintaan, arvoihin ja tarpeisiin. Vaikuttavuusarvioinnin jälkeen asetettiin tavoitteet ja tehtiin konkreettiset ehdotukset ongelmien ja puutteiden korjaamiseksi sekä hyvien ja vahvistettavien seikkojen edelleen kehittämiseksi. Asukassuunnitteluryhmissä arvioitiin myös ehdotusten aiheuttamia kustannuksia.

Keskeistä oli kohdistaa ehdotusten toteuttamisvastuu oikeille organisaatioille, jotta ehdotukset saatiin toteutettua oikeassa asukkaiden haluamassa tärkeysjärjestyksessä sekä oikeina ajankohtina.

Asukasedustajilla oli myös merkittävä rooli toimia tiedon välittäjänä. Asukkaiden tuottama tieto siirrettiin ja välitettiin sekä osa-aluekohtaisesti että koko asuinalueen koskevan kehittämissuunnitelman käsittelyprosesseihin. Tiedon välittämisessä toimivat apukeinoina juuri työkirja ja valmistettava osa-aluekohtainen kehittämissuunnitelma. Yksinomaan kirjallinen tiedon välittäminen ei usein riittänyt vaan sitä käytännössä jouduttiin täydentämään suusanallisesti.

6.3.4 Lasten ja nuorten ainekirjoitus

Aikuiset eivät usein pysty tuottamaan tietoa lasten ja nuorten elinoloista. He eivät osaa riittävästi tarkastella asuinalueen näiden ryhmien näkökulmasta. Varsinkin käyttökelpoiseksi tiedonkeruumenetelmäksi osoittautui lasten ja nuorten aineiden kirjoittaminen. Aineiden aiheet valittiin oppilaita inspiroivasti. Tämä oli tärkeää siksi, että saatiin kirjoittajat tuottamaan tietoa heidän itsensä kokemastaan alueesta, sen tarjoamista mahdollisuuksista ja puutteista. Ei tule siis tarjota vain sellaisia aiheita, jotka tuottavat negatiivista tietoa vaan myös sellaista, että lapset ja nuoret tuovat esille myös myönteisiksi kokemat asiat, joiden avulla usein saatiin selvyyttä siitä, miten asuinalueen olisi kehitettävä lasten ja nuorten kannalta (Aineiden aiheet, liite 5). Aineiden aiheiden ja tulostuksen suunnittelussa käytettiin apuna opettajia sekä kirjallisuuden asiantuntijoita ja harrastajia. Yhteensä saatiin 153 kirjoitusta alueen neljästä koulusta (Koululaisten SOFY-aineet 1987; Kauppinen).

Kangasvuoren ala-asteella kirjoitettiin esim. "Tällaisen pihan haluaisin", Pupuhuhdan ala-asteella kirjoitettiin esim. "Miten kunnostaisin ja hoivaisin ympäristöämme" ja Huhtasuon ala-asteella kirjoitettiin esim. "Oma asuinalueeni". Huhtaharjun yläasteella aiheita oli runsaasti mm. "Ufo laskeutui ostoskeskukseen",

“Kaunista ja rumaa Huhtasuolla”, “Urheilua Huhtasuolla”, “Pururadalla kuntoa hoitamassa”.

Suosituimmat aiheet olivat 1) Huhtasuo asuinalueena (62 kirjoittajaa), 2) Kuinka asuinalueettani hoitaisin (23), 3) Miten kunnostaisin ja hoivaisin ympäristöämme (11). Huhtasuon lehti julkaisi useissa vuoden 1987 numeroissaan ainekirjoituksen satoa.

Aineet tulostettiin työkirjan muotoon. Työkirja muotoiltiin lomakkeiksi, jossa olivat sarakkeet 1) kohteesta, jossa paikallistettiin käsiteltävä asia, 2) havainnosta, jossa havainnoitiin kohteen sisältöä, 3) vaikutukset, joilla arvioitiin havainnon vaikutusta fyysiseen, sosiaaliseen ja toiminnalliseen ympäristöön sekä 4) tavoitteet/ehdotukset, joilla pyrittiin tekemään konkreettinen ehdotus asiasta. Em. neljää kohtaa käytettiin 1) asuinalueen luonnehdinnassa ja arvioitaessa 2) fyysistä ja luonnonympäristöä, 3) piha-, leikki- ja viheralueita, 4) liikennettä (kadut, tiet, kevyen liikenteen väylät, liikkumisturvallisuus), 5) luonnonympäristöä, 6) toiminnallis-sosiaalista ympäristöä, 7) yhteisiä toimintoja, 8) palveluita ja 9) työtä.

6.3.5 Huhtasuon käräjät

Huhtasuon käräjät pidettiin 13.10. 1987 Huhtaharjun koululla. Tarkoituksena oli, että tehtyjä kehittämisehdotuksia voidaan jatkotyöstää yhdessä keskeisimpien sellaisten viranhaltijoiden kanssa, jotka eivät olleet kiinteästi mukana SOFY-projektissa, mutta joiden toimenpiteistä tehdyt ehdotukset olivat riippuvaisia. Asukkaita käräjille osallistui 45 ja viranhaltijoita 13 sekä yksityiseltä palvelusektorilta kaksi henkilöä.

Käräjät oli etukäteen yhteissuunnitteluryhmän toimesta jaettu kuuteen työryhmään, joissa vastaajina sekä sihteerinä toimivat viranhaltijat. Yksityisen palvelusektorin vastaajina toimivat firman toimitusjohtaja ja liikennepäällikkö sekä sihteerinä asukas. Käräjille tulleet asukkaat osallistui kiinnostuksensa mukaan eri työryhmiin. Työryhmät olivat 1) liikenneturvallisuus, liikenneväylät, paikoitus sekä liikunta- ja ulkoilupaidat (vastaajina kaupungininsinööri, liikuntasuunnittelija, sihteerinä alueen suunnittelurakennusmestari), 2) leikkialueet, pihat, puistot, luonnonympäristö (vastaajana kaupunginpuutarhuri ja sihteerinä puistotyönjohtaja), 3) asumisasiat, kiinteistönhoito (vastaajina asuntoasiaintoimiston toimistopäällikkö sekä kiinteistöhuoltoyhtiön toimitusjohtaja ja sihteerinä asuntoasiaintoimiston asuntosihteerinä), 4) vapaa-aika ja harrastustoiminta (vastaajina nuorisosihteerinä sekä koulun rehtori ja sihteerinä nuorisohjaaja), 5) sosiaalipalvelut (vastaajana sosiaalijohtaja ja sihteerinä sosiaalisuunnittelija) ja 6) joukkoliikenne (vastaajina Jyväskylän Liikenne Oy:n toimitusjohtaja sekä liikennepäällikkö ja sihteerinä asukasedustaja).

Käräjien aineisto raportoitiin työryhmien teemojen mukaisesti osa-alueittain työkirjan muotoon, josta kehittämisehdotuksia oli helppo siirtää jatkokäsittelyyn Huhtasuon kehittämissuunnitelmaan. Käräjäaineistossa liikunta- ja nuorisotoimintaa koskeviin kysymyksiin ei saatu vastauksia juuri laisinkaan. Käsiteltäessä liikunta- ja ulkoilupaidoja tehtiin 21 ehdotusta, joista yhteen saatiin myönteinen vastaus, yksi todettiin toiminnallisesti heikoksi, yksi mahdottomaksi toteuttaa kaavoituksellisesti ja yksi ehdotus siirrettiin toiselle hallintokunnalle.

Vapaa-aikaa - lähinnä nuorisotointa - koskevat ehdotukset muotoiltiin käräjillä seitsemään pääkohtaan, mutta yhteenkään ehdotukseen ei annettu viranhaltijataholta vastausta.

Käräjillä asukkaiden tuottaman tiedon järjestäminen työkirjoiksi oli helppo tapa hallita kaikkea kehittämissuunnitelman tavoitteiden ja ehdotusten tekemisessä tarvittavaa tietoa. Ongelmia sen käytöstä aiheutui lähinnä kahdesta syystä. Työkirjoja ei käytetty riittävästi tiedon välittämisen keinona sen tarvetta vastaavalla tavalla. Työkirjoihin ei merkitty tuotettua ja välitettyä tietoa riittävällä tarkkuudella eikä niitä tämän vuoksi luettu riittävästi perehtyen niiden sisältöön. Tämä aiheutti jatko-ongelman siten, että työkirjojen viestin välittymisen heikentyessä, työkirjojen sisäistämis- ja ongelmien merkityksellisyyden ymmärtämisongelmat kasvoivat. Tieto jouduttiin merkitsemään työkirjaan hyvin lyhyessä muodossa ja tästä syystä välitettävä tieto ei ollut aina helposti ymmärrettävissä.

Käräjät osoittivat myös erityisesti liikunta- ja nuorisotoimen osalta, että tiedon palauttaminen viranhaltijoilta tiedon tuottajille aiheuttaa huomattavasti enemmän ongelmia kuin tiedon tuottaminen asukkailta viranhaltijoille. Huhtasuolla vaikeudet tulivat esiin jopa siinä, että niitä päättäjiä, joille tietoa olisi välitettävä, on Jyväskylässä vain muutamia kymmeniä. Tiedon palauttamisen kohderyhmä taas sisältää satoja viranhaltijoita sekä tuhansia asukkaita. Koska päätöksentekijöitä ei saatu riittävästi kiinnostumaan asioista, eivät yksittäiset viranhaltijat voineet antaa kovin konkreettisia vastauksia.

Hyviä keinoja tiedon palauttamisessa olisivat olleet erilaiset koko kaupunkia kattavien joukkotiedotusvälineiden laajempi käyttö, joilla olisi luotu päätöksentekijöiden kiinnostusta asioihin ja sitä kautta olisi saatu heitä innostumaan asioista.

6.4 Evaluoivat menetelmät

6.4.1 CIPP-evaluatio

Evaluoinnissa käytettiin ns. CIPP-menetelmää (Stufflebeam 1976 ja 1983), jolla tarkoitetaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen arvioinnin mallia. Laajojen projektien evaluointiin kehitetty CIPP-malli perustuu päätöksenteon teoriaan, joten siinä korostetaan evaluaatiotoiminnan vaikutuksia päätöksentekoon. Juuri tästä syystä tässä tutkimuksessa käytetään menetelmänä CIPP-mallia, koska tehdyn suunnitelman ehdotukset toteutuakseen edellyttävät julkisen, yksityisen ja vapaaehtoissektorien päätöksentekoa.

CIPP-mallin suuri ansio on siinä, että se laajentaa evaluoinnin käsitettä pelkästä tulosten ja saavutettujen tavoitteiden arvioinnista myös suunnittelun tavoitteenasetteluun ja tavoitteiden toteuttamismahdollisuuksien sekä suunnitelman toteutusprosessin evaluaatioon.

Stufflebeamin (1983) esittämät neljä päätöksenteon tyyppiä ja niiden funktiot nähdään palvelevan yleisesti suunnittelun evaluointia. 1) Suunnittelupäätökset (Planning Decisions) palvelevat suunnittelun tavoitteiden asettamista ja tavoitteiden toteuttamisedellytysten selvittämistä, jota suoritetaan Context- eli taustaevaluoinnin (C) avulla. 2) Ohjelmointipäätösten (Structuring Decisions) tehtävänä on kehittää toimenpiteitä, joilla voidaan saada erilaisia panoksia päätösten avuksi. Tämän arviointia kutsutaan Input-evaluoinniksi (I). 3) Toteutus- päätösten arvioinnissa keskitytään itse suunnittelutapahtumaan prosessina, jon-

ka prosessivaiheita arvioidaan Process-evaluuatiassa (P). 4) Sääteleypäätösten (Recycling Decisions) tehtävänä on arvioida saavutuksia ja reagoida niihin eli tehdä johtopäätöksiä siitä kuinka hyvin suunnitelmat on toteutettu ja miten niitä pitäisi mahdollisesti kehittää. Tällaista arviointia kutsutaan Product-evaluuatioksi (P). CIPP-menetelmää käytettiin seuraavien aineistojen keräämiseen:

1. Suunnitteluohjeiden toteutusvastuussa olevien haastattelu ja 2. Suunnitteluun osallistuneiden haastattelu.

Yhteissuunnitteluprosessissa jokaiselle ehdotukselle oli määritelty toteuttaja-taho. Kokeiluprojektin 5-vuotisseurantatutkimus toteutettiin tekemällä 35 henkilön haastattelu kehittämissuunnitelman kaikista 298 kehittämissuunnitelmasta 15.5. - 30.6. ja 2.8. - 26.10. 1993 siten, että kaikkia ehdotuksista vastaavia henkilöitä haastateltiin väljästi strukturoidulla haastattelulomakkeella. Tarkoituksena oli selvittää, miten kunkin yksittäisen ehdotuksen oli käynyt vuosina 1988-1992 (CIPP-evaluointilomake, liite 6).

6.4.2 Suunnitteluun osallistuneiden haastattelut

Kehittämissuunnittelun toteutumisen lisäksi haluttiin evaluoida niiden henkilöiden kokemuksia yhteissuunnittelusta, jotka olivat yhteissuunnitteluorganisaatiossa osallistuneet suunnitelman laadintaan. Suunnitteluorganisaatiossa oli mukana kaikkiaan 96 yksittäistä henkilöä, joista 11 % oli mukana samanaikaisesti kahdessa tai kolmessa suunnitteluorganisaation tasossa. Haastattelut toteutettiin avoimella strukturoimattomalla haastattelulomakkeella kesän 1994 aikana. Tarkoituksena oli haastatella kaikki suunnitteluun osallistuneet. Seurantarvityhmästä tavoitettiin 94 %, yhteissuunnitteluryhmästä 69 % ja asukas-suunnitteluryhmistä 53 %. Haastateltavia ei tavoitettu lähinnä paikkakunnalta poismuuton tai työpaikanvaihdon johdosta (haastattelulomake, liite 7).

6.5 Tutkimusprojektin menettelyaikataulu

Projektin kesto kaikkine vaiheineen vei aikaa noin 10 vuotta. Vuoden 1986 tutkimusvaiheet eivät kuuluneet Liikunnan Mallikuntaprojektiin ja SOFY-projektiin, mutta tuloksia hyödynnettiin tässä tutkimuksessa. Kaikkiaan laaja tutkimus käsitti 17 erillistä osaa:

TIEDONHANKINNAN, ANALYSOINNIN JA RAPORTOINNIN VAIHEET:

- 1 Huhtasuon aluetyöntekijöiden haastattelu 1986
- 2 Huhtasuon aluetyöntekijöiden asiakashaastattelut. 1.-2. vaiheessa Jyväskylän kaupunki itse kartoitti alueen lähtötason tietoja 1986
- 3 Liikunnan Mallikuntaprojektin perustaminen ja tutkimussuunnittelu 1987
- 4 Postikysely väestölle lähtötason tietojen kartoittamiseksi 10.2. - 24.2. ja 1.3. - 14.3.1987
- 5 Urheilu- ja liikuntaseurojen haastattelu huhti-elokuu 1987
- 6 Työkirjamenettely I - IV = YHTEISSUUNNITTELUPROSESSI 1987
- 7 Lasten ja nuorten ainekirjoitus syyslukukausi 1987
- 8 Kuntarekisterin demografiatietojen keräys 1.6. - 30.8.1987
- 9 Lasten ja nuorten ainekirjoitus kevätlukukausi 1988

- 10 Kuntarekisterin demografiatietojen keräys 15.5. - 30.8.1988
- 11 YHTEISSUUNNITTELUN EHDOTUSTEN TOTEUTTAMISAIKA 1988-1992
- 12 Yhdistetyn paikkatietokannan tekeminen GIS-tietojärjestelmän avulla 1.6. - 30.8.1989
- 13 CIPP-evaluaatio 15.5. - 30.6. ja 2.8. - 26.10.1993 = kehittämissuunnitelmien toteuttamisesta vastanneiden henkilöiden haastattelu
- 14 Suunnitteluun osallistuneiden haastattelut 1.6. - 30.8.1994
- 15 Tutkimusraportin/väitöskirjan käsikirjoituksen kirjoittaminen 1995-1996
- 16 Tutkimusraportin/väitöskirjan esitarkastus 1997
- 17 Tutkimusraportin/väitöskirjan julkaiseminen ja julkinen puolustaminen 1998

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen ensimmäisenä ongelmana oli kuvata millainen käsitys asuinalueen fyysisistä, toiminnallisista ja sosiaalisista liikunnan elinpiireistä muodostuu, kun suunnitteluprosessissa käytetään hyväksi yhteissuunnittelun tiedontuotto- ja analysointitapoja.

Lisäksi etsittiin liikuntasuunnittelun kannalta hyödyllisiä muuttujia ja niiden välisiä yhteyksiä sekä kehitettiin tunnuslukuja, joita voitaisiin käyttää liikuntasuunnittelun apuvälineinä. Tunnuslukujen testaamiseksi tehtiin vertailuja erilaisen alueiden välillä. Tutkimustulosten tässä osassa tarkastellaan yhteissuunnittelumetodin mukaisesti kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tietoaineuksen käyttöä rinnakkain suunnittelutietona. Kvantitatiivinen tieto tarkastelee keskeisimpiä fyysisen ja sosiaalisen ympäristön muuttujia ja niiden mahdollisia yhteyksiä liikunnan toiminnallisen ympäristön muuttujiin elinpiireittäin.

Kvalitatiivisen tiedon keskeisiä tiedonlähteitä ovat asukkaiden itsensä sekä alueella työskentelevien tuottama tieto. Laadullisia tietoaineistoja on analysoitu faktanäkökulmaa soveltamalla ja luokittelemalla (Alasuutari 1993, 73-77) siten, että saadaan esiin: 1) neutraalein asiaa parhaiten kuvaava ilmaus sekä mahdolliset tyypilliset 2) negatiivisimmat ja 3) positiivisimmat ilmaisut. Näin kvalitatiivista aineistoa on hyödynnetty laadullisen tutkimuksen typologistiikalla mahdollisimman monipuolisesti. Validitetti on pyritty varmistamaan siten, että analyysissä on ulkoinen ja sisäinen lähdekritiikki tukevat yhdessä aineiston luotettavuutta.

Tutkimusaineiston analysoinnin aikana havaittiin, että fyysisestä ympäristöstä löytyy keskeisiä muuttujia, joiden avulla voidaan ympäristöä kuvailla täsmällisemmin laatimalla tunnuslukuja erityyppisille yhdyskunnille ja kehitettävälle erilaisille vapaa-aikaympäristöille kuten sisäliikuntatiloille, ulkokentille, ulkoilureiteille, puistoille, luonnontilaisille alueille ja leikkialueille. Tämän vuoksi päätettiin korrelatiivisen tarkastelun avulla etsimään keskeisimpiä yhteyksiä eri muuttujien välillä.

Korrelatiivista yksittäisten muuttujien välistä tarkastelua varten muodostettiin kuusi erillistä interkorrelaatioalameatriisiä kullekin elinpiirille. Korrelaatiomatriisit on rakennettu siten, että muuttujat (esim. palloilu, voimailu, hiihto, laskeittelu, jääurheilu, uinti, voimistelu ja kilpaurheilu) edustavat urheiluseuroissa liikuntaa harrastavien lukumäärää tutkimusalueella; ts. organisoitua liikuntaa.

Korrelaatiomatriiseissa kaupassakäyntiaktiivisella kulkutavalla, palveluiden hankinta aktiivisella kulkutavalla, hyöty- ja kuntoliikunta, lenkkeily, ulkoilu, kävely, pyöräily ja luontoliikunta tarkoittavat henkilöiden määrää, jotka ilmoittivat pääasiallisesti harrastuslajikseen kyseisen liikuntamuodon tutkimusalueella; ts. omaehtoista organisoitumatonta liikuntaa.

Kutakin elinpiiritasoa tutkittiin siten, että saataisiin selville millä muuttujilla ovat keskeisimmät elinpiiriä jäsentävät yhteydet fyysisen, sosiaalisen toiminnallisen ympäristön välillä asuinalue-, kortteli- ja kotielinpiireissä.

Korrelaatiomatriiseissa esiintyy paikoin muutamien korrelaatioiden välillä hyvin korkeita korrelaatiokerrointen arvoja. Ns. korkeiden korrelaatioiden ongelmia spatiaalisten aineistojen yhteydessä ovat tarkastelleet mm. Wriglye, Openshaw ja Taylor (1979, 127-145) sekä Yule ja Kendal (1973, 310-325). Tutkijoiden yhteinen johtopäätös on, että spatiaalisista aineistoista, joita tutkimuksen yhdistetty GIS-aineisto edustaa, joutuu aggregoimaan hyvin erilaisia aineistoja samaan analyysiin. Tässäkin tutkimuksessa GIS-aineisto käsittää mm. kuntarekisteristä kerättyjä tietoja, postikyselyaineisto väestölle, LIPAS-tietojärjestelmän tiedot sekä urheiluseurojen haastattelun. Aineistojen erilaisuudesta johtuen esim. väestökyselytiedot koripalloa kilpailutarkoituksessa harrastavista ja urheiluseurojen haastattelutiedot koripallon harrastusryhmistä tarkoittavat todennäköisesti niinkin pienellä alueella kuin Huhtasuolla paljolti samoja koripalloilijoita ja tuottavat luonnollisesti korkeita - lähellä 1.0 - olevia arvoja. Näitä arvoja esiintyy erityisesti organisoidun liikunnan muuttujien yhteydessä tässä tutkimuksessa. Tällaista havaintoa korrelaatiomatriiseista voi pitää metodisesti mielenkiintoisena tuloksena. Johtopäätös on, että GIS-aineistojen korrelatiivisessa tarkastelussa olisi pyrittävä aineistojen modifiointiin yhdenmukaisiksi.

7.1 Asuinalue-elinpiiri

Huhtasuo on tyypillinen elementtituotannon ja osittain aluerakentamisen tuotos, metsälähiö, joka sijaitsee 3-6 kilometrin etäisyydellä kantakaupungin ruutukaavakeskuksesta. Alue rajautuu idässä ja koillisessa metsäisiin luonnonalueisiin sekä Jyväskylän maalaiskuntaan. Lännessä ja luoteessa aluetta rajaavia tekijöitä ovat vilkasliikenteiset tiet sekä Seppälänkankaan teollisuus- ja liikekeskus. Tutkimusalue muodostuu Jyväskylän maalaiskunnasta Jyväskylän kaupunkiin liitetyistä alueista; Kangasvuoren ja Halmekadun seutu (liitosvuosi 1941), Pupuhuhta, Sulku ja lisäalueita Kangasvuoresta (1948) sekä Kangaslampi ja Varikko (1965). Maalaiskuntaan kuullessaan alueet olivat maatalous-, kauppapuutarha- ja virkistyskäytössä.

Asukkaiden mielestä Huhtasuota ei ole oikeastaan olemassakaan (Huhtasuon kehittämissuunnitelma 1987, 28-29): "Aluetta ei pidetä yhtenäisenä. Asukkaat eivät miellä Huhtasuoksi koko aluetta. Usein Huhtasuona pidetään Kangasvuoren ulkopuolista aluetta tai vain Huhtakeskusta lähiympäristöineen. Myös koetaan, että Huhtasuota ei ole olemassa; on monta asuntoaluetta, joilla ei ole mitään tekemistä keskenään".

7.1.1 Fyysinen asuinalue-elinpiiri

Huhtasuo näytti tutkimusajankohtana seuraavalta verrattuna muihin tutkittuihin asuinalueisiin LIPAS-liikuntapaikkatietojärjestelmän mukaan:

TAULUKKO 4 Fyysisen ympäristön vertailu asuinalueilla

Alueen	Hehtaareita				Tyypikortteli		
	maa- ala	vesi- ala	tontti- maa	rakennus- ala	maa- ala	aluetehok- kuusluku	ranta- viiva km
Keskusta	422	130	136.2	30.2	2.12	0.74	3.8
Lohikoski	348	65	91.5	12.8	1.50	0.14	4.2
Huhtasuo	244	5	81.6	10.3	1.96	0.25	1.7
Kuokkala	612	110	100.6	11.9	0.64	0.07	7.3
Halssila	282	59	68.2	10.1	1.10	0.07	5.9
Kypärämäki	559	27	147.8	15.1	1.40	0.12	0.9

Maa- ja vesipinta-alaltaan Huhtasuo oli pienin tutkituista alueista. Maa-alasta oli käytetty tonttimaaksi Huhtasuolla hieman yli 1/3, keskustassa hieman alle 1/3 ja Kuokkalassa 1/6, joten suhteutettuna tonttimaa maapinta-alaan oli Huhtasuo rakennettu tehokkaimmin tutkituista alueista.

Suhteutettuna rakennusala maapinta-alaan vain keskusta oli tehokkaammin rakennettu kuin Huhtasuo. Tyypikortteleittain tarkasteltuna myös rakennusala suhteutettuna maa-alaan osoitti keskusta-alueen olevan tehokkaimmin rakennettu (noin kolme kertaa tehokkaammin) kuin Huhtasuo.

Rantaviivan pituus oli luonnollisesti riippuvainen vesialasta ja maantieteellisistä olosuhteista. Vaikka keskustassa oli moninkertainen vesiala verrattuna Huhtasuohon, siellä oli rantaviivaa vain 2.2-kertainen määrä Huhtasuohon verrattuna. Keskustan rantaviiva oli rakennettu lähinnä teiksi, mutta Huhtasuolla rannat olivat pääasiassa virkistysrantoja.

Huhtasuon asuinalue-elinympäristön asuinrakennusten lukumäärä oli tutkituilla asuinalueilla pienin (alueiden tunnusluvut, liite 8.). Keskimääräinen asuintalon tonttiko oli Huhtasuolla 1.2 hehtaaria, joka oli lähes sama kuin kantakaupungin keskusta-alueella eli 1.1 hehtaaria. "Metsälähiömäinen" asuinalue muistutti siis kaupunkikeskustaa rakennusmassoittelultaan.

Asuintalojen kerrosalan suhdeluku pinta-alaan oli 0.10 ja asumisen hyötyneiliöiden suhdeluku pinta-alaan oli 0.08. Vastaavat luvut keskustassa olivat 0.13 ja 0.08, jotka vahvistivat vaikutelmaa keskustamaisesta rakennusmassatiivyydestä Huhtasuolla. Bruttoneliöt ylsivät lähes keskimääräiseen kokoon, asuintalojen lukumäärät ja asumiseen tarkoitetut neliöt hieman ylittivät keskiarvon muihin asuinalue-elinpiireihin verrattuna, vaikka alueen maapinta-ala oli pienin tutkituista alueista. Myöskään alueen vesipinta-ala määrä ei suosinut Huhtasuota, koska siellä oli vesipinta-ala vähiten tutkituista asuinalue-elinpiireistä - 5 hehtaaria.

Korrelaatiomatriisissa (matriisi 1., liite 9.) selvimmät yhteydet saatiin asumisen kerrosala- ja asuinala-muuttujien sekä organisoidun liikunnan välille. Tulos selittyi sillä, että suuret asumisen neliömäärät tuottivat myös suuren organisoidun urheilijajoukon; ts. sellaisilla alueilla, joilla ei ollut riittävästä väestöpohjasta, ei ollut edellytyksiä myöskään organisoituun liikuntaan. Organisoitumattomaan liikuntaan ei fyysisen ympäristön muuttujilla näyttänyt olevan näin voimakkaita yhteyksiä. Tämä selittyi paljolti sillä, että organisoitumattomaan liikuntaan kuuluu olennaisesti vapaus liikkua yksin tai ryhmässä riippumatta ympäristössä olevista tekijöistä.

Asumisen kerrosalaneliömetreillä oli siis voimakkaampi korrelatiivinen yhteys kuin hyötyneliömetreillä. Tämän vuoksi jatkossa liikkumisympäristöä kuvailevissa ja liikuntasuunnittelua jäsentävissä tunnusluvuissa keskeisenä muuttujana on kA eli asumisen kerrosalaneliömetrien lukumäärä. Samantapaiseen ratkaisuun on päätyneet suomalaisissa olosuhteissa Suomen ensimmäisen asema-kaavaoppikirjan kirjoittaja Otto Iivari Meurman (Meurman 1947; 215-232 ja 352-371) urheilu-, virkistys- ja vapaa-alueiden määrää mitoittaessaan kaavoituksessa.

Rakennusten lukumäärällä ei ollut niin selvää riippuvuutta organisoituun liikuntaan kuin kerrosala- ja asuinalamuuttujilla, sillä rakennusten lukumäärän ja organisoidun liikunnan välinen riippuvuus vaihteli urheilulajeittain ($r=.33-.70$). Tämä selittyy sillä, että rakennusten lukumäärä ei välttämättä ole niin selvässä yhteydessä laajaan väestömäärään kuin esim. asuinalan määrään. Myöskään maapinta-alan kokonaismäärällä ei ollut organisoituun liikuntaan vahvaa riippuvuutta.

Ulkokenttien suhdeluku tutkitulla asuinalue-elinpiirillä oli lähes täsmälleen samansuuruinen kuin keskusta-alueellakin eli 0.016. Huhtasuolla ulkokenttiä oli 41 114 m² ja keskusta alueella 70 178 m². Ulkokenttien määrällä oli korralatiivisessa tarkastelussa selvät yhteydet organisoituun liikuntaan. Huhtasuolla oli ulkokenttiä 5.3 m²/asukas ja keskustassa 7.0 m²/asukas (liite 8.).

Kun käytettävissä oleva maa-ala suhteutettiin sisäliikuntatiloihin saatiin suhdeluvuksi 0.007. Suhdeluvun arvo selittyi sillä, että sisäliikuntatilat keskittyivät keskustan kantakaupungin alueelle. Muilla asuinalueilla oli suhteellisesti sama määrä sisäliikuntatiloja kuitenkin Huhtasuon jäädessä heikoimmaksi absoluuttisesti mitattuna. Keskustan vastaava suhdeluku oli 0.006. Sisäliikuntatiloja Huhtasuolla oli 0.2 m²/asukas ja keskustassa 2.8 m²/asukas (liite 8.).

Ulkoilureittien pituuden keskiarvo kaupungissa oli asuinalueilla 14.6 km. Absoluuttisesti mitattuna Huhtasuolla oli Halssilan (27.1 km) jälkeen eniten ulkoilureittejä (22.8 km). Huhtasuolla oli ulkoilureittejä 2.9 m/asukas ja keskusta-alueella 0.9 m (liite 8.).

Uimarantoja ja pienveneilyn rantautumisalueita oli tutkituilla alueilla keskimäärin 5.7 hehtaaria. Huhtasuolla oli absoluuttisesti mitattuna näitä alueita toiseksi eniten keskustaa ympäröivillä asuinalueilla ; 3 hehtaaria suhdeluvun ollessa 0.012. Keskusta-alueella rantoja oli hyödynnetty eniten tähän tarkoitukseen suhdeluvun ollessa 0.005, mikä selittyy kaupungin päävirkistys- ja matkailusatama-alueen sijainnilla kaupungin keskustassa. Huhtasuon uinti- ja veneilyalueet koostuivat lähinnä muutaman lammen ranta-alueista.

Fyysisen ympäristön rakentamisen tiivyyden tehokkuutta kuvastaa yleisesti aluetehokkuusluku, joka on rakennetun kerrosalan ja sille varatun maa-alan neliömetrien suhdeluku. Suhdetta merkitään tavallisesti e-kirjaimella (exploaterings-antal), jonka suuruus saadaan käyttämällä rakennettujen neliöiden ja maanpinnan neliöiden suhdelukua. Korrelatiivisessa tarkastelussa aluetehokkuusluvun ja organisoidun liikunnan välillä oli erittäin voimakas yhteys.

Liikuntarakentamisen ja -suunnittelun apuvälineeksi voidaan kehittää sisäliikuntatilojen aluetehokkuusluku, joka Huhtasuolla oli $e = 0.007$. Nykyiset valtakunnalliset suunnitteluohjeet (Liikuntasuunnittelu 1981) perustuvat liikuntapaikkakoodeihin ja määritelmiin sekä liikuntapaikkojen vaikutusalueen väestöpohjaan, käyttöetäisyysohjeisiin sekä sisäasiainministeriön keskusluokkamääritykseen vuodelta 1985 ja valtiosuoksissa kunnan kantokykyluokituksesta muodostettuun %-osuuteen. Näiden osittain vanhentuneiden suunnitteluohjeiden sijaan voidaan tässä tutkimuksessa kehitettyjä tehokkuuslukuja käyttää liikuntasuunnittelun uusina tunnuslukuina, jotka ottavat paremmin huomioon

muun yhdyskuntarakenteen kuin aikaisemmat kriteerit ja suunnitteluohjeet. Eri-tyyppisille liikunta- ja vapaa-aikarakentamiskohteille saadaan tietenkin erilaisia ohjeellisia tehokkuuslukuja johtamalla niitä asemakaavojen tehokkuuslukuista. Esim. liikuntarakennuksen kerrosalaa (sisäliikuntatilaa) voidaan merkitä kirjaimilla LK ja tehokkuusluvun mukaisia asuinkerrosneliömetrejä kirjaimilla kA. Yleisesti tehokkuusluku merkitään Suomessa kirjaimella e (efficiency). Liikuntarakentamisen tehokkuusluku voidaan merkitä kirjaimilla Le. Tällöin liikuntarakentamisen tehokkuusluvun kaavaksi saadaan:

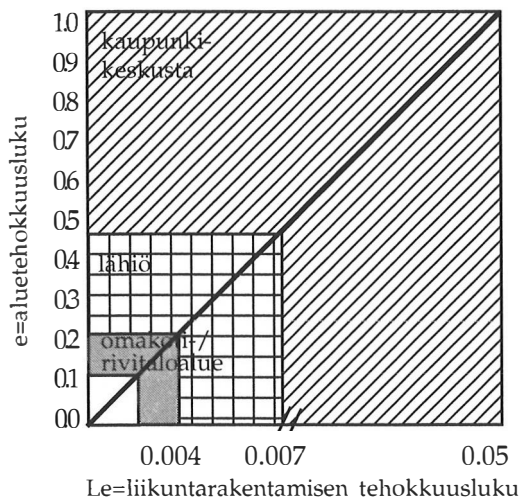
$$Le = \frac{LK}{kA} \text{ eli } LK = Le \cdot kA,$$

joka ilmaisee sisäliikuntakerrosneliömetrien määrän yhtä asuinkerrosalaneliömetriä kohden.

Jyväskylän keskusta-alueella yleinen aluetehokkuusluku oli $e = 0.70$. Tämä merkitsi 549 673 asuinkerrosneliötä = kA, josta sisäliikuntatiloja oli 27 924 neliötä = LK. Le on tällöin 0.05. Keskisuuren maakuntakeskuksen, kuten Jyväskylän, keskusta-alueita voi pitää ulko- ja sisäliikuntatiloiltaan hyvänä kaupunkiyhdyskunnan esimerkkinä. Esim. vuonna 1989 Jyväskylässä käytettiin yli 760 mk asukasta kohden liikuntaan, kun vastaava luku kokomaassa oli 418 mk (LIPAS 1989).

Jyväskylää esimerkkinä käyttäen aluetehokkuudeltaan $e = 0.70$ kaupunkikeskustojen alueilla tulisi varata n. 5 %:n luokkaa oleva määrä asuinkerrosalaneliömetrien määrästä sisäliikuntarakentamista varten. Omakoti- ja rivitalovaltaisilla alueilla Jyväskylässä oli keskimääräinen aluetehokkuusluku $e = 0.07$ ja vastaavasti sisäliikuntatilojen suhde asuinkerrosalaneliömetreihin 0.004. Kerrostalovaltaisen lähiön aluetehokkuusluku oli $e = 0.13$, jossa sisäliikuntatilojen suhde asuinkerrosalaneliömetreihin oli 0.007.

Aluetehokkuusluvulle (e) ja liikuntarakentamisen tehokkuusluvulle (Le) voitisiin osoittaa kuvion 2. mukaisesti suhdelukuriippuvuus, jolloin $e = 1.0 - 0.5$ -tasolla oleville kaupunkikeskustoilla $Le = 0.007 - 0.05$. Aluetehokkuusluku $e = 0.1 - 0.25$ -tasoisille omakoti- ja rivitalovaltaisilla alueilla Le on yhtäsuuri tai pienempi kuin 0.004 ja kerrostalovaltaisille lähiöille, joissa $e = 0.25 - 0.50$ ja Le on 0.004 - 0.007. Tällaiset tilat tulisi tässä yhteydessä mieltää muuntojoustaviksi ja monikäyttöisiksi vapaa-aikatiloiksi, joita voidaan käyttää monipuolisesti vapaa-ajan ja liikunnan eri tarpeisiin kuvion 2. mukaisesti.

KUVIO 2 Teoreettinen aluetehokkuusluvun suhde sisäliikuntatiloihin

Ulkokenttien määrän suhteuttaminen asuinkerrosalaneliöihin otti huomioon myös väestömäärän. Asuinalue-elinpiirissä kerrostalovaltaisella Huhtasuolla ulkokenttien määrä oli 16 % asuinkerrosalaneliöistä, keskusta-alueella 12 %, vanhoilla omakotialueilla Halssilassa 16 % ja Kypärämäessä 10 % sekä uudella rivi-omakotialueella Lohikoskella 16 %. Täten ulkokenttien tehokkuusluku saadaan kaavasta:

$$U_e = \frac{UA}{kA} = \langle \rangle 10 - 16 \% \text{ eli } UA = U_e * kA,$$

jossa U_e on ulkokenttien tehokkuusluku, UA on ulkokenttien kokonaisneliömäärä ja kA on asuinkerrosalaneliöiden kokonaismäärä.

Ulkoilureittien muodostuminen yhdyskuntarakenteeseen on sattumanvaraista ja niiden määrä on kiinni paljolti luonnonolosuhteista, koska mikään muuttuja ei selvästi ole yhteydessä ulkoilureittien määrään. Ulkoilureittejä on pyritty tekemään jokaiseen kaupunginosaan lähinnä luonnonolosuhteiden mukaisesti.

LIPAS-liikuntapaikkatietojärjestelmästä tuotetussa korrelatiivisessa tarkastelussa maa-alueen pinta-alamäärällä ja reittien pinta-alamäärällä oli selvä yhteys ($r = .55$; matriisi 1., liite 9.). Tuloksen mukaan suuri maa-alueiden määrä antoi luonnollisesti suuremmat mahdollisuudet tehdä ulkoilureittejä alueille.

Ulkoilureiteille voidaan kehittää myös oma ulkoilureittitehokkuusluku, jos reittien pinta-ala tunnetaan. Pinta-ala voidaan nykyään laskea, koska tiedetään reitin leveys, joka uusimmissa liikuntapaikkarekisterin liikuntapaikkakoodeissa on otettu huomioon (esim. LIPAS 30.5. 1994 liikuntapaikkakoodi 0446 Ulkoilureitti-hiihtolatu). Tällöin voidaan laskea ulkoilureittitehokkuusluku, jonka kaava on:

$$R_e = \frac{RA}{kA}, \text{ jolloin } RA = R_e * kA,$$

jossa R_e on reittitehokkuusluku, RA on ulkoilureitin kokonaisala ja kA on asuinkerrosalaneliöiden kokonaisala. Asuinalue-elinpiirin fyysisen liikkumisympäristön kuva täydentyi, kun tarkasteltiin asukasmääriä ja suhteutettiin ne asuinalue-elinpiiriin muihin ominaisuuksiin.

Asukkaita asuinrakennusta (liite 8.) kohden oli Huhtasuolla eniten tutkituista asuinalue-elinpiireistä (39 asukasta) - jopa enemmän kuin keskusta-alueella (27). Kuitenkin kerrosala (33 m²) ja huoneistoala (26.4 m²) asukasta kohden olivat Huhtasuolla pienimmät tarkastelluista asuinalueista. Myös asuntokohtainen huoneisto-ala (60.9 m²) oli Huhtasuolla pienempi kuin muissa tutkituissa keskusta-alueen ulkopuolisissa asuinalue-elinpiireissä. Asumisen elämykset ja kokemukset saatiin suurista väkirikkaista kerrostaloista, joiden pienissä asunnoissa eli keskimäärin 2-3 hengen talouksia.

Asumisen tiheyttä kuvasi (liite 8.) Huhtasuon 315 m² maapinta-alaa asukasta kohden, kun esim. kantakaupungin keskustassa vastaava luku oli 421 m² ja Kuokkalassa 1 365 m². Aluetehokkuusluku ($e = 0.13$) Huhtasuolla oli suurin keskustan ulkopuolisista asuinalue-elinpiireistä. Myös vesipinta-ala tutkimuselinpiirissä oli kaupungin pienin absoluuttisestikin mitattuna - yhteensä 7 hehtaarin vesipinta-ala. Kuokkalassa oli 245 hehtaaria vesipinta-alaa asukkaiden käytettävissä Jyväskylän kaupungin alueella.

Huhtasuon sosiaaliasemalla suoritetussa asiakashaastattelussa (43 haastattelua viikon aikana maaliskuussa 1987) tuli esille osittain samoja asioita kuin kvantitatiivisessa aineistossakin, mutta paljon täydentävää aineistoa saatiin selville.

“Talot ovat liian tiheässä”-toteamus oli tyypillisin alueen yleisilmeen kuvaus. Erityisesti “lapsille haluttiin saada lisää tilaa” niin ulkona liikkumiseen kuin sisäliikuntaan. “Urheilukentät parempaan kuntoon”-toteamus oli tyypillisintä puhuttaessa alueen varsinaisista liikuntatiloista. Ulkoilualueiden ja reittien sekä liikuntapaikkojen huoltorakennusten läheisyydessä pidettiin ongelmana päähtyneiden ja epäsosiaalisen aineksen uhkaava käyttäytymistä. “Juopot ja mus-talaiset pois”-myytti, oli negatiivisin ilmaus, joka sävytti useita haastatteluja käsiteltäessä vapaa-alueiden käytettävyyttä. Erityisen ongelmalliseksi tämä nähtiin lasten kannalta, jotka “eivät uskalla mennä puistoon tai metsään puliukkojen pelon vuoksi”.

Positiivisinta oli, että 70 % haastatelluista sanoi viihtyvänsä alueella hyvin tai erittäin hyvin. Vain 12 % sanoi viihtyvänsä huonosti tai erittäin huonosti.

Huhtasuon aluetyöntekijöiden omat kommentit asuinalue-elinpiirin fyysisistä seikoista antoivat ammatillisen kuvauksen alueesta. Tällainen professionalistinen subjektiivisuus oli hyödyllistä, koska aluetyöntekijöitä työskenteli Huhtasuolla tutkimusajankohtana 351; kausivaihtelu oli pieni. Aluetyöntekijät pystyivät ammattimaisesti, mutta läheltä ja pitkäkestoisesti seuraamaan alueen tilannetta.

Neutraalimpia fyysisen ympäristön kuvauksia olivat mm.:

“Pantu äkkiä pystyyn, tiivistä rakennettu, mutta luonto käytettävissä. Mammuttaloja on, isot talot torneina vieretysten. Luonto olisi hyvän lähellä, mutta olisi pitänyt rakentaa talot väljemmin. On tunneperäinen vaikutus, vaikuttaa asuinviihtyisyyteen. Ei voi olla verhot auki alastomana...Kerralla rakennettu, väljyyttä ei ole, vieläkin tulee kerrostaloja. Alue täydentävä. On liikaa ihmisiä aina tietyllä alueella, harrastuksiin on liikaa ihmisiä. Ketkä alueelta ei pysty lähtemään, niille ei ole juuri mitään”.

Positiivisimpia lausuntoja oli:

“Than hyvä alue asua; on luontoa, on kevyen liikenteen väyliä, hyvät ulkoilu- ja metsämaat, lenkkeily- ja ladut...Luonnon hyväksikäyttämismahdollisuudet ovat loistavat. Luonnonmetsät lähellä”.

Erityisesti piha-, leikki-, palloilu- ja viheralueita arvosteltiin negatiivisesti:

“Aika huonot pihat, viheraluetta vähän - jos on, on tallattu ja heikkoa. Istutuksin saisi aluetta viihtyisämmäksi. Viheralueille ei juuri tyhjää tilaa...Leikkipuistoissa rikotaan leikkivälineet. Mitä voitaisiin tehdä vandalismin ehkäisemiseksi?...Metsiköissä puukotusta ja tappelua, pahoinpitelyä. Ei ole perattu, on synkkää lepikkoa, kauheassa kunnossa, ukot istuu kaljalla. Ei tee mieli mennä vaikka on hyvä polku. Siistittävä, perattava”.

Varhaisnuorten yleisimpiä kehittämisehdotuksia fyysisen ympäristön suhteen olivat uimahallin, puistojen, urheilukenttien, ratsastustallin sekä erilaisten kokoontumis- ja harrastustilojen saaminen alueelle. Tyypillisen negatiivinen kuvaus fyysisestä ympäristöstä oli ala-asteen kuudennen luokan oppilaan toteamus, johon sisältyi myös positiivisia kehittämisehdotuksia:

”Isolla pihalla ei ole mitään, ulkona ei ole mitään - yksinkertaisesti ei ole kunnon pihaluuetta, kaikki puistot puuttuvat. Pienemmille pitäisi saada enemmän paikkoja; olisi liikuntatiloja, luistelukenttä, pelikenttä, jalkapallokenttä, kerhohuone”.

VI-luokkalaisia (13-vuotiaita) pyydettiin luonnehtimaan ihanneasuin-ympäristöä eli tekemään positiivisia kehittämissuhteita asuin-ympäristöstään. Tyypillisimpiä ehdotuksia olivat:

”Rauhallinen, missä ei kuule koko ajan autojen ääniä ja missä ei hälistä iltamyöhällä...Olisi paljon taloja vierekkäin, urheilukenttä vieressä, pihassa riittävästi tilaa, jossa paljon harrastuspaikkoja, vapaa-ajanpaikkoja ja pelipaikkoja. Uima-allas, kauniita kukkia ja oikein vihreitä puita, keinuja, grilli...paljon eläimiä ja voisi olla niiden kanssa...Rivitaloasunto, jossa 4 huonetta ja keittiö (= oma huone itselle ja veljelle), pihassa kukkia, omenapuita ja marjapensaita...Siistit pihat, paljon valoisia metsiä, ruohokenttiä, iso piha, jossa voisi puuhata enemmän koirien kanssa tai pelata sulkapalloa. Semmoinen, jossa on rauhallista kuin maalla”.

Lapset ja varhaisnuoret kaipaavat rauhaa - myös omaa rauhaa - ja turvallisuutta elämäänsä, jota ei välttämättä saada betonilähiössä. Keskeisiä toiveita ovat erilaiset vapaa-ajan- ja liikuntatilat. Myös luonto ja eläimet saavat korkean arvostuksen nuorten toiveissa.

Lasten ja varhaisnuorten aineistoa täydennettiin yläasteelaisten ainekirjoituksilla. Tyypillisen positiivinen kirjoitus oli:

”Huhtasuo on suurimmaksi osaksi asfalttikatuja, suuria kivitaloja, jonkun mielestä ahtaasti rakennettua ja epäviihtyisää. Mutta ei välttämättä. Täällä on paljon metsiä jäljellä vieläkin ja lampi antamassa vastapainoa kivitaloelämälle. On mukava paikka, koska ei ole kovin lähellä kaupunkia ja sen saasteita. On hyvät mahdollisuudet urheilla. On aika hyvät harrastusmahdollisuudet luisteluun, voimisteluun, hiihtoon, pyöräilyyn. On kerhoja, kerhohuoneet, pururadat. On leikkipuistoja. Se on hyvä, että kirkko rakennettiin; siellä on hyvä liikuntasali...Me saamme elää lähellä luontoa. Kesäisin on mukava ajella pyörällä ja ihailla kesän tuoksua...Huhtasuolla on koulut ja palvelut kunnossa, kunhan ihmiset osaisivat niitä oikein arvostaa”.

Tyypillisen negatiivinen kirjoitus oli:

”Huonoja puolia on huonot laskettelurinteet, vähän puistoja, urheilukenttiä, huonot rannat ja uima-aikeat. Ei ole puhdasta uimarantaa. Uimahalli ja laskettelurinteet ovat kaukana. Ei ole metsää enää niin paljon kuin alussa ja myös talot on rakennettu liian lähelle toisia. Hyvät metsät pilataan taloilla. Luistelukentillä ei ole lämpöisiä koppeja. Huhtasuo on kaukana keskustasta. Talvella ei viitsi pyöräillä ja linja-autokyyti maksaa... ei pituushyppypaikkaa, ei juoksupaikkaa, ei ole nurmista jalkapallokenttää. Virkistyspaikkoja ei Huhtasuolla ole mielestäni mitään, mutta täällä on hyvät harrastusmahdollisuudet”.

Nuoret voivat siis kokea asuin-ympäristönsä hyvin erilaisilla. Mitään tyypillistä nuorten käsitystä alueesta ei voi saada. Tämä tarkoittaa, ettei mitään nuorten yhtenäiskulttuuria lähiössä olekaan vaan se jakautuu useisiin alakulttuureihin, joiden antama suunnitteluinformaatio asuin-ympäristöstä voi olla hyvinkin ristiriitainen ja vaikeasti tulkittavissa. Tämä edellyttäisi luonnollisesti tarkempaa analyysiä nuorten erilaisista alakulttuureista. Tässä mielessä nuorten pitäminen kiinteästi mukana yhteissuunnitteluorganisaatioissa ei ole tarkoituksenmukaista. Nuorten kokemukset tulisikin välittää suunnittelutiedoksi tutkimalla useita eri-

laisia nuorisoryhmiä samanaikaisesti ja nuori tulisi pitää suunnitteluorganisaatioissa mukana erityisesti silloin kuin käsitellään kunkin nuorisoryhmän alakulttuurin asioita.

Keskeisen kvalitatiivisen aineiston muodosti asukassuunnitteluryhmissä työstetyt työkirjat. Tyypillisen neutraali alueen yleisilmeen kuvaus oli:

”Lasten ja lapsiperheiden kannalta alue on tyydyttävä, nuorten kannalta heikompi. Ihan hyvä alue asua, luonto käytettävissä, on hyvät ulkoilumaastot, palvelut hyvät...Kaupungin vuokrataloja on liikaa lähekkäin. Tiettyihin osoitteisiin on koottu vaikeimmissa ongelmissa olevia... Alueen maine ei ole paras mahdollinen, melkein kartetaan ilmaisemasta asuinpaikkaa.”

Positiivisin luontoympäristön kuvaus oli tyypillisimmillään:

”Luonnon hyväksikäyttömahdollisuudet ovat loistavat. Luonnonmetsät ovat lähellä, hyvät ulkoilumaastot, lenkkipolut, ladut. Luonnosta voi nauttia, jos lähtee pihapiiristä pikkuisenkin”.

Fyysisen asuinalueympäristön yleiskuvaus oli luonnonläheinen, mutta sisäisesti raskaasti rakennettu lähiö. Aikuiset kokivat alueen positiivisemmin kuin nuoret, joilla puolestaan oli haavekuvia paremmasta asuinympäristöstä ehdotusten kera. Keskeisimmät ehdotukset koskettivat jokapäiväistä arkielämän onnellisuutta, vapaa-aikaa ja luonnonarvojen kunnioittamista.

7.1.2 Sosiaalinen asuinalue-elinpiiri

Asuinalue-elinpiirin sosiaalisen ympäristön selittäviksi muuttujiksi tuli korrelaatiomatriisista ne muuttujat, joilla oli korkeat korrelaatiokertoimet ja joilla oli tilastollista merkitsevyyttä liikuntaharrastuneisuuden kanssa: 1) asutokuntien lukumäärä, 2) asukkaiden lukumäärä, 3) alueella toimivien seurojen lukumäärä, 4) liikuntaryhmien lukumäärä sekä urheiluseura-aastattelusta saatavat tiedot 5) urheiluseurajäsenyyden määrästä, 6) keskusjärjestökiinnittyneisyyden määrästä ja 7) liikuntaan organisoituneiden lukumäärästä kokonaisuudessaan Huhtasuolla (liitteet 8., 9. ja 10.).

Huhtasuolla toimi yksi urheiluseura 596 asukasta kohden ja yksi urheiluseura 259 asutokuntaa kohden. Säännöllisesti viikottain harjoittelevia urheilijaryhmiä Huhtasuolla oli 31, joista TUL:n seurojen osuus oli hieman yli 2/3. Alue oli leimallisesti ”TUL:n aluetta” (liite 10.).

Kaikista urheilijaryhmistä hieman yli puolet oli junioriryhmiä. Viikottain säännöllisesti urheiluseuran järjestämän urheiluharjoitustoiminnan piirissä oli 533 asukasta, joista TUL:n seurojen osuus oli yli 2/3 (69 %). Seurojen järjestämässä käytännön liikuntatoiminnassa oli mukana 7.2 % alueen väestöstä. Viikottain toistuvia harjoitustapahtumia urheiluseurojen ryhmillä oli 73, joista TUL:n osuus oli n. 2/3. Jos väestö jaetaan tasaisesti jokaiseen urheiluseuran järjestämään viikottaiseen harjoitustilaisuuteen, tuli yhtä harjoituskertaa kohden 106.2 asukasta. Vastaavasti yhtä harjoituskertaa kohden saatiin urheilijoita 7.3. Luvut osoittavat, että urheiluseurat liikunnan sosiaalisena ympäristönä tavoittavat vain pienen murtoosan alueen väestöstä (liite 10.).

Taulukossa 5. on esitetty urheilijamäärittäin lajien harrastajat seuroissa eri lajien kesken.

TAULUKKO 5 Seurojen harrastajamäärät lajeittain Huhtasuolla

Lajijärjestys		%	n
1.	Koripallo	19.7 %	105
2.	Jalkapallo	18.7 %	100
3.	Kuntoilu	12.8 %	68
4.	Naisvoimistelu	10.3 %	55
5.	Lentopallo	9.4 %	50
6.	Pesäpallo	9.4 %	50
7.	Hiihto	6.5 %	35
8.	Pöytätennis	3.7 %	20
9.	Jääpallo	2.8 %	15
10.	Voimanosto	2.8 %	15
11.	Yleisurheilu	2.8 %	15
12.	Kehonrakennus	1.1 %	5
Yhteensä		100.0 %	533

Huhtasuolaiset kuuluivat harvemmin jäsenenä urheiluseuroihin (14 %) kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Jäsenistä 80 % oli TUL:n seurojen jäseniä eli alueella oli n. 1 500 urheiluseuran jäsentä, joista n. 1200 kuului TUL:n seuraan (liite 8.)

Jäsenistä 1/3 oli kannatusjäseniä ja 40 % eli vähemmistö jäsenistöstä oli itse seuroissa liikkuvia kuntoilijoita tai kilpailijoita. Parhaiten alueella toimivista liikuntaorganisaatioista tunnettiin yleisseura, sillä 2/3 vastaajista tiesi alueella toimivan yleisseura Huhtasuon Kisan. Heikosti tunnettiin alueella toimivat erikoisseurat, sillä vain 5 % vastaajista tunnisti yhden erikoisseuran. Parhaiten muista liikuntatoimintaa harjoittavista organisaatioista kuin urheiluseura tunnettiin työväenopiston ja asukasyhdistyksen järjestämä liikuntatoiminta. (liite 8.)

Väestöstä 1/3 olisi ollut valmis liikkumaan myös muiden kuin urheiluseuraorganisaatioiden puitteissa. Vain 1/4 ei pitänyt muunlaista kuin urheiluseuraorganisoitumista tärkeänä. Vastaajien mielestä urheiluseurojen tulisi järjestää enemmän kuntoilutyypistä liikuntaa, jota 1/3 piti tärkeimpänä urheiluseuran tehtävänä. Hieman alle 1/3 katsoi, että urheiluseurojen tärkein tehtävä oli kilpaurheilutoiminnan järjestäminen. Tärkeimpänä yksittäisenä urheiluseuraan kuulumattomuuden syynä pidettiin urheiluseuran toiminnan kilpaurheilukeskeisyyttä. (liite 8)

Korrelatiivisen tarkastelun mukaan (matriisi 2., liite 11.) suuret väestömäärät ja asutokuntien lukumäärät tuottivat selvän yhteyden useimpien liikuntalajien esiintymisen kanssa. Tässä mielessä opetusministeriön käyttämät väestömääriin perustuvat valtakunnalliset liikuntapaikkojen rakentamishojeet ovat yleispiirteisissään oikeita liikuntarakentamisen tavoitteenasettelun lähtökohtia.

Asuinalue-elinpiirin sosiaalisista selittävästä muuttujista matriisissa 2. asukkaiden määrät, asutokuntien määrät, seurojen toiminta alueella, liikuntaryhmien määrät ja yksittäisten urheilijoiden määrät selittivät sosiaalisina muuttujina paremmin asuinalue-elinpiirin liikunta-aktiivisuutta kuin urheiluorganisaatioiden tunnettavuus, seuran jäsenyys tai keskusjärjestösidoisuus.

Kvantitatiivisen aineiston tulosten mukaan liikuntatoiminta oli riippuvainen kaupunkimaisessa yhdyskunnassa riittävästä väestöpohjasta, organisoidusta ryhmätoiminnasta, liikuntaryhmien määrästä ja suuresta määrästä yksittäisiä saman lajin urheilijoita.

Suuri urheiluseuran jäsenmäärä tai tunnettavuus eli "imago"-tekijät eivät näyttäneet olevan tae liikuntatoiminnalle vaan onnistuneempi tulos saatiin aikaan, jos toiminta-alueen väestölle järjestettiin mahdollisuus organisoidusti olla mukana omakohtaisesti- ja -ehtoisesti erityyppisissä liikuntaryhmissä keskusjärjestösidonnaisuudesta riippumatta.

Huhtasuon sosiaaliaseman asiakashaastattelussa tyypillisimpiä toivomuksia olivat mm.: "harrastuspiirejä aikuisille, asukkaiden yhteistyön parantamista, yhteissaunaa, lapsille tilaa jne". Vain yksi haastattelu käsitteli erityisesti liikunta-asiaa, jolloin toivottiin "urheilukentät parempaan kuntoon".

Aluetyöntekijöiden haastatteluissa pelkistyi tyypillisin ongelmien perussy:

"Ei hyvä, että vuokra-asuntoja sullotaan yhteen paikkaan. Juuri vuokrataloissa ongelmat ovat. Ei osata elää sosiaalisesti toistensa kanssa. Voisivat oppia toisiltaan, jos olisi muitakin - olisi osa omia ja osa vuokra-asuntoja. Kaupungin asukasvalinnoilla on keskeinen merkitys alueen leimaan".

Piha-, leikki-, palloilu ja viheralueita arvioitaessa nousi usein esiin autonominen, omaehtoinen ns. "street club" -tyyppinen lähiöliikuntakulttuuri, erityisesti nuorten keskuudessa. Aluetyöntekijän tyypillisin kuvaus Huhtasuon lähiöliikunnan sosiaalisesta puolesta oli:

"Usein kentät varatut. Niitä pitäisi olla enemmän, myös sellaisille, jotka eivät kuulu mihinkään seuraan. Pyöriteillä, jalkakäytävillä pelataan ja pihassa jääkiekkoa, squashia talojen ja koulujen seiniin. Paljon on kenttiä, mutta eivät todella ole ikkunan alla, joten niitä ei käytetä vaan pelataan kadulla".

Varhaisnuorten haastatteluista kävi ilmi, että mieluisin harrastus oli selvästi liikunta, minkä Huhtasuon koulupiirissä ilmoitti mieluisimmaksi harrastukseksi 76 % ja Pupuhuhdan koulupiirissä 84 % oppilaista. Huhtasuon koulupiirissä 68 % piti harrastusmahdollisuuksia riittävinä kodin lähellä, mutta Pupuhuhdan koulupiirissä vain 36 %. Molemmissa koulupiireissä haluttiin lisää harrastus- ja kokoontumistiloja, uimahallia, urheilukenttiä ja puistoja.

Koululaisten ainekirjoituksissa nousi esille luonto ja eläimet sekä harrastustilojen puute, mikä ehkäisee sosiaalista kanssakäymistä.

"Voitaisi kaikki asukkaat laittaa istutuksia kesäksi ja siivota roskat luonnosta pois. Minä olen ja muutkin tyytymättömiä nuorisotiloihin. Onhan täällä Huhtasuon nuorisotalo, mutta ei kovin hyvä. Alueella on liian vähän urheiluseuroja tytöille erityisesti. Ennen pelasimme sählyä talomme pihassa, mutta emme enää, koska olemme jo keran vahingossa särkeneet ikkunan" ja "Täällä ei ole oikein hyvät koiran ulkoiluttamisalueet. Koirien ulkoilutuspaikka, johon ne voisivat tehdä tarpeensa ja isännät voisivat myös kouluttaa lemmikkejään. Hevostalli, jossa olisi isoja hevosia ja settiksiä".

Asukasryhmien laatimissa työkirjoissa yhteisöllisyys eri muodoissaan sai tärkeän sijan:

"Kiinteistöhoitoyhtiö hoitaa asiat liian valmiiksi. Omaa reviiriä, tilaa omalle aktiivisuudelle, omalle vastuulle jää liian vähän. Ei tue yhteisöllisyyden periaatetta."

Työkirjoissa liikunnan sosiaalista ympäristöä tyypillisimmillään kuvaavat kommentit halusivat liikkumismahdollisuuksia myös järjestöjen ulkopuolisille.

“Järjestöihin kuulumattomille ei ole liikuntatiloja. Seurojen harjoituksissa käyville on älytön tilan puute, salissa 50 nuorta, sali jaettuna kolmeen osaan. Koulujen liikuntasalit iltaisin paljolti alueen ulkopuolisten seurojen käytössä. Koulujen tilat pitäisi saada asukkaiden käyttöön. Järjestöihin kuulumattomat asukkaat pääsevät harvoin saleihin pelaamaan. Jos vetäjä on, porukkaa voisi saada mukaan ilman seuratoimintaakin. Urheiluseurat järjestäisivät lentopallisarjoja talojen kesken, eikä vaan työkseen pelaaville, talot keräisivät porukat, talon väki hurraamassa omilleen - lisäksi yhteishenkeä”.

7.1.3 Toiminnallinen asuinalue-elinpiiri

Ulkoilu on tyypillistä asuinalue-elinpiirin liikuntatoimintaa, koska 3/4 huhtasuolaisista ulkoilee asuinalue-elinpiirin sisällä eli alle 5.5 km:n etäisyydellä kodistaan, joten ulkoiluun on omassa asuinalue-elinpiirissä hyvät mahdollisuudet (liite 8.).

Hyötyliikuntaa tutkittaessa havaittiin, että siellä missä eniten suuntauduttiin hyötyliikunnan varsinaisiin lajeihin kuten marjastukseen, sienestykseen ja kalastukseen, ovat myös hyötyliikuntaelinpiirit pisimmillään. Huhtasuolla 1/2 väestöstä suuntasi hyötyliikuntaelinpiirinsä yli asuinaluemittakaavan eli 5.5 km:n. Alueilla, joilla oli mahdollisuudet toimia pihapiirissä, olivat luonnollisesti hyötyliikuntaetäisyydet pienimmillään. (liite 8.).

Kuntoliikuntaa tarkasteltaessa huomattiin, että Huhtasuolla kuntoilijat jakaantuivat selvästi kahteen ryhmään, joista puolet kuntoili yli 5.5 km:n päässä eli asuinalue-elinpiirin ulkopuolella ja puolet asuinalue-elinpiirin sisällä. (liite 8.).

Suurin osa huhtasuolaisista haki kilpaurheilumahdollisuutensa asuinalue-elinpiirin ulkopuolelta, sillä peräti 71.4 %:lla kilpailutarkoituksessa liikkuvilla kilpaurheiluelinpiiri oli yli 5.5 km:n etäisyydellä. Tämä merkitsi selvästi enemmän suuntautumista asuinalueen ulkopuolelle kuin muilla tutkimusalueilla, joissa kilpaurheiluelinpiiri oli vain 1/2:lla kilpaurheilevista asuinalue-elinpiirin ulkopuolella. (liite 8.)

Suurin osa kilpaurheilevista hakeutui kaupunkikeskuksessa toimivien kilpaurheiluharrastusten pariin, jonne oli keskitetty kilpaurheilun erikoispaikkoja ja toimintoja. Suhteellisen pienessä kaupungissa ei ole tarkoituksenmukaista ekonomis-ekologisista syistä hajasijoittaa kilpaurheiluun erikoistuneita toimintoja ympäri kaupunkialuetta vaan kilpa- ja huippu-urheilun etu toteutuu käyttämällä hajakesittämisen suunnitteluperiaatetta; ts. alueellisia perusliikunta-paikkoja voidaan monipuolistaa rakentamalla niiden yhteyteen kilpaurheilun oheispalvelupisteitä lähinnä nuoria varten. Varsinaiset kilpa- ja huippu-urheilun erikoisliikuntapaikat onkin rakennettava terminaalitoimintojen tapaan kaupungin keskusta-alueelle.

Penkkiurheilusta on tullut huomattava osa liikunnan toiminnallis-sosiaalista ympäristöä sen lisäksi, että sillä on myös muita - taloudellis-viihteellisiä - tehtäviä. Yhdyskuntasuunnittelussa penkkiurheilu on otettava huomioon liikunnan toiminnallis-fyysisen ympäristön suunnittelussa kuten liikuntapaikkasuunnittelussa katsomotilat, taloussuunnittelussa tuotteiden myynnin mahdollistaminen kilpa- ja huippu-urheilutapahtumissa sekä liikennesuunnittelussa katsomoiden saavutettavuus. Liikunnan toiminnallisen ympäristön kannalta penkkiurheilu muodostaa välimaaston yksilöllisen organisoitumattoman liikunnan ja organisoitujen urheiluseuratoiminnan välille. Penkkiurheilun elinpiiri oli Huhtasuolla tutkituista alueista selvästi laajin, sillä 3/4 kävi asuinalue-elinpiirin ulkopuolella penkkiurheilemassa. Asuinalueella oli siis hyvin vähäinen penkkiurheilutarjonta. (liite 8.)

7.2 Korttelielinpiiri

Korttelielinpiirit muodostuvat asuinalueen välittävistä osa-alueista. Ne ovat asukkaiden yhteisten toimintojen alueita, harrastusten, organisoituneen osallistumisen ja vaikuttamisen alueita. Niiden maantieteellistä ja väestöpohjaan perustuvaa kokoa ei ole helppo määrittellä, sillä alueiden rajoihin ja siten kokoon vaikuttavat maantieteellisten seikkojen lisäksi historiaan, talotyyppeihin ja väestön sosio-ekonomiseen rakenteeseen liittyvät tekijät.

Jyväskylässä määriteltiin Huhtasuon alue lähinnä viranhaltijanäkökulmasta ja ehdotukset osa-alueista tehtiin viranhaltijoiden toimesta jo projektin alkuvaiheessa; "Huhtasuon: tilastoalueet 19 ja 25".

Ehdotuksia jouduttiin myöhemmin täsmentämään ja perustelemaan perustettaessa osa-alueille asukasryhmiä. Viranhaltijanäkökulmaan vaikutti selvästi hallinnon tiedontuottotapa, jolla viranomaisten oli helppo kerätä tietoja tilastoalueilta. Näin alueista tuli useiden kortteleiden kokonaisuuksia, joista tässä käytetään nimitystä korttelielinpiirit. Viranhaltijoiden ehdotusten mukaisesti korttelikokonaisuudet olivat Kangasvuori, Kangaslampi, Sulku, Pupuhuhta ja Varikko. Aluetyöntekijät totesivat osa-alueista (Kauppinen 1986, Huhtasuon kehittämissuunnitelma 1987, 28-29):

"Maantieteelliset seikat erottavat alueita toisistaan. On selviä mäkiä: Pupuhuhdan mäki, Sulun mäki. Kangaslampi erottaa Kangaslammen ja Sulun toisistaan. Pupuhuhta eroaa jyrkästi: on korkealla mäellä, saa masentavan vaikutuksen. Hankalin paikka (mäki). Kangaslampi ja Pupuhuhta eivät hivele silmää esteettisyydellään. Kangasvuori Huhtasuontiestä lähtien kuuluu Huhtasuon osa-alueeseen. Kangasvuoren ja Pupuhuhdan raja ei ole selvä. Varikko asuinalueena on vieras, alue on Kangaslampaella. Varikko on varikkoaluetta, ei ensinkään asuinalueita".

Kangasvuoren asemakaavassa 1962 asuntoalue sijoitettiin luonnon keskelle ja ympärille runsaasti vapaa-alueita, mikä tarjosi niin lapsille kuin aikuisillekin virkistys-, retkeily- ja urheilumahdollisuuksia. Kangasvuoren koillisosan asemakaavan jatke Huhtasuonkadulle päin hyväksyttiin vuonna 1972. Rakentaminen toteutettiin vuosina 1965-1976. Alue mitoitettiin 2 500 asukkaalle.

Kangaslammen-Sulun alue rakennettiin aluerakentamissopimuksella. Alueelle tuli vain kerrostaloja ja mitoitettiin 3 500 asukkaalle Kangaslammen-Sulun asemakaavassa 1972. Sen mukaan rakennusyhtiölle (YH-Rakennuttajat) annettiin suuret valtuudet toteuttaa keskitettyä suunnittelua, rakentamista pitkäaikaisten sopimusten pohjalta ja riittävän pitkäaikaisella rahoituksella.

Pupuhuhdan rakentaminen ja kaavoitus aiheuttivat paljon ristiriitoja jo Huhtasuolla asuvien ja kaupungin päättäjien kesken, sillä asukkaat vaativat vuoden 1968 yleiskaavaan vedoten pienempiä väestömääriä. Kangasvuoren asukas-yhdistyksen mukaan alueelle olisi voinut tulla enintään 1 700 asukasta, mutta detaljikaavoituksessa päätettiin sijoittaa alueelle 3 000 asukasta pääasiassa kerrostaloihin. Pupuhuhdan rakentaminen aloitettiin vuonna 1974 ja se on jatkunut vielä 1990-luvulla.

Varikon alue on nuorinta Huhtasuota, sillä sen kaksi asemakaavaa vahvistettiin vuosina 1976 ja 1978. Alueen rakentaminen aloitettiin vuonna 1979 siten, että Huhtakeskusta lähempi osa varattiin kerrostaloille ja sen takana olevan harranteen taakse tehtiin pääasiassa pientaloja. Väestömitoitus tehtiin 2 000 asukkaalle asemakaavaselosteen mukaan.

Huhtasuon korttelikokonaisuuksien keskeiset rakennusaika-, asunto- ja väestötiedot olivat tarkasteluajankohtana:

TAULUKKO 6 Huhtasuon osa-alueiden rakentaminen, asunnot ja väestö

Osa-alue	Rakennusaika	Asuntoja	Väestöä
Kangasvuori	1965 - 1976	730	1 897
Pupuhuhta	1975 -	1 111	2 886
Sulku	1975 -	594	1 598
Kangaslampi	1972 - 1978	859	2 247
Varikko	1979 -	690	1 990
Yhteensä		3 984	10 618

7.2.1 Fyysinen korttelielinpiiri

LIPAS-liikuntapaikkatietojärjestelmän tuottamassa korrelatiivisessa matriisissa (matriisi no 3., liite 12.) tilastollisesti merkitseviä korrelaatioarvoja korttelin fyysisen ympäristön ja liikunta-aktiivisuuden esiintymisen välillä tuottivat fyysisen ympäristön selittävästä muuttujista: 1) korttelipuistojen neliömetrien lukumäärä suhteutettuna asukasmäärään (KORTPUISTO), 2) korttelien luonnontilaisten alueiden neliömetrien lukumäärä suhteutettuna asukkaiden määrään (KORTLUONTO), 3) korttelien leikkialueiden neliömetrien lukumäärä suhteutettuna asukkaiden määrään (KORTLEIKKI), 4) korttelien kevyenliikenteen väylien pituuden määrä suhteutettuna asukkaiden määrään (KEVYTLIIK), 5) korttelikenttien neliömetrien lukumäärä suhteutettuna asukkaiden määrään (KORTKENTÄT), 6) korttelien muiden hoidettujen vapaa-alueiden neliömetrien lukumäärä suhteutettuna asukkaiden määrään (MUUTALUEET) ja 7) puistokäytävien pituus suhteutettuna asukkaiden määrään (PUKÄYTÄVÄT). Em. muuttujia on tarkemmin kuvattu liitteessä 3.

Korttelipuistojen määrä asukasta kohden oli Huhtasuolla 132 m², kun se vaihteli tutkituilla alueilla Kuokkalan 285 m²:stä keskustan 76 m². Puistojen määrän tunnusluvuksi voidaan johtaa erillinen puistotehokkuusluku, joka saadaan kaavasta:

$$Pe = \frac{Ap}{kA},$$

jossa kA = asuinkerrosalaneliömetrit, Ap = puistoneliömetrit ja Pe = puistotehokkuusluku

Yleensä puistotehokkuusluvun tulee olla pienempi kuin 1 (esim. Virkistysaluekomitean mietintö 1973, Kunnallinen liikuntasuunnittelu 1973, Urheilualuetutkimus II osa 1970). Yhteenvedona näissä suositellaan kaupunkimaisissa yhdyskunnissa puistotehokkuusluvuksi $Pe = 0.67 - 0.40$, mikä vastaa n. 30 - 40 m² hoidettua puistoa asukasta kohden. Jyväskylässä useilla tutkituilla alueilla ylitettiin nämä arvot. Puistotehokkuusluku Pe on keskustassa 0.47, Huhtasuolla 0.23 ja Kuokkalassa 0.10.

Luonnontilaiset alueet ymmärretään tässä kaavoissa merkityiksi virkistysalueiksi (esim. kaavamerkintä VL, LS, VI, MS tai VILI), joissa liikkuminen on mah-

dollista. Vaikka Huhtasuota pidetään luonnonläheisenä alueena, oli siellä asukasta kohden vähiten luonnontilaisia alueita (114 m²) keskustan ulkopuolisista alueista. Tutkituista alueista vain keskustassa oli vähemmän (54 m²) luonnontilaisia alueita. Myös luonnontilaisille alueille voidaan tehdä laskukaava, jonka avulla voidaan tarkastella luonnontilaisten alueiden tehokkuusluku Lue -tilannetta:

$$\text{Lue} = \frac{\text{Al}}{\text{kA}},$$

jossa kA = asuinkerrosalaneliömetrit ja Al luonnontilaisten alueiden yhteismäärä neliömetreinä.

Tällöin Huhtasuon luonnontilaisten alueiden tehokkuusluvuksi saadaan Lue = 0.23, keskustan 0.66 ja Kuokkalan 0.10. Luonnontilaisille alueille kaupunkimaisissa ympäristöissä voitaisiin asettaa tunnusluvuksi Jyväskylän tapauksen perusteella keskusta-alueilla Lue = 1.0 - 0.5. Lähiökehän vyöhykkeellä Lue-kriteerinä voisi olla vaihteluväli Lue = 0.5 - 0.2 ja väljästi rakennetuille asuinalueille Le = 0.2 - 0.1.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että luonnontilaisia alueita tulisi keskusta-alueille Lue = 1.0 - 0.5 useita kymmeniä neliömetrejä asukasta kohden, lähiökehän vyöhykkeellä Lue = 0.5 - 0.2 n. 100 neliometriä ja väljästi rakennetuilla asuinalueilla Lue = 0.2 - 0.1, 1 200 - 1 300 neliometriä asukasta kohden. Käsiteltävänä ovat leikkialueet, puistojen käytävät ja kentät sekä muut hoidetut alueet sisältyvät em. puistotehokkuuslukuun.

Leikkialueiden määrät asukasta kohden vaihtelivat tutkituilla alueilla keskustan 0.5 m²:stä Kuokkalan 1.8 m² asukasta kohden. Huhtasuolla oli 1 m² asukasta kohden. Esim. Meurmanin (1947) asemakaavoitusperiaatteiden mukaisesti omakotialueilla tulisi olla 0.2 m², matalien kerrostalojen alueilla 0.5 m² ja korkeiden kerrostalojen alueilla 0.5 m² leikkialueita asukasta kohden. Leikkialueille voidaan laskea leikkialuetehokkuusluku (ele) laskukaavasta:

$$\text{ele} = \frac{\text{Ale}}{\text{kA}},$$

jossa ele = leikkialuetehokkuusluku, kA = asuinkerrosalaneliömetrit ja Ale = leikkialueiden neliömetrit.

Tarkoituksena oli selvittää kuinka paljon leikkialueita tulisi rakentaa yhtä rakennettua asuinkerrosalaneliometriä kohden. Tällöin Huhtasuon leikkialuetehokkuusluvuksi saatiin ele = 0.03, keskustan 0.01 ja Kuokkalan 0.06. Tästä voitiin johtaa leikkialuetehokkuusluvuksi asuinkerrosalaneliometriä kohden kerrostaloalueilla ele = 0.01 ja väljemmin rakennetuilla alueilla ele = 0.01 - 0.03.

Korrelatiivisessa (matriisi 3., liite 12.) tarkastelussa organisoidun urheilun ja lähes kaikkien korttelielinpiirin fyysisen ympäristön muuttujien välille saatiin suhteellisen voimakas yhteys. Selvimmät yhteydet olivat korttelipuistojen ja korttelien luonnontilaisten alueiden sekä organisoidun urheilun välillä.

Merkittävän voimakas yhteys oli myös organisoimattomassa liikunnassa ulkoilun ja kevyenliikenteenväylien, korttelipuistojen, korttelien luonnontilaisten alueiden ja korttelien leikkialueiden välillä, jolloin korrelaatiokerrointen vaihteluväli oli r = .46 - .91. Sen sijaan puistokäytävillä, korttelikentillä eikä muilla alueilla näytynyt olevan yhteyksiä ulkoiluun. Merkittävää oli myös, että kilpaurheilulla

ei ollut korttelin fyysisiin tekijöihin yhteyttä. Tämä selittyi sillä, että korttelitasolla ei luonnollisesti juurikaan harrastettu kilpaurheilua.

Aluetyöntekijöiden tyypillisimmät lausunnot fyysisestä korttelielinpiiristä liittyivät maantieteellisesti erotteleviin seikkoihin. Heidän mukaan:

”maantieteelliset seikat erottavat alueita toisistaan. Ei ole yhtenäistä. Tahallaan sijoitettu niin, että on omia A-alueita. Eri osa-alueilla nuorisoporukatkin ovat omat, on omat hommansa”.

Alueen maantieteelliset seikat koettiin siis korttelielinpiirejä erotteleviksi tekijöiksi:

”On selviä mäkiä - Pupuhuhdan mäki, Sulun mäki; Kangaslampi erottaa myös. Pupuhuhta eroaa jyrkästi: on korkealla mäellä, saa masentavan vaikutuksen. Hankalin paikka. Kangaslampi ja Pupuhuhta eivät hivele silmää esteettisyydellään. Varikkonimi asuinalueena on vieras”.

Aluetyöntekijöiden haastatteluissa positiivisinta oli usko ja toivo asukkaiden omatoimisuudesta:

”Korttelipihoja voitaisiin yleisesti kunnostaa talkoilla, jos esim. kaupunki antaisi rahaa. Leikkipuistoihin ja leikkikentille lämpimiä pukukoppeja. Istutuksin saisi aluetta viihtyisimmiksi”.

Aluetyöntekijöiden haastatteluissa negatiivisinta oli voimattomuuden tunne asosiaalisuuden edessä:

”Leikkipuistoissa rikotaan leikkivälineet ja Huhtaharjun koulun pihalamput tuon tuosta. Lamput ovat kalliita...eivät kestä potkimista. Valaistuksen hoito kuuluu kiinteistölle, mutta saisi kuulua energialaitokselle. Mitä voitaisiin tehdä erilaisen vandalismin ehkäisemiseksi? Missä korttelipoliisi liikkuu, ei ole häntä näkynyt?”

Aluetyöntekijät turvautuivat tyypillisimmillään selvästi luontoresurssiin:

”Luonnon puolesta monet talot juhlavalla paikalla. Lammen ympäristö nätti. Luonnosta voi nauttia, jos lähtee pihapiiristä pikkuisenkin. Lapsille ja varhaisnuorille ei ole oikeastaan muuta kuin luonto. Pihanurmikoilla ei saa pelata palloa, koulujen kentillä on omat pelaajat. Jos ohjattuun toimintaan ei ole kiinnostusta, on vähän mahdollisuuksia. Pienille on vain päiväkodin puistoalueita”.

Varhaisnuorten haastatteluissa korttelielinpiiristä tuli esille monet luontoon liittyvät asiat:

”Ympäristö tulisi pitää siistinä. Lähiympäristöön erilaisia urheiluvälineitä. Koulujen lähelle pururatoja. Paljon valoisia metsiä ja ruohokenttiä.”

Koululaisten ainekirjoituksissakin luontoteema oli tyypillisesti nuorten miellesä:

”Ei saisi kävellä puskien päältä eikä niitä saisi istuttaa leikkipaikoille. Ei saa poimia istutettuja kukkia; ei katkoa puita eikä tallata kukkia: ei roskata luontoa. Voitaiki asukkaat laittaa istutuksia kesäksi ja siivota roskat pois luonnosta. Pitäisi istuttaa paljon pensasaitoja, puita ja kukkia. Puistoissa saisi olla kiipeilytelineitä ja muita mu-

kavuuksia pienille lapsille, esim. keinuja ja hiekkalaatikoita.” tai “Kangaslampi on likainen; vesi on ihan ruskeaa ja siitä tulee ihottumaa. Haluaisin, että meidän lampi olisi hiekkalampi eikä mutalampi. Lampi on myös syvä ja siinä on öljyä. Kangaslampi on hirveän törkyinen, koska sinne heitellään kaikenlaista romua. Kaakkolampi on ihan puhdas, mutta sen pohja inhottavan mutainen. Pohjassa on pyöränrojuja. Täällä on paljon uimarantoja, mutta vähän laitureita.”

7.2.2 Sosiaalinen korttelielinpiiri

Sosiaalisessa korttelielinpiirissä voidaan erottaa kaksi tekijää, joita liikunnan yhdyskuntasuunnittelu perusmuuttujina käsittelee; organisoitumattomien yksilöiden muodostama liikunnallinen sosiaalinen ympäristö ja sosiaalinen ympäristö, joka muodostuu varsinaisesta liikunta- ja urheiluseuraympäristöstä, josta korttelielinpiirissä keskeisiä ovat seurojen toimivat yksittäiset liikuntaharjoitusryhmät. Edellinen tarkastelutapa edustaa yksilöllistä ja jälkimmäinen yhteisöllistä näkökulmaa liikunnan sosiaaliseen ympäristöön.

Erottelu yksilölliseen ja yhteisölliseen näkökulmaan on välttämätöntä, koska vain alle 20 % väestöstä kuului Suomessa liikunta- ja urheiluseuroihin jäsenenä (Vuolle P. & Telama R. & Laakso L. 1986). Siksi keskeisin korttelielinpiirin sosiaalisuus tulee esille yksilöiden ja erilaisten liikuntaryhmien toiminnan yhteisöllisyytenä. Urheiluseura edustaa ensisijaisesti asuinalue- ja kaupunkielinpiirin yhteiskunnallista sosiaalisuutta, jolla korttelielinpiirissä on vähäisempi rooli.

Korrelatiivisesta tarkastelusta (matriisi 4., liite 13.) kävi ilmi millaiset yhteydet vapaasti organisoituneilla liikuntaryhmillä eri lajeissa oli varsinaisiin organisoituihin ja organisoimattoman liikunnan muuttujiin. Vapaasti muotoutuneiden liikuntaryhmien esiintyminen korttelielinpiirien alueella korreloi useimpien organisoituihin liikunnan muuttujien kanssa. Vain hiihtoryhmät ja lasketteluryhmät tekivät poikkeuksen siten, että niiden ja liikunta-aktiivisuusmuuttujien välillä ei ollut paljoakaan yhteyttä. Huhtasuolla toimi useita vapaamuotoisia ns. puulaakiryhmiä seurakunnan, useiden koulujen, urheiluseurojen, työpaikka- ja työyhteisöliikunnan piirissä.

Selvimmät riippuvuussuhteet organisoituihin liikunnan muuttujiin tuottivat vapaasti organisoituneet 1) palloiluryhmät, 2) voimailu-kamppailuryhmät, 3) voimisteluryhmät, 4) uintiryhmät ja 5) jääurheiluryhmät. Myös urheiluseurojen vapaaryhmät korreloivat voimakkaasti organisoituihin liikunnan muuttujien kanssa, mikä osoitti, että organisoituihin liikunnan harrastajat osallistuivat aktiivisesti myös organisoimattomien ja vapaasti muodostuneiden “puulaakiryhmien” toimintaan.

Liikunnan sosiaalinen organisoituminen ryhmätoiminnaksi korreloi positiivisesti useiden urheilulajien kanssa, koska ryhmäsosiaalisuus kumuloitui. Sen sijaan tämän kaltaisella sosiaalisuudella ei ollut riippuvuutta ulkoiluun tai hyötyliikuntaan. Kumuloituvuus ilmenee käytännössä liikuntaryhmien kollektiivisena aktiivisuuden kasaantumisena. Liikuntaryhmät ilmeisesti kilpailivat positiivisessa konfliktissa toistensa kanssa. Kun jokin edellämainituista ryhmistä lisäsi toimintaa, kumuloitui se myös muiden liikuntaryhmien toimintana. Lähiöliikunnan elinvoimaisuus saattoi käytännössä olla usein riippuvainen siitä, että aktiivinen puuhahenkilö sai ympärilleen aktiivisen ja jatkuvasti uusiutuvan harrastajajoukon. Omaehtoinen “sakkiintuminen” kulmakunnilla vahvasti autonomista ja itse-toiminnallista organisoimatonta liikuntaa osana lähiön liikuntakulttuuria.

Kuntoilu- ja kilpaurheilusosiaalisuus poikkesivat selvästi toisistaan siten, että kuntosalissa oli lähes yhtä vahva halu privatisoitumiseen kuin ulkoilussakin, mutta

kilpaurheilusosiaalisuus oli riippuvainen harjoitettavasta liikuntalajista. Kilpaurheilua harjoitettiin luonnollisesti joko yksin tai liikuntaryhmässä lajista riippuen. Kuntoilussa liikuttiin useimmin ystävien kanssa kuin ulkoilussa tai hyötyliikunnassa, joten kuntoilu suurkorttelielinpiirissä oli enemmän sosiaalista toimintaa kuin ulkoilu tai hyötyliikunta (liitteet 14a, 15. ja 15a.).

Kymmenesosa kuntoilijoista kuntoili liikuntaryhmissä ja hieman alta 1/5 perheen kanssa. Kuntoliikunta ei kuitenkaan ollut laajasti organisoitua toimintaa vaan ulkoilun ja hyötyliikunnan tapaan ne yhdessä täyttivät ihmisten ja heidän lähielinpiiriensä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä funktioita.

Sosiaalitoimen asiakashaastattelussa tyypillisimpiä ehdotuksia yleisellä toivomustasolla erilaisen sosiaalisuuden lisäämiseksi olivat:

”lapsille enemmän tilaa, harrastuspiirejä aikuisille, asukkaiden yhteistyön parantamista, yhteissaunaa”.

Aluetyöntekijöiden haastatteluissa esiin nousseet asiat voitiin jakaa kuuteen kokonaisuuteen: 1) yhteiskäytössä olevat tilat, 2) piha-, leikki-, palloilu- ja viheralueet, 3) yhteiset toiminnot, 4) sosiaalinen kontrolli, 5) sosiaalinen tuki ja 6) sosiaalinen turvallisuus.

Korttelien yhteiskäyttöisistä tiloista kuvaavin havainto oli:

”Nuorten aktiivisuutta lamaanuttaa, ettei ole erillistä omaa toimitilaa. Tarvittaisiin sekä miehiä että naisia yhdistävä työpaja. Tilat ja paikat säilyvät kunnossa, kun nuoret itse ovat mukana laitamassa niitä”.

Piha-, leikki-, palloilu- ja viheralueista yleistettiin:

”Istutuksien saisi alueita viihtyisämmäksi. Korttelipihoja voitaisiin yleisesti kunnostaa talkoilla, jos kaupunki antaisi rahaa. Kentät usein varatut. Niitä pitäisi olla enemmän, myös sellaisille, jotka eivät kuulu mihinkään seuraan”.

Korttelialueiden yhteisiä toimintoja parhaiten kuvaavia kommentteja olivat:

”Asukasyhdistys, yhdistykset ja koulujen eri luokka-asteet järjestävät erilaista toimintaa. Seurakuntaa ei saisi unohtaa. Talokohtaisia tapahtumia melko vähän, jos ollenkaan. Ihmiset vähän keskenään. Taloyhtiöt osaketaloissa järjestävät; grillit kaikissa kerrostaloissa, pihatalkoita, lastenkerhoja, talojen välisiä viestihiihtoja pikkuisille. Lammen juhlat elokuussa ja juhannuskokko”.

Sosiaalisesta kontrollista yleisin havainto oli, että kontrollia ei ollut:

”Ei ole positiivista sosiaalista kontrollia. Keskenään puhutaan, ei niinkään sille, joka teki väärin. Välinpitämättömyyttä on. Vaikea on auttaa, voivat loukkaantua. Ei uskalleta ottaa seurausten vuoksi yhteyttä viranomaisiin. Pelätään, että lapset otetaan pois”.

Sosiaalinen tuki koettiin lähes olemattomana:

”Naapurinapu toimii monissa perusyhteisöissä. Palvelut haetaan tai tilataan kaupungista. Vanhukset eivät viitsi vaivata naapurin kovin helposti. Ei tiedetä toisten asioista; kun oven vetää kiinni, siellä on”.

Sosiaalinen turvallisuus koettiin myös puutteelliseksi:

”Vanhukset pelkäävät ja kokevat yksinäisyyttä, ovat turvaketjujen ja lukkojen takana. On hyväksikäyttöäkin. Lapset eivät uskalla liikkua muutaman tällin jälkeen”.

Varhaisnuorten näkemyksissä nousi esille korttelielinpiirin sosiaalisesta ympäristöstä lähinnä huoli harrastusmahdollisuuksista. Kotona tai lähiympäristössä vapaa-aikaansa vietti 70 % nuorista. Heistä 86 % ilmoitti viettävänsä vapaa-aikaa kavereidensa kanssa, 8 % perheen kanssa ja yksin 6 %.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ei pidetty kovin hyvinä nuorten keskuudessa, koska vain hieman yli 40 % osasi nimetä yhden lasten tai nuorten asioita hoitavan viraston nimeltä. Yleisimpiä kommentteja olivat:

”Ei tiedetä virastojen nimiä, niiden sijaintia tai työntekijöiden nimiä ja puhelinnumeroita. Vaikea tavoittaa työntekijöitä ja vaikea selittää asioita virastojen työntekijöille”.

Lähiympäristön liikuntapaikoilla havaitsemistaan puutteista nuorista yli puolet kertoi yleensä kavereilleen, 35 % vanhemmilleen, 8 % talonmiehelle, 2 % opettajille ja liikuntatoimistolle.

Koululaisten ainekirjoituksissa korttelielinpiirin sosiaalisuudesta suurin toive oli korttelikohtainen kokoontumistila, jossa voisi vapaasti itse ilman ohjausta ja kontrollia kokoontua:

”Harrastuspaikat ihan hyvät, mutta paikat, missä nuoriso voisi vapaa-aikana oleskella, ovat kehnolaiset. Nuorilla on sen verran vapaa-aikaa, että pitäisi olla paikka, minne mennä, koska kaikki eivät halua harrastaa liikuntaa”.

Asukkaiden tuottaman työkirja-aineiston perusteella piha-, leikki-, palloilu- ja viheralueista oli yksituumainen käsitys.

”Kenttiä pitäisi olla enemmän myös sellaisille, jotka eivät kuulu mihinkään urheiluseuraan”.

Yhteisistä toiminnoista tyypillisesti todettiin:

”Huhtasuopäivät pitäisi pitää kerran vuodessa, lauluiltoja, konsertteja, koska kortteleissa on hyviä ulkotiloja. Perhepuistoon yhteisiä tilaisuuksia. Pitäisi saada talkoita, rusettiluistelua, kaupunginosien välisiä kilpailuja, retkeilyä ja kulttuuriharrastuksia.”

7.2.3 Toiminnallinen korttelielinpiiri

Keskeistä korttelielinpiirin toiminnalliselle ympäristölle oli eriasteinen sosiaalisuus myös liikuntaharrastuksen yhteydessä. Korttelielinpiirin liikunta oli selvästi lasten, nuorten ja sitä kautta juuri perheiden tärkein liikkumisympäristö. Kortteleissa keskiössä olivatkin siis perheet. Korttelielinpiirin tyypillisimmät liikuntaharrastusmuodot olivat ulkoilu- ja hyötyliikunta. Ulkoilu- ja hyötyliikunnan sosiaalisuuden tarkastelussa havaittiin, että ulkoilu oli hyvin yleisesti yksin harrastettava liikuntamuoto, kun taas hyötyliikunta liittyi selvemmin puuhailuun perheen parissa. Huhtasuolaisista yli puolet ulkoili yksin, kun taas

hyötyliikuntaa harrasti perheen kanssa yli puolet. Ystävien kanssa ulkoilua ja hyötyliikuntaa harrasti n. 1/5 (liite 15a.).

Korttelielinpiirin monipuolinen liikkumisympäristön sosiaalisuus toteutui yhdistelemällä eri liikunnallisia tilanteita. Ulkoilu täytti selvästi yksinolon ja yksityistymisen tarvetta. Hyötyliikunnalla puolestaan täytettiin perheen yhteisöllisyyden funktiota. Koska ystävien kanssa liikunnallinen puuhailu ei ollut kovin yleistä, voitiin ulkoilun ja hyötyliikunnan funktioina korttelielinpiireissä pitää ensisijaisesti yksityisyyden hakemista sekä yksilöiden itsensä että perheiden kannalta. Koska ulkoilu ja hyötyliikunta olivat näin selvästi ihmisten ominta aluetta, ei niiden ohjailuun yhdyskuntasuunnittelun keinoin ole syytä muuton puuttua, kuin taata riittävät edellytykset sekä yhteisöllistä että yksilöllistä liikkuamista varten.

Keskeisiä korttelielinpiirin liikuntapaikkoja olivat kaupunkiluonto, kevyenliikenteenväylät, julkinen ja avoin kaupunkitila ja useat julkiset rakennukset, korttelipuistot sekä ulkoilualueet- ja reitit.

Urheiluseurojen oli vaikea tulla toimimaan korttelitasolle, koska korttelin liikuntamuodoilla ei haeta urheiluseurasosiaalisuutta. Yhdyskuntasuunnittelun keinoin tulisi tukea juuri omatoimisten, omaehtoisten ja autonomisten liikuntaryhmien toimintaa varaamalla kortteista kaupunkitilaa (esim. korttelipuistoja) monikäyttöiseksi liikuntatilaksi.

7.3 Kotielinpiiri

7.3.1 Fyysinen kotielinpiiri

Huhtasuo oli kerrostalovaltainen, sillä 89 % kotielinpiireistä muodostui kerrostaloympäristöistä, 6 % oli rivitalo- ja 5 % omakotitaloympäristöjä (liite 16.) Omistus-suhteen mukaan 46 % oli vuokra-, 44.5 % omistus- ja 7.8 % virka- tai työsuhde-asuntoja.

Keskimääräinen asuntokoko (liite 8.) oli Huhtasuolla toiseksi pienin (60.9 m²) tutkituista asuinalueista, sillä vain kaupungin keskustassa oli keskimäärin pienempiä asuntoja (51.2 m²).

Yli 80 % huhtasuolaisista oli muuttanut alueelle kaupungeista ja asunut pääosin alle kymmenen vuotta alueella (liite 17). Suurimman osan asukkaista muodostivat 6-10 vuotta asuneet (liite 16.) Yhden hengen talouksia (13 %) oli enemmän vain keskusta-alueella. Myös suuria 4-5 -henkilön talouksia oli vähemmän vain keskusta-alueella. Lähes 2/3 huhtasuolaisista eli 3-henkisissä tai pienemmissä talouksissa (liite 8.).

Koska asunnot olivat pääosin 1970-1980-luvulla valmistuneita, oli niiden varustelutaso suhteellisen korkea; jokaisessa asunnossa oli vesijohto, suihku ja/ tai amme. Huoneistokohtainen sauna oli yli 1/2 asunnoista - lähinnä omistus-asunnoissa (liite 8.).

Korrelatiivisessa tarkastelussa (matriisi 5., liite 18.) keskeisimmiksi liikunta-toimintoihin yhteydessä oleviksi kotielinpiirin fyysisiksi selittäjiksi osoittautuivat: 1) keskimääräinen huonekoko asuntoa kohden, 2) henkilökohtainen asuin-pinta-ala, 3) huoneistokohtainen sauna, 4) pihan liikuntapaikat, 5) pihan leikki-paikat ja 6) pihan luontopaikat. Näin liikuntatoimintoihin yhteydessä olevat muut-tajat voitiin jakaa kahteen ryhmään: asuntoon liittyviin tekijöihin ja kotipihaan liittyviin tekijöihin.

Huoneen keskimääräinen koko asunnossa korreloi selvimmin useimpien organisoidun liikunnan muuttujien kanssa. Sitä vastoin organisoitumattoman liikunnan muuttujien ja kotielinpiirin fyysisten muuttujien välillä ei ollut yhteyttä.

Kokonaisasuinpinta-alalla oli myös selvät yhteydet organisoidun liikunnan muuttujien kanssa. Tutkimuksessa selvitettiin erilaisia asunnon ominaisuuksien (suihku, amme, vesijohto, kuumavesi jne.) yhteyksiä liikuntamuuttujiin, mutta vain sauna sai korkeita korrelaatiokertoimia ja tällä muuttujalla oli selvät yhteydet organisoituun liikuntaan. Asunnon kiinteistä varusteista vain asuntokohtainen sauna oli siis yhteydessä liikuntaharrastuneisuuteen.

Huoneistokohtaisen asuinpinta-alan keskimääräinen suuri koko sekä asuinpinta-ala per capita korreloivat useimpien organisoidun liikunnan muuttujien kanssa. Tämä osoitti, että asuntojen suuret koot eli huoneiden keskimääräinen koko ja asuinpinta-ala yhdessä olivat yhteydessä aktiiviseen liikunnan harrastamiseen.

Asunnon ulkopuolisista fyysisen ympäristön muuttujista selvimmin nousivat esille pihan liikuntapaikat, pihan leikkipaikat ja pihan luontopaikat. Erityisesti jälkimmäisin sai useimpien organisoidun liikunnan harrastusmuuttujien kanssa korkeita korrelaatioarvoja. Pihan luontopaikat olivat yhteydessä myös organisoimattoman liikunnan kuten ulkoilun kanssa.

Pihan leikkipaikat kokonaisuudessaan eivät olleet yhteydessä kovinkaan selvästi organisoidun tai organisoimattoman liikunnan muuttujien kanssa. Useinhan juuri leikkipaikkoja pidetään pihaan kuuluvina ja pihan liikunta- ja luontopaikat jäävät vähemmälle huomiolle. Tässä mielessä esim. seikkailu- ja puuhiphat vaikuttaisivat onnistuneilta ratkaisuilta. Kokonaisuutenasellinen piha, joka oli hyvin varustettu liikunta- ja luontopaikkoineen, oli yhteydessä aktiiviseen liikunnan harrastamiseen.

Kotielinpiiri muodostui asunnosta ja sitä ympäröivästä piha-alueesta. Asuntojen suuri koko ja piha-alue, jossa on harrastusmahdollisuuksia, olivat yhteydessä aktiivisen liikuntaharrastuneisuuden kanssa.

Aluetyöntekijöiden yleisnäkemykset kotipiireistä keskittyivät fyysisen ympäristön vaikutusten arviointeihin. Lähes poikkeuksetta arviot olivat hyvin negatiivisia. Negatiivinen suhtautuminen ympäristöön johtuu osittain siitä, että Huhtasuo oli Jyväskylässä ensimmäinen suuriskaalainen moderni lähiö, jossa oli paljon ennenkohtaamattomia ongelmia.

”Mammuttitaloja on, isot talot torneina vieretysten. Luonto olisi hyvän lähellä. Olisi pitänyt rakentaa talot väljemmin. Kuinka mahtavaa, jos ...olisi noudatettu luonnon suomaa mahdollisuuksia, rinnerakentamista. On tunneperäinen vaikutus, vaikuttaa asuinviihtyvyyteen. Silmällekään ei nättejä laatikot. Talojen välille vaan voi tehdä jotakin, oman pihan voi tehdä nätiksi”.

”Ei montaa omistusasuntoa. Vuokrataloasukkaat tietyn tyyppisiä. Tekee levottomaksi alueen. Alueella tietty maine, kukaan ei halua mielellään tänne. Omistusasunnoista suuri osa arava-asuntoja, mikä myös vaikuttaa väestörakenteeseen. Paljon vaihtuu asukkaat. Ei tulla tuntemaan naapuria. Asuntoja pahoinpidellään. Vuokrataloja tuhottu sisältä....Talot roikkuvat rinteissä, pihoille ei ole tilaa; on hiekkalaatikko ja keinu. Isommat eivät kotipihassa voi tehdä mitään. Metsää kyllä käytetään”.

Fyysisen kotipiirin keskeisimpinä laajennusmahdollisuuksina pidettiin talojen yhteiskäytössä olevia tiloja:

”Kerrostaloissa on jonkun neliön huone. Joissakin kerhohuoneet ovat tietynikäisten nuorten käytössä, jossakin menneet muiksi tiloiksi. Paikat ovat vähäisiä ja ne tarvitaan muuhun. Pyörätkään ei aina mahdu”.

”Vuokratalojen ja osaketalojen yhteistilojen käytön pitäisi olla suunnitelmallisempaa. Niitä pitäisi voida käyttää aina tarvittaessa. Ongelmana on esim. tilojen siivous”.

Sosiaalitoimen asiakashaastattelusta kävi ilmi, että talousongelmien lisäksi yleisimpiä lisäongelmia olivat juuri asunto-ongelmat.

Varhaisnuorille tehdyn kyselyn mukaan 70 % nuorista piti mieluisimpana vapaa-ajanviettopaikkana kotia tai sen lähiympäristöä. Ylivoimaisesti mieluisin harrastus oli liikunta n. 80 %:lla nuorista.

Koululaisten ainekirjoituksissa kotielinpiiri sai merkittävimmän yksittäisen elinpiirin aseman, koska 153 aineesta 62 käsitteli teemaa ”Asuinpaikkani”. Tyyppillisimmät näkemykset ainekirjoituksissa fyysisestä kotipiiristä olivat hyvin yhteneväisiä aluetyöntekijöiden kanssa:

”Taloja on liikaa ja ne ovat liian lähellä toisiaan. Koko ajan rakennetaan uusia taloja; joka kulman taakse. Tämä paikka on ihmispaljouden massa. Ihmiset asuvat harmaissa betonilaatikoissa, joissa ei ole oma rauhaa. Käännät katseesi minne vain, näet aina taloja talon vieressä”.

”Pihat jäävät liian pieniksi eikä jää tilaa lasten leikkeihin. Metsät häviävät. Sinun on vaikea tuntea vapauden tunnetta. Jos haluat jotakin luonnonkaunista, sinun on mentävä kaupungista ulos.”

Taloihin kaivattiin useimmiten omaa kerhohuonetta:

”Taloissa pitäisi olla kerhohuone kerhoa tai peluuta varten. Talojen alakerrassa pitäisi olla kerhohuoneita, joissa voisi olla, vaikka kerhoa ei olisikaan. Meidän talossa on yksi huone, jossa ennen on ollut kerho. Nyt sillä ei ole mitään käyttöä.”

Työkirja-aineistossa toistui fyysisestä kotielinpiiristä samat teemat kuin muussakin subjektiivisessa tiedossa:

”Asunnot ovat hyviä. On maisema yli kaupungin. Suhtkoht halvalla pääsee ensiasuntoon. Kaupungin vuokra-asuntoja on liian paljon. Enemmän olisi pitänyt niitä sirotella ja ehkä sekaisin kerros- ja omakotitaloja”.

7.3.2 Sosiaalinen kotielinpiiri

Huhtasuon väestö poikkesi merkitsevästi muista tutkituista alueista siten, että alueella asui eläkeläisiä ja työntekijöitä muita alueita enemmän. Alueen ydinväestön muodostivat aktiivisessa elämänvaiheessa olevat ansiotyössä käyvät, joiden osuus oli puolet 15-74-vuotiaista. Ansiotyössä käyvistä yli 3/4 oli päivätyössä joko toimihenkilöinä tai työntekijöinä. Johtajia ja yrittäjiä oli selvästi vähemmän (1-3 %) kuin muilla tutkimusalueilla. (liite 8.).

Hieman yli 70 % 15-74-vuotiaista huhtasuolaisista oli ammattikoulut-tamattomia. Ammattikoulun käyneitä oli hieman alle 1/5. Ylioppilaita ja

ylioppilaspohjaisen ammatillisen koulutuksen saaneita oli alle 10 %. Akateemisen loppitutkinnon suorittaneita oli vain hieman yli 1 %. (liite 8.).

Korrelatiivisessa tarkastelussa (matriisi 6., liite 19.) kotielinpiirin sosiaalisista liikuntaharrastuneisuutta selittävästä muuttujista nousi voimakkaimmin esiin asukaskohtainen elintila huoneistossa (M2/HUONE/AS). Suurilla asuinneliömetrimäärillä asukasta kohden oli yhteys ($r = .43 - .56$) keskeisimpien organisoitujen liikunnan muuttujien kanssa. Laajalla vapaa-alueella kotipiirissä oli siis selkeä yhteys aktiiviseen liikuntaharrastuneisuuteen. Laajalla vapaa-alueella on puolestaan yhteydet liikunnan harrastajien sosioekonomiseen taustaan siten, että hyvän ammattiaseman, korkean koulutuksen ja tulotason omaavat liikkuvat myös muuta väestöä enemmän. Hyvän sosioekonomisen taustan omaavat voivat myös ostaa ympärilleen hyvää fyysistä ja sosiaalista liikkumisympäristöä.

Asuinajalla ei havaittu yhteyttä keskeisimpiin liikuntamuuttujiin. Asumisajan pidentymisen oletetaan luovan alueidentiteettiä, joka puolestaan lisää liikuntaaktiivisuutta, mutta tässä tutkimuksessa tämä asia ei tullut ilmi.

Samassa tarkastelussa asumismuodolla oli selkeä yhteys keskeisimpien liikuntaharrastusmuuttujien kanssa ($r = .41 - .48$). Muuttuja on laadittu jatkuvaksi siten, että tulos merkitsi itse omistetun omakotiasumisen olevan selvemmin yhteydessä liikuntaharrastuneisuuden kanssa kuin vuokralla-asuminen kerrostalossa. Muuttujan luokat ovat: 1) oma omakotitalo, 2) vuokrattu omakotitalo, 3) oma rivitalo, 4) vuokrattu rivitalo, 5) oma kerrostaloasunto ja 6) vuokrattu kerrostaloasunto. Tämäkin tulos osoitti, että laajat tilat kotipiirissä - omakotitalo pihapiireineen - olivat yhteydessä aktiivisen liikuntaharrastuneisuuden kanssa. Tuloksen voi tulkita myös siten, että paremmassa taloudellis-sosiaalisessa asemassa olevat ostavat ympärilleen hyvää liikkumisympäristöä. Kun omakotiasujat harrastavat luonnostaan paljon hyötyliikuntaa oman kiinteistönsä hoitamisen yhteydessä, voi liikuntaharrastuneisuutta pitää kasaantuvana. Tulos vahvisti siis käsitystä siitä, että aktiivisen liikunnan harrastamisen taustalla ovat vaikuttamassa harrastajien sosioekonomiset tekijät.

Matriisissa 6. asunnon iällä oli myös lievää yhteyttä osoittavia korrelaatio-kertoimia liikunta-aktiivisuuteen. Muuttujan vuosien vanhenemissuunta osoitti, että mitä vanhemmassa asunnossa asui, sitä vähemmän oli yhteyttä liikunta-aktiivisuuteen. Myös tällä tekijällä oli yhteydet laajoihin kotielinpiireihin siten, että uudet asunnot rakennetaan yleensä suuremmiksi pinta-aloiltaan ja pihoiltaan kuin vanhemmat. Uusilla asunnoilla pyritään nostamaan sekä huoneistokohtaista että asukaskohtaista asumisväljyyttä. Tällöin tulee esiin kotielinpiirin laajan vapaan tilan yhteys aktiiviseen liikuntaharrastuneisuuteen.

Kokonaisuudessaan fyysisestä kotielinpiiristä voi päätellä että, asumisen eri tyyppinen mittaaminen voi olla jopa parempi tapa mitata liikunta-aktiivisuuteen yhteydessä olevia tekijöitä kuin esim. ikä, siviilisääty, koulutus ja ammattiasema tarkasteltaessa liikuntakulttuuria. Suomalaiset ovat rakentaneet lähes koko elämänsä oman omistusasunnon ympärille, jota tutkimalla voidaan päästä perille yksilöiden ja perheiden laajemmistakin elintoiminnoista kuten liikunnasta. Kvalitatiivisen aineiston arvioinnissa tuli esille usein juuri ahtauden ja sosiaalisen rakenteen aiheuttamat yleiset ongelmat, joilla oli selvät yhteydet myös liikunta- ja vapaa-ajan ongelmiin. Tätä voi pitää uutena tutkimuslöytönä, koska sosiaalisten tekijöiden merkitystä ei ole riittävästi kvantitatiivisin keinoin pystytty aikaisemmissa tutkimuksissa osoittamaan.

Kotielinpiirin sosiaalisuutta asumisen yhteydessä kuvasivat hyvin alue-työntekijöiden tyypilliset yleishavainnot:

“Ei hyvä, että vuokra-asuntoja sullotaan yhteen paikkaan...Juuri vuokrataloissa ongelmat ovat, ei osata elää sosiaalisesti toistensa kanssa, voisivat oppia toisilta, jos olisi muitakin - olisi omia ja osa vuokra-asuntoja...Kiinteistöhoitoyhtiö hoitaa asiat liian valmiiksi. Silti asukkaat eivät ole tyytyväisiä. Omaa reviiriä, tilaa omalle aktiivisuudelle, omalle vastuulle jää liian vähän. Ei tue yhteisöllisyyden periaatetta.”

Aluetyöntekijät kokivat kotielinpiirin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ongelmiksi mm:

“Minimiä on kanssakäyminen. Ollaan omissa oloissaan. Vuokratalot on leimattu, ne on erillään. Samalla tavalla kutsutaan yhteisiin toimintoihin - ei tulla. Vuokrataloissa leimataan lapsista asti, lapsetkin syrjivät”.

Sosiaalinen kontrolli oli aluetyöntekijöiden mukaan kuitenkin jo tavanomaisempaa:

“Talokohtaisesti oppii tietämään jo naapurien tavat ja tottumukset, samoin pihapiirin eri lähitalojen asukkaiden tekemiset ja tulemiset. Tuntemattomaksi jäävät jo kauempana asuvat.”

Kotielinpiirin ajankäytöstä ja elämäntavasta sai yleiskäsityksen aluetyöntekijöiden kahdesta erilaisesta, mutta silti tyypillisestä kuvauksesta. Positiivisempi kuvaus korostaa vuodenaikojen vaihtelun merkitystä vapaa-ajalle ja harrastusmahdollisuuksia edellytyksinä:

“Ihmiset menevät työhön, tulevat työstä. Kesän aikana on enemmän kanssakäymistä, pimeään aikaan ei sitten näy. Ympäristö antaa edellytyksiä harrastuksille. Lapset kalastaa, on lenkkipolkuja, hiihtomaastoja ja latuja. Paljon harrastusmahdollisuuksia tarjolla, jos viitsii käyttää. Keskusta myös lähellä.”

Negatiivisempi kuvaus täydensi lähielämän moni-ilmeisyyttä elämäntapojen ajankäytössä:

“Istutaan mökeissä. On lapsiperheitä, jotka eivät jaksaa harrastaa, jos työssä käy. Osa ei halua ainakaan vuokratalossa oman väen kanssa seurustella. Joissakin perheissä katsotaan aamusta iltaan jatkuvasti videoita; lapsetkin pienestä asti; videot on elintärkeä asia. Aikuisten väkivaltaohjelmia näytetään lapsille, jotta nämä olisivat hiljaa ja rauhallisia. TV on suuri seurustelumuoto.”

Lasten ja nuorten ainekirjoituksista kotielinpiirin sosiaalisuudessa nousi esille ihanne rauhallisesta kotiympäristöstä, johon yhdistettiin kauneusarvoja ja luontoa:

“Täällä ei ole edes jokaisessa talon pihassa nurmikkoa. On niin paljon taloja, ettei mihinkään jää puita eikä kukkia ja koko ajan rakennetaan lisää.”

Työkirjojen aineisto oli hyvin yhtenäinen kotielinpiirin sosiaalisista seikoista muun yhteissuunnittelussa kerätyn aineiston kanssa kanssa;

“On hyvin hoidettuja ja nättejäkin pihvoja, mutta kerrostaloalueilla usein talot vain, aika huonot ja pienet pihat tai ei juuri lainkaan pihvoja, koska ne ovat parkkipaikkoina.”

Työkirjoissa korostui kuitenkin positiivisempi sävy kuin yleensä alue-työntekijöiden arvioissa:

”Asukkaiden yhteistoimintaa ja talokohtaisia harrastuksia on paljonkin, on yhteisiä juhlia, grilli-iltoja, talojen välistä viestihiihtoa pikkuisille, lastenkerhoja talojen kerho-huoneissa. Talotoimikunnat ovat vireitä. Aktiivista vuokralaistoimintaa on käynnistymässä”.

Tyypillisimmillään ongelmien parantamiseksi kotielinpiirissä esitettiin

”ympäristön kunnostusta, pihojen hoitoa talkootyönä. Korttelipihoja voitaisiin yleisesti kunnostaa talkoilla, jos kaupunki antaa rahaa. Talokohtaiset puistot ja leikkipaikat”.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksina puoluejärjestöjen toiminnan ulottamista kotielinpiireihin pidettiin negatiivisena:

”Taloyhtiöissä usein puoluepoliittinen johto. On klikki, joka sanelee ja tekee päätökset. Pienet yksittäiset ihmiset tai perheet eivät välttämättä ole puolueiden jäseniä. Muut asukkaat eivät osallistu kokouksiin. Päätökset eivät aina ole muiden hyväksymiä. Vain kuttua asuinviihtyvyyteen lisäten poismuuttohalukkuutta.”

7.3.3 Toiminnallinen kotielinpiiri

Kotielinpiirin varsinaista liikunnallista toimintaa oli hyötyliikunta (liite 8.). Huhtasuolla kuitenkin hyötyliikkuja vain 12 % harrasti pihan parissa puuhailua. Omistuspihalla näytti olevan vaikutusta tällaiseen puuhailuun, sillä pientalo- ja omistusasuntovaltaisilla tutkimusalueilla pihapuuhailu oli selvästi yleisempää kuin kerrostalovaltaisilla alueilla.

Huhtasuo poikkesi muutoinkin hyötyliikuntaprofiiltaan eniten tutkituista alueista. Marjastus-sienestystä hyötyliikkuja harjoitti yli puolet, kun se muilla alueilla yltyi n. 1/3:aan. Samoin metsästys-kalastustyyppinen hyötyliikunta oli suosituinta Huhtasuolla.

Tällainen tulos merkitsi, että kerrostalolähiön ihmiset laajensivat kotipiiriään luontoon ja korvasivat tällaisella harrastuneisuudella erilaista pihassa puuhailua. Tuloksen merkitystä vahvisti se, että juuri tämän tyyppinen hyötyliikunta erotteli asuinalueita toisistaan erittäin merkittävästi.

Metsälähiön vahvuustekijöitä olivatkin, että heikomman sosioekonomisen taustan omaavalla Huhtasuolla osattiin luontoliikunnalla korvata välittömän kotipiirin puutteita.

Koska liikuntaedellytykset koettiin pääasiassa hyvinä, ei liikunnan yhdyskuntasuunnittelun keinoin ole suoranaisesti paljoa tehtävissä muutoin kuin muodostamalla iältään ja asunnonhallintatavoiltaan sekoittunutta ja mosaiikkimaista väestörakennetta sekä lisäämällä vapaa-alueita. Kotielinpiirien toiminnallisuutta voidaan parantaa siirtämällä perinteinen asuntoalueiden vapaa-ajan palveluiden laadun määrittäminen kaupunkielinpiiristä ja asuinalueetasolta korttelikokonaisuuksien ja pihapiirien liikuntaedellytysten toiminnalliseen kehittämiseen - asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöihin sekä alueellisiin kiinteistöhuolto-yhtiöihin. Tämä edellyttää vapaa-ajan ja liikunnan peruspalvelujärjestelmän hajuttamista hallinnoltaan ja päätöksenteoltaan sinne, missä asiakkaat välittömästi kohtaavat palvelut.

7.4 Ehdotuksista yhteissuunnitelmaksi

Toisena metodisena ongelmana arvioitiin yhteissuunnittelun toimivuutta tutkimuksen kohteena olevalla asuinalueella eli millaisia kehittämissuunnitelmia yhteissuunnitteluprosessissa syntyi ja miten ne toteutuivat viiden vuoden seurannan aikana?

Yhteissuunnitteluprosessin kuluessa eri tyyppisiä tietoa yhdistämällä syntyi Huhtasuon kehittämiseksi runsaasti ehdotuksia. Aluksi asukassuunnitteluryhmät tekivät omat ehdotuksensa, jotka yhteensovitettiin varsinaisessa alueellisessa yhteissuunnitteluryhmässä Huhtasuon alueelliseksi kehittämissuunnitelmaksi. Suunnitelman lopulliseen työstämiseen osallistui myös Jyväskylän kaupungin asettama seurantaryhmä. Ehdotukset on tässä tutkimuksessa jaettu neljään kategoriaan:

TAULUKKO 7 Kehittämissuunnitelmien kategorisointi

---

1) toimialat:	
- vapaa-aika	
- yleiset palvelut	
- sosiaali- ja terveydenhuolto	
- koulutus- ja kasvatus	
- asuminen	
- tekninen huolto	
- asukastoiminta	
<hr/>	
2) asuinalueet	
- koko Huhtasuota käsittävät ehdotukset	
- Kangasvuori	
- Pupuhuhta	
- Varikko	
- Kangaslampi	
- Sulku	
<hr/>	
3) elinpiirit:	
- kotielinpiiri	
- korttelielinpiiri	
- asuinalue-elinpiiri	
- kaupunkielinpiiri	
<hr/>	
4) ympäristötasot:	
- fyysinen ympäristö	
- toiminnallinen ympäristö	
- sosiaalinen ympäristö	

Oheinen esimerkki kertoo eri elinpiirien ja ympäristötasojen tyypillisten ehdotusten sisällöt:

TAULUKKO 8 Esimerkit elinpiireistä ja ympäristötasoista

YMPÄRISTÖTASOT			
ELINPIIRIT	FYYSINEN	TOIMINNALLINEN	SOSIAALINEN
KOTI- ELINPIIRI	pihaleikki- paikat ESIMERKKI: pihanurmi	toiminta pihan leikkipaikoilla pallopelit	pihan sosiaalinen organisoituminen perhepäivä- hoitoryhmä
KORTTELI- ELINPIIRI	kortteli- puisto ESIMERKKI: Pupuhuhdan koulukenttä	toiminta kortteli- puistossa kyykkäkisat	puiston sosiaalinen organisoituminen taloyhtiöiden joukkueet
ASUINALUE- ELINPIIRI	seurakunta- keskuksen liikuntasali ESIMERKKI: alueen iso liikunta-sali	toiminta seura- kunnan liikunta- salissa lentopallopele	salin sosiaalinen organi- soituminen autonomiset lii- kuntaryhmät
KAUPUNKI- ELINPIIRI	ulkoilureitit ESIMERKKI: hiihtolatu	toiminta ulkoilu- reiteillä hiihtokilpailu	reiteillä sosiaalinen organisoituminen urheiluseura

7.4.1 Ehdotukset toimialoittain

Yhteissuunnittelun prosessin kuluessa ei haluttu rajata pois mitään toimialaa, mikä sivuaa liikunta-, virkistys- ja vapaa-ajan aluetta vaan mukaan otettiin kaikki ehdotukset, jotka olivat käyneet läpi yhteissuunnitteluprosessin ja jonka yhteissuunnitteluryhmä oli kelpuuttanut mukaan.

TAULUKKO 9 Ehdotukset toimialoittain

Toimiala	n	%
Vapaa-aika	103	35
Yleiset palvelut	26	9
Sosiaali- ja terveydenhuolto	50	17
Koulutus ja kasvat	4	1
Asuminen	15	5
Tekninen huolto	87	29
Asukastoiminta	13	4
Yhteensä	298	100

Yhteissuunnittelu tuotti eniten ehdotuksia juuri vapaa-ajan toimialueelle eli yli 1/3 kaikista ehdotuksista. Muita merkittäviä ehdotusryhmiä olivat tekninen huolto sekä sosiaali- ja terveydenhuolto. Yhteissuunnittelumenetelmä tuotti siis hyvin ehdotuksia juuri vapaa-ajan toimialueelle.

Metodisesti yhteissuunnittelu kaikki toimialat kattavana yleissuunnitteluna oli onnistunut ratkaisu, koska tässä suunnittelukäytännössä yksittäiset suunniteltavat toimialat käsiteltiin "yleiskatsauksellisessa" kokonaisuudessa. Tällöin voitiin välttyä yksittäisten ja rajattujen sektorisuunnittelun pulmilta. Ihmiset elivät asuinalueilla kokonaisuutena eivätkä kuntasuunnittelun sektoreissa. Metodisesti yhteissuunnittelun kokonaisuudesta voitiin kuitenkin poimia eroon suunnitteluehdotukset vastaamaan kunnallisia sektoreita. Näin yhteissuunnittelu sopi sekä yleissuunnitteluun että erikoistuneeseen sektorisuunnitteluun. Suunnittelussa oli kuitenkin tarkoitus toimia yhteissuunnitteluperiaatteiden mukaisesti, eikä irrottaa yksittäisiä sektoreita kokonaisuudesta.

TAULUKKO 10 Ehdotukset toimialoittain ympäristötasojen mukaan

YMPÄRISTÖTASOT

Toimiala	Fyysinen	Toiminnallinen	Sosiaalinen	Yhteensä
Vapaa-aika	40% (n=41)	36% (n=37)	24% (n=25)	100% (n=103)
Yleiset palvelut	8% (n=2)	80% (n=21)	12% (n=3)	100% (n=26)
Sosiaali- ja terveydenhuolto	18% (n=9)	72% (n=36)	10% (n=5)	100% (n=50)
Koulutus, kasvatus	0% (n=0)	75% (n=3)	25% (n=1)	100% (n=4)
Asuminen	20% (n=3)	47% (n=7)	33% (n=5)	100% (n=15)
Tekninen palvelu	66% (n=57)	31% (n=27)	3% (n=3)	100% (n=87)
Asukas-toiminta	0% (n=0)	23% (n=3)	77% (n=10)	100% (n=13)

Vapaa-ajan kehittämisehdotuksia analysoitaessa havaittiin (liite 20.), että vapaa-ajan ehdotukset kohdistuivat voimakkaasti korttelielinpiiriin (70 %), jossa ne jakautuivat melko tasaisesti eri ympäristötasoihin siten, että hieman alle puolet ehdotuksista kohdistui fyysisen kortteliympäristöön, hieman alle 1/3 toiminnalliseen ympäristöön ja hieman yli 1/4 sosiaaliseen ympäristöön (liite 20.).

Vapaa-ajan kehittämisessä painoalue oli korttelielinpiiri kokonaisuudessaan ja siten, että korttelien kehittämisessä kiinnitettiin huomiota niin fyysiseen, toiminnalliseen kuin sosiaaliseen ympäristöön.

Toiseksi merkittävin vapaa-ajan kehittämiskohde oli asuinalue kokonaisuudessaan, jonka kehittämisehdotukset jakaantuivat tasaisesti fyysisen, toiminnallisen ja sosiaalisen ympäristön kesken. Kaupunki- ja kotielinpiireihin tuli vain muutamia kehittämisehdotuksia. Yhteissuunnitteluprosessin tarkoituksenaan ei ollut tuottaa kovin paljon ehdotuksia kaupunki- ja kotielinpiireihin vaan tehdä asuinaluekohtainen kehittämissuunnitelma.

Yleisiin palveluihin (liite 21.) tuli suhteellisen vähän ehdotuksia (n=26). Lähes puolet niistä kohdistui asuinalue-elinpiiriin, jossa toiminnallinen ympäristö oli tärkein kehitettävä kohde (n=10). Toiseksi eniten yleisten palveluiden ehdotuksia kohdistui korttelielinpiiriin ja kaupunkielinpiiriin, joissa molemmissa haluttiin kehittää eniten toiminnallista ympäristöä. Yleisissä palveluissa tärkein kehittämiskohde oli siis toiminnallinen ympäristö niin asuinalue-, kortteli- kuin kaupunkielinpiireissä. Kotielinpiiriin ei haluttu ulottaa laisinkaan yleisiin palveluihin liittyviä ehdotuksia.

Terveys- ja sosiaalihuollon kehittämisessä painopiste oli (liite 22.) asuinalue-elinpiirin ehdotuksissa (n=33), joita oli yli puolet kaikista tämän toimialan ehdotuksista. Asuinalue-elinpiirissä haluttiin kehittää erityisesti toiminnallisia seikkoja (69.7%). Korttelielinpiiriä käsitteli 32% ehdotuksista (n=16), joista 75% toiminnallista ympäristöä. Kotielinpiiriin ei kohdistunut laisinkaan terveys- ja sosiaalihuollon ehdotuksia ja kaupunkielinpiiriinkin tuli vain yksi ehdotus. Yhteissuunnitteluprosessin terveys- ja sosiaalihuollon kehittämisessä keskeisimpänä asiana pidettiin asuinalue-elinpiirin toiminnallisten seikkojen kehittämistä.

Koulutukseen ja kasvatukseen kohdistui vain neljä ehdotusta. Alueella hyvin toiminut erillinen "Kasvatusprojekti" lienee vaikuttanut siihen, että tälle toimialueelle ei tullut juuri laisinkaan kehittämisehdotuksia. Keskeisimmät kasvatuksen ja koulutuksen ehdotukset toteutettiin em. projektin kautta (liite 23.).

Asumisen kehittämisehdotukset (liite 24.) liittyivät luonnollisesti koti- ja korttelielinpiireihin, joissa ne jakaantuivat melko tasaisesti fyysiseen, toiminnalliseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Ehdotusten vähäisyys selittyi sillä, että asuminen koettiin osaksi kotielinpiiriä ja siihen liittyviä asioita pidettiin yksityisinä eikä niitä haluttu tuoda julkisen arvioinnin tai kehittämisen piiriin samaan tapaan kuin julkisempia ja yhteisöllisempiä asioita.

Tekniseen huoltoon kiinnitettiin vapaa-ajan toimialan jälkeen toiseksi eniten huomiota, sillä 87 kehittämisehdotusta voitiin luokitella teknisen huollon piiriin (liite 25.). Teknisen huollon ehdotukset keskittyivät lähes yksinomaan korttelielinpiirin alueelle (n=66). Tekninen huolto liittyi suurelta osin fyysiseen ympäristöön ja jokaisessa elinpiirissä teknisen huollon ehdotusten enemmistö käsitteli fyysisen ympäristön kehittämistä. Kolmasosa teknisen huollon korttelielinpiirin ehdotuksista liitettiin toiminnallisen ympäristön kehittämiseen. Kokonaisuudessaan teknisen huollon ehdotukset eivät olleet liitettävissä juuri laisinkaan sosiaalisen ympäristön kehittämiseen. Teknisen huollon avulla pyrittiin parantamaan fyysistä ympäristöä, mutta juuri korttelitasolla tekniseen huoltoon liittyvä toiminnallinen kehittäminen sai laajan huomion.

Varsinaiseen asukastoimintaan liittyviä ehdotuksia tehtiin vähän (n=13) ja ne kohdistettiin pääasiassa koko asuinalue-elinpiirin sosiaalisen toiminnan parantamiseen (liite 26.).

7.4.2 Ehdotukset elinpiireittäin

Suurin yksittäinen kehittämiskohde oli korttelielinpiiri (n=172), koska selvästi yli puolet kaikista ehdotuksista kohdistui tähän elinpiiriin (57.7 %). Tämä osoitti, että ihmiset tunsivat kiinnostusta oman kotielinpiirinsä lähiympäristöön ja olivat valmiita sitä kehittämään. Tähän vaikutti myös kerrostalovaltaisella alueella halu laajentaa kotielinpiiriä. Kotielinpiirin kehittämistä ei pidetty niin mahdollisena, koska betonielementtituotannon aiheuttamat fyysis-tekniset ratkaisut sekä vuokra-asumisen suuri määrä eivät antaneet tähän samanlaista mahdollisuutta kuin omistusasunto- ja pientalovaltaisilla alueilla. Lisäksi kotipiiriin yksityisyys haluttiin säilyttää ”puhtaana” yhteiskunnan suunnittelusta. Korttelielinpiiri koettiin julkiseksi alueeksi, jonka kehittäminen oli sallittua ja mahdollista. (liite 27.)

Toiseksi suurimman yksittäisen ehdotusryhmän muodostivat koko Huhtasuota kehittävät ehdotukset, ts. sellaiset ehdotukset jotka tähtäsivät koko suunnittelualueen kehittämiseen. Tällaisia ehdotuksia oli 298 ehdotuksesta yhteensä 124 eli 42 % kaikista ehdotuksista; ts. vajaa puolet ehdotuksista tähtäsi Huhtasuon kehittämiseen kokonaisuudessaan. Tulokseen vaikutti ehdotusten määrää kasvattavasti se, että suunnitteluasetelma ohjasi yhteissuunnitteluprosessia juuri koko alueen kehittämiseen, koska tavoitteena oli tehdä nimenomaan koko aluetta käsittävä kehittämissuunnitelma. Myös elinpiireittäin tarkasteltuna asuinalue-elinpiiriin ehdotukset saivat suuren huomion, koska (n=95) 32 % ehdotuksista oli tarkoitettu kehittämään koko asuinalueen tarpeita.

Asuinalueittain tarkasteltuna koko Huhtasuon sai luonnollisesti eniten ehdotuksia osakseen. Alueellinen tarkastelu osoitti, että Kangasvuorta käsitteleviä ehdotuksia oli vain 3 % kaikista ehdotuksista (n=9). Tulos selittyi sillä, että Kangasvuori oli tutkituista alueista ensin rakennettu ja näin ollen vanhin alue. Tällaiselle alueelle oli tyypillistä, että alue oli lähes valmiiksi rakennettu, arkipäivä sujui totuttujen käyttäytymiskehysten mukaisesti ja uutta kehittämistä ei odotettukaan samassa määrin kuin uudemmilla alueilla. Tulos merkitsi, että vanhoilla ja ”valmiiksi” rakennetuilla alueilla ei yhteissuunnitteluprosessilla ole välttämättä paljoa saatavissa aikaan. Tällaisilla alueilla voidaan kokea uusi kehittäminen jopa uhkaksi turvalliseksi muodostuneelle elinpiirille.

Eräs syy Kangasvuoren passiivisuuteen oli kangasvuorelaisten vahva oma alueidentiteetti. He eivät mieltäneet Kangasvuorta kovinkaan voimakkaasti mukaan Huhtasuon aluekokonaisuuteen. Tässä mielessä olisi ollut tarkoituksenmukaista rajata alue pois ennen yhteissuunnittelun käynnistymistä. Kangasvuoren erityispiirre olikin, että haluttiin kehittää muita alueita voimakkaammin koko asuinalue-elinpiiriä, koska oma alue koettiin jo valmiina. Lisäksi alueen ehdotuksissa haluttiin selvästi toimia yhdyskuntarakenteellisesti porttina ja julkisivuna, kun Huhtasuolle tullaan Jyväskylän keskustasta päin. Kangasvuoren tuloksia selitti myös voimakas oma palveluvarustus alueella, jonka säilyttäminen ajoi ehdotuksissa ohi kehittämisajattelun.

Kangasvuoren tulosten perusteella voi yleistää, että mitä valmiimmasta alueesta oli kyse, sitä enemmän ehdotukset kohdistuivat koti- ja korttelielinpiiriin ulkopuoliseen elinpiiriin - asuinalue-elinpiiriin.

Kangaslampi ja Sulku muodostivat ehdotusten suhteen hyvin yhtenäiset alueet. Molemmilla alueilla kotielinpiiriin ehdotuksia oli yhtä paljon, molemmilla alueilla oli myös koko asuinalue-elinpiiriä käsitteleviä ehdotuksia ja korttelielinpiiriin ehdotukset olivat erittäin hallitsevia. Alueita merkittävästi erottava tekijä oli ehdotusten määrä. Sulun alueella oli eniten kehittämissuunnitelmia tutkituista

yksittäisistä alueista. Sulun ehdotukset (n=51) muodostivat 17 % kaikista ehdotuksista. Vastaavasti Kangaslammen ehdotukset muodostivat vain 10 % kaikista ehdotuksista.

Kangaslammen ja Sulun samantyyppinen kehittämissuhteiden profiili oli merkittävä siksi, että alueilla oli selvät toisiaan erottavat ja myöskin yhdistävät piirteet.

Yhdistäviä piirteitä olivat mm.: Alueilla oli selvä oma identiteetti ja ne koettiin omiksi selvästi rajatuiksi aluekokonaisuuksiksi. Luonto oli molemmilla alueilla saavutettavissa vaivattomasti sekä maasto oli vaihtelevaa ja molemmilla alueilla oli vähän sisäisiä vapaa-alueita.

Erottavia piirteitä olivat mm.: Kangaslampi oli kerrostalovaltainen, mutta Sulku omakoti- ja rivitalovaltainen. Kangaslammella sosiaalinen kanssakäyminen oli vilkkaampaa kuin Sulussa ja Kangaslammella palvelut oli paremmin saavutettavissa kuin Sulussa.

Näiden kahden alueen välillä merkittävin ero oli kehittämissuhteiden määrässä vaikka niiden suhteellinen jakaantuminen eri elinpiirien kesken oli muutoin samanlainen. Olennaista ei ollut se, oliko alue omakoti- ja rivitalovaltainen vai kerrostalovaltainen, vaan ratkaiseva tekijä oli ympäristön kokeminen kuten kvalitatiiviset aineistot osoittivat. Tätä tulosta selvitti molempien alueiden erilaisen yhdyskuntarakenteen sisäinen samanlaisuus. Molemmilla alueilla oli suhteellisen vähän vapaa-alueita alueen sisään rakennetuissa kortteleissa. Tällöin vapaa-alueiden määrästä korttelielinpiirissä tuli yhdistävä tekijä, joka muokkasi myös alueiden ehdotusprofiilia samansuuntaiseksi - korttelielinpiirin toiminnalliset ehdotukset korostuivat. Ehdotusten suurempi määrä Sulussa selittyi myös väestön sosioekonomisilla tekijöillä. Sulun omistusasuntovaltaisella pientaloalueella oli koulutetumpaa, ammattiasemaltaan korkeimmissa statuksissa olevia sekä paremman tulotason omaavia asukkaita kuin Kangaslammen kerrostalovaltaisella asuinalueella. Hyvä sosioekonominen tausta tuotti monipuolista aktiivisuutta myös lähiympäristöjen kehittämiseen. Hyvä sosioekonominen tausta auttaa saavuttamaan hyvää elinympäristöä, mutta vapaa-alueiden määrästä johtuvia ongelmia ei silläkään voi poistaa, vaan ongelmat koettiin samankaltaisina asumismuodoista riippumatta. Ehdotusprofiilien samankaltaisuuteen näytti vaikuttavan juuri ympäristöpsykologiset syyt eli ympäristön kokeminen.

Pupuhuhta ja Varikko olivat lähinnä toisiaan ehdotusprofiileiltaan. Pupuhuhta oli tarkasteltavista alueista tyypillisintä 1970-luvulla syntyneitä lähiö-rakennetta. Kaikki alueen kehittämissuhteiden ehdotukset liittyivät korttelielinpiirin kehittämiseen. Jo kvalitatiivinen aineisto osoitti, että kompakti vuokra- ja kerrostalovaltainen asuminen loi (negatiiviset) edellytykset kotielinpiirin välittömän lähielinpiirin eli korttelielinpiirin kehittämiseksi juuri alueella ilmenevien ongelmien johdosta. Kvalitatiivisen aineiston mukaan näitä olivat mm.: häiriökäyttäytyminen, ympäristön pilaaminen, asukkaiden suuri vaihtuvuus ja monet muut asosiaaliset ilmiöt. Pupuhuhta oli jo maantieteellisistä seikoista johtuen eristynyt omalle mälleen. Tämä entisestään vahvisti keskittymistä omaan lähielinpiiriin eli korttelielinpiiriin kehittämiseen.

Asuntorahaston 1990-luvun puolivälissä käynnistämää Lähiöprojektin Pupuhuhdan saneerauksen aloitusta (Lähiöuutiset 1996, 6) voi pitää suhteellisen onnistuneena, kun otetaan huomioon alueen ongelmien laajuus. Saneerauksen piiriin tuli aluksi vain 64 asuntoa mukaan. Tulevaisuudessa tulisi laajoja korttelikokonaisuuksia pyrkiä parantamaan kerrallaan ja samanaikaisesti.

Varikon alue ei poikennut Pupuhuhdan alueen ehdotusprofiilista muutoin kuin kiinnittämällä enemmän huomiota asuinaluekohtaisiin ehdotuksiin. Kvalitatiivisen aineiston mukaan omaan alueeseen kiinnitettiin poikkeuksellisen paljon huomiota, koska alue oli uusi ja se ei ollut vielä valmis. Tällöin korttelielinpiirin ehdotusten määrä nousi suureksi ja alueen ulkopuolisiin elinpiireihin kiinnitettiin vähemmän huomiota. Kvalitatiivisen aineiston perusteella Varikon alueella ei kiinnitetty lainkaan huomiota kotielinpiirin ehdotuksiin, koska suurimmat ongelmat koettiin korttelielinpiirissä kuten leikkikenttien, puistojen sekä muiden liikunta-, leikki- ja luontopaikkojen puuttumisena.

7.4.3 Ehdotukset ympäristöittäin

Kehittämisehdotuksissa kiinnitettiin kaikkiin ympäristötasoihin suhteellisen tasaisesti huomiota, mutta toiminnalliseen ympäristötasoon kohdistui eniten (n=134) ehdotuksia (45 %). Fyysiseen ympäristötasoon tuli ehdotuksista kaikkiaan 38 % (n=112) ja sosiaaliseen ympäristöön 17 % (n=52).

TAULUKKO 11 Ehdotukset ympäristötasojen ja elinpiirien mukaan

Ympäristötasot	Elinpiirit				
	Koti n	Kortteli n	Asuinalue n	Kaupunki n	Yhteensä n
fyysinen	6	77	25	4	112
toiminnallinen	7	66	51	10	134
sosiaalinen	3	29	19	1	52
Yhteensä	16	172	95	15	298

Ihmiset kaipasivat eniten parannuksia siis niihin toimintoihin, jotka liittyivät arkielämästä suoriutumiseen aivan kodin lähielinpiirissä eli korttelielinpiirissä ja asuinalue-elinpiirissä. Suurin yksittäinen ehdotusryhmä oli fyysisen ympäristön ehdotukset korttelielinpiirissä. Tämä merkitsi, että korttelielinpiirin ollessa pääasiallinen kehittämiskohde, oli sitä parannettava monipuolisesti kaikilla ympäristötasoilla eikä keskityttävä kohentamaan vain korttelin fyysistä ympäristöä. Korttelien kehittäminen oli laaja-alainen fyysis-toiminnallinen ja sosiaalinen yhteisprojekti.

7.5 Ehdotusten toteutuminen

Ehdotusten toteutumisen tutkimisessa käytettiin menetelmäosassa selostettua CIPP-evaluaatiota, jonka yhteydessä haastateltiin 35 ehdotusten toteutusvastuussa olevaa henkilöä. Oheinen taulukko on tulostettu avoimesta haastattelulomakkeesta kvantifioituun muotoon.

TAULUKKO 12 Keskimääräinen toteutumisaste toimialoittain

Toimiala	Kokonaan	Osittain	Muutettuna	Toteutui myöhemm.	Yhteensä toteutunut	Ei toteutunut
Vapaa-aika n=103	27% (n=28)	14% (n=14)	12% (n=12)	2% (n=2)	55% (n=56)	45% (n=47)
Yleiset palvelut n=26	62% (n=16)	4% (n=1)	8% (n=2)	0% (n=0)	73% (n=19)	27% (n=7)
Sos. ja terv. h. n=50	56% (n=28)	4% (n=2)	12% (n=6)	4% (n=2)	76% (n=38)	24% (n=12)
Koulutus, kasvat. n=4	0% (n=0)	75% (n=3)	25% (n=1)	0% (n=0)	100% (n=4)	0% (n=0)
Asuminen n=15	53% (n=8)	20% (n=3)	0% (n=0)	7% (n=1)	80% (n=12)	20% (n=3)
Tekninen palvelu n=87	38% (n=33)	16% (n=14)	11% (n=10)	3% (n=3)	69% (n=60)	31% (n=27)
Asukastoiminta n=13	15% (n=2)	47% (n=6)	15% (n=2)	0% (n=0)	77% (n=10)	23% (n=3)
Yhteensä	36%	26%	12%	2%	76%	24% (n=199)

Keskimääräinen toteutumisaste oli varsin korkea, sillä viiden toteutusvuoden aikana toteutui keskimäärin 76 % ja absoluuttisestikin 67 % ehdotuksista. Suurin yksittäinen ryhmä toteutuneista ehdotuksista oli kokonaan alkuperäisen ehdotuksen mukaan toteutuneet, joita oli 36 % kaikista toteutuneista ehdotuksista. Hieman yli 1/4 ehdotuksista toteutui osittain. Muutettuna alkuperäisestä suunnitelmasta toteutui 12 % ehdotuksista. Toteutusta odotti vielä 2 % ehdotuksista, mutta tällaisten ehdotusten toteutumisesta oli jo päätetty tai ne olivat toteuttamisen alla. Siis hieman vajaa 1/4 ehdotuksista ei ollut toteutunut tai niitä ei aiottukaan toteuttaa. Suurimmat syyt toteutumattomuuteen olivat taloudelliset ja tekniset syyt.

Toimialat, joihin kohdistui eniten toteutusehdotuksia jäivät keskimääräiseltä toteutusasteeltaan heikoimmiksi; vapaa-aikatoimi 55 % ja tekninen huolto 69 %. Näitäkin toteutusasteita voi pitää erittäin korkeina, koska absoluuttisesti eniten kaikista yksittäisistä ehdotuksista toteutettiin juuri vapaa-aikaan ja tekniseen huoltoon kohdistuneita ehdotuksia, joita oli yhteensä 190 lähes kolmestasadasta ehdotuksesta. Näistä toteutui 116 ehdotusta. Kaikista muista ehdotuksista toteutettiin yhteensä 87. Suhteellinen ja absoluuttinen toteutuminen oli toimialoittain:

TAULUKKO 13 Ehdotusten suhteellinen ja absoluuttinen toteutuminen toimialoittain

Toimiala	%	n
vapaa-aika	28	56
yleiset palvelut	10	19
sosiaali/terveys	19	38
koulutus/kasvatus	2	4
asuminen	6	12
tekninen palvelu	30	60
asukastoiminta	5	10
Yhteensä	100	199

Toimialat, joihin kohdistui vähiten odotuksia, toteuttivat kokonaan tai vain osittain muutettuna. Koulutuksen alueella (liite 23.) toteuttamisaste oli 100 % ja asumisessa (liite 24.) 80 %. Toimialat, joille kohdistettiin paljon toiveita, toteuttivat niitä absoluuttisesti eniten.

Vapaa-ajan toimialalle (liitteet 28. ja 20.) on ominaista, että siirryttäessä kotielinpiiristä kaupunkielinpiiriin fyysisen ympäristön ehdotusten toteutumisaste kasvaa ja vastaavasti sosiaalisen ympäristötason ehdotusten toteutumisaste alenee. Tämä johtuu siitä, että kotielinpiirissä ehdotukset ovat painotetusti sosiaalis-toiminnallisia ja kaupunkielinpiirissä vastaavasti fyysisistä ympäristötasoa korostavia. Kotielinpiirinyhteydessä sosiaalisuuteen liittyvät kehittämissuhteet ovat luonnollisesti helpommin ratkaistavissa kuin kaupunkielinpiirissä, koska omaan kotiympäristöön voidaan vaikuttaa omin keinoin ilman yhteiskunnallisia toimenpiteitä.

Teknisen huollon alueella (liitteet 28. ja 25.) siirryttäessä kotielinpiiristä laajempiin elinpiireihin vastaavasti fyysisen ympäristön toteutusaste alenee ja toiminnallinen kasvaa sosiaalisen ympäristötason pysyessä suhteellisen pienenä tai vakiona. Tuloksen mukaan teknistä huoltoa ei tule pitää ainoastaan fyysisiä seikkoja korostavana vaan yhdyskuntasuunnittelussa myös toiminnallista ympäristötasoa kehittäväksi toimialana.

TAULUKKO 14 Toteutuminen ympäristötasojen ja elinpiirien mukaan

	Koti n	Kort- teli n	Elinpiirit		YHT. N	%
			Asuin- alue n	Kau- punki n		
Fyysinen ympäristö: 112 ehdotusta						
kokonaan	3	32	11	1	47	42
osittain	5	4	3	0	12	11
muutettuna	-	8	3	1	12	11
ei tot.	-	30	6	2	38	34
tot.myöh.	-	3	-	-	3	2

(jatkuu)

TAULUKKO 14 (jatkuu)

	Koti n	Kort- teli n	Elinpiirit Asuin- alue n	Kau- punki n	YHT. N	%
Toiminnallinen ympäristö 134 ehdotusta						
kokonaan	2	21	22	5	50	37
osittain	1	8	7	1	17	13
muutettuna	2	7	6	1	16	12
ei.tot.	-	29	16	1	46	34
tot.myöh.	-	1	3	1	5	4
Sosiaalinen ympäristö 52 ehdotusta						
kokonaan	2	10	6	-	18	35
osittain	-	4	8	2	14	27
muutettuna	-	2	3	-	5	10
ei tot.	1	13	1	-	15	28
tot.myöh.	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	16	172	95	15	298	

Eräs keskeisimmistä kehittämisen kohteista oli korttelielinpiirin toiminnallinen ympäristö. Tämä toteutui hyvin, koska vain kolmannes ehdotuksista jäi toteutumatta. Fyysisestä ympäristöstä jäi toteutumatta myös 1/3 ja korkeimman toteutusasteen sai sosiaalinen ympäristö, josta vain 28 % ehdotuksista jäi toteutumatta. Näin sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti osoitetut puutteet saivat suhteellisen korkean toteutusasteen ja ympäristöä kehitettiin tasapuolisesti ottamalla huomioon kaikki ympäristötasot.

Kokonaisuudessaan siis n. 1/3 kaikista asuinalueittain käsitellyistä ehdotuksista jäi toteutumatta.

TAULUKKO 15 Toteutuminen asuinalueittain

Asuinalue	Kokonaan	Osittain	Muutet- tuna	Myöhem- min	eot		yht.
	n	n	n	n	n	%	N
Huhtasuo	52	23	16	5	28	23	124
Kangasvuori	4	3	1	-	1	11	9
Pupuhuhta	23	7	6	1	11	23	48
Varikko	14	3	4	-	16	43	37
Kangaslampi	6	2	2	-	19	66	29
Sulku	16	5	4	2	24	47	51
Kokoalue	115	43	33	8	99	33	298

Asuinalueittain tarkasteltuna vain Kangaslammen kerrostalovaltaisella alueella yli puolet ehdotuksista jäi toteutumatta. Varikon ja Sulun alueella selvästi yli puolet

ehdotuksista toteutui. Vanhimmissa alueilla Pupuhuhdassa ja Kangasvuoressa toteutumisaste oli 80-90 %:n luokkaa. Siellä missä tehtiin paljon ehdotuksia, myös toteutumisaste oli heikointa. Vanhoilla alueilla tehtiin suhteellisen vähän ehdotuksia ja niiden toteutumisaste oli korkea. Tähän vaikutti paikallisasiantuntemus siten, että vanhemmilla alueilla osattiin olla realistisia pienine tavoitteineen. Näillä alueilla ei myöskään ollut taloudellisesti suuria ja teknisesti vaativia hankkeita samassa määrin kuin muilla alueilla.

7.6 Suunnitteluun osallistuneiden kokemukset

Suunnitteluun osallistuneiden kokemuksia arvioitiin käyttämällä myös CIPP-evaluointia. Käytännössä tämä toteutettiin haastattelemalla niitä henkilöitä (N=96), jotka olivat mukana yhteissuunnittelun kolmiportaisessa organisaatiossa: 1) seurantaryhmässä, 2) yhteissuunnitteluryhmässä ja 3) jokaisen korttelielinpiirin mukaisessa asukassuunnitteluryhmässä, joita oli viisi. Haastatteluun tavoitettiin kaikkiaan 148 yhteissuunnitteluorganisaatioon kuuluneista henkilöistä 65 %. Suurimmat syyt tavoittamattomuuteen olivat paikkakunnalta poismuuttaminen, työtehtävien vaihtuminen ja kesälomalla oleminen, sillä haastattelut suoritettiin kesäaikaan.

7.6.1 Taustaevaluointi

Aluksi selvitettiin erilaisia suunnitteluasetelmaan ja haastateltavien taustaan liittyviä seikkoja. Haastateltavista 57 % (N=55) oli miehiä ja naisia 43 % (N=41). Suunnitteluorganisaatiossa miesten osuus oli selvästi suurempi (62 %) eli naisten osuus korostui haastattelussa, mutta sukupuolen mukaan haastateltavat edustivat hyvin suunnitteluorganisaatiota.

TAULUKKO 16 Haastateltujen ikä

Ikä	Haastatellut		Suun.organisaatio	
	%	n	%	n
alle 20 vuotta	-	-	4	6
20 - 29 vuotta	2	2	7	10
30 - 39 vuotta	41	39	32	47
40 - 49 vuotta	38	37	35	52
50 - 59 vuotta	15	14	12	18
yli 60 vuotta	4	4	10	15
Yhteensä	100	96	100	148

Suunnitteluorganisaatio oli ikärakenteeltaan tasaisemmin jakautunut, koska siihen oli pyritty saamaan tasaisesti edustus kaikista ikäryhmistä. Haastatellut painottivat 30-49 -vuotiaiden luokkiin, jotka muodostivat yli 3/4 tutkittavista, kun vastaavien osuus suunnitteluorganisaatiossa oli 2/3. Kokonaisuudessaan haastatellut olivat samanikäisiä kuin suunnitteluorganisaation jäsenet, sillä keski-ikä haastateltujen keskuudessa oli 43 vuotta ja suunnitteluorganisaatiossa 42

vuotta. Iän perusteella haastatellut edustivat hyvin suunnitteluorganisaatiota lukuunottamatta yli 60- ja alle 20-vuotiaita

TAULUKKO 17 Haastateltujen koulutustaso

Koulutustaso	Haastatellut		Suun.organisaatio	
	%	n	%	n
Akateeminen	40	39	29	43
Opisto	15	14	21	31
Ammattikoulu	15	14	18	27
Ylioppilas	9	9	14	20
Kansa/peruskoulu	21	20	18	27
Yhteensä	100	96	100	148

Suurin ero haastateltujen ja suunnitteluorganisaation välillä oli, että tutkittavien keskuudessa akateemisesti koulutettuja oli enemmän kuin suunnitteluorganisaatiossa. Tämä vaikutti siten, että vastauksissa saattoi painottua jonkin verran akateemisten vastaajien osuus. Muutoin koulutustaso näytti vastaavan hyvin toisiaan haastateltujen ja suunnitteluorganisaation kesken. Vaikka nuoriso puuttui lähes kokonaan tutkittujen keskuudesta, olivat he kuitenkin mukana suunnitteluorganisaatiossa, mitä osoitti suuri ylioppilaiden määrä. Kokonaisuudessaan koulutustasot akateemista tasoa lukuunottamatta vastasivat tutkittavien ja suunnitteluorganisaation välillä hyvin toisiaan.

Haastattelussa arvioitiin, miten kukin suunnitteluorganisaation jäsen oli tullut mukaan yhteissuunnitteluorganisaatioon.

TAULUKKO 18 Mukaantulo yhteissuunnitteluun

Miksi mukana	%	n
Viran puolesta	57	55
Yleinen tiedotus	15	14
Asukasyhdistys	11	10
Naapurit/tutut	8	8
Taloyhtiö	4	4
Muut	5	5
Yhteensä	100	96

“Viran puolesta”-vastaukset korostuivat, koska monet aluetyöntekijät kokivat olevansa mukana juuri sen vuoksi, että työskentelevät alueella. Yleisen tiedotuksen kautta mukaan oli tullut 15 % suunnitteluorganisaatioiden jäsenistä, mitä voi pitää varsin suurena määränä, koska alkuvaiheessa tiedotus käynnistyvästä projektista ei ollut kovin laaja-alaista vaan “virkamiesvetoista”. Merkittävä mukaan tuleminen kanava oli siis epävirallinen taho, jonka osuus yhteensä oli 43 %. Viranomaistahojen ulkopuolellakin oli siis suurta kiinnostusta yhteissuunnittelua kohtaan. Tämä osoitti yhteissuunnittelun luonteen, jolloin viranomaisten ja asukkaiden yhteistoiminta aidosti kohtasivat yhteissuunnitteluprosessissa.

Tärkeintä osallistumismotiivia tiedusteltaessa preferenssilistaksi saatiin:

TAULUKKO 19 Tärkein motiivi osallistua yhteissuunnitteluun

Tärkein motiivi	%	n
Alueen kehittäminen	38	36
Viran puolesta	25	24
Uuden hakeminen	20	19
Yhteistyön kehittäm.	9	9
Vaikutusmahd.	8	8
Yhteensä	100	96

Selvästi tärkeimmäksi motiiviksi oli omaksuttu sama tavoite, mikä koko projektillakin oli - alueen kehittäminen, koska yhteissuunnittelulla tähdättiin juuri alueellisen kehittämissuunnitelman laatimiseen. "Viran puolesta" -osallistujia oli vain 1/4, mutta uudenlaisen kehittämisen, yhteistyön ja vaikutusmahdollisuuksien vuoksi osallistujia oli yli 2/3. Yhteissuunnitteluun osallistumisen motiivia ei siis haettu vain virallisen aseman tai viran puolesta, vaan 3/4 halusi joko kehittää asuinalueita tai työskennellä uudenlaisella konseptilla yhteistyötä ja vaikutuskanavia hakien.

Intressipiireittäin tarkasteltuna suunnitteluun osallistuneet kokivat edustavansa seuraavia tahoja:

TAULUKKO 20 Yhteissuunnittelun intressipiirit

Intressipiiri	%	n
Asukkaat	47	45
Sosiaali- ja terveyslaitos	13	12
Koulu	9	9
Terveydenhuolto	8	8
Taloyhtiöt	6	6
Lapsiperheet	4	4
Muut	13	12
Yhteensä	100	96

Enemmistö osallistujista koki olevansa tavallisten ihmisten edustajia; asukkaiden, taloyhtiöiden, lapsiperheiden jne., jotka muodostivat lähes 60 % intressipiireistä. Kunnan edustajia hallintokuntiansa kautta oli 30 %. "Muut"-ryhmästäkin eniten edustajia tuli vapaista kansalaisjärjestöistä; urheiluseuroista, kansanterveyden järjestöistä ja puolueosastoista. Tämän perusteella suurin yksittäinen intressiryhmä suunnitteluorganisaatiossa (yli 2/3) koostui asukasintressiryhmien edustajista. Suuri asukasintressiryhmään samaistuminen johtui paljolti myös siitä, että alueella asuvat aluetyöntekijät kokivat itsensä enemmän asukkaiden kuin työpaikkansa hallintokuntien edustajiksi.

7.6.2 Panosevaluointi

Panosevaluoinnissa selvitettiin inhimillisiä aineellisia ja henkisiä resursseja, joita suunnittelutyöhön laitettiin kuten osallistumisen määrää, laatua, suunnitteluun käytettyä aikaa ja sen kustannuksia.

Pyydettyä kommentoimaan henkilökohtaisen osallistumisen aktiivisuutta, 77 % (N=74) sanoi osallistuneensa suunnittelutoimintaan aktiivisesti ja vain 1/5 passiivisesti.

Pyydettyä arvioimaan omia roolejaan suunnitteluorganisaatiossa, haastateltavat kuvasivat niitä seuraavasti:

TAULUKKO 21 Roolit yhteissuunnittelussa

Rooli	%	n
Keskustelija	47	44
Vaikuttaja	20	19
Puheenjohtaja	10	10
Kuuntelija	9	9
Sihteeri	6	6
Liik. edustaja	4	4
Sos.toim.edustaja	4	4
Yhteensä	100	96

Roolit jakoutuivat kahteen erilaiseen ryhmään. Lähes puolet arvio roolinsa lähinnä keskustelijaksi. Tämä kuvastaakin hyvin suunnitteluryhmien roolia keskustelufoorumeina ja subjektiivisen tiedon tuottajina. Toinen puoli mielsi roolinsa lähinnä vaikuttajiksi, sillä varsinaiset vaikuttajat, puheenjohtajat, sihteerit ja intressiryhmien edustajiksi itsensä mieltäneet muodostivat 44 % vastaajista. Vain n. 1/10 mielsi roolinsa passiiviseksi seurailijaksi. Rooleilla pyrittiin siis kahteen tavoitteeseen; keskustelemaan työskentelytapaan ja suoraan vaikuttamiseen asuinalueen kehittämiseksi.

Haastateltavia pyydettiin arvioimaan käyttämänsä aikaa kuukaudessa omien viiteryhmiensä kanssa työskentelyyn, koska yhteissuunnitteluun käytetty aika on tarpeellista arvioida yhteissuunnittelun toimivuuden kannalta. Jo haastattelujen alkuvaiheessa huomattiin, että yksittäinen suurin ajankäytön luokka muodostui toimimisesta omien viiteryhmiensä kanssa.

TAULUKKO 22 Työskentelyaika viiteryhmiensä kanssa

Aika kuussa	%	n
0-5 t	47	45
6-10 t	28	27
11-15 t	4	4
16-20 t	6	6
päätoimisia	2	2
ei osaa sanoa	13	12
Yhteensä	100	96

Vajaa puolet haastatelluista ilmoitti käyttäneensä vain hieman enemmän kuin puoli työpäivää kuukaudessa erilaiseen työskentelyyn viiteryhmiensä kanssa. Tämä "työpäivä" ei useasti tapahtunut virka-aikana vaan tietoja kerättiin, niistä keskusteltiin ja mielipiteitä vaihdettiin tavattaessa omia viiteryhmiä. Hieman yli 1/4 käytti aikaa n. työpäivän verran ja 10-20 tuntia aikaa käyttävä 1/10 oli lähinnä viranhaltijoita ja aluetyöntekijöitä. Päätoimiset projektiin osallistujat olivat SOFY-projektisihteeri ja Liikunnan Mallikuntaprojektin tutkija. Laskettaessa keskimääräistä työskentelyaikaa viiteryhmien kanssa saatiin tulokseksi 8.4 tuntia kuukaudessa henkilöä kohden. Viiteryhmien kanssa työskentely vei siis aikaa hieman yli yhden henkilötyöpäivän kuukaudessa. Arvioitaessa käytettyä kokonaisuikamäärää yhteissuunnitteluun saatiin tulokseksi:

TAULUKKO 23 Yhteissuunnitteluun käytetty kokonaisuika

Aikaa kuukaudessa	%	n
0-5 t	34	32
6-10 t	45	43
11-15 t	4	4
16-20 t	8	8
yli 20 t	9	9
Yhteensä	100	96

Muu kuin viiteryhmätyöskentelyn ajankäyttö muodostui toimimisesta kokouksissa, yksin työskentelystä, omakohtaisesta yleisestä tiedonhankinnasta ja välittämisestä sekä palautteenannosta muille kuin omille viiteryhmilleen sekä yleisestä perehtymisestä ja yhteissuunnittelun opiskelusta. Lähes 1/2 käytti aikaa 6-10 tuntia ja vajaa 1/3 alle 6 tuntia kuukaudessa. Merkittävä havainto on, että paljon eli yli 20 tuntia työskentelevien määrä oli hieman alle 1/10 haastatelluista, joista kaksi oli päätoimista. Tämän perusteella 10 % suunnitteluun osallistuneista - lähinnä viranhaltijoista ja aluetyöntekijöistä - käyttivät enimmillään kuukaudessa aikaa yhteissuunnitteluun työajastaan keskimäärin 12.5 %. Kokonaisuudessa yhteissuunnitteluun käytettiin keskimäärin kuukaudessa 14.3 tuntia henkilöä kohden, josta viiteryhmätyöskentelyn osuus oli 8.4 tuntia ja yksilötyyppinen työskentely 5.9 tuntia kuukaudessa.

Yhteissuunnittelu vei siihen osallistuvalla aikaa keskimäärin noin kahden henkilötyöpäivän verran kuukaudessa, josta viiteryhmätyöskentelyn osuus oli 58.7 % ja yksilötyyppisen työskentelyn osuus 41.3 %. Hajontaa ajankäytössä esiintyi siten, että kunnan viranhaltijat ja aluetyöntekijät sekä suunnitteluryhmien puheenjohtajat ja sihteerit käyttivät aikaa eniten. Näistä muodostuu 10 % suunnitteluun osallistuneista, jotka käyttivät aikaa keskimäärin yli 20 tuntia kuukaudessa. Vähiten aikaa (alle 6 tuntia kuukaudessa) käyttäviä oli 1/3 suunnitteluun osallistuneista, joiden pääosa muodostui erilaisista vapaiden kansalaisjärjestöjen edustajista. Hieman alle puolet suunnitteluun osallistuneista käyttivät aikaa 6-10 tuntia kuukaudessa.

Yhteissuunnitteluprosessin kestoajaksi tuli 12.5 kuukautta 1.10. 1986 - 12.11. 1987, kun vuoden 1987 lomakuukausi lasketaan pois. Vuotuisaksi keskimääräiseksi yhden henkilön käyttämäksi ajaksi, joka käytettiin yhteissuunnitteluun, saatiin 171.6 tuntia eli hieman yli yksi henkilötyökuukausi. Kun yhteissuunnitteluun osallistui 148 henkilöä, käytettiin yhteissuunnitteluprojektiin keskimäärin aikaa hie-

man vajaa 16 henkilötyövuotta vuoden aikana. Kun tästä lasketaan kahden päätoimisen tutkijan osuus pois saadaan yhteiskäyttöajaksi 14 henkilötyövuotta.

Merkittävää on, että yhteissuunnittelulla saatiin pienin kustannuksin (352 000 mk) aikaan 14 henkilötyövuotta suunnittelua ja yhteistoimintaa, jotka pääosin toteutuivat viranhaltijoiden ja aluetyöntekijöiden normaalien töiden lomassa sekä suurena asukasosallistumisena (lähes 1/2 suunnitteluorganisaatiosta oli asukkaiden edustajia).

Kun varsinaisia suunnittelukustannuksia aiheutti SOFY-projektisihteerin toiminta 312 840 mk, Helsingin teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun Täydennyskoulutuskeskuksen ohjaus 92 400 mk ja Liikunnan Mallikunta-projektin tutkimustoiminta 59 400 mk vuodessa, saatiin yhden suunnittelutunnin hinnaksi 20.74 mk (22 400 tuntia/464 640 mk, kaikki rahan arvo vuoden 1996 rahan arvossa). Vuonna 1996 viimeisellä vuosineljänneksellä SAK:n tilastojen mukaan suomalaisten miesten keskituntiansio oli 75.82 mk ja naisten 62.09 mk.

Pyydettyessä haastattelussa arvioimaan ajankäytön laatua, 74 % (N=71) piti sitä tehokkaana ja vain hieman yli 1/5 tehottomana.

Panosevaluaation lopuksi pyydettiin arvioimaan omaa panostaan yhteissuunnitteluun.

TAULUKKO 24 Oma panos yhteissuunnitteluun

Arvio	%	n
Merkittävä	28	27
Tyydyttävä	9	9
Keskikertainen	17	16
Välttävä	2	2
Vähäinen	36	34
Ei osaa sanoa	8	8
Yhteensä	100	96

Oman panoksensa jollain tavalla vaikuttavaksi - merkittävästä keskinkertaiseen - koki yli puolet (54 %) suunnitteluun osallistuneista. Arvion tekemistä vaikeutti luonnollisesti se, että haastattelutilanteessa oli ilmeisen vaikea joko kehua ja moittia omia tekemisiään. Suurin yksittäinen ryhmä - yli 1/3 - piti panostaan vähäisenä. Tämä saattoi viitata siihen, että yhteissuunnittelussa vaikuttajiksi itsenä koki vain hieman yli 1/5 eli todellisia vaikuttajia oli mukana suhteellisen vähän.

7.6.3 Prosessievaluaatio

Yhteissuunnittelumethodin toimivuutta evaluoitiin pyytämällä arvioimaan yhteissuunnitteluprosessin pelisääntöjen toteutumista suunnittelun aikana. Yhteissuunnittelun alkaessa oli sovittu pelisäännöt, joita prosessin aikana oli tarkoitus kaikkien intressiryhmien noudattaa.

TAULUKKO 25 Yhteissuunnittelun pelisääntöjen toteutuminen n=93

Sääntö	kyllä%	ei%	eos%	Yht.%
Rehellisyys	92	2	6	100
Tasa-arvo	81	17	2	100
Terve järki	83	13	4	100
Luovuus	60	30	10	100
Luottamuksellisuus	83	8	9	100
Psyykk. koskematt.	91	4	5	100
Moraalinen vastuu	59	26	15	100

Pelisäännöillä mitattiin yhteissuunnitteluprosessin laadullista onnistumista. Kaikki osa-alueet saivat korkean toteutumisasteen, sillä jokainen toimintasääntö katsottiin yli 50 %:sesti toteutuneeksi. Heikoiten toteutuneita sääntöjä olivat moraalinen vastuu ja luovuus. Vastaajat pitivät haastatteluissa vaikeana sitä, että kehittämisehdotuksista ei otettu riittävän usein moraalista toteuttamisvastuuta vaan ehdotukset jäivät liian usein vain aikomukseksi parantaa asuinalueita. Moraalisen vastuun kyllä-% ja ehdotusten toteutumisaste näyttivät vastaavan hyvin toisiaan. Luovuuden arvioitiin toteutuneen vain 60 %:sesti. Suunnitteluprosessissa pidettiin liian raskasta kolmiportaista organisaatiota suurimpana luovuuden esteenä. Rehellisyyden ja psyykkisen koskemattomuuden korkeat toteutumisasteet osoittivat yhteissuunnitteluprosessin toimineen hyvässä suunnitteluilmapiirissä. Rehellisyysmittari osoitti, että prosessin aikana vallitsi korkea luottamus eri intressiryhmien välillä. Psyykkisen koskemattomuuden korkea toteutumisaste puolestaan merkitsi, että suunnittelukeskusteluissa eivät intressiryhmien edustajat olleet loukanneet, parjanneet tai muutoin menneet henkilökohtaisuuksiin usein kiivaassakin vuoropuhelussa.

7.6.4 Tuotosevaluaatio

Yleisimpiä evaluaation muotoja on juuri tuotosevaluaatio, jolloin arvioidaan suunnittelun toimeenpanon vaikutuksia. Tutkimuksen tuotosevaluaatiossa annettiin haastateltavien vapaasti kertoa heidän ryhmiensä vaikutuksesta toteutuksen hyvistä, huonoista sekä kehitettävistä ja poistettavista asioista yhteissuunnittelussa. Tuotosevaluaation tapaan yhteissuunnittelu kokonaisuudessaan ymmärrettiin tuotokseksi, jota arvioitiin - ei niinkään yksittäisten kehittämisehdotusten toteutumista, mitä on jo käsitelty aikaisemmin.

Vapaasti vastattava kysymys oli: "Mikä oli parasta yhteissuunnittelussa"? Vastaukseksi saatiin taulukon osoittama kokonaisuus:

TAULUKKO 26 Parasta yhteissuunnittelussa

	%	n
Viranomaisyhteistyön paranem.	26	25
Asukasnäkökulman mukaanotto	25	24
Alueen yhteistyön paraneminen	23	22
Alueen yhteishengen paraneminen	21	20
Alueen suunnittelun paraneminen	5	5
Yhteensä	100	96

Avoimesta vastauksesta poimittiin vain yksi "paras" asia, mitä haastateltava selvästi korosti. Lähes puolet piti varsinaiseen suunnittelualueeseen liittyviä yhteistoiminnallisia asioita keskeisinä onnistumisen elämyksinä kuten yhteistyön ja yhteishengen kehittymistä. Vaikka kyseessä oli suunnitteluprosessi, eivät haastateltavat mieltäneet sen paranemista juuri laisinkaan parhaaksi asiaksi (5 %). Suunnitteluun osallistuneet saattoivat kokca koko yhteissuunnitteluprosessin yhteistoimintaprojektiksi eikä niinkään suunnitteluprosessiksi.

Vastaajat korostivat parhaana asiana myös yhteistoiminnallisuutta, sillä viranomaisyhteistyön paranemista pidettiin kaikkien vastaajien kesken parhaimpana asiana yhteissuunnittelussa. Yhteistoiminnallisuuden korostaminen tuli vastauksissa esille myös siten, että asukkaiden pääsyä mukaan suunnitteluprosessiin piti parhaimpana asiana 1/4 vastaajista.

Vaikka yhteissuunnittelu koettiin hyvin myönteisesti, myös puutteita osatiin esittää yli 12 kuukauden suunnittelukokemuksella.

TAULUKKO 27 Yhteissuunnittelun suurimmat puutteet

Puutteet	%	n
Päättäjien passiivisuus	20	19
Kaupunki ei sitoudu hankkeisiin	17	16
Tavoite epäselvä	17	16
Ei vaikutusmahdollisuuksia	11	10
Talousresurssien puute	9	9
Toimintatapojen outous	8	8
Asukkaiden passiivisuus	8	8
Projektin teoreettisuus	6	6
Ei tuotettu heti hyviä ideoita	4	4
Yhteensä	100	96

Päättäjien passiivisuus koettiin suurimmaksi puutteeksi. Tämä selittyy sillä, että päättäjät eivät tulleet juuri laisinkaan mukaan yhteissuunnitteluprosessiin vaan prosessi oli lähinnä asukkaiden ja viranomaisten välistä vuoropuhelua. Tähän vaikutti myös se, että Huhtasuolta ei ollut paljoa edustajia kaupungin päättävissä elimissä. Kaupunkia kohtaan tunnettiin myös epäluuloa, koska epäiltiin, että kaupunki ei sitoudu hankkeisiin. Hieman vajaa 1/5 piti suurimpana puutteena tavoitteen epäselvyyttä, joka saattaa aiheutua siitä, että yhteissuunnitteluprosessin kokonaisuutta ei osattu hahmottaa sen monivaiheisuuden johdosta. Tähän seikkaan olisi voitu vaikuttaa perusteellisella suunnitteluorganisaation koulutuksella. Epäilyksen kohteita olivat myös vaikutusmahdollisuuksien ja talousresurssien puute sekä toimintatapojen outous ja asukkaiden passiivisuus. Projektin osallistuneet eivät osanneet riittävästi suhteuttaa projektin etenemistä muuhun kunnalliseen kehittämiseen vaan olisivat halunneet nopeampaa toteuttamista ja suurempaa ihmisjoukkoa mukaan osallistumaan. Vastaajat kokivat usein itsensä riittämättömiksi edustamaan koko suunnittelualueetta tai elinpiirejään.

Vastaajista lähes kaksi kolmasosaa ilmoitti muuttaneensa toimintatapojaan työssään tai muutoin yhteiskunnallisessa toiminnassa yhteissuunnitteluperiaatteiden ja -toteutustapojen suuntaan suunnitteluprojektin päättymisen jälkeen. Samoin yli 2/3 ilmoitti halunsa osallistua uudelleen samantyyppiseen projektiin.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimusaineiston ongelmista

Tutkimusaineiston hankinnassa ja analysoinnissa ongelmana oli useiden erilaatuisten tutkimusaineistojen yhteensovittaminen. Kvantitatiivisen tietoa-aineuksen tiedostojen käsittelyä helpotti niiden yhdistäminen paikkatietoaineistoksi liikuntapaikkojen relaatiotietokannan ja ARC-INFO-paikkatieto-ohjelman ominaisuuksien avulla. Laajojen tietoaaineistojen käsittely ei liikuntasuunnittelun yhteydessä enää tulevaisuudessa olekaan mahdollista ilman tietokoneavusteista tietojen käsittelyä. Paikkatietojärjestelmien kehittyessä voidaan erilaista kvantitatiivista ja kvalitatiivista tietoa sitoa yhteen, jos kaikelle tiedolle löydetään vain yksikin sama tunnus. LIPAS-tietojärjestelmässä tällaisena tunnuksena voi olla mikä tahansa sama viiva, piste tai polygoni, johon tietoa sidotaan. Nyt käytettiin sitovana spatiaalisena yksikkönä polygonia, koska haluttiin tutkia nimenomaan asuinalueita ja tietoteknisesti päädyttiin tuottamaan polygoniattribuuttitietoja.

Muita mahdollisuuksia tiedon sitomisessa olisivat olleet esim. koehenkilönumerot, koehenkilöiden sosiaaliturvatunnukset tai erilaiset paikallista tunnistamista osoittavat luvut kuten karttakoordinaatit, kiinteistörekisteritunnukset tai osoitteet ja postinumerot.

Kvalitatiivista aineistoa kerättiin laajasti eri intressipiirien näkökantojen selvittämiseksi toimintatutkimuksen tapaan, mikä aiheutti aineistojen käsittelyssä tutkimuksellista epätasaisuutta, koska aineistojen välinen keskenäinen laatu ja määrä vaihtelivat erittäin paljon. Jälkeenpäin arvioiden tutkimusaineistoa kerätessä olisi kannattanut keskittyä aineistonvalinnassa vain muutamaiin aineistoihin, joita olisi voitu analysoida syvällisemmin.

Kolmentoista aineiston sijasta olisi voinut valita esim. väestölle suunnatun postikyselyn, kunnan demografiatiedot, urheiluseurojen ja suunnitteluun osallistuneiden haastattelut. Eri tutkimusaineistojen kokonaisuudesta tutkimuksessa voitiin käsitellä vain murto-osaa siten, että ne pelkistettiin selvittämään tutkimuksen keskeisimpiä ongelmia.

Jos suunnitteluprosessissa työskenneltäisiin vain kvantitatiivisen tiedon varassa, olisi vaarana teknokraattisuus, jolloin määrällisesti hyvän asuin ympäristön ja ihmisten kokemaa vuorovaikutusta itsensä ja ympäristön välillä ei välittyisi suunnitteluprosessiin, käytännön suunnitelmiin eikä myöskään suunnitelmien toteutukseen. Ilman kvalitatiivisen tietoaiksen käyttöä kansalaissektorin, kansalaisten omaehtoinen osallistuminen suunnittelun tavoitteiden asetteluun ja niiden toteuttamiseen ei olisi mahdollista.

8.2 Kuvaileva ongelma

8.2.1 Asuinalue-elinpiiri

Yhdistämällä eri tiedontuottotapojen keskeinen aineisto, saatiin täydellisempi jäsennys todellisuudesta verrattuna tilanteeseen, jossa käytettäisiin vain kvantitatiivista tai vain kvalitatiivista tiedontuottotapaa.

Kvantitatiivisesta tiedosta saatiin pääasiassa systeemitason tietoja, joita voidaan käyttää erityisesti viranomaisten ammatillisessa suunnittelutyössä sellaisenaan. Kvalitatiivinen tietoaiknes toi esille monia ulottuvuuksia, joita ei kvantitatiivisesta aineistosta voitu saada esille. Tällaisia olivat erityisesti asukkaiden sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät kysymykset. Kokemuksellinen ja elämyksellinen "tieto" vei suunnittelijan lähemmäksi suunnittelukohteen asukkaita.

Huhtasuon fyysisen liikkumis ympäristön yleisilme saatiin selville molemmilla tiedontuottotavoilla, mutta kvalitatiivisella tiedolla käsityksiä tutkimuskohteesta voitiin syventää.

Molemmat tiedontuottotavat antoivat vaikutelman alueesta, joka on rakennettu hyvin tiivistä. Ympäriellä on luontoa, mutta sen käyttäminen ei noussut esiin erityisen hyvin kvalitatiivisesta aineistosta. Luonto koettiin mahdollisuutena, jonka käytettävyyttä rajoittivat useat tekijät kuten pelko asosiaalisuudesta fyysisessä ympäristössä ja ympäristön pilaantuminen.

Nuorilta kerätyistä aineistoista välittyi lohduttomampi kuva fyysisestä asuinalue-elinpiiristä kuin muusta aineistosta. Nuorilla oli suuri huoli niin nuoremistaan, itsestään kuin vanhemmistaan. Vaikka tällainen "universaali nuoruudentuska" kuuluu nuorten elämänvaiheeseen, ei Huhtasuolla ole ollut nuorten mielestä heille riittävästi tarjottavaa.

Korrelatiivinen tarkastelu osoitti, että fyysisen ympäristön ja organisoidun liikunnan välillä oli vahva yhteys, mikä saattoi merkitä sitä, että asuinalue-elinpiirissä vallitsi kaksi toisistaan lähes riippumatonta liikuntakulttuuria; ts. tarkastelun kohteena oleva fyysinen ympäristö suosi organisoidun liikunnan tapaa toimia, mutta fyysisen ympäristön muuttujilla ei ollut paljoakaan vaikutusta tavalisten ihmisten liikunnan arkeen eli organisoitumattomaan omaehtoiseen liikuntaan.

Lähiön liikuntakulttuuri oli ensisijaisesti spontaania omaehtoista toimintaa erityisesti nuorison keskuudessa. Kvantitatiivisena kuvaajana seuratoiminnan liikuntaryhmissä 533 huhtasuolaiselle tarjoama viikottain säännöllinen liikunta-toiminta ei ollut riittävä kuvaamaan lähiön liikuntatoimintaa. Kvalitatiivisilla aineistoilla saatiin esiin lähiöliikunnan sosiaalisuus, omaehtoisuus, omatoiminen ja jopa individualistinen spontaanisuus.

Seuratoiminta muodosti perustan kilpailutarkoituksessa liikkuville, mutta metsälähiön liikuntatoiminta liittyi olennaisesti luontoon. Luontoa ihannoitiin, mutta siellä tapahtuvaa toimintaa ei juurikaan kuvailtu paitsi nuorten ainekirjoituksissa. Luonnossa liikkuminen antoi mahdollisuuden yhteisöllisyyteen, mutta se konkretisoitiin lähinnä toiveina ja erityisesti nuorten maailmassa eläinten kautta, mikä ilmeni koiriin ja hevosiin liittyvinä unelmina sekä mielikuvina. Luontoliikunta on lähiössä pikemminkin myytti kuin reaali-teetti.

Kaupunkivirkistysalueeseen suhtauduttiin ristiriitaisesti. Toisaalta se edusti perinteistä kaupunkimaista tilankäyttötapaa; ts. kohtaamispaikoilla, aukioilla ja toreilla tavataan ihmisiä ja seurataan maailmanmenoa kuten liikuntapuistotyypissä liikuntapaikoissa. Toisaalta kaupunkiluontoa kohtaan tunnettiin pelkoja. Luonto oli tuntematon haaste kaupunkisukupolvelle, jolla ei ole samanlaisia kokemuksia kuin vanhemmilla sukupolvilla omissa lapsuuden maaseutukodeissaan tai heidän vanhempiansa maaseutukodeissa.

Urheiluseuralaiset ja lähiön muu väestö olivat hyvin eriarvoisessa asemassa. Liikuntaryhmää kohden oli 106 huhtasuolaista, mutta jos kuului urheiluseuran liikuntaryhmään, oli ryhmän keskikoko hieman yli 7 liikkujaa.

Kvalitatiivisessa aineistossa painotettiin Huhtasuon ulkopuolisten seurojen käyttävän liikaa alueen liikuntatiloja. Tämä merkitsi, että kvantitatiivisen aineiston osoittamat luvut eivät yksin riitä selvittämään seuratoiminnan laajuutta, vaan tarvitaan kvalitatiivisesti kuvattuja kokemuksia ja elämyksiä lähiöliikunnan todellisuudesta. Huhtasuolaiset kokivat selvästi jääneensä liian vähälle huomiolle erityisesti sisäliikuntatilojen käyttövuorojen saannissa, koska lähiön ulkopuoliset organisaatiot olivat saaneet lähiössä olevaa liikuntakapasiteettia liiaksi hallintaan-sa.

8.2.2 Korttelielinpiiri

Kvantitatiivinen tarkastelu antoi positiivisen kuvan tutkimusalueesta kaikilla käytettävissä olevilla mittareilla mitattuna. Alue oli luontoystävällinen, virkistys- ja puisto- sekä leikkialueita oli suositusten mukaan riittävästi.

Kvalitatiiviset arviot olivat samansuuntaiset alueiden määrästä, mutta niissä korostui ennenkaikkea alueiden sosiaalinen käytettävyys. Kvalitatiivinen materiaali paljasti ihmisten kokevan ympäristöpsykologisesti korttelielinpiirit erilailla kuin kvantitatiivisesta materiaalista voisi päätellä. Ihmiset hahmottivat asuin-aluekokonaisuuksia erityyppisesti, millä oli vaikutusta ympäristöidentiteetin muodostumiseen. Varikko-asuinalueen nimen tulkinta oli kuvaava esimerkki ympäristöidentiteetistä. Toiset varikkolaiset pitivät asuinalueen nimeä epäonnistuneena, koska varikko tuo mieleen sotilasvarikon tai autovarikon. Toiset taas identifioivat historiallisesti asuinalueensa, jossa oli ennen sijainnut varikko.

Kaupunkiluonnossa koettiin ja havaittiin useita epätydyttäviä seikkoja, jotka täydensivät kokonaiskuvaa tutkimusalueesta. Näitä olivat erityisesti kaupunkiluonnon käyttöä estävät seikat; esim. pelot epäsosiaalisuuden uhkista virkistys-alueilla.

Ympäristön pilaantuminen eri tavoin aiheutti myös kaupunkiluonnon käytölle esteitä. Tällaisia olivat mm. ympäristön roskaantuminen ja pilaantuminen sekä epäesteettisyyttä aiheuttavat tekijät. Kaupunkiympäristön rakentamisen viimeistelemättömyys aiheutti myös jonkin verran asukkaissa tyytymättömyyttä.

Korttelielinpiirissä vallitsi vapaa-ajan ja liikuntakulttuurin alueella selvästi kaksi erilaista maailmaa. Sosiaalisesti urheiluseuratoimintaan organisoituneen liikuntatoiminnan ongelmia olivat lähinnä toiminnan määrällinen kapea-alaisuus sekä suppea lajivalikoima. Päähuomio sosiaalisen korttelielinpiirin tarkastelussa keskittyi ongelmallisempaan omatoimiseen liikuntakulttuuriin.

Suurimmat esteet toivomusten toteutumiselle nähtiin yleisessä sosiaalisen rakenteen heikkouksissa kuten sosiaalisen kontrollin puuttumisena. Sosiaalinen kontrolli saattoi muodostua yhtä ahdistavaksi kuin viranomaiskontrolli, joilla voi olla ehkäisevä vaikutus liikuntatoimintoihin. Sosiaalisen tuen puute esti ihmisiä suoriutumasta jokapäiväisistä askareistaan. Jos tuki puuttui, oli sillä vaikutusta myös liikuntaharrastuneisuuden suuntautumiseen tai se suoranaisesti ehkäisi harrastusaktiivisuutta. Sosiaalinen turvallisuus on keskeinen elämän perustekijä, jonka puuttuminen vaikeuttaa ihmisen toimintoja erityisesti vapaa-aikana, jota vietetään pääasiassa juuri iltaisin ja viikonloppuisin. Turvattomuuden tunne kohdistui yleisimpiin harrastuslajeihin kuten ulkoiluun, kuntoiluun ja jopa hyötyliikuntaan. Lisäksi sosiaalinen turvattomuus kosketti juuri niitä väestöryhmiä, jotka saattaisivat tarvita eniten liikuntaa kuten vanhuksset, naiset, lapset ja nuoret.

Sosiaalinen kontrolli, sosiaalinen tuki ja sosiaalinen turvallisuus voivat ohjata korttelitasolla ihmisten liikuntakäyttäytymistä siten, että valitaan turvalliset sisäliikuntalajit. Sosiaalisen tuen puute voi suunnata liikkumisajankohtia ja sosiaalisen turvallisuuden puuttuminen voi ehkäistä koko liikuntaharrastuksen.

8.2.3 Kotielinpiiri

Kotielinpiiri vaikutti selvästi liikunnan harrastamiseen liikuntaedellytyksenä. Kvantitatiivisella tiedolla pystyttiin osoittamaan yksittäisten tekijöiden riippuvuussuhteita liikuntaharrastuneisuuteen, mutta kvalitatiivinen aineisto vahvisti ja täydensi kuvaa kotielinpiiristä.

Aineistot yhdessä osoittivat, että pinta-alaltaan laajat ja hyvinvarustetut kotielinpiirit asunnossa ja pihapiirissä ovat yhteydessä aktiiviseen liikunnan harrastustoimintaan, jonka taustalla on vaikuttamassa hyvä sosioekonominen asema.

Kvalitatiivisessa aineistossa laaja-alaiset ja hyvinvarustetut kotielinpiirit tulivat esiin haluina ja toiveina laajemmista tiloista kotielinpiirin yhteydessä, joilla voidaan parantaa omaa elinympäristöä. Tässä aineistossa silmiinpistäväntä oli vähäinen tietoa kotielinpiiristä. Kotielinpiiri koetaan omana alueena, josta ei ulkopuolisille anneta tietoja. Tästä elinpiiristä saatiin enemmän aineistoa ja tietoa kvantitatiivisella tiedontuottotavalla.

Kotielinpiiristä saatiin erityyppisten aineistojen kesken hyvin yhdenmukainen käsitys lähiöyhdyskunnan kotien liikunta- ja vapaa-aikatoiminnasta. Kvalitatiivinen aineisto oli lisäksi sisäisesti eri tietolähteiden osalta hyvin yhtenäinen.

Asumisen mittaaminen ja arviointi laadullisin keinoin tuotti laaja-alaisemman tausta-aineiston lähion liikuntakulttuurin arvioimiseksi kuin perinteiset sosiaaliset taustamuuttujat kuten ikä, ammatti, koulutus, sukupuoli jne.. Tällöin kotielinpiiristä välittyy kokonaisvaltaisempi kuva ja paikka ihmisten elämässä. Erityisesti kvalitatiivinen aineisto toi esille sosiaalisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kontrollin suuren merkityksen myös liikunta- ja vapaa-aikatoimintojen taustatekijöinä.

Kotielinpiirien fyysisellä laaja-alaisuudella on yhteys sosiaalisiin toimintoihin. Laaja vapaa-alue osaltaan mahdollistaa laaja-alaisen sosiaalisen toiminnan. Käytännössä tämä tarkoittaa kotielinpiirin yhteisissä - asuinpihalla, kerho- huoneissa, korttelipihasa, puutarhoissa - tiloissa tapahtuvaa yhteisöllistä puuhailua. Elinavaruudella - tilalla - sen kokemisella ja vuorovaikutuksella koki- jan ja tilan välillä on suurempi merkitys liikuntaharrastuneisuudelle kuin aikai- semmin on luultu. Paikan henki ja politiikka voivat luoda myönteisen ilmapiirin liikuntaharrastuneisuudelle. Tällaisella subjektiivisella kokemuksella voidaan ohittaa niitä esteitä, jotka aiheutuvat sosioekonomisten tekijöiden heikkouksista. Sosiaaliselta rakenteeltaan mosaikkimaisessa yhdyskunnassa liikuntaharrastu- neisuus ei ole enää niin sidoksissa sosiaalisiin rakenteisiin, kerrostumiin ja luok- kiin kuin aikaisemmassa suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa.

Sosiaalisen kotielinpiirin eri tavoin tuotetut aineistot olivat keskenään hy- vin yhdenmukaisia tuloksiltaan ja vahvistavat toistensa tietojen totuuden- mukaisuutta. Suurimpia havaintoeroja esiintyi laadullisen aineiston sisällä alue- työntekijöiden ja työkirja-aineistojen tietoja vertailtaessa. Alue-työntekijät kokivat tutkimusalueen kotielinpiirin elämän negatiivisemmin kuin varsinaiset alueen asukkaat. Kotielinpiirin sosiaalinen kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tieto on määrällisesti muihin elinpiireihin verrattuna vähäistä. Tämä selittyy sillä, että koti koetaan yksityisenä reviirinä.

Tutkimuksessa liikunnan fyysinen ympäristö jäsennettiin yksityiskohtaises- ti rakennettuihin sisätiloihin, ulkokenttiin, ulkoilureitteihin, puistoihin, luonnon- alueisiin ja leikkialueisiin. Kullekin fyysisen ympäristön tekijälle saatiin teoreetti- set tunnusluvut, joiden avulla ympäristöjen tavoitetasoja voitiin demonstra- tiivisesti kuvata ja jäsentää yksityiskohtaisemmin. Lähtökohtana pidettiin kun- kin liikkumisympäristön tehokkuuden suhdelukua, jolla voitiin ilmaista teoret- tisesti kuinka paljon kutakin liikkumisympäristön tyyppiä tulisi olla asuin- kerrosalaneliometriä kohden erilaisilla asuinalueilla. Näin muodostettiin raken- tamisen tehokkuusluvuiksi teoreettiset tunnusluvut sisäliikuntatiloille, ulkoliikuntatiloille, ulkoilureiteille, puistoille, luonnon-tilaisille alueille ja leikki- alueille.

8.3 Evaluoivat ongelmat

Metodisena tavoitteena tutkimuksessa oli arvioida yhteissuunnittelun toimivuutta tutkimusalueella.

Yksittäisiä kehittämisehdotuksia, jotka tulivat hyväksytyksi yhteissuunni- telmaan, kertyi kaikkiaan 298. Eniten ehdotuksia kohdistui vapaa-ajansektorille. Työkirja-aineiston keräysvaiheessa ei rajattu laisinkaan esille tulleita kehittämis- ehdotuksia yhteissuunnittelun ulkopuolelle. Tulokset osoittivat, että yhteissuunnit- telumenetelmä tuotti vapaa-ajan kehittämiseksi runsaasti sellaisia ehdotuksia, joita voidaan ryhtyä toteuttamaan. Vapaa-ajan ehdotusten määrä oli hieman yli kol- mannes eli yhteensä 103 ehdotusta. Toiseksi eniten ehdotuksia kertyi teknisen huollon alueelle yhteensä 87 ehdotusta, joista useat käsittelivät vapaa-ajan ympäristöjen teknistä toteuttamista tai kehittämistä.

Tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi nähtiin korttelielinpiiri ja toiminnallinen ympäristötaso. Nämä tulokset osoittivat, että ihmiset halusivat parannuksia asi- oihin, jotka liittyivät välittömästi kodin ulkopuolisiin asioihin ja jotka auttoivat

normaalista arkielämästä suoriutumista aivan kodin välittömässä lähielinpiirissä. Korttelielinpiiristä muodostui näin tärkein kehittämiskohde.

Ympäristötasojen mukaan tarkasteltuna tärkein kehittämisaalue oli toiminnallinen ympäristö (45 %), toiseksi tärkein fyysinen ympäristö (37.5 %) ja kolmanneksi tärkein sosiaalinen ympäristö (17.5 %). Kun ympäristötasoja ja elinpiirejä tarkasteltiin yhdessä havaittiin, että tärkeimmäksi kehittämisen kohteeksi tuli korttelin toiminnallinen ympäristö. Erityisesti kaivattiin siis asuinalue- ja kotipiirin väliin jäävän välittävän alueen toiminnallista kehittämistä. Asuinalue kokonaisuudessaan saatettiin kokea liian kaukaiseksi ja kotielinpiiri liian läheiseksi reviiriksi, jonne ei ulkopuolista tai yhteisöllistäkään kehittämistä kaivattu.

Arvioinnissa selvitettiin myös miten yksittäiset kehittämissuunnitelmat toteutuivat viiden vuoden seurannan aikana.

Ehdotuksista toteutui keskimäärin 76 % ja absoluuttisesti 67 % (N=199). Kehittämissuunnitelmat, joihin kohdistui eniten kehittämissuunnitelmia kuten vapaa-aikaan ja tekniseen huoltoon, toteutuivat suhteellisesti ottaen heikoiten (vapaa-aika 55 % ja tekninen palvelu 69 %). Todellisuudessa kuitenkin juuri näiden alojen ehdotusten toteuttaminen muodostivat n. 2/3 kaikista toteutetuista ehdotuksista. Toimintasuunnitelmat, joihin kohdistettiin paljon toiveita, myös toteutuivat niitä eniten lukumääräisesti.

Edellä kerrotun mukaan korttelielinpiirin toiminnallinen ympäristö oli tärkein kehittämisen kohde. Tämä suunnitelma toteutui hyvin, koska vain noin kolmasosa tämän kehittämissuunnitelman ehdotuksista jäi toteuttamatta. Tosiasiallisesti ympäristöä kehitettiin varsin tasapuolisesti, sillä sosiaalisen ympäristön ehdotuksista jäi toteutumatta vain 29 % ja fyysisenkin ympäristön kehittämissuunnitelmista vain kolmasosa jäi toteutumatta.

Lisäksi arvioinnissa selvitettiin miten yhteissuunnitteluprosessiin osallistuneet kokivat osallistumisensa viiden vuoden kuluttua suunnittelun päätyttyä.

Motiivitarkastelun mukaan yli kolmasosa oli tullut mukaan kehittämään suunnittelualuetta ja noin viidesosa hakemaan uusia virikkeitä yhdyskunnan kehittämiseksi. Vain neljäsosa ilmoitti mukanaolonsa motiiviksi "viran puolesta". Näin byrokraattisista lähtökohdista suunnitteluun osallistui vain vähäinen määrä yhteissuunnittelijoita. Kehittämisen, vaikutusmahdollisuuksien ja yhteistyön motiivien vuoksi yhteissuunnitteluun osallistujia oli yli kaksi kolmasosaa kaikista yhteissuunnitteluorganisaatioissa mukana olleista. Yhteissuunnittelullisella kehittämisellä oli siis hyvät lähtökohdat motiivitasolla.

Osallistuminen yhteissuunnittelutoimintaan oli intensiivistä, koska 77 % arvioi henkilökohtaisen osallistumisensa aktiiviseksi. Lisäksi vain 10 % mielsi osallistumisensa passiiviseksi seurailemiseksi - kuuntelijaksi. Ajankäytön suhteen osallistujat olivat myös aktiivisia, koska keskimääräinen kokonaisaikapanostus yhteissuunnitteluun oli 14.3 tuntia kuukaudessa, josta 8.4 tuntia käytettiin työskentelyyn omien viiteryhmiensä kanssa ja 5.9 tuntia henkilökohtaiseen työskentelyyn. Kaikkiaan yhteissuunnittelussa tehtiin 14 henkilötyövuotta suunnittelutyötä yhden vuoden aikana, mikä koostui pääasiassa vapaa-ehtoisesta asukas-suunnittelusta ja viran- ja toimenhaltijoiden muiden töiden yhteydessä tekemästä suunnittelutyöstä. Yhteissuunnittelutunnin teoreettiseksi laskennalliseksi hinnaksi saatiin 20.74 mk. Rahamäärä koostui lähinnä projekti- ja tutkimuskustannuksista. Laskennallisena vertailuperustana käytetty suomalaisten keskituntiansio oli vuoden 1996 viimeisellä neljänneksellä 68.96 mk.

Vaikka aikaa käytettiin suhteellisen runsaasti, piti 74 % haastatelluista ajankäyttöä tehokkaana ja vain hieman yli viidesosa tehottomana. Oman panoksensa

jollain tavoin merkittäväksi koki yli puolet mukana olleista suunnittelijoista ja vain 1/5 piti omaa panostaan vähäisenä.

Tärkeä kysymys yhteissuunnitteluprosessin onnistumisen kannalta oli yhteissuunnittelun pelisääntöjen toteutumisen arviointi. Kaikilla yhteissuunnittelun pelisääntökriteereillä arvioituna (rehellisyys, tasa-arvo, terve järki, luottamuksellisuus ja psyykinen koskemattomuus) vastaukseksi saatiin, että yli 80 % haastatelluista piti näitä kriteereitä onnistuneina. Heikoiten onnistuivat kriteereistä moraalinen vastuu, jota piti onnistuneena sääntönä 59 % ja luovuutta 60 %. Moraalisen vastuun "heikko tulos" merkitsi, että toimivaltasuhteet erityisesti kehittämisehdotusten toteuttamisen osalta eivät olleet aina selviä. Luovuuden muita kriteereitä heikompi tulos puolestaan kertoi suunnitteluprosessin liian voimakkaasta ohjauksesta.

Tutkimuksessa selvitettiin myös miten suunnittelijat voivat yhteensovittaa erilaisia tietoaineistoja siten, että kehittämisehdotukset tyydyttävät suunnitteluun osallistuvia erilaisia intressiryhmiä. Tyydytyksen astetta voi pitää varsin korkeana, sillä 69 % suunnitteluun osallistuneista ilmoitti haluavansa osallistua uudelleen samantyyppiseen projektiin. Samoin haastatelluista peräti 62 % ilmoitti muuttaneensa toimintatapojaan työssään tai muutoin yhteiskunnallisessa toiminnassaan yhteissuunnitteluperiaatteiden ja -toteutustapojen mukaisiksi. Yhteissuunnittelumetodin toimivuutta voi siis pitää hyvin onnistuneena, koska kaksi kolmasosaa haastatelluista sai yhteissuunnittelusta varsin myönteisiä kokemuksia.

8.4 Kehittämisiongelma

Vimeisenä tutkimusongelmana selvitettiin miten yhteissuunnittelua voidaan kehittää yhdyskuntasuunnittelun eräänä vaihtoehtoisena metodina ja erityisesti liikuntasuunnittelun välineenä.

Haastattelututkimuksen yhteenvetokysymyksenä annettiin vastaajien itsensä täyttää avovastauksina ensimmäisen työkirjan nelikenttä, jonka tulostusta varten kysyttiin yleinen kysymys: "Mitä mieltä olet yhteissuunnittelusta kokonaisuudessaan viiden toteutusvuoden jälkeen?"

TAULUKKO 28 Tuotosevaluaation 4-kenttäanalyysi

HYVÄÄ		HUONOA	
Hyvä periaate ja idea	68%	Poliitikot "ulkona"	23%
Yhteishengen parannus	15%	Rankka ohjaus	20%
Suunnittelun parannus	17%	Tavoite epäselvä	19%
	100%	Yliorganisoituminen	11%
		Mahdoton toteuttaa	11%
		Kaupungin negat. asenne	9%
		Ei talousresursseja	7%
			100%
KEHITETTÄVÄÄ		POISTETTAVAA	
Asukasmotivointia	29%	Byrokraattisuus	25%
Projektista jatkuva	23%	Rajoitt. edustavuus	20%
Laajempi suun.organ.	19%	Intressiryhmät	20%
Suorat vaik.mahdollis.	18%	Kulmakuntien edustus	19%
Lisää spontaanisuutta	11%	Isot sektorit dominoi	16%
	100%		100%

Nelikentän selvin yksittäinen huomio on, että hieman yli kaksi kolmaosaa osallistujista piti yhteissuunnittelua hyvänä periaatteena ja ideana. Tähän saattaa sisältyä sanoma; teoreettisesti hyvä, mutta käytännössä...?

Huonoimpana pidettiin poliitikkojen passivisuutta. Tähän vaikutti se, että päätöksentekotasoa ei ollut riittävästi mukana yhteissuunnittelussa, johon saattoi vaikuttaa päätöksentekijöiden muutosvastarinta uutta suunnitteluperiaatetta kohtaan. Yhteissuunnittelu edustaa suoraa demokratiaa ja suoran vaikuttamisen väylää erotuksena päättäjien suosimalle edustukselliselle demokratialle. Poliitikkojen epäluuloihin vaikutti pelko vallan menetyksestä.

Huhtasuon erityispiirteenä oli, että luottamushenkilöt eivät juurikaan tuottaneet tietoa, vaan hallinnon näkökulma oli lähinnä keskushallinnon viranhaltijoiden, aluetyöntekijöiden sekä projekteihin osallistuvien tutkijoiden tuottamaa tietoa. Tässä mielessä tiedontuotto jäi osittain vajavaiseksi, vaikka tieto muutoin pystyttiin tuottamaan ja hallitsemaan laajalla skaalalla. Luottamushenkilöillä on omat tietovarantonsa ja päätöksenteon näkökulma alueeseen. Tiedontuotossa jäi suhteellisen vaatimattomaksi tiedot poliittisen päätöksenteon muutoksista, kaupungin suunnitteluideologiasta, poliittisten tekijöiden vaikutuksista alueen kehittämiseen ja rakentamiseen. Myös tieto alueen kehittämistä varten myönnettävistä resursseista jäi vähäiseksi. Olennaista on, että Huhtasuolla ei pystytty luottamushenkilötasoa riittävästi sitomaan yhteissuunnitteluun, koska tämä intressiryhmä oli suppeasti edustettuna suunnitteluorganisaatiossa.

Huonoina asioina pidettiin myös voimakasta ohjausta ja tavoitteen epäselvyyttä. Ohjauksen intensiivisyys käytännössä aiheutui kahden lähes päätoimisen tutkijan prosessiohjauksesta yhteissuunnittelussa. Näin totaalinen ohjaus koettiin ylimitoitettuna, mikä ehkäisi asukkaiden omaehtoista spontaanisuutta.

Hieman yli kymmenesosa haastatelluista kiinnitti huomiota yliorganisoitumisvaaraan. Tämä tarkoitti, että samoja asioita käsiteltiin eri organisaatiotasolla toisistaan tietämättä. Liian usein toistui tilanne, jolloin esimerkiksi kaupungin sektorihallinto, yhteissuunnitteluorganisaatio ja vapaa kansalaisjärjestötoiminta käsittelevät samaa asiaa vaikka se olisi voitu käsitellä yhdessä ja samassa organisaatiossa.

Poistettavien asioiden listalla hieman yli neljäsosa halusi poistaa byrokraattisuutta. Haastattelussa kävi selvästi ilmi, että kolmiportainen SOFY-organisaatio - 1) seurantaryhmä, 2) yhteissuunnitteluryhmä, 3) asukasryhmät - koettiin liian raskaana ja moniportaisena. Tilalle olisi haluttu mm. suurempaa keskustelufoorumia päättäjien, viranhaltijoiden ja aluetyöntekijöiden sekä asukkaiden kesken.

Eräs selvimmistä havainnoista löytyy myös poistettavien asioiden listalta; edustuksellisuuden rajoitukset. Kaikenlainen edustavuus koettiin rajoittavaksi tekijäksi. Omiin intressiryhmiin tukeutumista pidettiin liian kapeana näkökulmana suunnitteluun. Eri kulmakuntien edustuksen koettiin tuovan liikaa ristiriitoja ja keskittymistä vain oman alueen asioiden ajamiseen. Myös isot sektorihallintokunnat koettiin dominoivina, jolloin pienet asukkaille tärkeät asiat saattoivat jäädä liian vähälle huomiolle.

Kehitettävissä asioissa tärkeimpänä pidettiin yleistä asukasmotivointia, koska asukasedustusta pidettiin kuitenkin liian suppeana. Lähes viidesosa haastatelluista halusi projektista jatkuvaa ja hieman vajaa viidesosa halusi laajempaa suunnitteluorganisaatiota. Tällä tarkoitettiin organisaatiota, joka ei olisi niin rajautunut määrättyihin intressiryhmiin vaan mukana olisi pitänyt olla enemmän paikallisista olosuhteista riippuvia ja spontaanimpia ratkaisuvaihtoehtoja. Täl-

lön suunnitteluorganisaatioista saataisiin vaihtelevampia ja ne voisivat kohdistaa toimintaansa paremmin ”täsmäsuunnitteluun”, joka toisi lisää tehokkuutta suunnittelutyöhön. Juuri spontaanisuutta halusi lisää yli kymmenesosa haastelluista.

8.5 Miten yhteissuunnittelua tulisi kehittää

8.5.1 Suunnitteluorganisaation kehittäminen

Huhtasuolla toteutetussa tiedon välittämisessä työkirjan avulla voitiin nähdä vaikeuksia yhdistää tehdyt ehdotukset voimavaroihin ja resursseihin. Kehittämisuunnitelman laadinnan jälkeistä ehdotusten organisoitua eteenpäinviemistä ei riittävästi toteutettu. Jyväskylässä SOFY-organisaatiolla ei ollut riittäviä yhteyksiä päätöksentekijöihin, jotka kontrolloivat resursseja ja toteutusorganisaatioita. Lopulliset valinnat ja tavoitteiden toteuttaminen tapahtuivat resursseja ja organisaatioita valvovien taholta. Huhtasuon yhteissuunnitteluryhmä sanoutui irti liian varhain toteutusvastuusta. Huhtasuolla ei ollut olemassa organisaatiota, joka olisi toteuttanut yhteisiä toiveita. Huhtasuon SOFY:ssa oli kyse liiaksi vain puhumisesta ja osallistumisesta sinänsä oletettuun päätöksentekoprosessiin. Kyse ei viime kädessä ollutkaan vastuunotosta muutosten toteuttamiseksi. Kunnan olisi alusta lähtien pitänyt valmistautua siihen, että projekti haluaa vaikuttaa kunnallisiin suunnitelmiin ja niiden toteuttamiseen. Kunta olisi voinut perustaa esim. hallinnon sisäisen yhteissuunnitteluprojektin toteuttamisryhmän, joka olisi vienyt hankkeita eteenpäin ja edesauttanut hallintokuntien rajat ylittävää yhteistyötä.

Huhtasuolle perustettiin SOFY-projektin päätyttyä Liikunnan Mallikunta-projektin toimesta ns. vapaa-ajan kehittämisehdotuksia edistävä toimintaryhmä. Sillä ei kuitenkaan ollut riittäviä yhteyksiä toteuttajatahoihin ja lopulta sen tehtävät siirrettiin asukasyhdistykselle. Kritiikistä huolimatta ehdotusten 67 %:n toteutusastetta voi pitää erittäin onnistuneena tuloksena.

Monissa Huhtasuon jälkeisissä Jyväskylän yliopiston Liikuntarakentamisen tutkimuskeskuksen (nykyisin Liikunnan kehittämiskeskus) toteuttamissa yhteissuunnitteluprojekteissa on tietoisesti pyritty keventämään, mutta terävöittämään suunnitteluorganisaatiota. Yleensä on karsittu suunnitteluorganisaation ylä- ja alapäätä. Jäljelle on usein jäänyt vain yhteissuunnitteluryhmä, jossa erilaiset julkisen, yksityisen ja vapaaehtoisen sektorin intressipiirit ovat kohdanneet. Toinen organisaation muutos on ollut päätöksentekotason kytkeminen selvemmin suunnitteluorganisaatioon. Asukasryhmien puheenjohtajiksi on valittu Liikunnan kehittämiskeskuksen uudemmissa liikunnan yhteissuunnitteluprojekteissa kulloisellakin suunnittelualueella asuvia poliitikkoja (kunnanhallituksen, -valtuuston ja lautakuntien jäseniä), viranhaltijat ja kunnan työntekijät ovat toimineet asukassuunnitteluryhmien sihteereinä. Tällä toimenpiteellä on voitu tehostaa työskentelyä ja lyhentää suunnittelu-aikaa.

Suurilla suunnittelualueilla (esim. Espoon liikuntasuunnitelma 1992) ei asukasryhmiin ole voitu valita suoraan asukasedustusta. Tällöin asukasedustus on tullut valituksi suoraan eri vapaa-ajan palveluiden käyttäjäryhmien edustajista kuten vapaista kansalaisjärjestöistä, urheiluseuroista, asukasyhdistyksistä, kylätoimikunnista, koulujen johtokunnista jne. Tällöin voidaan puhua vain osittain suorasta demokratiasta.

8.5.2 Suunnitteluprosessin kehittäminen

Liian monivaiheinen suunnitteluprosessi on tuottanut vaikeuksia, koska suunnittelussa mukana olleiden on ollut vaikea hahmottaa suunnittelun kokonaisuutta. Siksi esim. Liikunnan kehittämiskeskuksen myöhemmissä yhteissuunnitteluprojekteissa on pyritty prosessin yksittäisiä vaiheita vähentämään ja samalla laajentamaan sekä syventämään yksittäisten vaiheiden sisältöjä.

Enemmän huomiota on kiinnitetty koulutukseen ja tiedon jakamiseen ennen suunnitteluprosessin käynnistämistä. Erityisen tärkeää on, että jokainen suunnitteluun mukaan tuleva saa koulutuksen yhteissuunnittelusta samanaikaisesti. Liikunnan kehittämiskeskuksessa on laadittu erityinen kahden koulutuspäivän koulutuspaketti, joka käsittää 16 tuntia opetusta prosessin eri vaiheista, oppikirjan, opetusmonisteen sekä video-opetuskokonaisuuden, jolla havainnollistetaan suunnittelua aikaisemmin toteutettujen projektien esimerkkien avulla.

Koulutusvaiheen jälkeen aloitetaan ensimmäinen tiedonkeruuvaihe, jossa käytetään apuna ATK:ta. Valtakunnallisesta liikuntapaikka tietojärjestelmästä (LIPAS) voidaan tuottaa fyysisestä liikkumisympäristöstä lähtötason tiedot olemassa olevasta tilanteesta. Nykyisellään tietojärjestelmästä saadaan tietoa liikuntapaikkojen taloudesta, varustetasosta, liikuntapaikkojen käytöstä, suunnittelusta sekä kontaktitiedoista. Lisäksi LIPAS-tietojärjestelmään liittyvästä erillisestä liikuntajärjestötietojärjestelmästä (LIITO) saa tiedot kaikista maamme urheiluseuroista. Lähtötason tietojen selvitys korvaa hyvin I työkirjavaiheen. Lähtötason tiedot annetaan ATK-perusteisen keruuvaiheen jälkeen yhteissuunnitteluorganisaation arvioitavaksi.

Tämän jälkeen arvioinnit otetaan huomioon suunnittelun seuraavassa vaiheessa yhdistämällä ne esisuunnitelmaan kehitettävästä alueesta. Esisuunnitelma korvaa II työkirjavaiheen, joka annetaan yhteissuunnitteluorganisaation arvioitavaksi.

Arvioinnin pohjalta kirjoitetaan varsinainen suunnitelma, joka jälleen annetaan yhteissuunnitteluorganisaation arvioitavaksi. Tämä vaihe korvaa III työkirjan käytön. Arvioitu suunnitelma hyväksytään mahdollisimman korkeassa päätöksentekokoelimestä.

Viimeisenä vaiheena pidetään kaikkien suunnitteluun osallistuneiden kesken yhteinen arviointitilaisuus, joka voi olla samalla suunnitelman julkistamistilaisuus suurelle yleisölle. Julkisen tiedottamisen lisäksi tilaisuudessa päätetään julkisesti suunnitelman seurannasta.

Tällä tavoin yhteissuunnittelusta saadaan selkeä ja yksinkertainen menetel-lytapa, jonka vaiheet voidaan pelkistää:

- 1 Yhteissuunnittelukoulutus suunnittelukohteen tarpeiden mukaan yhtäaikaan kaikille suunnitteluun osallistuville intressiryhmille,
- 2 Kevyen, mutta laaja-alaisen, joustavan ja muuttuvan intressipohjaisen (julkinen, yksityinen, vapaa-ehtoinen sektori) suunnitteluorganisaation luominen siten, että se voi tehdä täsmäsuunnittelua,
- 3 ATK-pohjainen tiedonkeruu (LIPAS ja LIITO) yhdistettynä toimintatutkimustyyppiseen asukaskomentointiin,
- 4 Esisuunnittelu yhdistettynä toimintatutkimukselliseen asukaskomentointiin,
- 5 Yhteissuunnitelman valmistaminen yhdessä suunnittelukohteen käyttäjien kanssa,

- 6 Suunnitelman julkistaminen yhdessä suunnitteluorganisaation kanssa ja
- 7 Seurannan julkisuuden varmistaminen suunnitteluun osallistuneiden kanssa.

Tällaisessa menettelytavassa yhdistetään tietokoneavusteinen suunnittelu (LIPAS ja LIITO -tietojärjestelmät) toimintatutkimuksen kanssa, jolloin uusi informaatioteknologia ja pehmeä osallistuva suunnittelu voivat palvella tehokkaan, mutta inhimillisen liikkumisympäristön rakentamista.

8.6 Jatkotutkimukset

Osallistuvan suunnittelun merkitys eri muodoissa kasvaa tulevaisuudessa osana laadullista toimintatutkimusperinnettä. Asukkaiden ja palvelujen käyttäjien näkökulma otetaan huomioon entistä paremmin. Tarkoituksena on kehittää osallistuvan suunnittelun tutkimusta nyt alkaneiden asuinalueiden saneerausprojektien evaluoinnissa. Tällöin keskitytään kotielinpiireihin, koska tässä tutkimuksessa ei päästy kovinkaan syvälliseen kotielinpiirien tarkasteluun. Tällaista tietoa tarvitaan lähiöiden saneeraustoiminnassa. Lähiöiden perusparannusprojektien yhä lukuisampi käynnistyminen vilkastuu ja on yhteiskunnallisesti välttämätöntä. Esimerkkinä tästä on korkotukilainoitettu perusparannustoiminta yli 50 suomalaisessa lähiössä, mikä tarjoaa laajan jatkotutkimuskentän. Asumisella laajemmin havaittiin tässä tutkimuksessa olevan yhteyksiä liikuntaharrastuneisuuteen. Kodin laatutason monipuolisella tutkimuksella voidaan löytää konkreettiset yhteydet kotielinpiirien liikunnalliseen kehittämiseen.

Jyväskylä Forum tarjoaa myös hyvät mahdollisuudet evaluivaan tutkimusotteeseen. Tarkoituksena on saada tutkimustietoa Forumien toiminnan edistyessä siten, että foorum-tyyppistä kaupunkisuunnitteluareenaa voitaisiin jatkuvasti kehittää. Tarkoituksena olisi arvioida, kuinka hyvin erilainen kaupunkidialogi soveltuu suomalaiseen kaupunkisuunnitteluun nimeenomaan Jyväskylässä ja miten sen avulla voidaan kaupungissa kehittää kommunikatiivista, interaktiivista ja innovatiivista kaupunkisuunnittelua ja -politiikkaa "Uuden Aallon" hengessä.

9 YHTEENVETO

9.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Tutkimus oli osa laajempaa Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen perustamaa asuinalueiden kehittämisprojektia; ”Sosiaalisten ja fyysisten edellytysten yhteensovittaminen asuinalueiden kehittämisessä” (SOFY) sekä Liikuntatieteellisen Seuran Liikunnan Mallikuntaprojektia. Molemmissa projekteissa tarkoituksena oli selvittää yhteissuunnittelumetodin soveltuvuutta asuinalueiden kehittämiseen. SOFY-projektissa pyrittiin yleiseen asuinalueen kehittämisen tutkimiseen ja Liikunnan Mallikuntaprojektissa tarkoituksena oli tutkia yhteissuunnittelumetodi toimivuutta liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikaedellytysten kehittämisessä. Näiden kahden projektin yhteensovittamisen mahdollisti se, että molemmilla projekteilla oli sama tutkimuskohde; Jyväskylän Huhtasuo, joka on pääosin 1970-luvulla rakennettu kerrostalovaltainen lähiö. Tutkimus pyrkii luomaan suunnittelukäytäntöä nimenomaan lähiöuudistuksen ja saneerauksen tarpeisiin, jonka on arveltu monikertaistuvan lähivuosina.

Yhteissuunnittelu on eräs osallistuvan suunnittelun menetelmä, jossa erilaiset suunnittelun kohteeseen liittyvät intressiryhmät yhdessä valmistavat alueellisen kehittämissuunnitelman. Liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikasuunnittelussa erilaisia intressiryhmiä olivat julkinen, vapaa-ehtoinen ja yksityinen intressi. Intressiryhmät voitiin jakaa myös viranomaisiin, päätöksentekijöihin ja tavallisiin asukkaisiin eli palvelujen käyttäjiin.

Yhteissuunnittelu ja osallistuva suunnittelu syntyivät alunperin vaihtoehdoksi normatiiviselle ja rationaalis-teknokraattiselle suunnittelutavalle, joissa keskeisellä sijalla oli ammattimainen ja normitettu suunnittelu. Yhteissuunnittelussa pyrittiin suunnitteluprosessiin saamaan mukaan suunniteltavaa kohdetta käyttävät ihmiset tasavertaisina suunnittelukumppaneina. Erityisesti pyrittiin käyttämään hyväksi ihmisten kokemus- ja elämysmaailmaa, jonka avulla täydennettiin viranomaisten ja päätöksentekijöiden ammattimaisen suunnittelun suunnittelutietoa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää metodisesti miten kvantitatiivista ja kvalitatiivista suunnittelutietoa voidaan käyttää hyväksi yhteissuunnittelu-prosessissa. Tarkoituksena oli myös arvioida miten yhteissuunnittelu metodina soveltuu liikuntasuunnittelun välineeksi. Lisäksi arvioitiin toteutettua yhteissuunnitteluprojektia viiden vuoden seurantatutkimuksena ja sitä miten yhteissuunnittelua voitaisiin edelleen kehittää yleisen yhdyskuntasuunnittelun ja erityisesti liikuntasuunnittelun metodina tulevaisuudessa.

9.2 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana oli hahmottaa elinympäristöä ja liikkumisympäristöä pieninä, hallittavina suunnittelukokonaisuuksina. Elinpiiri-teoriaa kehitettiin juuri siksi, että suunnittelussa haluttiin päästä suuria aluekokonaisuuksia pienempiin yksiköihin. Sommerin henkilökohtainen elinavaruus ja Barkerin ympäristöpsykologia tulivat Suomessa sovelletuiksi mm. Liisa Horellin tutkimuksissa ja Elinympäristön uudistamisprojekteissa.

Elinympäristön uudistamisprojektissa elinpiireiksi määriteltiin: 1) vyöhykerakenteet, joilla tarkoitetaan asunnon lähiympäristöä eli naapurustoa, jonka piirissä ovat jalankulkuetäisyydellä olevat toiminnot, 2) yhdistävillä rakenteilla tarkoitetaan vyöhykerakenteita yhdistäviä alueita, joihin sijoittuvat tärkeimmät liikenneverkot, palvelut, työpaikat ja virkistysalueet ja 3) painoalueet, joilla tarkoitetaan erilaisia keskuksia, terminaaleja ja laitoksia.

Varsinaisessa elinpiirimallissa pihapiirit muodostavat asunnon välittömän lähiympäristön eli kotipiirin, johon sijoittuvat huomattava osa lasten ja vanhus-ten toimintoja. Pihapiirit ovat osa jatkuvaa sosiaalista, toiminallista ja fyysistä rakennetta. Pihapiiristä seuraava elinpiirikokonaisuus on naapurustopiiri. Naapurusto merkitsee korkeammanasteista sosiaalista, toiminnallista ja fyysistä jäsentymistä, joissa palvelujen, vapaa-ajan ja työpaikkojen osuus voimistuu. Vyöhykerakenteina pihapiirit ja naapurusto ovat jalankulun aluetta. Päivänpiiri on vyöhykerakennetta yhdistävä alue, missä tärkeimmät palvelut, työpaikat ja liikenneverkot sijoittuvat naapurustojen reunoille.

Tässä tutkimuksessa suunniteltavaa kohdetta havainnoitiin seuraavien elinpiirihierarkiamääritelmien mukaisesti: 1) kotielinpiirillä tarkoitettiin asuntoa ja sen välittömässä ympäristössä olevaa pihapiiriä, 2) korttelielinpiirillä tarkoitettiin vyöhykerakenteisiin kuuluvia naapurustoja, joiden piirissä ovat jalankulku-etäisyydellä olevat toiminnot, 3) asuinalue-elinpiirillä tarkoitettiin päivänpiirin yhdistäviä vyöhykerakenteita kuten esim. palveluita ja virkistysalueita ja 4) kaupunkielinpiirillä tarkoitettiin keskustahakuisia painoalueita.

Tutkimusotteeksi valittiin Jyrkämän tarkoittama toimintatutkimus, joka oli tutkimusstrategia, jossa tutkija osallistui kiinteästi tutkittavana olevan kohde-yhteisön elämään pyrkimällä yhdessä kohdeyhteisön jäsenten kanssa ratkaise-maan suunniteltavan alueen ongelmia, saavuttamaan asetetut tavoitteet ja pää-määrät, tutkimalla näiden ongelmien ilmenemistä ja niiden ratkaisuun johtavia teitä sekä toimimalla saadun tiedon ja kehitettyjen ratkaisuvaihtoehtojen pohjalta ongelmien ratkaisemiseksi. Toimintasuuntautuneen tutkimustavan kannalta oli oleellista, että yhteiskunnallinen ilmiöalue - Huhtasuon lähiö - johon tutkimus-ja kehittämisprosessi kohdistui, pyrittiin ottamaan haltuun laajalla yhteiskunta-tutkimuksen arsenalilla. Tämä tarkoitti, että kerättävä tutkimusmateriaali koh-

distui ilmiöalueen erilaisiin puoliin ja erilaisiin aineiston keräys- ja analysointitapoihin.

9.3 Tutkimustehtävät

Tutkimustehtävät muotoiltiin seuraavasti:

- 1 Miten Huhtasuon lähiö jäsenettiin, kun käytettiin yhteissuunnittelumenetodia suunnittelutiedon tuottamisessa?
- 2 Millaisia kehittämissuunnitteluprosessissa syntyneitä?
- 3 Miten ne toteutuivat viiden vuoden seurannan aikana?
- 4 Miten yhteissuunnitteluprosessissa mukana olleet kokivat osallistumisensa viiden vuoden kuluttua suunnittelun päätyttyä?
- 5 Miten hyödylliseksi yhteissuunnittelu teoreettis-metodisena kokeiluna osoittautui, miten se toimi ja miten sitä menetelmänä voidaan kehittää?

9.4 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimuksen viitekehysten mukaisesti toimintatutkimuksessa kerättiin elinpiireittäin monipuolinen tietoaineisto kuvaamaan tutkimuskohdetta mahdollisimman erilaisilta näkökannoilta. Tässä tutkimuksessa oli olennaista kahden keskeisen tietoaineiston - 1) kvantitatiivisen tiedon ja 2) kvalitatiivisen tiedon - analysointi. Kvantitatiivinen tieto vastasi Habermasin tarkoittamaa käsitettä systeemi-maailman näkökulmasta tuotetusta tiedosta, joka oli viranomaisrekistereistä tai empiirisistä tutkimuksista tuotettua tietoa. Kvalitatiivinen tieto vastasi Habermasin käyttämää käsitettä elämys- ja kokemusmaailman tiedoista, joka oli laadullista asuinalueen aluetyöntekijöiden ja asukkaiden tuottamaa tietoa heidän näkökannaltaan, heidän elämyksistä, kokemuksista ja tuntemuksista sekä elämisestä ja työskentelystä asuinalueella.

Yhteissuunnitteluprosessi perustui sekä luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden että asukkaiden näkökulmista tuotetun tiedon yhteensovittamiseen asuin-alueesta, sen tarjoamista elinoloista sekä näissä ilmenevistä ongelmista ja puutteista. Yhteissuunnitteluprosessi tuotti asuinalueen kehittämissuunnitelman.

Lisäksi menetelmänä käytettiin evaluointia, jolla pyrittiin seuramaan ja jälki-arvioimaan asuinalueen yhteissuunnitelman kehittämissuunnitelman, niiden toteutumista sekä saamaan tietoa suunnitteluprosessiin osallistuneiden kokemuksista yhteissuunnittelusta.

Tutkimuksessa käytettiin kaikkiaan 13 erilaista tietoaineistoa:

A) KVANTITATIIVISET AINEISTOT

- 1 Postikysely alueen väestölle
- 2 Urheiluseura-aastattelu
- 3 Jyväskylän kuntarekisteristä tuotettu tieto
- 4 LIPAS-liikuntapaikkajärjestelmän tiedot Jyväskylästä
- 5 Edelliset aineistot yhdistävä paikkatietojärjestelmä (GIS)

B) KVALITATIIVISET AINEISTOT

- 6 Aluetyöntekijöiden haastattelut
- 7 Aluetyöntekijöiden itsensä tuottama tieto
- 8 Työkirjamenettely
- 9 Lasten ja nuorten ainekirjoitus
- 10 Varhaisnuorten haastattelut Huhtasuon ja Pupuhuhdan koulupiireissä
- 11 Huhtasuon käräjät

C) EVALUOIVAT AINEISTOT

- 12 Stafflebeamien CIPP-evaluaatio, jota käytettiin kehittämisehdotuksista toteutusvastuussa olevien haastattelussa ja
- 13 Suunnitteluun osallistuneiden haastattelussa

Aineiston kuvausmenetelminä käytettiin, taulukoita, kuvioita, interkorrelaatiomatriiseja, ristiintaulukointia sekä kvalitatiivisen aineiston osalta laadullisen tutkimuksen tyyppikuvailua (typologioita) puhutun ja kirjoitetun kielen osalta.

9.5 Tutkimuksen päätulokset ja johtopäätökset

Kvantitatiivisen tiedon näkökulmasta voitiin fyysistä ympäristöä jäsentää rakentamisen tehokkuutta osoittavilla laskennallisilla ja demonstratiivisilla tunnuslukujen kaavoilla. Interkorrelatiivisessa analyysissä keskeiseksi muuttujaksi saatiin asuinkerrosalaneliömetrit, jolla oli yhteyksiä keskeisiin organisoidun liikunnan muuttujiin. Laskemalla asuinkerrosalaneliömetrien ja muun liikunnan fyysisen ympäristön suhdeluvut saatiin tehokkuuden suhdelukukaavat (e) sisäliikuntatiloille, ulkokentille, ulkoilureiteille, puistoille, luonnontilaisille ja leikkialueille. Tällainen tarkastelu osoittaa, että jo II maailmansodan jälkeen asemakaavoituksen suomalaisen pioneerin Otto Iivari Meurmanin kehittämät kaupunkisuunnitteluopit ovat hyvin soveltuvia myös tämän päivän yhdyskuntasuunnitteluun, koska hänen suosituksensa liikunta-, virkistys- ja vapaa-aika-alueiden kaavoittamisesta eivät paljoa poikkea tämän tutkimuksen tuloksista. Tehokkuuslukuja voidaan käyttää ohjeellisina vertailutietoina suunniteltaessa liikunnan, virkistyksen ja vapaa-ajan fyysistä ympäristöä.

Laadullinen tieto täydensi merkittävästi tutkimuskohteen jäsentämistä siten, että viranomaistietoa voitiin syventää. Erityisesti ihmisten kompaktin rakentamisen tuntemukset, luontoelämykset ja sosiaaliset kokemukset toivat uutta tietoa määrällisen tiedon rinnalle.

Määrälliset ja laadulliset aineistot yhdenmukaisuudessaan vahvistivat, että alueen massiivinen rakentamistapa koettiin ahdistavaksi ja epämiellyttäväksi esteettisenä ja sosiaalisena kokemuksena. Ympäristön negatiivisella kokemisella havaittiin olevan yhteyksiä koko elämänlaatuun siten, että useat kokivat lähiön ahdistavana vaikka kvantitatiiviset muuttujat eivät aina tällaista käsitystä tuke- neet. Suhteellisen uusi ja luonnonläheinen asuinalue hyvinvarustettuine asuntoineen oli määrällisen tiedon kannalta hyvin ihanteellinen paikka asua, jossa ei fyysistä slummiutumista ollut havaittavissa. Laadulliset elämysmaailman kokemukset välittivät kuitenkin tietoa "sosio-psykkisestä slummiutumisesta", jota ei määrällisessä tarkastelussa ollut havaittavissa. Toimintatutkimuksen hyödyllisyys tulee esiin juuri tämän kaltaisessa arvioinnissa, jolloin alueella työskentelevät ja asuvat voivat vapaasti esim. työkirjojen, koulujen ainekirjoitusten

tai sosiaaliaseman haastattelujen muodossa kertoa elämästään. Erityisesti työkirjat olivat suunnittelijoille ja sektoriviranomaisille lähes korvaamaton apuväline asuinalueen kehittämissuunnittelussa.

Lähiön suunnitteluperiaatteena oli ollut luonnonläheisyys. Luonto koettiin kahdella tavalla. Se nähtiin mahdollisuutena, jota oli erityisesti asuinalueen ympärillä. Toisaalta aikuisilla ei laadullisissa aineistoissa tullut esille paljoa omakoh- taisia kokemuksia luonnossa liikkumisesta, mutta sen olemassaolokin koettiin asuinalueita parantavana positiivisena seikkana. Lasten ja nuorten luonto- elämykset ilmenivät toisaalta toiveina saada lisää luontoalueita asuinalueen si- sään. Toisaalta huonosti hoidetut metsät, niissä oleileva asiaallinen väestönosa sekä ympäristön pilaantuminen aiheuttivat lapsissa ja nuorissa pelkoja, mikä ehkäisi luonnon käyttämistä. Nuoret halusivat luontoalueita lähion sisälle asfaltin sijaan, lapset luonto- ja liikuntaelementtejä sisältäviä seikkailupihoja standardi- rakenteiden sijaan ja aikuisten luontokiinnostus kohdistui lähion ympärillä ole- viin metsäisiin luontoalueisiin. Luonto kokonaisuudessaan osoittautui myyiksi luonnon käyttämisen kannalta, mutta realiteetiksi elämysmaailman toiveissa ja haluissa. Lapsilla ja nuorilla luontoon liitettiin myös kokemuksia ja toiveita eläi- mistä.

Laadullinen aineisto toi esiin voimakkaasti sosiaalisuuden eri muodot, jot- ka liitettiin arkielämästä selviytymiseen ja myös liikuntaan, virkistykseen ja va- paa-aikaan. Liikunnan sosiaalisessa organisoitumisessa oli selvästi kaksi erillistä maailmaa: urheiluseuroiksi sosiaalisesti organisoitunut ja kilpaurheiluun keskit- tynyt toiminta eli omaa elämänsä ja organisoitumaton liikuntakulttuuri omaan- sa.

Yhdyskunnan rakenteet suosivat selvästi kilpaurheiluun orientoituneiden seurojen toimintaa. Interkorrelatiivisissa analyyseissä voitiin osoittaa, että sellai- sissa olosuhteissa, joissa olivat isot asunnot ja laajat pihat (kotipiiri), paljon tilaa kortteleissa esim. korttelipuistojen muodossa (korttelielinpiiri) ja asuinalueella ko- konaisuudessaan paljon virkistys- ja muuta hoidettua puistoaluetta (asuinalue- elinpiiri), oli myös aktiivisempi osallistuminen organisoituu urheiluseurojen toimintaan kuin sellaisissa olosuhteissa, joissa ei ollut näitä fyysisen ympäristön edellytyksiä. Todellisuudessa isojen asuntojen ja hyvinvarustettujen asuinaluei- den taustalla on vaikuttamassa hyvä sosioekonominen asema, mutta yhteiskun- nan muuttuessa yhä mosaiikkimaisemmaksi luokkarajojen ja yhteiskunnallisten kerrostumien hävitessä, ei sosioekonomisilla tekijöillä ole enää niin määräävää asemaa tulevaisuudessa.

Toisaalta spontaanimpi, omaehtoinen ulkoilu ja virkistykseen löyhempi organisoituminen ystävä-, toveri- ja kaveripiireissä liitettiin usein luontoaspektiin, jolla haettiin sosiaalisia kokemuksia erityisesti laadullisen aineiston tulosten mu- kaan.

Ongelmia nähtiin yleisessä sosiaalisen rakenteen heikkouksissa, joita oli esim. suuri vuokra-asuntokeskittyminen, josta aiheutui sosiaalisia ongelmia. Sosiaali- nen kontrolli saattoi muodostua yhtä ahdistavaksi kuin viranomaiskontrolli. So- siaalisen tuen puute esti ihmisiä suoriutumasta jokapäiväisistä askareistaan. Jos tuki puuttui, oli sillä vaikutusta myös liikuntaharrastuneisuuden suuntautumi- seen tai se suoranaisesti ehkäisi harrastusaktiivisuutta. Sosiaalinen turvallisuus on elämän perustekijä, jonka puuttuminen vaikeuttaa ihmisen eri toimintoja eri- tyisesti vapaa-aikana, jota vietetään pääasiassa juuri iltaisin ja viikonloppuisin. Turvattomuuden tunne kohdistui yleisimpiin harrastuslajeihin kuten ulkoiluun, kuntoiluun ja jopa hyötyliikuntaan. Lisäksi sosiaalinen turvattomuus kosketti eri-

tyisesti niitä väestöryhmiä, jotka saattaisivat tarvita eniten liikuntaa kuten vanhukset, naiset, lapset ja nuoret. Sosiaalinen kontrolli, sosiaalinen tuki ja sosiaalinen turvallisuus yhdessä voivat ohjata ihmisten liikuntakäyttäytymistä siten, että valitaan turvalliset sisäliikuntalajit. Sosiaalisen tuen puute voi suunnata liikkumisajankohtia ja sosiaalisen turvallisuuden puuttuminen voi ehkäistä koko liikuntaharrastuksen.

Tutkimuskohteeseen perustettiin yhteissuunnitteluorganisaatio, jossa olivat 1) seurantaryhmä, koordinoimassa projektin etenemistä, 2) yhteissuunnitteluryhmä, jossa varsinainen alueellinen kehittämissuunnitelma - yhteissuunnitelma - työstettiin ja 3) viisi asukassuunnitteluryhmää, jota tuottivat laadullista suunnitteluaineistoa viideltä asuinalueelta. Suunnittelun aikana syntyi kaikkiaan 298 yksittäistä kehittämisehdotusta, jotka kirjattiin alueelliseen kehittämissuunnitelmaan. Yhteissuunnittelu tuotti eniten ehdotuksia juuri vapaa-ajan toimialueelle eli 35 % ehdotuksista (n=103) käsitteli vapaa-ajan kehittämistä. Muita merkittäviä ehdotusryhmiä olivat tekninen huolto (29 %) sekä sosiaali- ja terveydenhuolto (17 %). Yhteissuunnittelumetodi tuotti siis hyvin ehdotuksia juuri vapaa-ajan toimialueelle.

Elinpiireittäin tarkasteltuna suurin yksittäinen kehittämiskohde oli korttelielinpiiri (n=172), koska selvästi yli puolet ehdotuksista kohdistui tähän elinpiiriin (58 %). Tämä osoitti, että ihmiset tunsivat kiinnostusta oman kotielinpiirinsä lähiympäristön kehittämiseen. Tähän vaikutti myös kerrostalovaltaisella alueella halu laajentaa kotielinpiiriä. Korttelielinpiiri koettiin julkiseksi alueeksi, jonka kehittäminen oli sallittua ja mahdollista.

Ympäristöittäin tarkasteltuna (fyysinen, toiminnallinen, sosiaalinen ympäristötaso) suurin yksittäinen ehdotusryhmä oli fyysisen ympäristön ehdotukset korttelielinpiirissä (n=77). Korttelin toiminnalliseen ympäristöön kohdistui lähes yhtä paljon ehdotuksia (n=66) ja sosiaalisen puolen kehittäminen oli myös tärkeää (n=29). Tämä osoittaa, että vaikka fyysinen ympäristö sai paljon huomiota osakseen, olisi korttelia kehitettävä mahdollisimman monipuolisesti - myös sosiaalis-toiminnallisena kokonaisuutena fyysisen kehittämisen lisäksi.

Suunnitelman toteutusvastuussa olleet henkilöt haastateltiin viiden vuoden kuluttua suunnittelun päättymisestä. Absoluuttinen yhteissuunnitelman toteutumisaste oli varsin korkea, sillä viiden toteutusvuoden aikana 1988 - 1992 ehdotuksista toteutui 67 %. Suurin yksittäinen ryhmä toteutuneista ehdotuksista oli kokonaan alkuperäisen ehdotuksen mukaan toteutuneet, joita oli 36 % kaikista toteutuneista ehdotuksista. Hieman yli 1/4 ehdotuksista toteutui osittain. Muutettuna alkuperäisestä suunnitelmasta toteutui 12 % ehdotuksista. Toteutusta odotti vielä 2 % ehdotuksista, mutta tällaisten ehdotusten toteuttamisesta oli jo päätetty tai ne olivat toteuttamisen alla. Siis hieman vajaa 1/3 ehdotuksista ei ollut toteutunut tai niitä ei aiottukaan toteuttaa. Suurimmat syyt toteutumattomuuteen olivat taloudelliset tai tekniset syyt. Ne toimialat, joihin kohdistui eniten ehdotuksia, jäivät keskimääräiseltä toteutusasteeltaan heikoimmiksi; vapaa-aika 55 % ja tekninen huolto 69 %, mutta näitäkin toteutusasteita voi pitää erittäin korkeina. Absoluuttisesti eniten kaikista yksittäisistä ehdotuksista toteutettiin juuri vapaa-ajan ja teknisen huollon ehdotuksista, joita oli yhteensä 190 lähes kolmesta sadasta ehdotuksesta. Näistä toteutui 116 ehdotusta. Kaikista muista ehdotuksista toteutettiin 83. Eräs keskeisimmistä kehittämisen kohteista oli korttelielinpiirin fyysinen ympäristö. Tämä toteutui hyvin, koska vain 1/3 ehdotuksista jäi toteutumatta ja korkeimman toteutusasteen sai sosiaalinen ympäristö, josta vain 28 % jäi

toteutumatta. Todellisuudessa ympäristöä kehitettiin siis varsin tasapuolisesti eri ympäristötasot huomioon ottaen.

Suunnitteluun osallistuneet haastateltiin viiden vuoden kuluttua suunnittelun päättymisestä. Haastatelluista lähes puolet piti varsinaiseen suunnittelualueeseen liittyviä yhteistoiminnallisia asioita keskeisinä onnistumisen elämyksinä kuten yhteistyön ja yhteishengen kehittymistä. Vaikka kyseessä oli suunnittelu-prosessi, eivät haastateltavat mieltäneet sen paranemista juuri laisinkaan parhaaksi asiaksi (5 %). Suunnitteluun osallistuneet saattoivat kokea koko yhteissuunnitteluprosessin yhteistoimintaprojektiksi eikä niinkään suunnitteluprosessiksi. Vastajat korostivat parhaana asiana siis yhteistoiminnallisuutta, sillä viranomaisyhteistyön paranemista pidettiin kaikkien vastaajien kesken parhaimpana asiana yhteissuunnittelussa. Yhteistoiminnallisuuden korostaminen tuli vastauksissa esille myös siten, että asukkaiden pääsyä mukaan suunnitteluprosessiin piti parhaimpana asiana neljäsosa vastaajista.

Päättäjien passiivisuus koettiin suurimmaksi puutteeksi. Tämä selittyy sillä, että päättäjät eivät olleet juuri laisinkaan mukana yhteissuunnitteluprosessissa vaan prosessi oli lähinnä asukkaiden ja viranomaisten välistä vuoropuhelua. Tähän vaikutti se, että asuinalueelta ei ollut paljoa edustajia kaupungin päättävissä elimissä. Poliitikkojen taholla koettiin myös yleistä pelkoa edustuksellisen demokratian menettämisestä, koska nyt pyrittiin suoraan demokratiaan. Kaupunkia kohtaan tunnettiin myös epäluuloja, koska epäiltiin, että kaupunki ei sitoudu hankkeisiin. Hieman vajaa 1/5 piti suurimpana puutteena tavoitteiden epäselvyyttä, joka saattaa johtua siitä, että yhteissuunnitteluprosessin kokonaisuutta ei osattu hahmottaa sen monivaiheisuuden johdosta. Tähän seikkaan olisi voitu vaikuttaa perusteellisella suunnitteluorganisaation kouluttamisella. Epäilyksen kohteita olivat myös vaikutusmahdollisuuksien ja talousresurssien puute sekä toimintatapojen outous ja asukkaiden passiivisuus. Projektissa sisällä olleet eivät osanneet riittävästi suhteuttaa projektin etenemistä muuhun kunnalliseen kehittämiseen vaan olisivat halunneet nopeampaa toteuttamista ja suurempaa ihmisjoukkoa osallistumaan.

Vastaajista lähes kaksi kolmasosaa ilmoitti muuttaneensa toimintatapaan työssään tai muutoin yhteiskunnallisessa toiminnassaan yhteissuunnitteluperiaatteiden ja -toteutustapojen mukaisiksi projektin jälkeisinä vuosina. Samoin yli kaksi kolmasosaa ilmoitti haluavansa osallistua uudelleen samantyyppisiin projekteihin.

Haastateltavien mielestä kehitettäessä yhteissuunnittelua haluttiin poistaa suunnittelun byrokraattisuutta. Kolmiportaisen suunnitteluorganisaation (seurantaryhmä, yhteissuunnitteluryhmä, asukassuunnitteluryhmät) tilalle haluttiin asuinalueille pysyvää, nopeaa, vapaamuotoisempaa ja suurempaa keskustelufoorumia päättäjien, viranhaltijoiden ja aluetyöntekijöiden välille. Lisäksi haluttiin kehittää yleistä asukasmotivoitinta, koska asukasedustus koettiin liian suppeana. Lähes viidesosa haastatelluista halusi projektista jatkuvaa ja hieman vajaa viidesosa halusi laajempaa suunnitteluorganisaatiota. Tällä tarkoitettiin organisaatiota, joka ei olisi niin rajautunut määrättyihin intressiryhmiin vaan mukana pitäisi olla enemmän paikallisista olosuhteista riippuvia ja spontaanimpia organisaatiovaihtoehtoja. Tällöin suunnitteluorganisaatiosta saataisiin vaihtelevampia ja ne voisivat kohdistaa toimintansa paremmin "täsmäsuunnitteluun", joka toisi lisää tehokkuutta suunnittelutyöhön.

Tutkimuksen johtopäätöksissä yhteissuunnittelun kehittämisessä kiinnitettiin huomiota suunnitteluorganisaation ja suunnitteluprosessin kehittämiseen.

Suunnitteluorganisaatiota haluttiin typistää kolmiportaisesta vain yksiportaiseen, jolloin jää yhteissuunnitteluryhmä, joiden puheenjohtajiksi voidaan valita poliittisia päättäjiä ja sihteereiksi aluetyöntekijöitä ja viranhaltijoita. Näin poliittinen intressi saadaan paremmin kytkettyä mukaan ja vakinaisten sihteerien avulla työskentelyä voidaan tehostaa ja nopeuttaa. Asukasedustusta ei aina ole mahdollista valita tavallisten palvelujen käyttäjien keskuudesta. Tällöin voidaan käyttäjien edustus saada vapaista kansalaisjärjestöistä, urheiluseuroista, asukas-yhdistyksistä, kylätoimikunnista, koulujen johtokunnista jne. Tällöin voidaan puhua vain osittain suorasta demokratiasta. Suunnitteluprosessissa suunnittelun yksittäisiä vaiheita tulee vähentää ja syventyä laaja-alaisempiin suunnittelukokonaisuuksiin. Erityisen tärkeää on koulutuksen antaminen yhteissuunnittelusta ennen varsinaisen suunnittelun aloittamista kaikille yhteissuunnitteluun osallistuville samanaikaisesti. Tiedonkeruun helpottamiseksi esitetään tietokoneavusteista tiedonkeruuta, joka on mahdollista liikunnan alueella, koska voidaan käyttää hyväksi liikuntapaikkatietojärjestelmää (LIPAS) sekä urheilujärjestötietojärjestelmää (LIITO). Tällä toimenpiteellä voidaan nopeuttaa suunnitteluprosessia. Toimintatutkimustapaa pidetään kuitenkin hyvänä kehittämismuutoksena huolimatta informaatioteknologian mahdollisuuksista. Suunnittelumenettelyksi esitettiin seuraava proseduuri:

- 1 Yhteissuunnittelukoulutus,
- 2 Kevyen, mutta laaja-alaisen suunnitteluorganisaation perustaminen,
- 3 ATK-pohjainen tiedonkeruu yhdistettynä toimintatutkimuksen asukaskommentointiin,
- 4 Esisuunnittelu yhdistettynä toimintatutkimuksen asukaskommentointiin,
- 5 Yhteissuunnitelman valmistaminen yhdessä suunnittelukohteen ihmisten (julkinen, yksityinen, vapaaehtoinen sektori) kanssa,
- 6 Yhteissuunnitelman julkistaminen kaikkien suunnittelussa mukana olleiden toimesta ja
- 7 Yhteissuunnitelman toteuttamisen seurannan varmistaminen yhdessä suunnitteluun osallistuneiden kesken.

Menettelytavassa yhdistyy tietokoneavusteinen suunnittelu (LIPAS ja LIITO) toimintatutkimuksen kanssa, jolloin uusi informaatioteknologia ja pehmeä osallistuva suunnittelu voidaan onnistuessaan saada palvelemaan paremman yhdyskunnan rakentamista fyysis-toiminnallis-sosiaalisesti kokonaisuudeksi.

10 SUMMARY

The background and purpose of the study

The research was part of a wider development project for residential areas started by the Centre for Urban and Regional Studies at Helsinki University of Technology, namely the "SOFY"-project (combining social and physical conditions in the development of residential areas) and the project of "Ideal Community for the Sport" begun by the Finnish Society for Research in Sport and Health Education.

Both projects aimed at examining the suitability of the collaborative planning method for developing residential areas. The SOFY-project concentrated on the general study of ways of developing residential areas. The project of The Ideal Community for Sport had the goal of examining the adaptability of the collaborative planning method in developing the preconditions for sport, recreation and leisure. These two projects were compatible because they had the same research object; the Huhtasuo residential area in the city of Jyväskylä, built in the 70's by blocks of flats. The research aims at creating planning practice especially for the needs of renovation and reconstruction in residential areas, which according to estimates will expand considerably during the next few years.

Collaborative planning refers to one method of participative planning in which interest groups of different planning objects make the local development plan together. The public, voluntary and private sectors were the different interest groups in sports, recreation and leisure planning. The interest groups could also be divided into the authorities, decision-makers and ordinary residents, i.e. the customers.

Originally, collaborative planning and participative planning were created as options to normative and rational-technocratic planning which puts emphasis on professional and standardized planning. Collaborative planning aimed at getting the people in the planning area involved in the planning process as equal planning partners. A special emphasis was put on people's world of experience, with which the planning information about professional planning gained from the authorities and decision-makers was supplemented.

The aim of the research was to clarify how quantitative and qualitative planning information could be put together in a planning process so that the

resulting development suggestions could satisfy all the interest groups participating in the planning.

The purpose of the study was also to analyze the appropriateness of the collaborative planning method for sports planning by five-year follow-up study and further to develop collaborative planning method for urban and regional planning.

Theoretical background of the research

The theoretical background of the research was to outline the setting and physical environment in small, controllable planning entities. A theory of habitat was developed because there was a wish to plan smaller units instead of big ones. Personal living space by Sommer and the Baker's environmental psychology were applied in Finland, for instance in Liisa Horelli's studies and in the Projects for Recreating the Environment.

The Project for Recreating the Environment provided the following definitions of habitat: 1. Zone structures which refer to the immediate surroundings outside the house, namely the neighbourhood with activities reached on foot, 2. Connective structures refer to the areas which connect zone structures. The most important traffic network, services, workplaces and recreational areas are situated here, and 3. Weight areas which refer to various centres, terminals and institutions.

In the genuine habitat model, the home yard form the immediate environment for house and home; called the home habitat. This is a remarkable part of children's and old people's activities. It is part of a continuous social, functional and physical structure. The next habitat is the neighbourhood. It requires a higher-level social, functional and physical organization where the number of services, leisure time and workplaces increases. As for zone structures, the home yard and neighbourhood belong to the pedestrian zone. A day-zone is an area connecting the zone structure, where the most important services, workplaces and traffic network are situated on the edge of the neighbourhoods.

The research object was demonstrated according to the following habitat hierarchy definitions: 1. Home habitat referred to the house and the yard and its immediate surroundings, 2. Quarter habitat referred to the neighbourhoods belonging to the zone structures, which included activities reached on foot, 3. Residential habitat referred to the zone structures connected by day-zones such as services and recreational areas, and 4. City habitat referred to weight areas such as various centres and institutions.

Jyrkämä's action research was chosen as the research strategy. It was a strategy in which the researcher took part in the life of the target society intensively, by aiming at solving the problems of the area and reaching the goals together with its members, by studying how these problems appeared and how they could be solved, and by acting to solve of the problems on the basis of information and alternatives collected. It was necessary that in an action-oriented research, the social arena of phenomena, the Huhtasuo housing estate, which was the object of the research and developmental processes, could be examined with a wide social scientific arsenal. Thus the research material covered various sides of the phenomena and data-collecting and analysing methods.

Problems and tasks of the research

The research tasks were formulated as follows

- 1 How was the Huhtasuo housing estate outlined when there were used collaborative planning method to produce the planning information?
- 2 What kind of development suggestions were made in the collaborative planning process?
- 3 How were they realized during the five-year follow-up?
- 4 How did the process participants see the importance of their input five years after the end of planning?
- 5 How useful as a theoretic-methodical experiment did collaborative planning prove to be, how did it work and how can the method be developed further?

Research methods and material

Following the framework, during the action research a wide range of material was gathered separately from each habitat to describe the research object from as many viewpoints as possible. For the present research, the analysis of two types of data - quantitative and qualitative - was crucial. The quantitative information corresponded to Habermas' concept of information produced from the system world's viewpoint. It was collected from public registers or empirical studies to supplement inadequate authority data. Qualitative information corresponded to Habermas' concept of the information on the world of experience. It consisted of qualitative data from the viewpoint of the people and the local workers in the residential area about experiences and sentiments as well as living and working in the district.

The collaborative planning process was based, firstly, on combining the pieces of information about the residential area from decision makers, authorities and inhabitants. Secondly, its basis lay on its living conditions and on the problems and defects that appeared. The collaborative planning process produced a development plan for the residential area.

Evaluation was introduced as an additional method to follow-up and post-evaluate the development suggestions and their realization, and to gain information from the process participants about their experiences in the collaborative plan.

Thirteen different types of data were used in the research:

A. QUANTITATIVE DATA:

- 1 postal questionnaires sent to the people in the area
- 2 interviewing sports clubs
- 3 information from the Jyväskylä municipal register
- 4 national LIPAS-(ADP) information system of Jyväskylä sport facilities
- 5 combined GIS-data base (Geographical Information System)

B. QUALITATIVE DATA:

- 6 interviews with local workers
- 7 information produced by the local workers
- 8 workbook method
- 9 essays written by children and adolescents

10 interviews with early adolescents in the Huhtasuo and Pupuhuhta school districts

11 district court sessions at Huhtasuo

C. EVALUATIVE DATA:

12 CIPP-evaluation by Stafflebeam, used in the interviews with the persons responsible for the realization of the development suggestions, and

13 CIPP-evaluation by Stafflebeam, used in the interviews with planning participants

CIPP-evaluation based on the evaluation of Context, Input, Process and Product.

Statistical tables and figures were used as the material description methods. In addition, intercorrelative matrixes, cross-tabulations and, in the case of qualitative material; analysis of qualitative research of type descriptions (typologies) for spoken and written language were introduced.

Main results and conclusions of the research

From the quantitative information viewpoint, the physical environment could be outlined by means calculatory and demonstrative formula indicating the efficiency of building. Intercorrelative analysis gave the square metre per cross floor area as the most important factor connected to the essential factors of organized sports. By calculating the ratios for the square metre per cross floor area and for the environment for other sports, the efficiency figures of building (e) for indoor sports facilities, outdoor courts, courses (green paths), parks, natural green areas (green spots) and play fields were obtained. Examination of this type shows that the town planning thesis, developed by the Finnish town planning pioneer Otto Iivari Meurman already after the Second World War, are well suited for today's urban and regional planning because his recommendations for planning sports, recreation and leisure time areas do not differ much from the results of this study. Efficiency figures can be used as normative comparison information when planning the physical environment for sports, recreation and leisure.

Qualitative information complemented outlining the research object remarkably so that the authority data could be deepened. Especially people's sentiments about compact building, experiences of nature and social experiences brought new information in addition to the quantitative information.

While being consistent, the quantitative and qualitative data showed that people felt the massive regional building to be an oppressive and uncomfortable aesthetic and social experience. Experiencing the environment negatively was noticed to have connections with quality of life as a whole; many people found the housing estate oppressive although the quantitative variables did not support a conception of this kind. From an quantitative viewpoint, a relatively new, close to nature residential area with well-equipped houses, were an ideal place to live where no physical signs of urban decay were observable. The experiences of the qualitative experience world yielded, however, some information about the "social-psychological slum-phenomenon" which escaped quantitative observation. The usefulness of action research is shown especially in evaluations such as this where people living and working in the area can freely tell about their lives in the form of workbooks, essays, or interviews at social offices, for instance. The workbooks in particular were almost an irreplaceable instrument for planners and local sector authorities in formulating the residential area development plan.

The planning principle of the residential area had been closeness to nature. Nature was experienced in two ways. It was seen as an opportunity especially around the residential area. On the other hand, adults mentioned virtually no personal experiences of physical activity in nature in their qualitative material, but found it a positive thing which served to improve the residential area. On the one hand, children's and adolescents' experiences of nature revealed hopes of incorporating nature to a greater extent in the residential area. On the other hand, neglected forests, asocial people living there and the deterioration of the environment caused fears in children and adolescents, which prevented them from taking advantage of nature. Instead of asphalt, young people wanted areas of untouched nature in the housing estate, and, instead of standardized structures, children wanted adventure yards with natural and activity elements. The interest of adult people in nature was focused on the forest nature areas around the housing estate. Nature turned out to be a myth in terms of using it, but a reality in terms of hopes and dreams of the experience world. Children and young people connected nature also with experiences and hopes concerning animals.

Qualitative material brought out strongly different aspects of sociability which were linked to the everyday survival and also to sport, recreation and leisure time. Two different worlds were apparent in the social organizing of sports: activity that had organized itself socially into sports clubs and concentrated on top-level sport, and alternatively, unorganized physical culture.

The structures of society clearly favour the activities of sports clubs oriented towards top-level sport. The intercorrelative analyses showed that in circumstances with big apartments and extensive yards (home habitat), with plenty of space in the quarters (quarter habitat), and in general, with a lot of recreational and other attended park areas in the district (residential area-habitat), people were more active in participating in organized sports club activities compared to circumstances which lacked environmental preconditions such as these. In reality, behind big houses and well-equipped residential areas lies a good socio-economic status. As society becomes increasingly more mosaic-like with disappearing class boundaries and social strata, socio-economic factors will not have such a decisive status in the future.

On the one hand, a more spontaneous, voluntary and loose organization for outdoor activities and recreation with friends and companions was often connected with nature. Especially the results from the qualitative material emphasized the social side of experiences in nature.

Problems were seen in general weaknesses in the social structure, for example, a big concentration of rented dwellings which caused social problems. Social control could become almost as intolerable as authority control. The lack of social support prevented people from getting through their every-day lives. The lack of support also affected the direction of sports activities or it directly hindered the activity. Social security is a basic element of life. Its absence makes difficult many activities of people, particularly during leisure time available mainly in the evenings and at weekends. A sense of insecurity was directed on most ordinary sports such as outdoor activities, fitness training and even profit sports (picking berries etc.). Furthermore, social insecurity affected especially those parts of the population which might need physical activity most, i.e. aged people, women, children and young people. Social control, social support, and social security can guide people's physical behaviour so that they choose a safe indoor sport. A lack

of social support can affect the point of time for physical activity and a lack of social security can totally prevent people from participating in sporting activities.

An organization for collaborative planning was founded, including the following groups :

1. a follow-up group, coordinating the progress of the project,
2. a collaborative planning group, working on the actual development plan for the area, i.e. the collaborative plan, and
3. five resident planning groups which produced qualitative planning material from five sub-areas.

298 individual development suggestions were delivered and they were registered in the development plan for the area. Most of the collaborative plan suggestions dealt with leisure areas and activities and their further development (35%, n=103). Others included technical services (29%) and social and health services (17%). Collaborative planning method yielded plenty of suggestions for the functional area of leisure time.

Considering the habitats, the biggest individual development object was the quarter habitat (n=172) since, it was mentioned clearly in over half the suggestions (58%), showing that people were interested in developing their own neighbourhood habitat. This was supported by the fact that also areas favouring blocks of flats showed a willingness to widen their home habitat. The quarter habitat was seen as a public area which was open to free development.

Taken from the environmental viewpoint (physical, functional, social environment level), the biggest individual suggestion group consisted of the suggestions regarding on the physical environment in the quarter habitat (n=77). Almost as many suggestions concerned the functional quarter environment (n=66) and developing its social side (n=29), indicating that even though the physical environment got a lot of attention, the quarter should be developed in a very versatile way - as a social-functional entity in addition to physical development.

People responsible for the realization of the plan were interviewed five years after the finish of planning. The average degree of realization of the collaborative plan was relatively high for the years 1988-1992, 67% of the suggestions being put into practice. The biggest single group of accomplished suggestions included suggestions which were carried out precisely according to the original plan, which amounted to 36% of those accomplished. A little over one fourth of the suggestions were partially carried out. 12% of the suggestions were put into practice in a changed form. 2% of the suggestions were still waiting to be implemented, but decisions on their realization had already been made or were being carried out. Thus less than one third of the suggestions had not been or were never to be carried out mainly for economic or technical reasons. The functional areas which met the most expectations remained low in terms of their average degree of realization; leisure time 55% and technical services 69%. However, the realization can be regarded as high. Of all the individual suggestions, leisure time and technical service suggestions were put into practice most; 190 out of almost 300, of which 116 were implemented. Of all the other suggestions 83 were put into practice. One of the most important development targets was the physical environment of the quarter habitat. This target came true well because only one third of the suggestions were disregarded and the highest degree of implementation happened in the social environment; only 28% of the suggestions were not realized. In reality, the environment was developed rather equally, if we consider all the different environment levels.

The planning participants were interviewed five years after the end of planning. Nearly half of the interviewees felt that the most important experience of success was collaborative issues connected with the primary planning field, such as the development of cooperation and collaborative spirit. The interviewees did not find the improvement of the planning process as vital as had been expected (5%). The planning participants might have regarded the whole collaborative planning process as a cooperation project instead of a planning process. The respondents emphasized coordination, since the improvement of cooperation with the authorities was considered the best thing in the collaborative planning among all the respondents. The emphasis on coordination was obvious because one fourth gave best preference to residents being included in the planning process.

The decision-makers' lack of activity was considered the biggest problem. They were mostly absent from the collaborative planning process which was mainly a dialogue between the residents and the authorities because the residential area had only a few representatives in the decision-making bodies of the city. The politicians feared losing representative democracy because the tendency here was towards direct democracy. Also, people did not trust the city because they suspected it would not commit itself to the projects. Less than one fifth considered the vagueness of the goals as the most important weakness. This was probably because the planning process consisted of so many phases no-one could picture it in its entirety. Comprehensive planning organization training could have covered this deficit. The lack of influence and economic resources as well as unfamiliar ways of action and the passiveness of the residents aroused suspicion. Those involved with the project were not able to relate the ongoing project to other municipal development but were eager to accelerate its realization and to recruit more people.

Almost two thirds said they had changed their ways of action towards more collaborative planning principles and actions concerning either their work or their other social activities in the years after the project. Over two thirds were willing to participate again in similar projects.

According to the respondents, developing collaborative planning aimed at removing bureaucracy. The three-level planning organization (a follow-up group, a collaborative planning group, a residential planning group) should have been replaced with a permanent, fast, free-form and direct discussion forum between the decision-makers, authorities and local workers in the residential area. Furthermore, people wanted to develop means to motivate the residents because they regarded their representation as too narrow. Nearly one fifth wanted the project to be continued and a little less than one fifth wanted a wider planning organization. This meant an organization which would not be restricted to certain interest groups but instead, would include more organization alternatives that were more spontaneous and dependent on local circumstances.

In this way the planning organizations would become more varied and could direct their actions preferably to "precision planning" bringing more efficiency to planning work.

In terms of research conclusions, in the development of collaborative planning attention was drawn to developing the planning organization and the planning process. The three-level planning organization should preferably be changed to a one-level organization. In a collaborative planning group of this type political decision-makers can be elected as chairman and local workers and authorities as secretaries.

Consequently, political interests can be involved better and a permanent secretary can make the work more efficiently and faster. It is not always possible to choose a resident representative from the ordinary service users. In this case the representative can be chosen from free organizations of citizens, from sports clubs, residents' associations, village committees, school boards etc. Thus we can speak only of partially direct democracy. Planning process phases must be cut down and larger planning entities given priority. It is of the utmost importance to train all those participated in collaborative planning at the same time, before starting actual planning.

Computer-aided data-gathering is suggested to assist data-collection, using the national sport facility information system (LIPAS) and also ADP information system for Finnish sport organisations (LIITO). Also, this measure can speed up the planning process. Action research is considered as a good development alternative to that provided by information technology. The following procedure was put forward as the planning method

- 1 Collaborative planning training,
- 2 Establishing a light but broad-scope planning organization,
- 3 ADP-based data-collection combined with action research residents' comments,
- 4 Pre-planning linked with action research residents' comments,
- 5 Preparing a collaborative plan together with people in planning object (public, private and voluntary sector),
- 6 Publication jointly by all planning participants of the collaborative plan, and
- 7 Ensuring the follow-up of the realization of the collaborative plan by all the participants in planning jointly.

In the procedure should be combined computer-aided planning (LIPAS and LIITO) with action research. New information technology and soft participative planning could thus be made to serve the creation of a better society in term of a physical-functional-social whole.

11 LÄHTEET

- A guide to the global environment (1992) World Resources 1992-1993. World Resources Institute. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Alanen, J-P. ym. (1989) Uudistuva kunta - palveleva - tehokas - läheinen. Suomen Kaupunkiliitto. Kaupunkiliiton julkaisu. Lahden Kirjapaino ja Sanomalehti Oy. Lahti.
- Alasuutari, P. (1993) Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Tampere
- Alueellisen toiminnan järjestäminen Jyväskylässä(1990) Jyväskylän kaupungin keskusviraston kaupunkisuunnitteluosaston julkaisu no 1/1990. Jyväskylä
- Argyris, C. (1993) Knowledge on action. A guide for overcoming barriers to organizational change. San Francisco.
- Argyris, C., Schön, D. (1991) Participatory action research and action science compared: A commentary teoksessa Whyte & William & Foote (toim.): Participatory action research. London.
- Asuntomessuraportti (1986) Jyväskylän kaupungin tutkimuksia no 1/1986. Sarjanumero 2. Jyväskylä.
- Aura, S. (1982) Huomispäivän kaupunki. Rakennuskirja Oy. Helsinki.
- Baburoglu, O. & Ravn, I. (1992) Normative action research julkaisussa Organization Studies 13/1 1992. New York.
- Barker, R. (1968) Ecological psychology: Concepts and methods for studying the environment and behaviour. Standford University Press. Stanford. California.
- Bohm, K. (1985) Med- och motborgare i stadsplanering. Liber Tryck AB Stockholm.
- Brindley, T., Rydin, Y., Stoker, G. (1989) Remarking planning. Unwin Hyman.
- Bourdieu, P. (1977) Outline of a theory of practice. Routledge & Kegan Paul. London.
- Cahoone, L. ed. (1996) From modernism to postmodernism. Blackwell Publishers Inc. Cambridge. Massachusetts.
- Campbell, S. & Fainstein, S. (1996) Readings in planning theory. Blackwell Publishers Ltd. Cambridge. Massachusetts.
- Cantel, T. (1994) Perinne ja poissulkeminen. Yhteiskuntasuunnittelu-lehti no 3/1994. Yhteiskuntasuunnittelun seura ry - Samfundet för samhällsplanering rf. J-paino ky. Helsinki. ss. 11-24.

- Chalip, L. (1997) Action research and social change in sport: An Introduction to the social issue. *Journal of Sport Management*. II. Human Kinetics Publishers, Inc. USA. ss. 1-7.
- Cherry, G.E. (1996) *Town planning in Britain since 1900. The rise and fall of the planning ideal*. Blackwell Publishers Ltd. Cambridge. Massachusetts.
- Dear, M (1986) *Postmodernism and planning*. *Environment and planning*. Space and Society 4/1996.
- Demokraattinen suunnittelu (1973) *Demokraattisen suunnittelun viikko*. Joensuu 26.6. - 30.6. 1973. Seminaariraportti. Suomen demokraattiset lakimiehet ry. ja Yhteiskuntasuunnittelun seura ry. Helsinki .
- Do something for peace! (1984) *Nordic Seminar 6 - 8 April 1984*. Norwegian Red Cross. Norway.
- Dunleavy, P. (1980) *Urban political analysis*. MacMillan. London.
- Elinympäristön uudistumisprojekti (1976) Osa 1. *Uudistuvan elinympäristön tutkimusasema*. Tampere.
- Etatenes arbeidshefte (1983) 70 forbedringsforslag. Skjebergkommune i samarbeid med hadikaplaget, blinddeforbundet, Sarsborg røde kors og Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Fagence, M. (1977) *Citizen participation in planning*. Urban and regional planning series, Volume 19. Pergamon Press Ltd., Headington Hill Hall, Oxford.
- Fagence, M. (1975) *Planner and citizen participation. The quality of life. Concept as an aid to goal formation and public understanding in the planning process*. Congress report 46th ANZAAS Congress. Canberra.
- Fainstein, S. & Campbell, S. (toim.) (1996) *Readings in Urban Theory*. Blackwell Publishers Inc., Cambridge, Massachusetts.
- Faludi, A. (1986) *Critical rationalism and planning methodology*. *Urban Studies* 20.
- Faludi, A. (1985) *The return of rationality*. Teoksessa: Breheny-Hooper (toim.) *Critical essays on the role of rationality in urban and regional planning*. Pion. London.
- Forester, J. (1989) *Planning in the face of power*. University of California Press.
- Forester, J. (1987) *Planning in the face of conflict. Negotiation and mediation strategies in local land use regulation*. *Journal of American Planning Association*. No 1/1987. Vol. 48. New York. USA.
- Friedman, J. (1987) *Planning in the public domain; From knowledge to action*. Princeton University Press.
- Friedman, J. (1977) *The epistemology of social practice*. *Theory and Society* no 6.
- Friedman, J. (1973) *Retracking America. A theory of transactive planning*. Anchor Books. Garden City, New York. USA.
- Frisby, W. & Crawford, S. & Dorer, T. (1997) *Reflections on participatory action research: The case of low-income women accessing local physical activity services* teoksessa *Journal of Sport Management*. II. Human Kinetics Publishers., Inc. ss. 8-28.
- Giddens, A. (1982) *Profiles critiques in social theory*. Cambridge.
- Giddens, A. (1984) *Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analyysissä*. Otava.Keuruu.
- Giddens, A. (1986) *The constitution of society. Outline of the theory of structuration*. Cambridge. Polity Press.
- Giddens, A. (1990) *Consequences of modernity*. Cambridge 1990.

- Granlund, M. (1981) Asukkaiden mahdollisuudet osallistua yhdyskuntasuunnitteluun kunnan ja kunnanosan tasolla. Yhdyskuntasuunnittelun jatkokoulutuskeskuksen julkaisu B 37. TKK offset. Otaniemi.
- Green, B.C. (1997) Action research in youth soccer: Assessing the acceptability of an alternative program teoksessa *Journal of Sport Management*. II. Human Kinetics Publishers, Inc. ss. 29-44.
- Haapola, I. (1993) Yhteissuunnittelu, osallistuminen ja hyvinvoinnin murros. Seinäjoen SOFY - foorumi 31.8. - 1.9. 1993. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen raportteja ja selvityksiä no 18/1994. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Habermas, J. (1981) Die moderne - ein unvollendetes projekt. Kleine politische Schriften. Suhrkamp Verlag. Frankfurt am Main.
- Habermas, J. (1985) Moderne und postmoderne architektur. Die Neue Unübersichtlichkeit. Suhrkamp Verlag. Frankfurt am Main.
- Hall, P. (1996) *Cities of tomorrow*. Blackwell Publishers Ltd. Cambridge. Massachusetts.
- Hallinnosta palveluun - hierarkiasta verkkoon (1988) Jyväskylän kaupungin julkaisuja no 4/1988. Sarjanumero 5. Jyväskylä.
- Hamilton, P. (1985) Action research. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen opetusmonisteita. Jyväskylä. Julkaisematon.
- Harju, P. (1988) Yhteissuunnittelu asuinalueiden kehittämisessä. Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu A 15. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Espoo.
- Harju, P. (1989) Tanskan kuntasuunnittelu ja Odensen alueellistettu kuntasuunnittelu. Julkaisussa Yhteissuunnittelu eri tieteenalojen, organisaatioiden ja intressiryhmien näkökulmasta. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja C 1/1989. TKK offset. Espoo
- Harju, P. & Sairinen R. (1990) Kunta ja asukkaat tulevaisuutensa tekijöinä. Yhteis kuntakehityksen tulevaisuuden näkymiä. Sofy-projekti. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. C 6. Teknillinen korkeakoulu. Otaniemi. TKK offset. Espoo
- Harjula, H. & Prättälä, K. (1995) Kuntalaki. Kuntaliiton painatuskeskus. Suomen kuntaliiton julkaisumyynti. Helsinki. ss. 9, 22-23.
- Harmaajärvi, I. (1993) Jyvässeudun yhdyskuntarakenneselvitys. Osaraportti II: Yhdyskuntataloudelliset vaikutukset. Valtion teknillinen tutkimuskeskus. Yhdyskunta- ja rakennussuunnittelun laboratorio. Keski-Suomen liiton julkaisu B 30. Keski-Suomen Kopiokeskus Oy. Jyväskylä.
- Healey, P. (1992) The reorganisation of state and market in planning. *Urban Studies* Vol 29. Nos 3/4 1992.
- Hautamäki, L. & Virtanen, A. (1980) Kylätoiminnan järjestäytyminen ja tulokset. Tampereen yliopisto. Aluetiede. Tampere.
- Holmila (1984) Maalaiskylän asukkaat ja alkoholi: tutkimus alkoholin liittymisestä erään maalaiskylän asukkaiden elämäntapaan. Alkoholipoliittinen tutkimus, tutkimusseloste no 127. Helsinki.
- Horelli, L. (1982) Ympäristöpsykologia. Ameryhtymä Oy. Weilin & Göös. Espoo.
- Huhtasuon alueen leikki-, piha- ja toiminta-alueiden kehittämissuunnitelma (1982) Pupuhuhdan leikkipuistoa suunnitteleva työryhmä 29.1. 1982. Jyväskylän kaupunki. Jyväskylä.
- Huhtasuon kehittämissuunnitelma (1987) Jyväskylän kaupungin julkaisu no 9/1987. Sarjanumero 11. Jyväskylä.

- Hurme, E. (1992) Lähityötä kaupungissa. Jyväskylän Kuokkalan Etätyökeskuksen suunnittelu ja käynnistyminen. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu B 67. TKK offset. Espoo.
- Hänninen, S. & Santakallio, M. (1995) LIPAS-käyttäjän opas. Merkkipohjainen ohjel misto. LIPAS-projekti. Liikunta- ja terveyslaboratorio. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylä.
- Häkkinen, J. (1983) Yhteisöllisen asumisen työryhmän ekskursion Ruotsiin ja Tanskaan 13.10. - 19.10. 1982. Jyväskylän kaupungin tutkimuksia no 47/1983. Jyväskylä.
- Ikivihreät -projekti (1991) Vanhainkodeissa asuvien jyvaskyläläisten terveys, sosiaalinen yhteisyys ja liikuntakäyttäytyminen. Jyväskylän kaupungin sosiaalikeskuksen julkaisusarja no 2/1991. Jyväskylä.
- Juutilainen, J. (1986) Sofy-projekti käynnistyy Huhtasuolla. Huhtasuon lehti no 6. 15.6. 1986. Huhtasuon Tiedotusyhdistys ry. Jämsän Lehti Oy. Jämsä. ss. 3.
- Juutilainen, J. (1987) Palvelukunnan keskeiset periaatteet ja vaatimukset hallinnon kehittämiseksi. Vapaa-ajan hallinnon kehittämisseminaari 10.12. 1987. Jyväskylän kaupungin keskusviraston kaupunkisuunnitteluosasto. Jyväskylä.
- Jyrkämä, J. (1978) Toimintatutkimuksen teoriasta ja tutkimuskäytännöstä teoksessa Sosiaalipoliittikka 1978. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu. Helsinki.
- Jyväskylä Forum (1996) Ditte Stürmer (toim.) no 2/1996. Jyväskylän kaupunki.
- Jyväskylän kaupungin liikuntasuunnitelma (1987) Liikunnan ja kansanterveyden edistämistäitiö. Jyväskylän kaupungin julkaisu no 1/1987. Sarjanumero 3. Jyväskylä.
- Jyväskylän kaupungin SOFY-yhteissuunnittelukokeilu (1987) Jyväskylän kaupungin julkaisu no 6. Sarjanumero 8. Jyväskylä.
- Jyväskylän kehittämislinjat 1990-luvulla (1990) Jyväskylän kaupungin keskusviraston kaupunkisuunnitteluosaston julkaisu no 4/1990. Sarjanumero 23. Jyväskylä.
- Jyväskylästä palvelukunta (1987) Kaupunginhallituksen seminaariraportti 21. - 22.9. 1987. Jyväskylän kaupungin keskusvirasto. Kaupunkisuunnitteluosasto. Jyväskylä.
- Jyväskylä vuonna 2010 (1987) Jyväskylän kaupungin tutkimuksia no 3/1987. Sarjanumero 5. Jyväskylä.
- Kauppinen, M-L. (1986) Sosiaali- ja terveystalvisten alueellistamiskokeilu. Asiakashaastattelu, Huhtasuon sosiaaliasema. Tiivistelmä sosiaali- ja terveysministeriön kokoamista tuloksista.
- Kauppinen, M-L. (1989) SOFY-yhteissuunnittelu. Kuokkala. Huhtikuu 1989. Julkaisematon. Jyväskylän kaupungin sosiaalikeskus. Jyväskylä.
- Keltinmäen-Myllyjärven kehittämissuunnitelma (1989) Jyväskylän kaupungin keskusviraston kaupunkisuunnitteluosaston julkaisu no 2/1989. Sarjanumero 18. Jyväskylä.
- Kerrostalon piha (1990) Loppuraportti. Jyväskylän kaupungin julkaisu no 2/1990. Sarjanumero 21. Jyväskylä.
- Komiteamietintö (1969:B 14) Vapaa-aikatoiminnan koulutuskomitean mietintö. Valtion Painatuskeskus. Helsinki.
- Komiteamietintö (1976: 87) Liikuntalakikomitean mietintö. Valtion painatuskeskus. Helsinki

- Komiteamietintö (1973 :143) Virkitysaluekomitean mietintö. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Komiteamietintö (1981:54) Osallistumistoimikunnan mietintö. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Komiteamietintö (1986:10) Keskushallinnon norminanto. Valtiovarainministeriön normityöryhmä. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Komiteamietintö (1987:2) Vapaakuntatyöryhmän mietintö. Sisäasianministeriön vapaakuntatyöryhmä. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Koskinen, S. (1980) Yhdyskuntatyö sosiaalityön menetelmänä. Teoksessa Kylät ja kaupunginosat yhteiskunnan alueellisina perusyksikköinä. Tampereen yliopisto. Aluetiede. Tutkimuksia sarja A 2. Finnpublishers Oy. Tampere.
- Kosonen, M. & Vuorela, P. (1975) Monitoimikylän suunnittelu ja toteutus. Yhdyskuntasuunnittelun jatkokoulutuskeskuksen julkaisu A 7. Helsingin teknillinen korkeakoulu. TKK offset. Otaniemi. Espoo.
- Kosonen, P. (1989) Joustavuus ja pohjoismaiset hyvinvointivaltiot. Yhteiskuntasuunnittelu. Vol. 27. No 2/1989. Yhteiskuntasuunnittelun seura ry. J-Paino Ky. Helsinki. ss. 9-23.
- Kotilainen, O. (1981) Asukkaiden osallistuminen kaavoitukseen. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu B 46. Teknillinen korkeakoulu. Espoo.
- Koululaisten SOFY aineet (1987) SOFY-projekti. Marja-Leena kauppinen 24.4. 1987. Julkaisematon. Jyväskylän kaupungin sosiaalivirasto. Jyväskylän kaupunki.
- Kukkonen, H. & Pilkama, A. & Leivonen, M. (1985) Vanhusten ja pitkäaikaissairaiden hoito- ja palvelujärjestelmät yhdyskuntasuunnittelussa (VAPSU-projekti). Helsingin teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun laitos. Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos. Arkkitehtiosasto. Julkaisu B 57. PI-SARA-ohjelma. Projekti no 1. Sairaaliitto. TKK offset. Espoo.
- Kunnallinen liikuntasuunnittelu (1973) Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no 31. Liikuntatieteellinen Seura ry. Helsinki.
- Kuokkala - Päijänteen helmi (1992) Jyväskylän kaupungin julkaisu no 3/1992. Päivänsalo, M. (toim.) Sarjanumero 28. Jyväskylä.
- Kuula, A. (1994) Toimintatutkimus kunnallisten työyhteisöjen tutkimisen ja kehittämisen välineenä. Kunnallistieteen Aikakauskirja no 2/1994. Kunnallistieteen yhdistys. Kirjapaino Grafia Oy. Turku.
- Lanki, T. ja Puronaho, K. (1992) Kotkan liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikasuunnitelma. Liikuntarakentamisen tutkimuskeskuksen julkaisu no 17/1992. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Lanki, T. ja Suomi, K. (1994) Jyväskylän maalaiskunnan liikunta-, virkistys- ja vapaa-aikasuunnitelma. Liikuntarakentamisen tutkimuskeskuksen julkaisu no 8/1994. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymisen vähentäminen sekä ennaltaehkäiseminen Jyväskylässä (1976). Raportti. Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymistä selvittämään asetettu toimikunta. Jyväskylän kaupungin tutkimuksia sarja 29/1976. Jyväskylä.
- Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymisen vähentäminen sekä ennaltaehkäiseminen Jyväskylässä (1976). Materiaaliosa I. Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymistä selvittämään asetettu toimikunta. Jyväskylän kaupungin tutkimuksia no 32/1977. Jyväskylä.

- Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymisen vähentäminen sekä ennaltaehkäiseminen Jyväskylässä. Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymistä selvittämään asetettu toimikunta (1977). Materiaaliosa II. Jyväskylän kaupungin tutkimuksia no 35/1977. Jyväskylä.
- Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymisen vähentäminen sekä ennaltaehkäiseminen Jyväskylässä (1978) Loppuraportti. Lasten ja nuorten häiriökäyttäytymistä selvittämään asetettu työryhmä. Jyväskylän kaupungin tutkimuksia no 38/1978. Jyväskylä.
- Lehti, E. & Ristola, K. (1990) Suunnittelu luovaa työtä. Rakennuskirja Oy. Helsinki. Kunnallistieteen lehti.
- Ley, D. (1989) Modernism, postmodernism and the struggle of places teoksessa Agnew, J. & Duncan, J. (toim.) The power of place. Bringing together geographical and sociological imaginations. Boston. Unwin human. ss.44-65.
- Lewin, K. (1951) Action research and minority problems teoksessa Lewin, K. (toim.) Resolving social conflicts. New York.
- Liikuntasuunnittelu (1981) toim. Lagus, P. (1981) Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no 77. Liikuntatieteellinen Seura ry. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- LIPAS (1989) Valtakunnallinen LIPAS-relaatiotietokannan tiedostoja. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Liikuntarakentamisen tutkimuskeskus. Jyväskylä.
- Long, A.R. (1979) Participation and community. Heriot-Watt University. Urban and Regional Planning Series. Pergamon Press. Edinburgh.
- Lähiöuutiset (1996) Tietoa ja kokemuksia lähiöiden uudistamisesta. Joulukuu. Koti lähiöt kuntoon -viestintäohjelma. Libris Oy. Helsinki.
- Malminniityn kehittämissuunnitelma (1984) SOFY-projekti. Vantaan kaupunki. Kuntasuunnitteluvirasto. C 16. Vantaa.
- Matilainen, P. (1992) Kekkola keitaaksi. Moniääninen suunnittelu. Jyväskylän kaupungin sosiaalikeskuksen julkaisusarja no 1/1992. Jyväskylä.
- Meurman, O.I. (1947) Asemakaavaoppi. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki.
- Mikkola, K. (1984) Eliel Saarinen aikansa kaupunkisuunnittelunäkemyksen tulkina - Suomen aika. Yhdyskuntasuunnittelun Jatkokoulutuskeskuksen julkaisuja n:o A 14. TKK Offset. Espoo.
- Mårtensson, B. & Orrskog, L. (1986) Så här vill vi göra't - arbetsboksmetoden. Statens råd för byggnadsforskning. Stockholm T 19:1986.
- Naschold, F. (1994) The Modernisation of the public sector in Europe. A Comparative perspective on the Scandinavian experience. Evaluation report. Ministry of Labour. Helsinki.
- Nupponen, T. & Syrjänen, E. (1991) Raportti sosiaalisesta isännöinnistä Jyväskylän Kuokkalassa. Sosiaalinen isännöinti. Yhteenvetoja ja johtopäätöksiä. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja no 48/1991. Jyväskylä.
- Ojala, T. (1981) Liikuntasuunnittelun käsitejärjestelmä teoksessa Lagus, P. (toim.) Liikuntasuunnittelu. Valtion Painatuskeskus. Helsinki.
- Olin, K. (1977) Liikuntasuunnittelun teoreettiset kytkennät. Jyväskylän yliopiston Liikuntasuunnittelun laitoksen tutkimuksia no 16. Jyväskylä.
- Oraug, J. (1982) Eksemplar på bruk av arbeidsbokmetoden till foredrag ved miljøverndepartementets vidareutdaningskurs i samfunnsplanlegging. Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Our common future (1987) World Commission for Environment and Development. Oxford: Oxford University Press.

- Pakarinen, T. (1995) Suunnittelun muutossuunnat ja tapaus Hämeenlinna. Ympäristöministeriön Alueidenkäytön osaston tutkimusraportti no 2/1995. Valtion Painatuskeskus. Helsinki.
- Pakarinen, T. (1988) Ideologinen maisema nyt ja ei-nyt. Tampereen teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun laitos. Julkaisuja n:o 10. Tampere.
- Pulkkinen, T. (1987) Raja teoksessa Tiede ja edistys-lehti n:o 4/1987. Helsinki.
- Puronaho, K., Suomi, K., Vuolle P. (1984) Vaasan kaupungin liikuntasuunnitelma vuosille 1985-2000. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no 45. Liikunnan ja kansanterveyden edistämisseätiön tutkimuslaitos. Jyväskylä.
- Puronaho, K. Suomi, K., Vuolle, P. ym. (1987) Jyväskylän kaupungin liikuntasuunnitelma 1987- 2000. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no 58 ja Jyväskylän kaupunkisuunnitteluosaston julkaisu no 1/1987. Liikunnan ja kansanterveyden edistämisseätiön tutkimuslaitos. Jyväskylä.
- Projekt M 70 (1971) Raport 5. Sammandrag. Göteborg.
- Rainio, A. (1991) Paikkatietojen yhteiskäyttö Suomessa. LIS-projektin loppuraportti. Maanmittaushallituksen julkaisu no 60. Maanmittaushallitus ja Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Raportti Vantaan kokeilusta. SOFY-projekti. Vantaan kaupunki. kunta-suunnitteluvirasto, sosiaalivirasto. C 16. Vantaa.
- Roos, J-P. (1973) Suunnittelun teorioista. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen julkaisuja. Jyväskylä.
- Ruoppila, I. ja Suomi, K. ym. (1984) Rovaniemen kaupungin liikuntasuunnitelma vuosille 1984-2000. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no 43. Liikunnan ja kansanterveyden edistämisseätiön tutkimuslaitos. Jyväskylä.
- Salonen, J. (1986) Jo joutui armas aika. Selvitys peruskoulun päättövaiheen jälkeisen koulutuksen siirtymisen ongelmista jyvaskyläläisillä nuorilla. Ryhmä 100 -raportti. Jyväskylän kaupungin kouluviraston julkaisu 7.4. 1986. Jyväskylä.
- Sommer, R. (1969) Personal space: the behavioural base of design. Prentice Hall, Englewood Cliffs. New York.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (1987) Sosiaali- ja terveispalvelujen alueellistamiskokeilu. Asiakashaastattelu Huhtasuonsosiaaliasemalla. Tiivistelmä sosiaali- ja terveysministeriön kokoamista tuloksista 21.5. 1987. Jyväskylän kaupungin sosiaalivirasto. Jyväskylä
- Spaziosport (1997) Lo sport come risorsa qualificante di Bruno Bracalente. A Cura del Centre Ctudi Impianti Sportivi CONI. Autorizzazione del Tribune di Roma. Roma.
- Sportstättenbau (1991) Internationale fachzeitschrift für sport-, bäder und freizeitanlagen. Amtliches organ des internationalen arbeitskreises sport und freizeiteinrichtungen. Köln.
- Storper, M. & Scott, J.A. (1989) Uudet joustavan tuotannon alueet ja yhteiskunnallinen sääteily. Yhteiskuntasuunnittelu no 2/1989. Yhteiskuntasuunnittelun seura ry. J-Paino Ky. Helsinki. ss. 4.
- Stufflebeam, D.L. (1976) Evaluation the context, input, process & product of education. International Congress on Physical Education, Jyväskylä 28.6. - 3.7. 1976. The Department of Physical Education. University of Jyväskylä
- Stufflebeam, D.L. (1983) The CIPP medel for program evaluation. Teoksessa Madaus, G.F. & Scriven M. & Stufflebeam, D.L. (toim.) Evaluation models. Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation. Boston. Kluwer-Nijhoff. 287-310.

- Suomi, K. (1986) Suunnitteluteoriat ja liikuntasuunnittelu; Jyväskylän alueen malli kuntien liikkumisympäristöjen teoreettinen kehysmalli teoksessa Liikunta ja Tiede-lehti no 7/1986. Vol.23. Liikuntatieteellinen Seura ry. Erillispainos. ss. 407-414.
- Suomi, K. (1989a) Liikuntasuunnittelun uudistaminen yhteissuunnittelulla. Helsingin teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu B 58. Otakustantamo. Espoo.
- Suomi, K. (1989b) Critical rationalism and the methodology of planning teoksessa year book. Reports of Physical Culture and health 63. Research Institute of Physical Culture and Health & Research Unit for Sport and Physical Fitness. Jyväskylä.
- Suomi, K. (1989) Yhdyskuntasuunnittelusta liikunnan elinpiirisuunnitteluun. Liikunnan Mallikuntaprojekti. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu n:o 121. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Suomi, K. (1990) Kuntien vapaan ajan toiminta teoksessa Harju, P. & Sairinen, R. (toim.) Kunta ja asukkaat tulevaisuutensa tekijöinä. Yhteiskuntakehityksen tulevaisuuden näkymiä. Sofy-projekti. Helsingin teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja n:o C 6 1990. TKK offset. Otaniemi. Espoo.
- Suomi, K. (1992a) Liikuntarakentamisen tutkimuksessa uudet suunnat teoksessa Liikunta-lehti no 3/1992. SULI. Oy Uusimaa. Porvoo.
- Suomi, K. (1992) Citizen participation in sport planning teoksessa Leisure and new citizenship. VIII European Leisure Research Association Congress Proceedings 9-14. June 1992. Bilbao.Spain.ss 499-502.
- Suomi, K. (1996a) Action research and collaborative planning in sports planning teoksessa Fourth European Congress on Sport Management and First International Sport Management Alliance Conference. Conference Proceedings Octobre 2-5, 1996. toim. Pigeassou, C., Ferguson, R. University of Montpellier I, Faculty of Sport Sciences and Physical Education. European Association for Sport Management.
- Suomi, K. (1996b) Collaborative sports planning for green sports and parks teoksessa 3rd European Congress "Sport for All in the Large Cities" Congress Proceeding 29-30 November 1996. European Sport for All Union. Rome.
- Suomi, K. (1997) & Meriläinen, J. ym. The Neste 1000 Lakes Rally, Finland; Environmental, Economic and Social Impacts. Institute for Environmental Research and Department of Social Sciences of Sport. University of Jyväskylä. Finland
- Suonoja, K. ja Vuorela, P. (1992) Kymmenen vuotta yhteissuunnittelua. Yhteiskuntasuunnittelu no 3/1992. Yhteiskuntasuunnittelun seura ry. J-Paino Ky. Helsinki. ss. 27)
- Syrakki, L. (1991) Vanhusten alueellinen palvelukokonaisuus. Jyväskylän kaupungin sosiaalikeskuksen julkaisusarja no 8/1991. Jyväskylä.
- Tiihonen, P. & Tiihonen S. (1990) Keskitetyn suunnittelun nousu ja tuho. Jäähyväiset alistavalle, pysähtyneisyyden ajan suunnittelulle. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Thornley, A. (1978) Theoretical perspectives on planning participation. Polytechnic of North London. Urban and Regional Planning Series. Pergamon Press. UK.
- Töttö, P. (1982) Yhteiskuntatiede ja toiminta. Objektivismikritiikistä yhteiskuntatieteiden metodologiassa. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Tampereen yliopisto. Sarja A:55/1982. Tampere.

- Ung i Falun-projekt (1984) Hur ska vi ha't ? Var ska vi ta't ? ar med och förbättrade ungas situationen i Falun kommun ? Arbetsbok nr 1 för Västrå Skolan. Arbetsboken är gjord av elever, personal och föräldrar på Västra skolan, VT-84, inom projektet "Ung i Falun". Falun kommun.
- Urheilualuetutkimus (1968) I osa. Perustietoja Suomen urheilulaitoksista. Opetusministeriön julkaisuja. Valtion Painatuskeskus. Helsinki.
- Urheilualuetutkimus (1970) II osa. Ole Gottleben. Opetusministeriön Urheilu- ja nuorisotoimisto. Helsinki.
- Uusitalo, P. (1990) Yleinen etu, erityisintressit ja suomalainen vallankäyttö. Teoksessa Suomi 2017 (toim., Riihinen, O.) Gummerus. Jyväskylä.
- Valjakka, H. (1948) Urheilukenttien rakennusopas. Valtion urheilulautakunta. Helsinki.
- Van Beinum, H. & Faucheux, C. ja Van der Vlist, R. (1993) Reflections on the epigenetic significance of action research. Paper for the 3th European Action Research Conference in Helsinki on 25. - 27. August. 1993.
- Vasankari, J., Puronaho, K., Suomi, K. (1992) Liikunta Espoon kehittäjänä. Liikuntasuunnitelma. Liikuntarakentamisen tutkimuskeskuksen julkaisu no 11/1992. Jyväskylän yliopisto. Espoon liikuntaviraston julkaisu no 4/1992. Espoon kaupungin liikuntavirasto. Espoo.
- Vuolle, P. (1978) Liikuntasuunnittelun teoreettiset lähtökohdat ja yleiset edellytykset. Stadion-lehti. no 1/1978. Liikuntatieteellinen Seura ry. Helsinki. ss. 18-27.
- Vuolle, P., Telama, R., Laakso L. (1986) Näin suomalaiset liikkuvat. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no 50. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Vuorela, P. (1990) Suunnittelukulttuurin muutosintressipohjaiseksi. Amfion - Yhdyskuntasuunnittelun lehti. Vuorelan esitelmä Vesi- ja ympäristöhallituksen seminaarissa 8.11. 1990. "Osallistuminen ja vaikutusten arviointi". VTT:n Essu-projekti. Asuntosäätiö. ss. 8-11.
- Vuorela, P. (1982) Monitoimikylän lähidemokratiamalli. Lähiöiden kaupunkisuunnittelun historia ja kehittämistarpeet Suomessa. Yhdyskuntasuunnittelun jatkokoulutuskeskuksen julkaisuja B 42. Helsingin teknillinen korkeakoulu. TKK Offset. Espoo.
- Wrigley, N., Openshaw, S., Taylor, P.J. (1979) A million or so correlation coefficients: three experiments on the modifiable areal unit problem teoksessa Statistical Applications in the Spatial Sciences (edit.) Wrigley, N. (1979). Page Bros Limited. London. Great Britain.
- Åberg, L. (1986) Jyväskylän kaupungin ja sen tärkeimpien hallintokuntien profilointiohjelma. Oy Suomen BNL Information Finland Ab. 31.12. 1986. Jyväskylä.
- Yhdyskuntamalli 1990. Yhdyskunta ihmistä varten - yhdyskuntamalli 1990. Kaupunkisuunnittelun realistinen utopia. Helsingin teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun Jatkokoulutuskeskus. Julkaisu B 50. TKK offset. Espoo.
- Yule, G.U. & Kendal, M.G. (1973) An introduction to the theory of statistics. Charles Griffin & Company Limited. London. Great Britain.
- Österman, M. (1970) Asukkaiden osallistuminen kuntasuunnitteluun. Sosiaalipoliittikan pro-gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto. Sosiaalipoliittikan laitos. Helsinki.

LIITE 1 POSTIKYSELYLOMAKE VÄESTÖLLE

Arvoisa vastaanottaja

Teidät on valittu arvan perusteella mukaan Jyväskylän Yliopiston ja liikunnan ja kansanterveyden tutkimuslaitoksen tutkimukseen, jonka tarkoituksena on kehittää kunnallista ulkoilu- ja liikuntasuunnittelua. Tämän kyselylomakkeen avulla pyrimme selvittämään kuntalaisten ulkoilu- ja liikuntatottumuksia ja toiveita rakennettavien liikuntapaikkojen sekä järjestettävän liikuntatoiminnan osalta.

VASTAAMINEN ON TÄRKEÄÄ, koska näin edistätte asuinalueenne ulkoilu- ja liikuntasuunnittelua. Vastatkaa, vaikka ette lainkaan harrastaisi tai olisi kiinnostunut ulkoilusta ja liikunnasta. Kaikki antamanne vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja nimettöminä.

Jos kuitenkin ette halua, tai ette ehdi vastata kyselyyn, olkaa ystävällinen ja palauttakaa kyselylomake täyttämättömänä. Tällöin emme lähetä teille turhaan uutta kyselylomaketta.

Kyselylomakkeen voi palauttaa _____mennessä oheisella palautuskuorella.

Postimaksua ei tarvita.

YHTEISTYÖSTÄ KIITTÄEN

PAULI VUOLLE
Apulaisprofessori
Tutkimuksen johtaja

KIMMO SUOMI
Liikuntatieteiden maisteri
Tutkija

Pyydämme teitä vastaamaan seuraaviin kysymyksiin merkitsemällä rastin (X) mielestänne oikean vaihtoehdon kohdalle. Rengastamalla mielestänne oikea vaihtoehto tai kirjoittamalla vastaus. Vaihtoehdoista valitaan ainoastaan yksi.

TAUSTATIEDOT

- Vastaajan sukupuoli ( ) nainen ( ) mies
- Vastaajan ikä _____ vuotta
- Siviilisäätö ( ) naimaton
( ) avio- tai avoliitossa
( ) eronnut tai leski
- Mikä on koulutuksenne? (Merkitkää vain yksi vaihtoehto)
( ) kansa- tai kansalaiskoulu
( ) keski- tai peruskoulu
( ) ammattikoulu
( ) keski- tai peruskoulupohjainen ammatillinen tutkinto
( ) ylioppilas
( ) ylioppilaspohjainen ammatillinen tutkinto
( ) akateeminen loppututkinto
( ) muu, mikä? _____
- Mikä on nykyinen työtilanteenne (Valitkaa yksi vaihtoehto)
( ) olen ansiotyössä
( ) olen maanviljelijä tai maatalon emäntä
( ) olen perheenemäntä, kotirouva tai koti-isä
( ) opiskelen tai olen koululainen
( ) olen eläkkeellä ikäni perusteella esim. vanhuuseläke
( ) olen sairaslomalla tai työkyvyttömyyseläkkeellä
( ) olen äitiyslomalla
( ) olen työttömänä
( ) olen varusmiespalveluksessa
( ) muu, mikä? _____

Jos olette työssä, mikä on pääasiallinen ammattinne? _____
 Jos olette maanviljelijä tai maatalon emäntä, mikä on tilanne koko? ___ HA

6. Jos olette työssä, onko työnne pääasiassa

- ( ) päivätyötä
 ( ) vuorotyötä
 ( ) osa-aikatyötä
 ( ) muuta, mitä? _____

7. Jos olette työssä, arvioikaa onko työnne ruumiilliselta rasittavuudeltaan

- ( ) kevyttä
 ( ) melko kevyttä
 ( ) ei kevyttä, mutta ei raskastakaan
 ( ) melko raskasta
 ( ) raskasta

8. Viihdyttekö nykyisessä työssänne

- ( ) hyvin
 ( ) melko hyvin
 ( ) en hyvin, mutta en huonostikaan
 ( ) melko huonosti
 ( ) huonosti

9. Onko nykyinen asuinpaikkanne

- ( ) Jyväskylän keskusta
 ( ) Lohikoski
 ( ) Huhtasuo
 ( ) Kuokkala
 ( ) Halsvila
 ( ) Kypärämäki

10. Kuinka kauan olette asunut nykyisellä asuinalueellanne

- ( ) alle vuoden
 ( ) 1-5 vuotta
 ( ) 6-10 vuotta
 ( ) yli 10 vuotta

11. Jos olette asunut nykyisellä asuinalueellanne alle viisi vuotta, oletteko muuttanut sinne

- ( ) maaseudulta
 ( ) kaupungista

12. Onko asuntonne

- ( ) maalaistalo
 ( ) omakotitalo
 ( ) rivi- tai paritalo
 ( ) kerrostalo

13. Mikä on asuntonne (arvioikaa jos ette tiedä)

valmistusvuosi _____, asuinpinta-ala _____ m²

14. Kuinka monta henkilöä asuu asunnossanne? _____ henkilöä

15. Onko asuntonne yhteydessä käytettävissänne? (rasti jos on)

- ( ) vesijohto ja lämminvesi
 ( ) suihku tai kylpyamme
 ( ) sauna

OMA ULKOILU- JA LIIKUNTAHARRASTUNEISUUS

16. Arvioikaa kuinka paljon yleensä harrastatte omakohtaista liikuntaa vapaa-aikananne. Merkitkää rasti sen vaihtoehdon kohdalle, joka parhaiten kuvaa liikuntaharrastustanne.

( ) vapaa-aikanani yleensä luen, katselen televisiota ja suoritan askareita, joissa en paljonkaan liiku ja jotka eivät rasita minua ruumiillisesti.

( ) vapaa-aikanani kävelen, pyöräilen tai liikun muulla tavalla (poislukien autoilu, moottoripyöräily yms.) useita tunteja viikossa. Tähän lasketaan mukaan tiettyyn vuodenaikaan sijoittuvat toiminnat. Kuten kalastus ja metsästys, kevyt puutarhatyö yms., mutta ei työ-, koulu- tai kauppatkoja.

- ( ) Harrastan vapaa-aikanani varsinaista kuntoliikuntaa, kuten hölkkäämistä, hiihtoa, kuntovoimistelua, uintia, pallopelejä, tai teen rasittavia puutarhatöitä tai muuta vastaavaa useita tunteja viikossa.
- ( ) Harjoittelen vapaa-aikanani kilpailumielessä useita kertoja viikossa juoksuja, hiihtoa, suunnistusta, uintia, pallopelejä tai muita rasittavia urheilumuotoja.
- ( ) En kuulu mihinkään edellisistä ryhmistä, vaan harrastan erilaista liikuntaa satunnaisesti.

Seuraavaksi teiltä tiedustellaan, kevyehkön ulkoilutyypin liikunnan, varsinaisen kuntoliikunnan ja kilpaurheilun sekä ns. hyötyliikunnan harrastusta. Aluksi pyydetään nimeämään harrastamanne liikuntamuoto, toiseksi kenen kanssa yleensä harrastatte kyseistä liikuntaa, kolmanneksi kuinka kaukana liikuntapaikka asunnostanne sijaitsee ja neljänneksi harrastuksen tiheys seuraavan asteikon mukaan:

A = 1-2 kertaa kuussa tai harvemmin

B = noin kerran viikossa

C = 2 kertaa tai useammin viikossa

TÄYTTÖESIMERKKI:

liikuntamuoto	kenen kanssa	kuinka kaukana _____ km	kesällä A B C	talvella A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C

17. Kuinka usein harrastatte ulkoilutyypistä liikuntaa? (esim. iltakävely, koiran ulkoiluttaminen, kevyt pyöräily yms.)

liikuntamuoto	kenen kanssa	kuinka kaukana _____ km	kesällä A B C	talvella A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C

18. Kuinka usein harrastatte varsinaista kuntoliikuntaa? (esim. rasittava kävely, hölkkä, hiihto, suunnistus, kuntovoimistelu, uinti, pallopelit, voimailu yms.)

liikuntamuoto	kenen kanssa	kuinka kaukana _____ km	kesällä A B C	talvella A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C

19. Kuinka usein harjoittelette kilpailumielessä rasittavia urheilumuotoja? (esim. juoksu, hiihto, suunnistus, voimistelu, uinti, voimailu, pallopelit yms.)

liikuntamuoto	kenen kanssa	kuinka kaukana _____ km	kesällä A B C	talvella A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C

20. Kuinka usein harrastatte niinsanottua hyötyliikuntaa? (esim. puutarhanhoito, metsästys ja kalastus, marjastus ja sienestys yms.)

liikuntamuoto	kenen kanssa	kuinka kaukana _____ km	kesällä A B C	talvella A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C
_____	_____	_____ km	A B C	A B C

OSALLISTUMINEN URHEILUSEURATOIMINTAAN

21. Tiedätkö, millaista urheiluseuratoimintaa on asuinalueellanne? (Voitte panna rastin myös monen eri vaihtoehdon kohdalle, mikäli tiedätte asuinalueellanne toimivan useita erilaisia seuroja)

- Asuinalueellani toimii tai vaikuttaa vähintään yksi aktiivinen monipuolista liikuntaa (useita lajeja eri ikäryhmille) järjestävä urheiluseura.
- Asuinalueellani toimii tai vaikuttaa vähintään yksi aktiivinen yhden lajin tai lajiryhmän (esim. palloilu) erikoisseura.
- Asuinalueellani on urheiluseura, mutta se ei toimi.
- En tiedä, onko asuinalueellani urheiluseuraa.

22. Jos tiedätte, että asuinalueellanne on urheiluseura, oletteko sen jäsen?

- kyllä, minkä seuran _____
- en ole, miksi _____

23. Jos olette urheiluseuran jäsen, miten aktiivisesti olette toiminnassa mukana? (kysymys ei koske niitä, jotka eivät ole urheiluseuran jäseniä)

- olen lähinnä kannatusjäsen
- osallistun seuratoimintaan kuntoilijana
- osallistun seuratoimintaan kilpaurheilijana
- valmentajana tai vetäjänä
- osallistun seuratoimintaan toimitsijana tai luottamustehtävissä (johtokunnan, jaoston yms. jäsenenä)
- olen "huoltojoukoissa" (huolehdin kuljetuksista, varusteista, kahviotoinnoista yms.)

Jos olette mukana seuratoiminnassa jollakin tavalla, kuvatkaa lähemmin, millaista on pääasiallinen osallistumisenne?

---

24. Oletteko tyytyväinen asuinalueellanne tai paikkakunnallanne toimiviin urheiluseurojen toimintaan?

- kyllä
- en ole, miksi _____

25. Millaista toimintaa asuinalueellanne olevan tai sinne mahdollisesti perustettavan urheiluseuran tulisi järjestää, että harrastaisitte liikuntaa sen riveissä?

---

26. Järjestääkö asuinalueellanne jokin muu yhteisö (esim. kansalais- tai työväenopisto, asukasyhdistys, eläkeläis- tai vammaisjärjestö, seurakunta tms.) liikuntaa kuin urheiluseura?

- kyllä, mikä _____
- ei järjestä
- en tiedä

Jos järjestää, tai järjestäisi, olisitteko valmis osallistumaan tähän toimintaan, mikäli liikuntamuodot miellyttäisivät teitä?

- kyllä
- en
- en osaa sanoa

27. Mitä urheilukisoja, pelejä, otteluja tms. käytte katsomassa kilpailupaikalla, kuinka monta kertaa keskimäärin vuodessa, kenen kanssa yleensä ja kuinka kaukana kilpailupaikka sijaitsee asunnostanne?

urheilulaji	noin krt/vuosi	kenen kanssa yleensä	kuinka kaukana asunnostanne km
-------------	----------------	----------------------	--------------------------------

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

LIIKUNNAN HARRASTAMISEN EDELLYTYKSET JA ESTEET

28. Minkälaiset ovat ulkoilun ja muun liikunnan harrastamisen edellytykset asuinympäristössänne? (Vastatkaa vain oman harrastuksenne kannalta)

	ulkoilu (kts.kys.17)	kuntoliikunta (kts. kys.18)	kilpaurheilu (kts.kys.19)	hyötyliikunta (kts.kys.20)
hyvät	( )	( )	( )	( )
melko hyvät	( )	( )	( )	( )
kohtalaiset	( )	( )	( )	( )
melko huonot	( )	( )	( )	( )
huonot	( )	( )	( )	( )

29. Ovatko liikunnan harrastusmahdollisuudet parantuneet vai huonontuneet asuinalueellanne viimeksi kuluneen viiden vuoden aikana?

( ) liikunnan harrastusmahdollisuudet ovat parantuneet
Miten _____
_____

( ) liikunnan harrastusmahdollisuudet ovat huonontuneet
Miten _____
_____

30. Mitä puutteita asuntonne läheisyydessä olevissa liikuntapaikoissa olette havainneet?

_____

_____

31. Mitä uusia liikuntapaikkoja tai -alueita haluaisitte asuntonne läheisyyteen?

_____

_____

32. Kuinka kalliina harrastuksena pidätte liikuntaa henkilökohtaisesti ja jos olette perheellinen, myös perheen kannalta?

	oma harrastus	perheen tai sen jonkun jäsenen harrastus
erittäin kallis	( )	( )
kallis	( )	( )
kohtalaisen halpa	( )	( )
halpa	( )	( )
erittäin halpa	( )	( )

33. Seuraavassa on lueteltu niitä syitä, jotka tutkimusten mukaan vaikuttavat estävästi omakohtaiseen liikunnan harrastukseen. Lukekaa luettelo ensin lävitse ja merkitkää sitten rastilla, mikä tai mitkä luettelossa mainituista ovat eniten vaikuttavia esteitä oman liikuntaharrastuksenne kohdalla?

- ( ) liikuntataitojen tai -tietojen puute
- ( ) työstä johtuva väsymys
- ( ) vähäinen kiinnostus
- ( ) liikuntavarusteiden tai -välineiden puute
- ( ) ajan puute
- ( ) harrastuksen kalleus
- ( ) urheiluseurojen kilpaurheilukeskeisyys
- ( ) peseytymis- ja pukeutumistilojen puute
- ( ) loukkaantumisen pelko
- ( ) oma "saamattomuus"
- ( ) taloustyöt
- ( ) muiden ihmisten vähättely tai iva
- ( ) urheiluseurojen aatteet
- ( ) perhe-elämän vaatimukset
- ( ) muut harrastukset
- ( ) sääolosuhteet
- ( ) lastenhoito
- ( ) liikuntapaikkojen etäisyys
- ( ) urheiluseurojen kuntourheilukeskeisyys

- ohjatun toiminnan vähyys
 toimivan urheiluseuran puuttuminen asuinalueella
 aikaisempi tai nykyinen sairaus
 liikuntapaikkojen heikko kunto
 urheiluseurojen poliittisuus
 harrastustoverin puute
 terveydelliset tekijät
 tiedon puute liikuntapalveluista
 vaikeat kulkuyhteydet liikuntapaikoille
 liikuntapaikkojen epäviihtyisyys

Jos teillä on muita kuin edellä mainittuja liikunnan harrastuksen esteitä, niin mitä ne ovat?

TYÖ-, KOULU- YM. MATKOJEN KULKUTAPA

Seuraavaksi teiltä kysytään kulkutapaanne työ-, koulu-, kauppa- ja muilla asioimismatkoillanne, merkitkää rasti eri vuodenaikoina käyttämäännne kulkutavan kohdalle. Arvioikaa myös kunkin matkan pituus ja siihen kuluva aika.

34. Miten kuljette yleensä kauppamatkanne, jos huolehditte kauppa-asioista?

kulkutapa	kesäolo- suhteissa	talviolo- suhteissa
henkilöauto	( )	( )
linja-auto	( )	( )
moottoripyörä/mopo	( )	( )
polkupyörä	( )	( )
kävely	( )	( )

matkan pituus yhteen suuntaan? _____ km

35. Miten kuljette silloin kun hoidatte muita asioitanne? (esim. terveyskeskus, pankki, posti, eri virastot yms.)

kulkutapa	kesäolo- suhteissa	talviolo- suhteissa
henkilöauto	( )	( )
linja-auto	( )	( )
moottoripyörä/mopo	( )	( )
polkupyörä	( )	( )
kävely	( )	( )

36. Jos käytte työssä tai olette koululainen, miten kuljette yleensä työ- tai koulumatkanne?

kulkutapa	kesäolo- suhteissa	talviolo- suhteissa
henkilöauto	( )	( )
linja-auto	( )	( )
moottoripyörä/mopo	( )	( )
polkupyörä	( )	( )
kävely	( )	( )

Työ- tai koulumatkan pituus yhteen suuntaan _____ km

LIKKUMISEN ESTEET

37. Mitä esteitä tai puutteita olette havainneet kulkureiteillänne liikkeussanne jalan?

A) Vapaa-aikana

puutteet _____

B) Työ-, koulu- tai kauppamatkoillanne

puutteet _____

38. Mitä esteitä tai puutteita olette havainneet kulkureiteillänne liikkeessanne polkupyörällä?

A) Vapaa-aikana puutteet _____

B) Työ-, koulu- tai kauppatyöskentellessänne puutteet _____

39. Liikuntaa voidaan harrastaa monien eri toimintojen yhteydessä, jotkut saavat "tarvittavan annoksen" liikuntaa kulkiessaan jalan tai pyörällä työ-, koulu-, yms. matkat. Toiset ulkoilevat, hölkkäävät, marjastavat, metsästävät jne. vapaa-aikanaan. Kolmannet tekevät raskasta ruumiillista työtä. Neljännet harrastavat liikuntaa urheiluseuroissa. Minkä, tai millaisten toimintojen yhteydessä te henkilökohtaisesti katsotte saavanne oman "liikunta-annoksen"?

VAPAA-AJAN KÄYTTÖ

40. Mikä tai mitkä ovat mieluisimmat vapaa-ajan harrastuksenne?

41. Jos teillä olisi enemmän vapaa-aikaa, miten käyttäisitte tämän ajan? (Valitkaa sopiva vaihtoehto kunkin toiminnan kohdalta.)

lisäisin ajankäyttöä	erittäin		jonkin		ei lainkaan
	paljon	paljon	verran	vähän	
perheen/tuttavien kanssa	( )	( )	( )	( )	( )
oleskeluun	( )	( )	( )	( )	( )
ulkoiluharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )
musiikkiharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )
teatteriharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )
liikuntaharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )

kirjallisuusharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )
kotiaskareisiin	( )	( )	( )	( )	( )
lepäämiseen	( )	( )	( )	( )	( )
lomamatkailuun	( )	( )	( )	( )	( )
muuhun mihin?	( )	( )	( )	( )	( )

TÄMÄN KYSELYN LOPPUOSA ON TARKOITETTU 7-14-VUOTIAIDEN LASTEN VANHEMMILLE. VASTATKAA KYSYMYKSIIN YHDESSÄ LASTENNE KANSSA.

42. Valitkaa alla olevista vaihtoehtoista sellainen, joka parhaiten kuvaa kunkin 7-14-vuotiaan lapsenne liikuntaharrastusta ja merkitkää vastaus seuraavalle sivulle. Merkitkää myös lapsen ikä ja sukupuoli.

- A) Vapaa-aikanaan lapseni yleensä lukee, katselee televisiota ja suorittaa askareita, joissa hän ei paljonkaan liiku ja jotka eivät rasita häntä ruumiillisesti.
- B) Vapaa-aikanaan lapseni leikkii, kävelee, pyöräilee tai liikkuu muulla tavalla useita tunteja viikossa. Tähän lasketaan kävelyt, kevyet liikuntaa sisältävät leikit, kevyet kotityöt yms., mutta ei koulumatkoja.
- C) Vapaa-aikanaan lapseni harrastaa varsinaista liikuntaa, kuten juoksemista, pallopelejä, hiihtoa, voimistelua, uintia tai tekee rasittavia kotitöitä useita tunteja viikossa.
- D) Vapaa-aikanaan lapseni harjoittelee säännöllisesti kilpailumielessä useita kertoja viikossa juoksua, pallopelejä, hiihtoa, suunnistusta, uintia, voimistelua tai muita rasittavia urheilumuotoja.

TÄYTTÖESIMERKKI:

Jos lapsenne liikkuu vaihtoehdon B) osoittamalla tavalla, ja on 8-vuotias poika, täytetään taulukko seuraavalla tavalla:

lapsi 1.	liikuntaharrastus				ikä	sukupuoli
	A	B	C	D		
					___ v.	( ) tyttö ( ) poika

Kysymyksen 42 vastaukset:

	liikuntaharrastus	ikä	sukupuoli
lapsi 1.	A B C D	_____v.	( ) tyttö ( ) poika
lapsi 2.	A B C D	_____v.	( ) tyttö ( ) poika
lapsi 3.	A B C D	_____v.	( ) tyttö ( ) poika
lapsi 4.	A B C D	_____v.	( ) tyttö ( ) poika
lapsi 5.	A B C D	_____v.	( ) tyttö ( ) poika

43. Millaisia leikki- ja liikuntapaikkoja on kotipihanne ja asuntonne läheisyydessä?
 pihalla _____
 _____

korttelialueella tai naapurustossa _____
 _____
 asuinalueella _____
 _____

44. Käyttävätkö lapsenne leikki- ja liikuntapaikkoja?

	pihalla	korttelissa tai	asuin-
	olevia	naapurustossa	alueella
	olevia	olevia	olevia
paljon	( )	( )	( )
kohtalaisesti	( )	( )	( )
vähän tai ei lainkaan	( )	( )	( )

45. Millaisia uusia 7-14-vuotiaille sopivia leikki- ja liikuntapaikkoja toivoisitte asuntonne läheisyyteen?

Pihalle _____
 _____
 Korttelialueelle tai naapurustoon _____
 _____
 Asuinalueelle _____
 _____

46. Onko joku 7-14-vuotiaista lapsistanne mukana ohjatussa liikunta-toiminnassa? (esim. uimakoulu, lasten urheilukoulu, liikuntakerho, seurojen junioritoiminta yms.)

Mainitkaa toiminnan laatu, sen järjestäjä, etäisyys asunnostanne ja harrastustiheys eri vuodenaikoina.

A = 1-2 kertaa kuussa tai harvemmin

B = noin kerran viikossa

C = 2 kertaa tai useammin viikossa

liikuntatoiminta	toiminnan jär- jestävä yhteisö	kuinka kaukana	harrastustiheys kesällä talvella
_____	_____	_____ km	A B C A B C
_____	_____	_____ km	A B C A B C
_____	_____	_____ km	A B C A B C

47. Onko joku lapsistanne urheiluseuran jäsen?

( ) ei ole koskaan ollut

( ) on ollut, mutta ei ole enää, miksi? _____
 _____

( ) on tällä hetkellä, kuinka moni? _____
 minkä seuran, tai seurojen _____

48. Kenen kanssa (esim. sisarukset, muut lapset, vanhemmat, muut aikuiset, joku ryhmä tms.) ja kuinka kaukana kotoa 7-14-vuotiaat lapsenne käyvät tekemässä seuraavia toimintoja?

Valitkaa ne toiminnot, joita lapsenne tekevät vähintään silloin tällöin.

	kenen kanssa yleensä	kuinka kaukana kotoa (km)
uimassa	_____	_____
pelaamassa pallopelejä	_____	_____
urheilemassa	_____	_____
seikkailuretkillä	_____	_____

tekemässä majoja	_____	_____
kalastamassa ja veneilemässä	_____	_____
katselemassa eläimiä	_____	_____
katselemassa urheilukilpailuja	_____	_____
ajelemassa polkupyörällä	_____	_____
luistelemassa	_____	_____
pelaamassa jääpelejä	_____	_____
hiihtämässä	_____	_____
laskettelemassa suksilla tai kolkalla	_____	_____
leikkimässä lumisotaa tai tekemässä lumilinnoja	_____	_____

KIIITOKSET VASTAAMISESTA !

PALAUTTAKAA LOMAKE MUKANA OLEVALLA PALAUTUSKUORELLA. POSTIMAKSUA EI TARVITA.

LIITE 2. URHEILUSEURAAHAASTETTELULOMAKE

ARVOISA URHEILUSEURAN EDUSTAJA

Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitos yhteistyössä Liikunnan ja kansanterveyden tutkimuslaitoksen kanssa tekee tutkimusta väestön ja urheiluseurojen liikuntatoimintaan liittyvistä asioista. Tutkimuksen nimi on Seudullisen liikuntasuunnittelun kokeiluprojekti.

Tutkimuksen tarkoituksena on parantaa kuntien liikuntasuunnittelu-toimintaa vastaamaan paremmin väestön ja urheiluseurojen tarpeita. Seuranne on valittu mukaan tutkimukseen väestötannan perusteella, joka tehtiin yhteistyössä väestörekisterin ja Valtion tietokonekeskuksen kanssa. Seuroja on mukana tutkimuksessa 75, Jyväskylästä, Joutsasta, Luhangasta ja Siilinjärveltä. Tämän lomakkeen toimivuutta on testattu etukäteen SVUL:n ja TUL:n seurojen kanssa yhteistyössä.

Vastaamalla huolellisesti ja totuudenmukaisesti kysymyksiin, olette mukana parantamassa toiminta-alueidenne liikuntasuunnittelua.

Olimme Teihin yhteydessä puhelimitse ___/ ___. Puhelinkeskustelussa sovimme, että lähetämme Teille etukäteen täytettäväksi haastattelulomakkeen. Lisäksi sovimme, että tutkimusapulaistemme, liikuntatieteiden opiskelijat - Pirkko Nurmi, Marja-Leena Oinonen tai Antti Kilponen tulevat haastattelemaan Teitä. Haastattelun tarkoituksena on käydä läpi etukäteen täyttämännenne haastattelulomake uudelleen ja varmistaa, että olette ymmärtäneet kysymyksemme oikein haluamallamme tavalla. Jos ette itse pysty jotakin kysymystä täyttämään tai se tuntuu Teistä epäselvältä, jättäkää vastaamatta. Haastattelutilanteessa tutkimusapulaistemme opastavat Teitä vastaamaan. Lomake jätetään haastattelijalle haastattelun päätyttyä.

Puhelinkeskustelussa sovimme, että tapaamme seuraavasti:

___/___ _____, klo _____

_____ päivä _____ viikonpäivä _____ aika _____ paikka _____

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen

Pauli Vuolle, LitT
tutkimuslaitoksen johtaja

Kimmo Suomi, LitM
tutkija

URHEILUSEURAHAN AASTATTELU

Haastattelun tarkoituksena on selvittää olosuhteita, joissa urheiluseurat toimivat. Haastattelu on osa tutkimusta, joka parantaa seurojen toiminta-edellytyksiä ja kartoittaa ongelmia seurojen toiminta-alueilla. Erityisen mielenkiinnon kohteena on seurojen järjestämä toiminta ja lajitarjonta seurojen omilla toiminta-alueilla.

HAASTATTELIJA TÄYTTÄÄ

Päiväys ____/____

Haastattelija: _____

Vastaajat: _____

_____

SEURAN TAUSTATIEDOT

Aluksi kysymme muutamia taustatietoja seurastanne ja sen jäsenistöstä.

1. Mikä on seuranne perustamisvuosi? _____

2. Mikä on seuranne pääasiallinen toiminta-alue?

1. yksi kunnan/kaupunginosa ( )
2. useita kunnan/kaupunginosa ( )
3. koko kunta/kaupunki ( )
4. useampi kunta/kaupunki ( )
5. koko maakunta ( )

3. Seuraavaksi pyydämme Teitä kertomaan, mikä on seuranne kokonaisjäsenmäärä.

Kokonaisjäsenmäärä _____ jäsentä, joista

naisia _____%

miehiä _____%

4. Kuinka monta prosenttia jäsenistänne maksoi viimeksi kuluneella toimikaudella jäsenmaksunsa? _____%

5. Edelleen pyydämme Teitä arvioimaan, miten jäsenistönne jakaantuu eri ikä- ja sukupuoliryhmiin.

IKÄ	JÄSENIÄ JOISTA	MIEHIÄ	NAISIA
0-14 v.	_____ %	_____ +	_____ = 100%
15-29 "	_____ %	_____ +	_____ = 100%
30-44 "	_____ %	_____ +	_____ = 100%
45-64 "	_____ %	_____ +	_____ = 100%
65- "	_____ %	_____ +	_____ = 100%
Yhteensä	100 %		

6. Seuraavassa kysymyksessä pyydämme Teitä arvioimaan, kuinka suuri osa jäsenistänne osallistuu seuran toimintaan (%).

1. säännöllisesti _____%
(vähintään kerran viikossa)
  2. silloin tällöin _____%
(harvemmin kuin kerran viikossa)
  3. passiivisesti _____%
(muutaman kerran vuodessa)
- Yhteensä 100%

7. Tehdään jäsenistöstä lisäkysymys. Arvioika seuraavien jäsenyyppien määrä seurassanne.

1. kannatusjäseniä _____ kpl
2. kuntoilijoita _____ kpl
3. kilpaurheilijoita _____ kpl
4. valmentajia, ohjaajia _____ kpl
5. toimitsijoita _____ kpl
6. luottamushenkilöitä _____ kpl
7. "huoltojoukkoja" _____ kpl

8. Kuinka paljon seuralenne on palkattuja työntekijöitä?

a) 1. päätoimisia _____ kpl, mitä? _____

2. osa-aikaisia _____ kpl, mitä? _____

SEURATYÖNTEKIJÄT

Tässä kysymysoosassa pyrimme selvittämään aktiivisesti seuratyöhön osallistuvien jäsentenne (toimitsijat, ohjaajat, valmentajat jne.) liikunnallista- ja valmentajakoulutusta.

9. Kuinka paljon seuratyössä on mukana liikunnallisen ammattikoulutuksen saaneita henkilöitä?

1. a) voimistelunopettajia, liikunnanopettajia, liikuntatieteiden kandidaatteja tai liikuntakasvatuksen kandidaatteja ____ kpl

b) mitä edellä mainittu henkilöt tekevät seurassanne?

_____

2. a) liikunnanohjaajia tai lääkäntävoimistelijoita ____ kpl

b) mitä edellä mainitut henkilöt tekevät seurassanne?

_____

10. Entä kuinka paljon seuratyössä on mukana urheilujärjestöjen (SVUL, TUL, SPL) koulutusta saaneita henkilöitä?

	C	B	A	KVT (=Kansallinen valmentaja tutkinto) AVT (=Avainvalmentajatutkinto)
SVUL-SEURAT	_____	_____	_____	_____
	III	II	I	
TUL-SEURAT	_____	_____	_____	_____
	PK I+II	LK I	LK II	JVK (=Jalkapallomentajakoulu)
SPL-SEURAT	_____	_____	_____	_____

SEUROJEN HARJOITTAMA YHTEISTYÖ

Seuraavassa kysymyssarjassa pyritään selvittämään seuranne harjoittama yhteistoimintaa eri tahojen kanssa.

11. a) Mikä yhteisö on seuranne pääasiallinen yhteistyökumppani?

_____

b) Millaista tämä yhteistyö pääasiallisesti on?

_____

12. Onko seurallanne ollut yhteistoimintaa seuraavien tahojen kanssa kuluneena toimikautenanne?

	sään- nöll-	minkälaista toimintaa säännöllisesti	satun- ei naisesti
1. paikkakunnan oman liiton seurat	( )	_____	( ) ( )
2. oman liiton piirijärjestö	( )	_____	( ) ( )
3. oma keskusliitto	( )	_____	( ) ( )
4. paikkakunnan uuden liittojen seurat	( )	_____	( ) ( )
5. muut piirijärjestöt	( )	_____	( ) ( )
6. muut keskusjärjestöt	( )	_____	( ) ( )
7. kuntosurheilujärjestöt	( )	_____	( ) ( )
8. muut järjestöt	( )	_____	( ) ( )
9. poliittiset puolueet	( )	_____	( ) ( )
10. kunnan liikuntatoimi	( )	_____	( ) ( )
11. kunnan koulutoimi	( )	_____	( ) ( )
12. kunnan muut hallintokunnat	( )	_____	( ) ( )
13. seurakunta	( )	_____	( ) ( )
14. asukasyhdistykset	( )	_____	( ) ( )

15. työpaikat/ammattiosastot ( ) _____ ( ) ( )
 16. työväen/kansalaisopisto ( ) _____ ( ) ( )
 17. liikelaitokset/yritykset ( ) _____ ( ) ( )
 18. liikuntatieteelliset laitokset ja yhteisöt ( ) _____ ( ) ( )
 19. kuntoutuslaitokset ( ) _____ ( ) ( )
 20. kansainväliset tahot ( ) _____ ( ) ( )

Seuraavaksi tiedustelemme, miten seuranne suhtautuisi siihen, että muut yhteisöt, esim. asukasyhdistykset, työväen- ja kansalaisopistot, seurakunnat, työpaikat yms., järjestäisivät liikuntatoimintaa urheiluseurojen tapaan.

13. a) Seuranne suhtautuminen olisi
1. erittäin myönteistä ( )
  2. joksensikin myönteistä ( )
  3. ei myönteistä eikä kielteistä ( )
  4. jokseenkin kielteistä ( )
  5. erittäin kielteistä ( )
- b) Perustelkaa tekemäänne valintaa

SEURATOIMINNAN ALUEELLINEN JAKAANTUMINEN

Haastattelun alussa tiedusteltiin seuranne toiminta-aluetta. Nyt haluamme tietoa seuratoimintanne alueellisesta jakaantumisesta.

14. Pyydämme Teitä arvioimaan, kuinka paljon liikuntatoiminnastanne tapahtuu kuntanne keskusta-alueella ja kuinka paljon kuntanne asuin-alueilla.

1. keskusta alue	_____ %
2. muut asuinalueet	_____ %
Yhteensä	100 %

15. Arvioikaa vielä, kuinka paljon seuranne toiminnassa säännöllisesti mukana olevista jäsenistä on muiden kuntien alueelta kuin omasta kunnastanne _____ %

16. a) Arvioikaa toiminta-alueenne väestön aktiivisuutta seuranne toimintaa kohtaan.

1. erittäin aktiivista ( )
2. aktiivista ( )
3. ei aktiivista eikä passiivista ( )
4. passiivista ( )
5. erittäin passiivista ( )

b) Miten perustelette arviotanne?

---

17. a) Minkälaista toimintaa urheiluseuranne tulisi järjestää, jotta toiminta-alueenne väestö osallistuisi aktiivisemmin toimintaanne?

---

b) Perustelkaa, miksi juuri edellisessä kysymyksessä ilmoittamaanne toimintaa?

---

18. a) Valitkaa seuraavista toiminta-alueista kolme tärkeintä painopiste- aluetta, joita seuranne haluaa edistää

1. kilpaurheilua ( )
2. laajempaa urheilulajivalikoimaa ( )
3. kuntoliikuntaa ( )
4. erityisryhmien liikuntaa ( )
5. opetus- ja ohjaustoimintaa ( )
6. lasten liikuntaa ja urheilua ( )
7. perheliikuntaa ( )
8. hyötyliikuntaa ( )
9. muuta, mitä _____ ( )

b) Jos vastasitte äskeisen kysymyksen kohtaan 2 "laajempi urheilu-
valikoima", niin mitä lajeja tarkoitatte?

---

19. a) Mikä on mielestänne tärkein syy, joka estää ihmisten liikunta-
harrastusta teidän seurassanne?

---

b) Perustelkaa väittämänne?

---

20. Oheon on lueteltu joitakin tunnetuimpia syitä, jotka estävät ihmisten
liikuntaharrastusta. Arvioikaa oman seuranne kannalta vaikuttavatko
nämä syyt estävästi ihmisten liikunnan harrastamiseen. Vastatkaa kyllä
tai ei.

	kyllä	ei
1. liikuntataitojen tai -tietojen puute	( )	( )
2. peseytymis- ja pukeutumistilojen puute	( )	( )
3. terveydelliset tekijät	( )	( )
4. liikuntapaikkojen puute	( )	( )
5. liikunta hyödyttöä	( )	( )
6. muut harrastukset	( )	( )
7. vähäinen kiinnostus	( )	( )
8. liikuntaharrastuksen kalleus	( )	( )
9. loukkaantumisen pelko	( )	( )
10. perhe-elämän vaatimukset	( )	( )
11. harrastustoverin puute	( )	( )
12. työstä johtuva väsymys	( )	( )
13. ohjatun toiminnan vähäisyys	( )	( )
14. taloustyöt, kotityöt	( )	( )

15. liikuntavarusteiden tai -välineiden puute	( )	( )
16. liikuntapaikkojen etäisyys	( )	( )
17. tiedon puute liikuntapalveluista	( )	( )
18. oma "saamattomuus"	( )	( )
19. seurojen toiminnan rajoittuneisuus	( )	( )
20. urheiluseurojen poliittisuus	( )	( )
21. ajan puute	( )	( )
22. sääolosuhteet	( )	( )
23. liikuntapaikkojen huonous	( )	( )

LIIKUNTAPAIKAT

Seuraavaksi tiedustelemme käsityksiänne liikunnan harrastamisen
edellytyksistä toiminta-alueellanne.

21. Minkälaiset ovat urheilun ja muun liikunnan harrastamisedellytykset
keskimäärin toiminta-alueella tai -alueilla?

	kilpa- urheilu	kunto- urheilu	ulkoilu liikunta	hyöty- liikunta
1. hyvät	( )	( )	( )	( )
2. melko hyvät	( )	( )	( )	( )
3. kohtalaiset	( )	( )	( )	( )
4. melko huonot	( )	( )	( )	( )
5. huonot	( )	( )	( )	( )

VAPAA-AJAN KÄYTTÖ

22. Pyydämme Teitä esittämään käsityksenne toiminta-alueenne väestön
vapaa-ajan käytöstä. Miten seurassanne arvioidaan väestön käyttävän
mahdollisesti lisääntyvän vapaa-aikansa?

	erittäin paljon	paljon	jonkin verran	vähän	ei lainkaan
1. perheen/tuttavien kanssa oleiluun	( )	( )	( )	( )	( )
2. ulkoiluharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )
3. musiikkiharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )
4. teatteriharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )
5. liikuntaharrastukseen	( )	( )	( )	( )	( )
6. kirjallisuusharrast.	( )	( )	( )	( )	( )
7. kotiaskareisiin	( )	( )	( )	( )	( )
8. leppämiseen	( )	( )	( )	( )	( )
9. lomamatkailuun	( )	( )	( )	( )	( )
10. radio-tv:n seuranta	( )	( )	( )	( )	( )
11. muuhun, mihin _____	( )	( )	( )	( )	( )

SEURAN TOIMINTA-AJATUS

Seuraavalla kysymyksellä Teitä pyydetään arvioimaan seuranne toiminta-ajatusta siten kuin Te sen koette. Valitkaa kustakin vaihtoehtoparista ensisijaisena pitämäne vaihtoehto.

23. a) 1. kesäurheiluseura ( )
2. talviurheiluseura ( )
- b) 1. yleisseura ( )
2. erikoisseura ( )
- c) 1. kuntourheiluseura ( )
2. kilpaurheiluseura ( )
- d) 1. jokin muu, mikä _____

24. Kertokaa, mitä muita kuin urheilulajijaostoja Teillä on seurassanne (esim. nais-, nuorisosaasto, huvitoimikunta tms.)

1. _____ 5. _____
2. _____ 6. _____
3. _____ 7. _____
4. _____ 8. _____

SEURATOIMINNAN KOHDERYHMÄT

Seuraavissa kysymyksissä käsitellään seuranne järjestämän toiminnan kohderyhmiä.

25. Ensiksi pyydämme Teitä arvioimaan, kuinka paljon seuranne toimintaan osallistuu kuntourheilijoita ja kuntoilijoita, kuinka paljon kilpaurheilijoita sekä muita mahdollisia ryhmiä?

- a) 1. kuntoilijoita/ kuntourheilijoita _____ %
2. kilpaurheilijoita _____ %
3. muita ryhmiä _____ %
Yhteensä 100%

b) Jos järjestätte kuntoilijoille toimintaa, niin millaista se on?

_____
_____
_____

26. Kuinka paljon seuratoiminnassa on mukana seuraavia ikäryhmiä?

IKÄ		liikunta- toiminnassa	muussa seuratyössä
0-7 vuotiaita	(alle kouluikäiset)	_____ %	_____ %
8-20 "	(juniorit)	_____ %	_____ %
21-34 "	(nuorempi aikuisväestö)	_____ %	_____ %
35-64 "	(keski-ikä aikuisväestö)	_____ %	_____ %
65- "	(eläkeikäiset)	_____ %	_____ %

27. Arvioikaa vielä, kuinka paljon toiminnassanne on mukana naisia ja kuinka paljon miehiä.

	liikunta- toiminta	muu seuratyö
naisia/tyttöjä	_____ %	_____ %
miehiä/poikia	_____ %	_____ %
Yhteensä	100%	100%

SEURATOIMINTA

Haastattelun tässä osassa pyritään selvittämään seuranne toiminta-alueita, tavoitteita sekä lajikohtaista toimintaa.

28. Millä seuraavista alueista seuranne järjestää liikuntatoimintaa? Jos järjestätte joillakin seuraavilla alueilla toimintaa, niin laittakaa toiminta-alueenne tärkeysjärjestykseen. (1 = tärkein alue.....7 = seitsemänneksi tärkein alue)

JYVÄSKYLÄ

1. Jyväskylän keskusta ( )
2. Lohikoski ( )
3. Huhtasuo ( )
4. Kuokkala ( )
5. Halssila ( )
6. Kypärämäki ( )
7. Muu _____ ( )
paikan nimi

29. a) Mitä toiminnallisia painopistealueita seuranne haluaa ensisijaisesti parantaa?

---

b) Miksi?

---

30. Miten haluatte omissa seurassanne parantaa seuratoimintanne painopistealueita?

	erittäin paljon	paljon	ei osaa sanoa	vähän	ei lain- kaan
1. kehittää kilpaurheilutoimintaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
2. kehittää kuntourheilutoimintaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
3. kehittää erityisryhmien liikuntaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
4. kehittää lasten ja juniorien toimintaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
5. kehittää seuran luottamusmies- ja toimitsijatoimintaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
6. saada päätoimista työntekijöitä ( )	( )	( )	( )	( )	( )
7. kehittää talkootoim. ( )	( )	( )	( )	( )	( )
8. kehittää taloutta ( )	( )	( )	( )	( )	( )
9. kehittää koulutus- ja tiedotustoimintaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
10. laajentaa valmennus- ja ohjaustoimintaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
11. kehittää aatteellisuutta ( )	( )	( )	( )	( )	( )
12. laajentaa toimintaa kunnan alueen ulkopuolelle ( )	( )	( )	( )	( )	( )
13. kehittää työpaikka- liikuntaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
14. kehittää yhteistyötä taloyhtiöiden yms. kanssa ( )	( )	( )	( )	( )	( )
15. kehittää korttelikohtaista ja naapurustojen toim. ( )	( )	( )	( )	( )	( )
16. kehittää asuma-aluekohtaista tai kyläkuntien toimintaa ( )	( )	( )	( )	( )	( )

31. Tiedustelemme Teiltä järjestämiänne kilpailutilaisuuksia, niiden määrä sekä yleisömääriä viime kaudelta.

Urheilulaji	Noin krt/ vuosi	Kilpailu- paikka	Yleisö- määrä
1. _____	_____	_____	_____
2. _____	_____	_____	_____
3. _____	_____	_____	_____
4. _____	_____	_____	_____

32. Luetelkaa myös viime kautenne osalta

- seuranne yksittäiset liikuntatapahtumat, tempaukset, talkoot, kampanjat yms.
- kenelle tarkoitettuja
- osallistujamäärät
- onko tapahtuma kesä- ja/tai talvitapahtuma

tapahtuma tempaus kampanja	kohderyhmä	osallistujia	kesä	talvi	toiminta- paikan postinro
esim. pyöräretki	kaikki halukkaat	150	X		
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____

33. Asettakaa seuraavat tavoiteväittämät oman seuranne osalta tärkeysjärjestykseen.. (1 = tärkein,.....5 = viidenneksi tärkein)

1. Seuran jäsenten liikuntarpeen tyydyttäminen ( )
2. Seuran toiminta-alueen asukkaiden liikuntatarpeen tyydyttäminen ( )
3. Menestyvien urheilijoiden kasvattaminen ( )
4. Nuorisokasvatus ( )
5. Urheiluaatteen levittäminen ( )

34. Seuraavaksi käsitellään seurassanne harjoitettavaa lajiliikunta-toimintaa. Pyydämme Teiltä tiedot toimintaryhmistänne lajeittain.

Täyttöohje:

- Sarake 1. SÄÄNNÖLLINEN LAJILIIKUNTATOIMINTA: merkitään harrastetun lajin nimi kunkin toimintaryhmän osalta.
- Sarake 2. SUKUPUOLI: kirjoitetaan, onko ryhmä tarkoitettu iriehille, naisille, pojille vai tytöille.
- Sarake 3. KOHDERYHMÄ: kirjoitetaan kohderyhmäksi liikun:atoimintaa harjoittavan ryhmän nimi, esim. C-juniorit.
- Sarake 4. OSALLISTUJAMÄÄRÄ: kuinka monta osallistujaa ryhmässä on keskimäärin.
- Sarake 5. KERTOJA VIIKOSSA: kuinka monta kertaa viikossa ryhmä harrastaa liikuntaa.
- Sarake 6. VUODENAIKA: harrastaako ryhmä kesällä ja/tai talvella.
- Sarake 7. LIIKUNTAPAikka: kirjoitetaan, missä ryhmä harrastaa liikuntaa.

Täytöesimerkki: Jos seurassa on lentopalloryhmä, jossa pelaa C-poikajunioreita, jonka keskimääräinen osallistujamäärä on 13, joka harjoittelee 2 kertaa viikossa talviaikaan monitoimitalolla, täytetään sarake kohdan o mukaisesti.

LIITE 3. GIS-MUUTTUJALUETTELO

Variable	Mean	Std Dev	Minimum	Maximum	Label
ALUE	3.65	1.66	1	6	Postinumeroalue
RAK	540.41	210.80	197	930	Rakennusten kpl
KERALA	239209.73	141685.18	124615	549673	Asuintalojen pinta-alat
ASUALA	176358.44	86662.67	103131	356056	Asumiseen tarkoitettut neliöt
ASUNKPL	2779.98	1868.74	1462	6928	Asuntojen kpl
ASUKKPL	5603.48	2275.03	3587	10017	Asukkaiden kpl
HUON.ASU	68.56	8.56	51.2	76.5	Huone m ² /asunto
HU.ASUK	30.74	3.66	26.4	36.9	Huone m ² /asukas
P.ALA	398.02	134.16	244	612	Alueen pinta-ala ha
V.ALA	68.24	39.75	5	130	Vesipinta-ala ha
UKENTT	32520.96	17206.03	18600	70178	Ulkokentät m ²
SIS.TIL	4908.50	9609.67	430	27924	Sisäliikuntapaikat m ²
REITTI	16.03	8.48	4.8	27.1	Ulkoilureitit km
UIMA	5.18	6.96	1.1	21.7	Uimarannat ha
SEURA	12.13	16.07	3	50	Seurojen kpl
LIIR.KPL	39.52	63.55	5	191	Liikuntaryhmien kpl
L1R	16.25	22.16	0	68	Palloryhmien kpl
L2R	2.16	4.56	0	13	Kamppailuryhmien kpl
L3R	.36	.98	0	3	Hiihtoryhmien kpl
L4R	.13	.33	0	1	Pujotteluryhmät kpl
L5R	6.92	11.34	0	34	Voimisteluryhmät kpl
L6R	2.51	6.04	0	17	Uintiryhmät kpl
L7R	6.42	11.93	0	35	Jäätiryhmät kpl
L11R	4.76	8.05	0	24	Muut ryhmät kpl
LKM	877.68	1524.06	131	4521	Hlököpl
L1	361.49	605.63	0	1797	Palloilu hlököpl
L2	29.17	63.59	0	181	Kamppailu hlököpl
L3	4.25	11.44	0	35	Hiihto hlököpl
L4	1.27	3.33	0	10	Pujottelu hlököpl
L6	68.38	131.59	0	381	Uintiryhmät kpl
L7	163.89	344.69	0	989	Jäätiryhmät kpl

L11	99.74	185.09	0	543	Muut hlöklp
SUORI	3085.03	5748.29	292	16818	Suoritusta/viikko
S1K	576.55	811.04	0	2456	Palloilusuur. K
S2K	76.20	157.87	0	450	Kamppailusuor. K
S3K	.00	.00	0	0	Hiihtosuor. K
S4K	5.49	8.93	0	20	Pujottelusuor. K
S5K	50.14	115.46	0	327	Voimistelusuor. K
S6K	106.98	257.09	0	724	Uintisuor. K
S7K	326.40	784.40	0	2209	Jääurheilusuor. K
S11K	147.80	303.86	0	873	Muut suor. K
S1T	582.74	959.64	0	2808	Palloilusuur. T
S2T	128.06	281.57	0	801	Kamppailusuor. T
S3T	7.28	19.61	0	60	Hiihtosuor. T
S4T	.00	.00	0	0	Pujottelusuor. T
S5T	187.41	278.41	0	849	Voimistelusuor. T
S6T	149.23	358.64	0	1010	Uintisuor. T
S7T	568.41	1162.72	0	3356	Jääurheilusuor. T
S11T	172.35	319.12	0	935	Muut suor. T
SUORI.K	1289.54	2415.22	0	7059	Suor./viikko K
SUORI.T	1795.49	3335.50	80	9759	Suor./viikko T
S1	1159.29	1768.29	0	5264	Palloilu suor.
S2	203.26	439.18	0	1251	Kamppailusuor.
S3	7.28	19.61	0	60	Hiihtosuor.
S4	5.49	8.93	0	20	Pujottelusuor.
S5	237.54	393.21	0	1176	Voimistelusuor.
S6	256.21	615.73	0	1734	Uintisuor.
S7	894.81	1946.62	0	5565	Jääurheilusuor.
S11	320.15	622.60	0	1808	Muut suor.
KREIT.A	2.63	1.29	1.4	5.1	Kevyenl. reitit/asukas m
P1	175.05	60.95	76	285	Puistot/asukas m ²
P2	155.72	61.82	54	266	Luonnt.alue/asukas m ²
P3	1.00	.43	.5	1.8	Leikkia./asukas m ²
P4	2.32	.99	1.3	3.5	Käytävät/asukas m ²
P5	2.77	1.07	.7	4.6	Kentät/asukas m ²
P6	14.85	12.27	5	42	Muu hoi. alue/asukas m ²
APU	149.51	203.07	0	630	LS voimistelu lkm
E	.17	.22	.04	.70	Aluetehokkuusluku

LIITE 4. TYÖKIRJALOMAKKEET

TYÖKIRJALOMAKE I

HYVÄT PUELET	HUONOT PUELET
SÄILYTETTÄVÄ/ KEHITETTÄVÄ	POISTETTAVA

TYÖKIRJALOMAKE II

VUOROPUHELU

ONGELMAN		ONGELMAN RATKAISUN		Asukkaiden ja hallinnon välinen yhteisymmärrys ehdotusten toteuttamisesta
		Pureutuvuus	Toteuttamiskelpoisuus	
Sisällön ymmärtäminen	Merkityksen ymmärt.			
Mikä on ongelma?	Miksi se on ongelma?	Ratkeako ongelma näin?	Onko mahdollista toteuttaa?	-käyttömenot -TA-88 -KUSU-88->92

PÄÄTÖS

TYÖKIRJALOMAKE III

TYÖKIRJA ASUINALUEIDEN KEHITTÄMISESSÄ

KOHDE	HAVAINTO	VAIKUTUKSET	TAVOITTEET/ EHDOTUKSET
Mitä fyysistä aluetta tai paikkaa tai mitä asiaa tai kohderyhmää havainto koskee	Ongelma, puute hyvä puoli	Mihin ja miten ongelma, puute tai hyvä puoli vaikuttaa	Yleiset tavoitteet tai konkreettiset ehdotukset ongelmiin tai puutteiden korjaamiseksi

EHDOTUSTEN RYHMITTELYLOMAKE

1.RYHMÄ

KÄYTTÖTALOUTEEN KUULUVAT EHDOTUKSET

(toteutettavissa olemassa olevin kunnossapito- yms. määrärahoihin)

Ehdotuksen sisältö	Tot.vastuu	Ta-kohta	Huomautuksia

EHDOTUSTEN RYHMITTELYLOMAKE

2. RYHMÄ
TALOUSARVION LAADINTAAN KOHDISTUVAT EHDOTUKSET
(toteutettavissa määrärahoja kohdistamalla n. vuoden kuluessa)

Ehdotuksen sisältö	Kust.arvio	Ta-kohta	Huomautuksia

EHDOTUSTEN RYHMITTELYLOMAKE

3. RYHMÄ
KUNTASUUNNITELMAAN LIITTYVÄT EHDOTUKSET
(TOTEUTETTAVISSA kohdistamalla kuntasuunnitelman määrärahoja aikaväli n. 5 vuotta)

Ehdotuksen sisältö	Kust.arvio	Ta-kohta	Kiireellisyys luokka (1-5)	Huomautuksia

EHDOTUSTEN RYHMITTELYLOMAKE

4. RYHMÄ "Joulupukin kirjeet"
Osittain tai kokonaan ulkopuoliset ehdotukset
(tot.vastuu esim. valtiolla, seurakunnalla, yksityisillä tai kaupungilla 5 vuotta pidemmällä aikavälillä)

Ehdotuksen sisältö	Toteuttaja-taho	Kaupungin yhteistyöy.	Tavoitt. aikataulu	Huomautuksia

EHDOTUSTEN RYHMITTELYLOMAKE

5. RYHMÄ
ASUKKAIDEN YHTEISTOIMINTAAN JA OMATOIMISUUTEEN
PERUSTUVAT EHDOTUKSET

Ehdotuksen sisältö	Osa-alue	Yhteyshenkilö	Huomautuksia

LIITE 5. KOULULAISTEN AINEET
(yhteensä 153)

Kangasvuoren ala-aste (yht. 2):

Tälläisen pihan haluaisin (2)

Pupuhuhdan ala-aste (yht. 34):

Miten kunnostaisin ja hoivaisin ympäristöämme (11)

Kuinka asuntoaluetani hoitaisin (23)

Huhtasuon ala-aste (yht. 79):

Huhtasuo asuinalueena/Asuinpaikkanani Huhtasuo (tms.) (62)

Oma asuinalueeni (5)

Kangaslammien asuma-alue (1)

Huhtasuon asuma-alueen/asuma-alueeni hyviä ja huonoja puolia
(11)

Huhtaharjun yläaste (yht. 38):

On mukavaa/hauska asua Huhtasuolla (9)

Kaunista ja rumaa Huhtasuolla (2)

On ikävää asua Huhtasuolla (2)

Minun sapekas arviointini Huhtasuosta (1)

Nuorisotalolla tapahtuu (1)

Nuorisotalolla tavataan (1)

Perjantai-illan disco (1)

Keskuksella tavataan (1)

Kirjastossa aika kuluu nopeasti (3)

Urheilua Huhtasuolla (1)

Pururadalla kuntoa kohentamassa (1)

Huhtaharjun Kouluun tutustumassa (2)

Seurakunta kutsuu nuortakin (1)

Esittelen Huhtasuon ufomiehille (1)

Vierailijoita Huhtasuolla (1)

Ufo laskeutui ostoskeskukseen (3)

Kangasvuoren asuntoalue esittäytyy (1)

On mukavaa asua Kangasvuoressa (1)

Pupuhuhdan asuntoalue esittäytyy (2)

On mukavaa asua Pupuhuhdassa (1)

Kaakkolampi-Sulku, yksi Huhtasuon alueista (1)

On mukavaa asua Kangaslammella (1)

LIITE 6. CIPP-EVALUOINTILOMAKE

164

Asuinalue: ___	1. Koko Huhtasuo	2. Kangasvuori	3. Pupuhuhta
	4. Varikko	5. Kangaslampi	6. Sulku
Elinpiiri: ___	1. Kotipiiri	2. Korttelipiiri	3. Asuinaluepiiri
	4. Kaupunkipiiri		
☐ Fyysinen	☐ Toiminnallinen	☐ Sosiaalinen	
Ehdotus:	_____		
	_____		
	_____		
	_____		
1. TAUSTA-ARVIO			
_____			
_____			
_____			
_____			
_____			
2. MITÄ PANOSTUKSIA TEHTY EHDOTUKSEN TOTEUTTAMISEKSI?			
_____			
_____			
_____			
_____			
3. MILLAISISSA PROSESSISSA EHDOTUSTA KÄSITELTY?			
_____			
_____			
_____			
_____			
_____			

4. TOTEUTUNUT KOKONAAN ALKUPERÄISEN EHDOTUKSEN MUKAAN

KYLLÄ

EI

5. TOTEUTUNUT OSITTAIN ALKUPERÄISESTÄ EHDOTUKSESTA

KYLLÄ

EI

6. TOTEUTUNUT MUUTETTUNA. MITEN? MIKSI?

_____

_____

_____

7. EI OLE TOTEUTUNUT. MIKSI?

_____

_____

_____

8. TARKOITUS TOTEUTTAA MYÖHEMMIN, MILLOIN, MITEN?

_____

_____

_____

_____

Haastateltu henkilö: _____

pvm: ____/____/____ (p. _____)

L I I T E 7. YHTEISSUUNNITTELUUN OSALLISTUNEIDEN
HAASTATTELULOMAKE

_____

HAASTATTELIJA

_____

_____

_____

HAASTATELTAVAN TIETOJA / AJANKOHTA

Sukupuoli

Ikä

Koulutus

Ammatti

Miten tulit mukaan yhteissuunnitteluun?

Mikä oli tärkein motiivi osallistumiseen?

Keitä tai ketä ensisijaisesti edustit?

Osallistuitko mielestäsi aktiivisesti?

Mitä teit ryhmässä, mikä oli roolisi?

Mitkä olivat tärkeimmät viiteryhmät (viranomaiset, asukkaat, erityisryhmät, nuoriso) ryhmätyöskentelyssä?

Kuinka paljon käytit aikaa viiteryhmien kanssa työskentelyyn?

Miten kuvailisit ryhmän toimintaa?

Toteutuivatko yhteissuunnittelun pelisäännöt?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

Paljonko kului aikaa kuukaudessa kokouksiin, perehtymiseen, johonkin muuhun?

Oliko ajankäyttö tehokasta?

Ryhmän vaikutus yhteissuunnittelun toteutumisessa?

Miten mielestäsi yhteissuunnittelu on toteutunut vuoteen 1992 mennessä?

Oma arvio henkilökohtaisesta panoksesta?

Mitkä olivat suurimmat puutteet yhteissuunnittelussa?

Mikä oli parasta?

Mikä olisi säilytettävää, kehitettävää, huonoa tai poistettavaa yhteissuunnittelussa?

HYVÄÄ	HUONOA
KEHITETTÄVÄÄ	POISTETTAVAA

Oletko muuttanut toimintatapoja; miten? (Virassa, työssä, as.yhdistyksessä tms.)

Osallistuisitko uudelleen samantyyppiseen projektiin?

ALUEIDEN TUNNUSLUVUT

Osa-alueiden tunnusluvut

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
Asukkaita lkm	10017	4132	7749	4485	3587	6168
Asukasta lkm/rakennus	27	8	39	6	7	7
Asuinkerrosala m ² /asukas	55	42	33	35	35	48
Asukas lkm/asunto	1,4	2,4	2,3	2,7	2,5	2,0
Huone m ² /asunto	51,2	76,5	60,9	75,7	70,5	72,6
Huone m ² /asukas	35,5	31,6	26,4	27,6	28,7	36,9
Pinta-ala m ² /asukas	421	844	315	1365	786	906
Vesipinta-ala ha/asukas	130	157	7	245	165	44
Ulkokentät m ² /asukas	7	7	5,3	4	6	5
Sisätilat m ² /asukas	2,8	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3
Ulkoilureit. m/asukas	0,9	1,2	2,9	2,9	7,5	1,8
Uima+pienveneilyl. ha	22	1,2	3,0	2,9	7,5	1,8
Kevyenl.reitit m/asukas	1,4	3,3	1,5	5,1	1,8	2,9
Puistot m ² /asukas	76	186	132	285	180	164
Luonn.til.alue m ² /asukas	54	144	114	266	169	156
Leikkialue m ² /asukas	0,5	1,3	1,0	1,8	0,7	0,8
Käytävät m/as. (puisto)	3,5	3,3	1,6	3,3	1,3	1,4
Kentät m ² /asukas (puisto)	2,2	4,6	3,0	2,7	2,9	0,7
Muu hoid.alue m ² /asukas	16	42	12	11	7	5
Aluetehtokkuusluku	0,7	0,07	0,13	0,04	0,07	0,07
Asuinrakennusten lkm	371	534	197	731	494	930
Asuinkerrosala (m ²)	549673	171770	253522	164585	124615	299011
Maapinta-ala (ha)	422	348	244	612	282	559
Asuinneliöt (m ²)	356056	130570	204701	123686	103131	227835
Vesipinta-ala (ha)	130	65	5	110	59	27
Ulkokentät (m ²)	70178	28344	41144	18600	20294	30800
Sisälikuntatilat (m ²)	27924	430	1812	534	500	2100
Ulkoilureitit (km)	9,10	4,80	22,80	13,20	27,10	10,80
Uimarannat/ veneilyalueet(ha)	21,70	4,20	3,00	2,30	1,10	2,00
Aluetehtokkuusluku	0,70	0,07	0,13	0,04	0,07	0,07
Asukasmäärät (lkm)	10017	4132	7749	4485	3587	6168
Asuntokunnat (lkm)	6928	1707	3366	1633	1462	3138
Alueilla toimivat seurat (lkm)	50	3	13	3	6	4
Liikuntaryhmät (lkm)	191	5	30	9	16	7
Urheiluseurajäsenyys %	22	15	14	17	13	18
TUL %	20	19	80	75	80	31
SVUL %	78	74	13	20	17	64
SPL %	2	7	7	5	3	5
Kannatusjäseniä seurassa%	25	10	33	21	24	8
Kilpailijajäseniä seurassa%	8	9	5	10	10	4
Kuntoilijajäseniä seurassa%	25	28	35	30	26	24
Väestö tuntee yleiseuran%	40	25	66	23	30	20
Väestö tuntee erik.seuran%	3	10	5	20	22	10
Liikkuisi EI-urh.seurassa %	40	24	33	49	37	29
Pitää kuntoilu tärkeimpänä%30		42	35	38	37	39
Pitää kilp.urh. tärkeimpänä%24		21	32	31	34	20

ASUINPINTA-ALA (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
Alle 39 m ²	22,4	0,8	13,3	4,3	7,1	3,3
40-69 m ²	42,1	17,6	43,3	9,5	28,1	12,1
70-99 m ²	22,4	37,8	43,3	24,1	35,7	20,9
100-119 m ²	6,5	26,1	0,0	27,6	16,7	18,7
Yli 120 m ²	6,5	17,6	0,0	34,5	12,4	45,1

p=.000

ASUNNON HENKILÖLUKU (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
0-1	25,2	5,1	13,0	4,1	4,7	6,5
2	41,4	27,1	29,3	29,3	27,8	19,4
3	15,3	29,7	20,7	18,7	27,4	26,9
4-5	17,1	35,6	32,6	44,7	36,8	45,2
Yli 5	0,9	2,5	4,3	3,2	3,3	2,2

p=.000

VESIJOHTO (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
On	93,8	97,5	100,0	95,2	91,5	97,9
Ei	6,3	2,5	0,0	4,8	8,5	2,1

p=.013

SUIHKU TAI AMME (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
On	93,8	93,3	100,0	86,3	84,0	83,2
Ei	6,3	6,7	0,0	13,7	16,0	16,8

p=.000

SAUNA (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
On	52,7	98,3	56,5	94,4	87,8	97,9
Ei	47,3	1,7	43,5	5,6	12,2	2,1

p=.000

AMMATIN ARVOSTUS (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
Yrit-yrita.	2,8	1,7	1,1	3,5	2,0	2,2
Johtaja	10,2	12,0	3,3	8,7	8,0	15,4
Toimihenk.	29,6	23,9	20,0	27,0	26,1	20,9
Työntekijä	15,7	12,0	28,9	14,8	30,2	17,6
Eläkeläin.	24,1	23,1	27,8	20,0	14,6	17,6
Opiskelija	17,6	27,4	18,9	26,1	19,1	26,4

p=.009

TYÖN RYTMITYS (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
Päivätyö	81,5	85,9	76,0	82,6	69,7	77,8
Vuorotyö	10,8	4,7	14,0	11,6	21,1	14,8
Osa-aikatyö	4,6	7,8	8,0	5,8	5,6	5,6
Muu	3,1	1,6	2,0	0,0	3,5	1,9

p=.400

HYÖTYLIIKUNTAELINPIIRIT

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
0 - 1499 m	20	40	10	40	28	50
1500 - 2499 m	10	18	30	2	12	15
2500 - 5499 m	22	2	5	18	15	
5500 m -	48	40	55	40	45	35

KUNTOILUELINPIIRIT

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
0-1499 m	35	18	23	13	28	25
1500 - 2499 m	9	5	2	2	6	13
2500 - 5499 m	26	40	25	45	35	38
5500 m -	30	36	50	40	31	24

ULKOILUELINPIIRIT

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
0 - 1499 m	16	7	8	10	20	13
1500 -2499 m	22	20	22	20	13	25
2500 - 5499 m	49	51	47	53	47	58
5500 m -	13	22	23	17	20	4

KILPAURHEILUELINPIIRIT

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
0 - 1499 m	36	10	14	9	26	19
1500 - 2499 m	9	10	14	1	1	31
2500- 5499 m	9	30	1	40	27	33
5500 m -	46	50	71	50	46	17

PENKKIURHEILUELINPIIRIT

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
0 - 1499 m	26	6	5	3	11	14
1500 - 2499 m	28	2	3	0	2	24
2500 - 5499 m	26	55	22	40	30	53
5500 m -	20	38	70	57	57	10

HYÖTYLIIKUNTALAJIT

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärämäki
Pihaliikunta	39	46	12	61	40	62
Metsästys-kalastus	23	18	34	19	23	20
Marjastus-sienestys	38	36	51	19	35	16
Muu	0	0	3	1	2	2

KOULUTUS (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärä- mäki
Kan-Kes-Per	36,9	42,2	71,1	53,3	51,7	44,2
Amis-Kamis	28,8	23,3	18,9	27,9	27,5	26,3
Yo-yoamm.	14,4	18,1	7,8	9,0	12,8	17,9
Akat	18,0	14,7	1,1	9,8	6,6	9,5
Muu	1,8	1,7	1,1	0,0	1,4	2,1

p=.001

TYÖTILANNE (%)

	Keskusta	Lohikoski	Huhtasuo	Kuokkala	Halssila	Kypärä- mäki
Ansiotyö	53,6	45,4	50,0	49,6	61,6	52,6
Kotona	0,9	5,9	4,3	2,4	0,0	4,2
Opiskelija	10,0	16,0	10,9	18,4	12,3	21,1
Eläkeläinen	18,2	20,2	15,2	16,0	8,5	12,6
Sairas	10,0	6,7	14,1	7,2	7,6	5,3
Muu	7,3	5,9	5,4	6,4	10,0	4,2

p=.007

MATRIISI 1. ASUINALUE-ELINPIIRIN FYYSIEN YMPÄRISTÖN JA TOIMINNALLISTEN MUUTTUJIEN YHTEYDET

PALLOILU																										
.99																VOIMAILU										
.01	.32															HIIHTO										
.21	.17	.41														LASKETTELU										
.98	.22	.31	.03													JÄÄURHEILU										
.97	.31	.11	.17	.04												UINTI										
.14	.09	.10	.01	.02	.05											KAUPASSAKÄYNTI AKTIIVITAVALLA										
.20	.00	.04	.10	.00	.00	.86										PALVELUIDENHANKINTA AKTIIVITAVALLA										
.09	.02	.18	.08	.00	.19	.51	.26									HYÖTYLIIKUNTA										
.12	.14	.29	.17	.01	.31	.40	.19	.22								KUNTOLIIKUNTA										
.18	.29	.29	.30	.19	.10	.00	.00	.00	.20							KILPAURHEILU										
.04	.21	.41	.00	.11	.21	.08	.14	.29	.19	.29						LENKKEILY										
.11	.07	.20	.23	.08	.05	.17	.27	.37	.09	.07	.37					ULKOILU										
.14	.00	.22	.01	.00	.17	.31	.30	.40	.31	.15	.44	.47				KÄVELY										
.19	.08	.19	.03	.02	.14	.40	.33	.47	.44	.11	.20	.20	.31			PYÖRÄILY										
.10	.01	.21	.15	.06	.19	.22	.17	.41	.30	.00	.26	.29	.30	.18		LUONTOLIIKUNTA										
.15	.32	.03	.08	.09	.00	.01	.08	.00	.01	.12	.08	.10	.09	.11	.16	VOIMISTELU										
.43	.40	.60	.70	.36	.33	.09	.05	.04	.05	.40	.08	.23	.02	.05	.01	.39	RAKENNUSTEN LKM									
.90	.92	.03	.16	.86	.91	.20	.28	.04	.02	.81	.07	.03	.04	.02	.02	.92	.20	KERROSALA M2								
.86	.88	.12	.22	.81	.86	.20	.28	.04	.01	.72	.07	.03	.03	.02	.01	.88	.20	.99	ASUINALAM2							
.01	.03	.42	.45	.00	.07	.03	.08	.01	.03	.00	.01	.19	.08	.07	.03	.01	.78	.19	.17	MAAPINTA-ALA HA						
.59	.59	.59	.39	.64	.64	.10	.17	.04	.03	.42	.00	.07	.07	.05	.02	.55	.05	.39	.29	.44	VESIP-A HA					
.92	.94	.18	.03	.87	.91	.20	.28	.05	.01	.80	.08	.09	.03	.01	.02	.94	.45	.96	.95	.05	.32	ULKOKENT M2				
.98	.99	.11	.11	.98	.99	.19	.28	.06	.02	.82	.05	.04	.04	.02	.04	.99	.32	.93	.89	.08	.60	.93	SISÄTILAT			
.25	.31	.29	.23	.23	.34	.10	.20	.00	.06	.19	.04	.07	.07	.07	.00	.35	.32	.45	.43	.55	.38	.37	.34	ULKOREITIT		
.97	.98	.11	.17	.96	.98	.19	.29	.06	.02	.83	.06	.04	.04	.03	.03	.99	.35	.92	.87	.07	.63	.93	.98	.44	UIMARANN	
.99	.99	.05	.16	.98	.99	.19	.27	.06	.01	.90	.06	.06	.03	.02	.04	.99	.40	.13	.10	.00	.57	.94	.99	.30	.98	AL. TEH

URHEILUSEUROJEN TOIMINTA HUHTASUON ALUEELLA
ERITELTYNÄ LAJEITTAIN JA KESKUSJÄRJESTÖITTÄIN

LIITE 10

174

LAJIT	Liikuntaryhmien lukumäärä								Urheilijoiden lukumäärä								Harjoituskertojen lukumäärä										
	RYHMÄT YHTEENSÄ	Miesryhmät	Naisryhmät	Seka-aikuisryhmät	Aikuisryhmät yhteensä	Poikajunioriryhmät	Tyttöjunioriryhmät	Sekajunioriryhmät	Junioriryhmät yhteensä	URHEILIJAT YHTEENSÄ	Miesryhmäläiset	Naisryhmäläiset	Sekaryhmäläiset	Aikuisryhmäläiset	Poikajuniorit	Tyttöjuniorit	Sekaryhmäläiset	Juniorit yhteensä	HARJOITUKSET YHTEENSÄ	Miesten harjoitukset	Naisten harjoitukset	Sekaryhmien harjoitukset	Aikuisten harjoitukset	Poikien harjoitukset	Tyttöjen harjoitukset	Sekaryhmien harjoitukset	Junioriharjoitukset
Hiihto (TUL)	3	1	-	-	1	1	1	-	2	35	10	-	-	10	15	10	-	25	5	1	-	-	1	2	2	-	4
Jalkapallo (TUL)	5	1	-	-	1	4	-	-	4	85	15	-	-	15	70	-	-	70	15	4	-	-	4	11	-	-	11
Jalkapallo (SPL)	1	1	-	-	1	-	-	-	0	15	15	-	-	15	-	-	-	0	4	4	-	-	4	-	-	-	0
Jääpallo (TUL)	1	1	-	-	1	-	-	-	0	15	15	-	-	15	-	-	-	0	4	4	-	-	4	-	-	-	0
Kehonrakennus (SVUL)	1	-	-	1	1	-	-	-	0	5	-	-	5	5	-	-	-	0	4	-	-	4	4	-	-	-	0
Koripallo (TUL)	3	1	-	-	1	2	-	-	2	55	15	-	-	15	40	-	-	40	4	2	-	-	2	2	-	-	2
Koripallo (SVUL)	3	-	-	-	0	2	1	-	3	50	-	-	-	0	30	20	-	50	6	-	-	-	0	4	2	-	6
Kuntourheilu (MUU)	1	-	-	1	1	-	-	-	0	18	-	-	18	18	-	-	-	0	1	-	-	1	1	-	-	-	0
Lentopallo (TUL)	4	1	2	-	3	-	1	-	1	40	10	20	-	30	-	10	-	10	10	3	5	-	8	-	2	-	2
Lentopallo (SVUL)	1	1	-	-	1	-	-	-	0	10	10	-	-	10	-	-	-	0	2	2	-	-	2	-	-	-	0
Leikki-satu-liik. (TUL)	1	-	-	-	0	-	-	1	1	50	-	-	-	0	-	-	50	50	1	-	-	-	0	-	-	1	1
Naisvoimistelu (TUL)	2	-	1	-	1	-	1	-	1	55	-	30	-	30	-	25	-	25	2	-	1	-	1	-	1	-	1
Pesäpallo (SVUL)	2	-	-	-	0	2	-	-	2	50	-	-	-	0	50	-	-	50	6	-	-	-	0	6	-	-	6
Pöytätennis (TUL)	1	-	-	-	0	1	-	-	1	20	-	-	-	0	20	-	-	20	3	-	-	-	0	3	-	-	3
Voimasto (SVUL)	1	-	-	1	1	-	-	-	0	15	-	-	15	15	-	-	-	0	4	-	-	4	4	-	-	-	0
Yleisurheilu (TUL)	1	-	-	-	0	-	-	1	1	15	-	-	-	0	-	-	15	15	2	-	-	-	0	-	-	2	2
Yhteensä	31	7	3	3	13	12	4	2	18	533	90	50	38	178	225	65	65	355	73	20	6	9	35	28	7	3	38
TUL:n osuus	21	5	3	0	8	8	3	2	13	370	65	50	0	115	145	45	65	255	46	14	6	0	20	18	5	3	26
SVUL:n osuus	8	1	0	2	3	4	1	0	5	130	10	0	20	30	80	20	0	100	22	2	0	8	10	10	2	0	12
SPL:n osuus	1	1	0	0	1	0	0	0	0	15	15	0	0	15	0	0	0	0	4	4	0	0	4	0	0	0	0
Muiden osuus	1	0	0	1	1	0	0	0	0	18	0	0	18	18	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0

LIITE 11

Matriisi 2 Asuinalue-elinpiirin sosiaalisten ja toiminnallisten muuttujien yhteydet

	palloilu	voimailu	hiihto	laskettelu	jääurheilu	uinti	kaupassakäynti	palveluhank.	hyöty	kunto	kilpa	lenkkeily	ulkoilu	kävely	pyöräily	luontoliikunta	voimistelu
ASUNKPL	.93	.94	.11	.07	.88	.92	.93	.21	.05	.07	.09	.06	.03	.05	.02	.00	.93
ASUKKKPL	.85	.85	.35	.09	.74	.80	.83	.19	.03	.09	.10	.05	.03	.08	.01	.01	.83
SEURKPL	.99	.99	.02	.19	.97	.98	.98	.20	.06	.06	.32	.08	.05	.07	.00	.01	.98
RYH.KPL	.99	.99	.05	.19	.98	.99	.98	.20	.07	.06	.49	.04	.04	.06	.02	.03	.98
HLÖTKPL	.99	.99	.07	.18	.98	.99	.99	.21	.07	.06	.61	.08	.04	.05	.00	.02	.99

LIITE 12

Matriisi 3 Korttelielinpiirien fyysisen ympäristön ja toiminnallisten muuttujien yhteydet

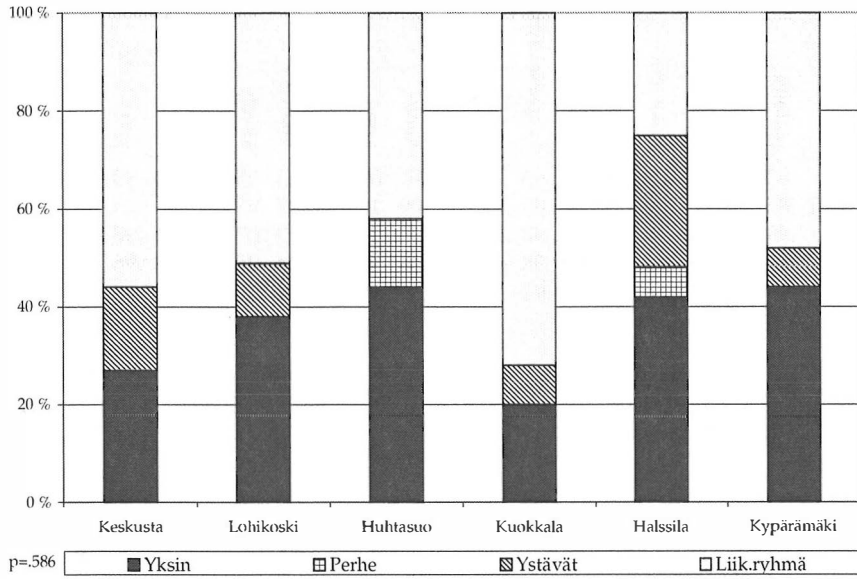
	palloilu	voimailu	hiihto	laskettelu	jääurheilu	uinti	kaupassakäynti	palveluhank.	hyöty	kunto	kilpa	lenkkeily	ulkoilu	kävely	pyöräily	luontoliikunta	voimistelu
KEVYTLIIK	.43	.43	.32	.08	.46	.39	.08	.00	.01	.03	.03	.02	.87	.02	.09	.15	.47
KORTPUISTO	.69	.71	.26	.06	.68	.67	.17	.02	.05	.01	.02	.04	.81	.04	.09	.12	.75
KORTLUONTO	.69	.71	.25	.00	.68	.68	.18	.03	.06	.01	.01	.05	.91	.05	.08	.13	.77
KORTLEIKKI	.47	.48	.00	.17	.55	.47	.09	.01	.01	.00	.03	.01	.46	.02	.04	.07	.52
PUKÄYTVÄT	.45	.47	.27	.35	.41	.49	.13	.06	.06	.00	.02	.03	.09	.05	.06	.02	.46
KORTKENTÄT	.22	.21	.08	.73	.21	.22	.01	.01	.03	.02	.05	.03	.19	.17	.00	.10	.17
MUUTALUEET	.02	.03	.08	.29	.02	.03	.08	.03	.04	.01	.06	.06	.03	.05	.07	.04	.10

LIITE 13

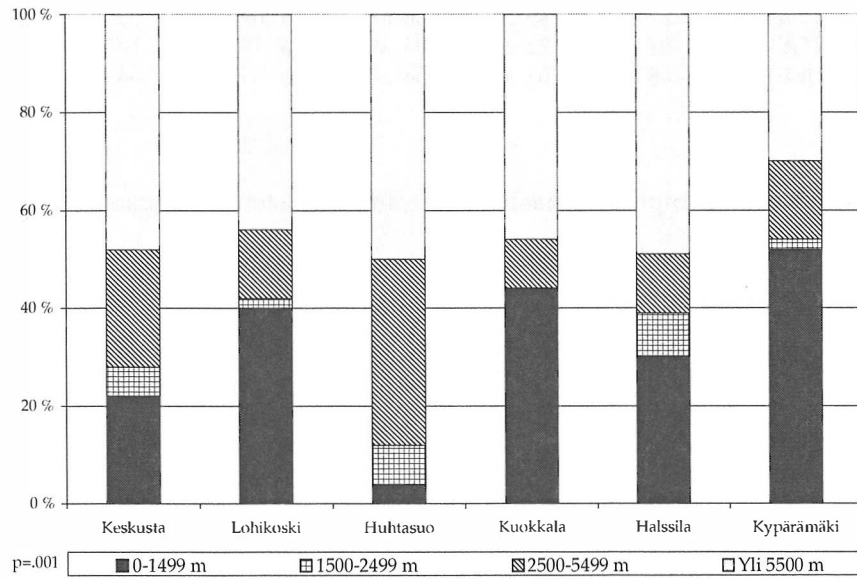
Matriisi 4 Korttelielinpiirin sosiaalisten ja toiminnallisten muuttujien yhteydet

	palloilu	voimailu	hiihto	laskettelu	jääurheilu	uinti	kaupassakäynti	palveluhank.	hyöty	kunto	kilpa	lenkkeily	ulkoilu	kävely	pyöräily	luontoliikunta	voimistelu
PALLORYHMÄ	.99	.98	.01	.26	.97	.97	.19	.06	.06	.02	.04	.08	.05	.07	.01	.01	.95
KAMPPRYHMÄ	.99	.99	.01	.18	.97	.98	.21	.07	.06	.01	.03	.08	.04	.06	.00	.02	.98
HIHTRYHMÄ	.01	.05	.99	.14	.19	.15	.01	.08	.09	.05	.03	.02	.09	.18	.06	.06	.09
LASKTRYHMÄ	.21	.17	.14	.99	.19	.15	.00	.00	.04	.05	.00	.08	.08	.13	.00	.02	.14
VOIMSRYHMÄ	.98	.99	.09	.16	.99	.99	.21	.07	.05	.01	.03	.08	.04	.05	.00	.01	.99
UINTIRYHMÄ	.98	.99	.15	.15	.98	.99	.21	.08	.05	.01	.03	.08	.02	.03	.00	.02	.99
JÄÄURRYHMÄ	.98	.99	.13	.17	.99	.99	.21	.07	.05	.01	.02	.08	.03	.04	.00	.02	.99
VAPAARYHMÄ	.98	.99	.12	.13	.99	.99	.21	.07	.05	.01	.03	.08	.03	.04	.00	.02	.99

KILPASOSIAALISUUS

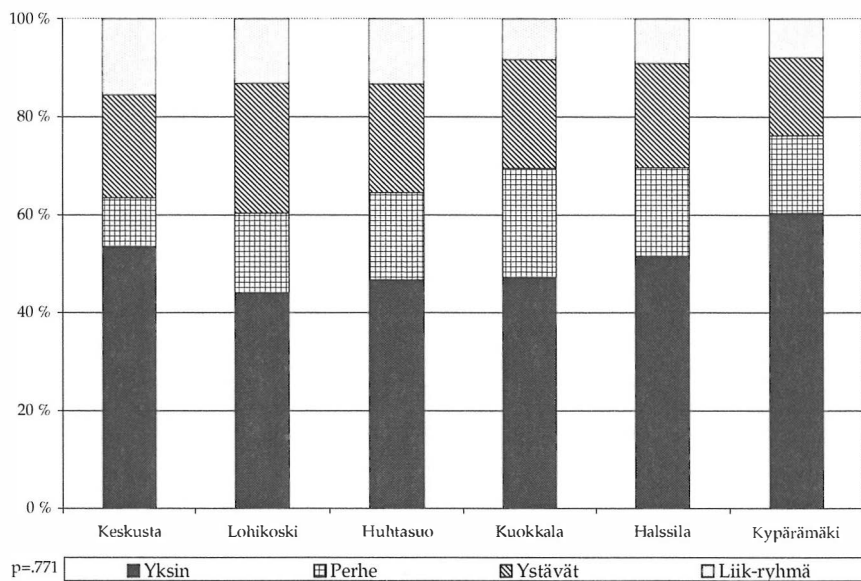

HYÖTYETÄISYYS

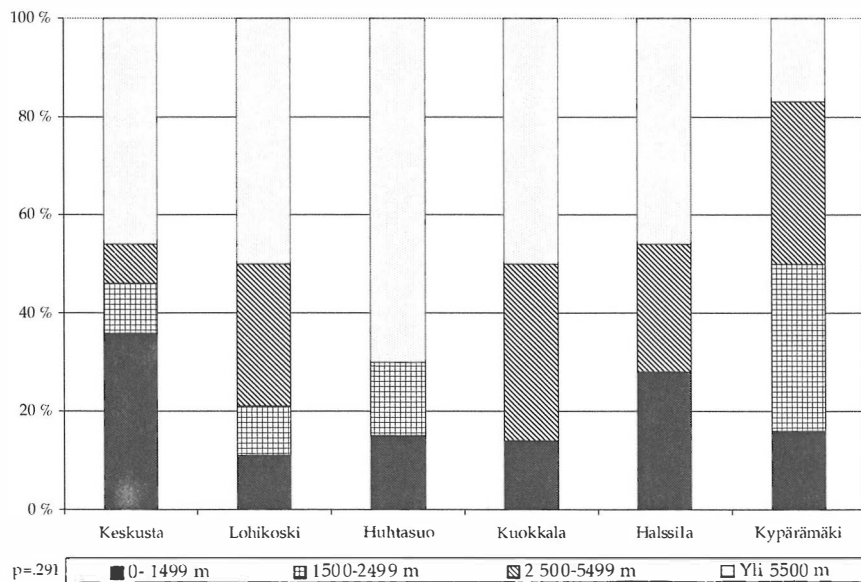

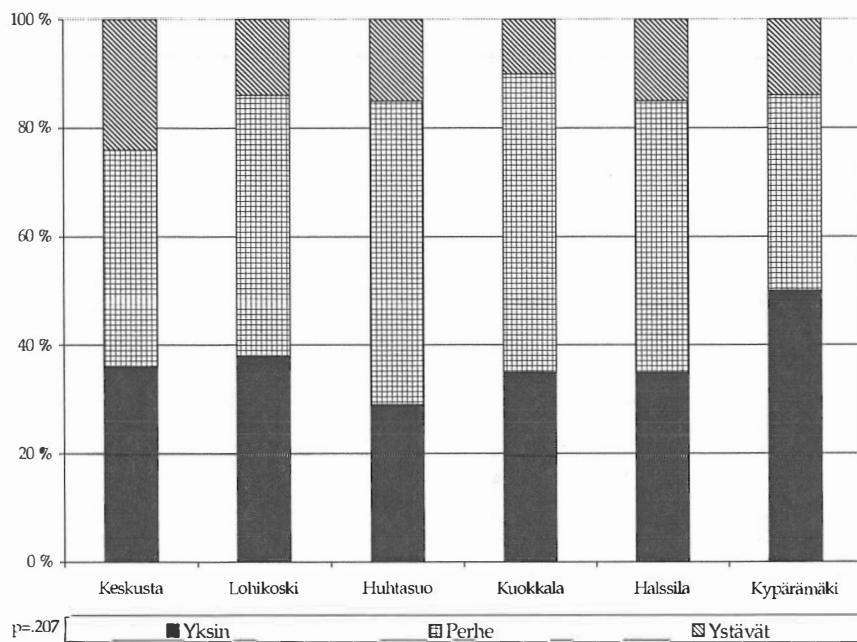
KUNTOILUSOSIAALISUUS

KILPAILUETÄISYYS

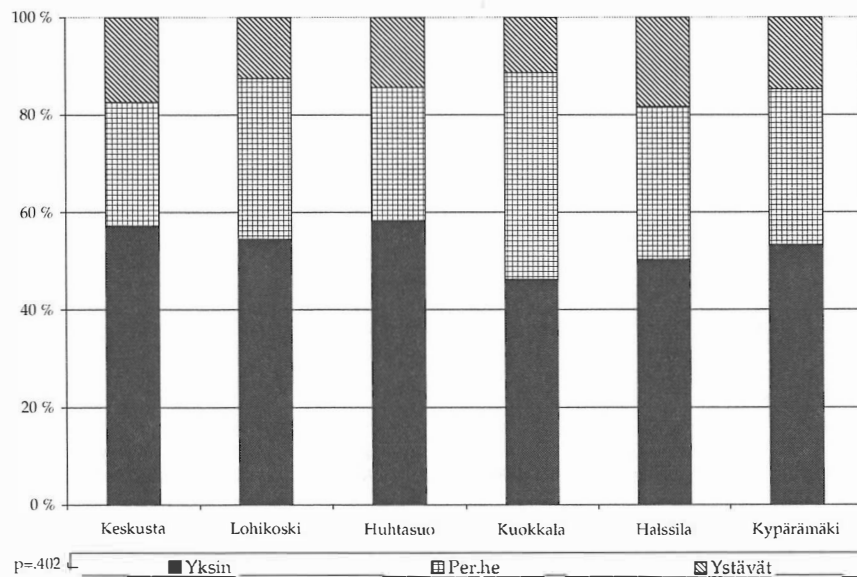

178
HYÖTYSOSIAALISUUS

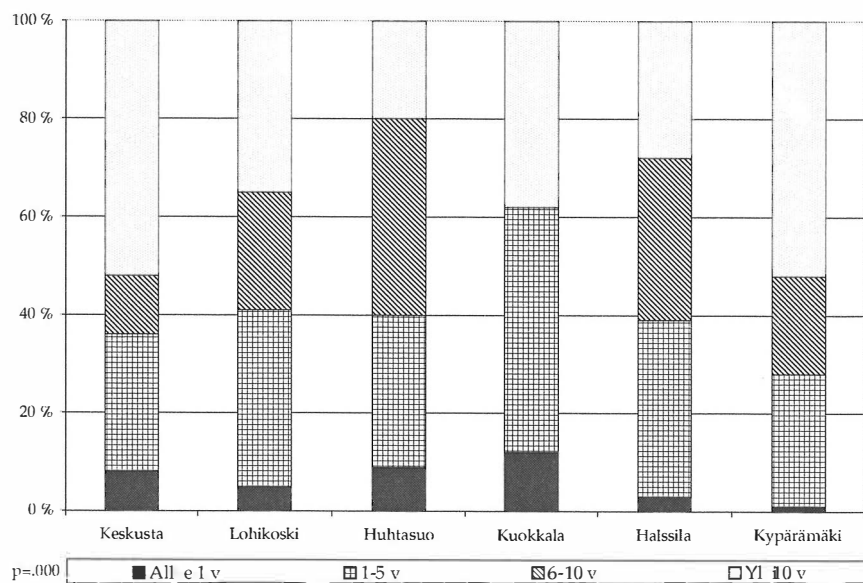

LIITE 15a

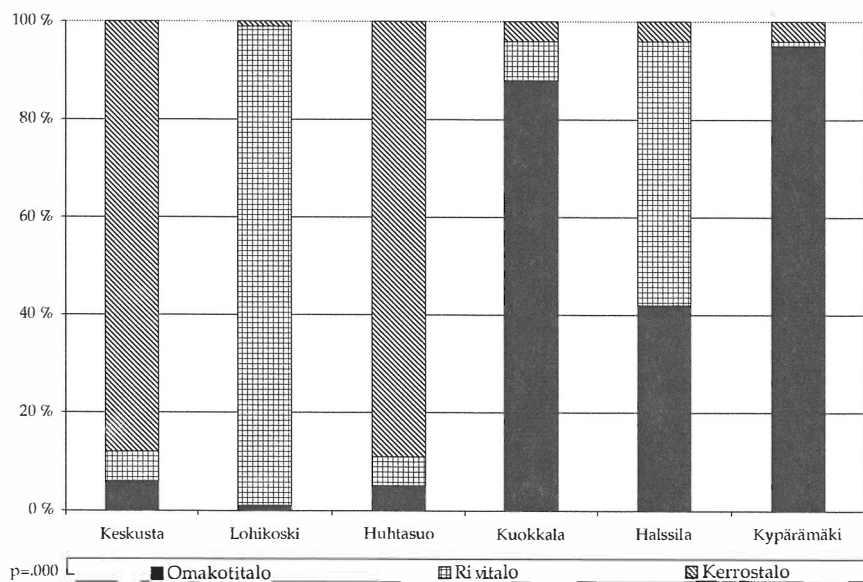
ULKOILU-SOSIAALISUUS

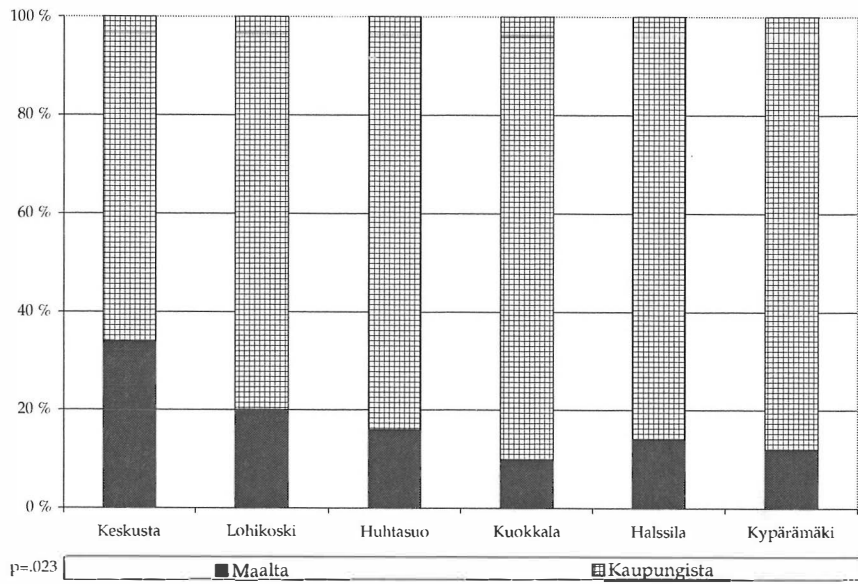
ASUINAIKA

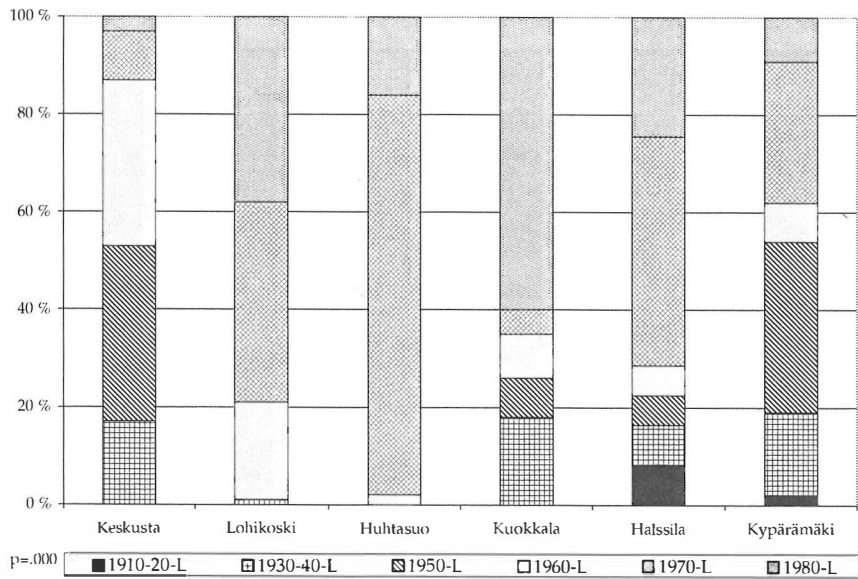
ASUMISMUOTO

MUUTTAMINEN

ASUNNON IKÄ

Matriisi 5 Kotielinpiirin fyysisen ympäristön ja toiminnallisten muuttujien yhteydet

	palloilu	voimailu	hihto	laskettelu	jääurheilu	uinti	kaupassakäynti	palveluhank.	hyöty	kunto	kilpa	lenkkeily	ulkoilu	kävely	pyöräily	luontoliikunta	voimistelu
KESKHUONM2	.90	.88	.33	.18	.84	.84	.17	.03	.02	.07	.03	.06	.08	.13	.04	.01	.86
KOKASUIN M2	.33	.32	.23	.19	.30	.29	.13	.04	.10	.09	.03	.00	.10	.15	.00	.01	.31
KOTISAUNA	.37	.36	.25	.15	.33	.33	.02	.03	.00	.08	.03	.03	.07	.12	.06	.03	.34
PIHALIIKPA	.23	.26	.08	.08	.17	.24	.09	.12	.00	.01	.13	.06	.19	.18	.17	.03	.26
PIHALEIKPA	.10	.15	.11	.14	.19	.18	.10	.14	.13	.05	.04	.15	.08	.04	.07	.15	.25
PIHALUONTP	.66	.68	.03	.04	.66	.70	.12	.12	.06	.06	.25	.03	.21	.10	.04	.04	.66

Matriisi 6 Kotielinpiirin sosiaalisten ja toiminnallisten muuttujien yhteydet

	palloilu	voimailu	hihto	laskettelu	jääurheilu	uinti	kaupassakäynti	palveluhank.	hyöty	kunto	kilpa	lenkkeily	ulkoilu	kävely	pyöräily	luontoliikunta	voimistelu
M2/HUONE/AS	.43	.50	.44	.64	.50	.54	.16	.07	.08	.00	.05	.03	.05	.09	.03	.05	.56
ASUINAIKA	.07	.08	.04	.12	.08	.09	.01	.06	.03	.05	.10	.00	.06	.04	.00	.05	.10
MUUTTAMIN	.17	.17	.00	.03	.17	.17	.00	.02	.05	.00	.03	.09	.04	.05	.05	.02	.18
ASUINMUOTO	.48	.48	.44	.41	.42	.43	.10	.00	.04	.07	.00	.02	.17	.24	.01	.03	.46
ASUNNONIKÄ	.21	.21	.16	.14	.24	.23	.03	.01	.03	.10	.10	.00	.06	.08	.01	.06	.23

ELINPIIRIEN EHDOTUKSET LIKKUMISYMPÄRISTÖITÄIN

VAPAA-AIKA N=103

Kotipiiri N=6			
FY	0	0,00%	
TO	5	83,30%	
SO	1	16,70%	
Korttelipiiri N=72			
FY	30	41,70%	
TO	23	31,90%	
SO	19	26,40%	
As.aluepiiri N=22			
FY	8	36,40%	
TO	9	40,90%	
SO	5	22,70%	
Kaupunkipiiri N=3			
FY	3	100,00%	
TO	0	0,00%	
SO	0	0,00%	

FY =Fyysinen ympäristö
TO =Toiminnallinen ympäristö
SO =Sosiaalinen ympäristö

ELINPIIRIEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Kotipiiri	2	0	2	2	0	6
%	33	0	33	33	0	
Korttelipiiri	20	11	7	34	0	72
%	28	15	10	47	0	
As.aluepiiri	5	3	2	10	2	22
%	23	14	9	45	9	
Kaupunkipiiri	1	0	1	1	0	3
%	33	0	33	33	0	

LIKKUMISYMPÄRISTÖJEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Fyysinen	13	1	3	23	1	41
%	32	2	7	56	2	
Toiminnallinen	7	7	7	15	1	37
%	19	19	19	41	3	
Sosiaalinen	8	6	2	9	0	25
%	32	24	8	36	0	

ELINPIIRIEN EHDOTUKSET LIKKUMISYMPÄRISTÖITTÄIN

YLEISET PALVELUT N=26

Kotipiiri N=0			
FY	0	0,00%	
TO	0	0,00%	
SO	0	0,00%	
Korttelipiiri N=7			
FY	2	28,57%	
TO	4	57,14%	
SO	1	14,29%	
As.aluepiiri N=12			
FY	0	0,00%	
TO	10	83,33%	
SO	2	16,67%	
Kaupunkipiiri N=7			
FY	0	0,00%	
TO	7	100,00%	
SO	0	0,00%	

FY =Fyysinen ympäristö
TO =Toiminnallinen ympäristö
SO =Sosiaalinen ympäristö

ELINPIIRIEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Kotipiiri	0	0	0	0	0	0
%	0	0	0	0	0	
Korttelipiiri	4	0	1	2	0	7
%	57	0	14	29	0	
As.aluepiiri	7	0	1	4	0	12
%	58	0	8	33	0	
Kaupunkipiiri	4	1	1	1	0	7
%	57	14	14	14	0	

LIKKUMISYMPÄRISTÖJEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Fyysinen	1	0	0	1	0	2
%	50	0	0	50	0	
Toiminnallinen	13	1	3	4	0	21
%	62	5	14	19	0	
Sosiaalinen	1	0	0	2	0	3
%	33	0	0	67	0	

ELINPIIRIEN EHDOTUKSET LIKKUMISYMPÄRISTÖITÄIN**TERVEYS- JA SOSIAALIHUOLTO N=50**

Kotipiiri N=0			
FY	0	0,00%	
TO	0	0,00%	
SO	0	0,00%	
Korttelipiiri N=16			
FY	2	12,50%	
TO	12	75,00%	
SO	2	12,50%	
As.aluepiiri N=33			
FY	7	21,21%	
TO	23	69,70%	
SO	3	9,09%	
Kaupunkipiiri N=1			
FY	0	0,00%	
TO	1	100,00%	
SO	0	0,00%	

FY =Fyysinen ympäristö
TO =Toiminnallinen ympäristö
SO =Sosiaalinen ympäristö

ELINPIIRIEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Kotipiiri	0	0	0	0	0	0
%	0	0	0	0	0	
Korttelipiiri	6	1	1	7	1	16
%	38	6	6	44	6	
As.aluepiiri	20	1	5	6	1	33
%	61	3	15	18	3	
Kaupunkipiiri	1	0	0	0	0	1
%	100	0	0	0	0	

LIKKUMISYMPÄRISTÖJEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Fyysinen	5	0	3	1	0	9
%	56	0	33	11	0	
Toiminnallinen	20	2	2	10	2	36
%	56	6	6	28	6	
Sosiaalinen	2	0	1	2	0	5
%	40	0	20	40	0	

ELINPIIRIEN EHDOTUKSET LIKKUMISYMPÄRISTÖITTÄIN**KOULUTUS/KASVATUS N=4**

Kotipiiri N=0				
FY	0	0,00%		
TO	0	0,00%		
SO	0	0,00%		
Korttelipiiri N=2				
FY	0	0,00%		
TO	2	100,00%		
SO	0	0,00%		
As.aluepiiri N=2				
FY	0	0,00%		
TO	1	50,00%		
SO	1	50,00%		
Kaupunkiapiiri N=0				
FY	0	0,00%		
TO	0	0,00%		
SO	0	0,00%		

FY =Fyysinen ympäristö
TO =Toiminnallinen ympäristö
SO =Sosiaalinen ympäristö

ELINPIIRIEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Kotipiiri	0	0	0	0	0	0
%	0	0	0	0	0	
Korttelipiiri	0	2	0	0	0	2
%	0	100	0	0	0	
As.aluepiiri	0	1	1	0	0	2
%	0	50	50	0	0	
Kaupunkiapiiri	0	0	0	0	0	0
%	0	0	0	0	0	

LIKKUMISYMPÄRISTÖJEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Fyysinen	0	0	0	0	0	0
%	0	0	0	0	0	
Toiminnallinen	0	3	0	0	0	3
%	0	100	0	0	0	
Sosiaalinen	0	0	1	0	0	1
%	0	0	100	0	0	

ELINPIIRIEN EHDOTUKSET LIIKKUMISYMPÄRISTÖITÄIN**ASUMINEN N=15**

Kotipiiri N=5			
FY	2	40,00%	
TO	1	20,00%	
SO	2	40,00%	
Korttelipiiri N=6			
FY	1	16,67%	
TO	4	66,67%	
SO	1	16,67%	
As.aluepiiri N=3			
FY	0	0,00%	
TO	2	66,67%	
SO	1	33,33%	
Kaupunkipiiri N=1			
FY	0	0,00%	
TO	0	0,00%	
SO	1	100,00%	

FY =Fyysinen ympäristö
TO =Toiminnallinen ympäristö
SO =Sosiaalinen ympäristö

ELINPIIRIEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Kotipiiri	3	2	0	0	0	5
%	60	40	0	0	0	
Korttelipiiri	4	0	0	1	1	6
%	67	0	0	17	17	
As.aluepiiri	0	1	0	2	0	3
%	0	33	0	67	0	
Kaupunkipiiri	1	0	0	0	0	1
%	100	0	0	0	0	

LIIKKUMISYMPÄRISTÖJEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Fyysinen	1	1	0	0	1	3
%	33	33	0	0	33	
Toiminnallinen	3	1	0	3	0	7
%	43	14	0	43	0	
Sosiaalinen	4	1	0	0	0	5
%	80	20	0	0	0	

ELINPIIRIEN EHDOTUKSET LIKKUMISYMPÄRISTÖITTÄIN

TEKNINEN HUOLTO N=87

Kotipiiri N=0				<table border="1"> <tr> <td>FY =</td> <td>Fyysinen ympäristö</td> </tr> <tr> <td>TO =</td> <td>Toiminnallinen ympäristö</td> </tr> <tr> <td>SO =</td> <td>Sosiaalinen ympäristö</td> </tr> </table>	FY =	Fyysinen ympäristö	TO =	Toiminnallinen ympäristö	SO =	Sosiaalinen ympäristö
FY =	Fyysinen ympäristö									
TO =	Toiminnallinen ympäristö									
SO =	Sosiaalinen ympäristö									
FY	5	100,00%								
TO	0	0,00%								
SO	0	0,00%								
Korttelipiiri N=66										
FY	42	63,64%								
TO	22	33,33%								
SO	2	3,03%								
As.aluepiiri N=14										
FY	9	64,29%								
TO	4	28,57%								
SO	1	7,14%								
Kaupunkipiiri N=2										
FY	1	50,00%								
TO	1	50,00%								
SO	0	0,00%								

ELINPIIRIEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Kotipiiri	1	3	1	0	0	5
%	20	60	20	0	0	
Korttelipiiri	26	6	8	24	2	66
%	39	9	12	36	3	
As.aluepiiri	7	3	2	2	0	14
%	50	21	14	14	0	
Kaupunkipiiri	0	0	0	1	1	2
%	0	0	0	50	50	

LIKKUMISYMPÄRISTÖJEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Fyysinen	25	9	9	12	2	57
%	44	16	16	21	4	
Toiminnallinen	6	3	2	15	1	27
%	22	11	7	56	4	
Sosiaalinen	3	0	0	0	0	3
%	100	0	0	0	0	

ELINPIIRIEN EHDOTUKSET LIKKUMISYMPÄRISTÖITÄIN**ASUMINEN N=13**

Kotipiiri N=0			
FY	0	0,00%	
TO	0	0,00%	
SO	0	0,00%	
Korttelipiiri N=3			
FY	0	0,00%	
TO	1	33,33%	
SO	2	66,67%	
As.aluepiiri N=9			
FY	0	0,00%	
TO	2	22,22%	
SO	7	77,78%	
Kaupunkipiiri N=1			
FY	0	0,00%	
TO	0	0,00%	
SO	1	100,00%	

FY =Fyysinen ympäristö
TO =Toiminnallinen ympäristö
SO =Sosiaalinen ympäristö

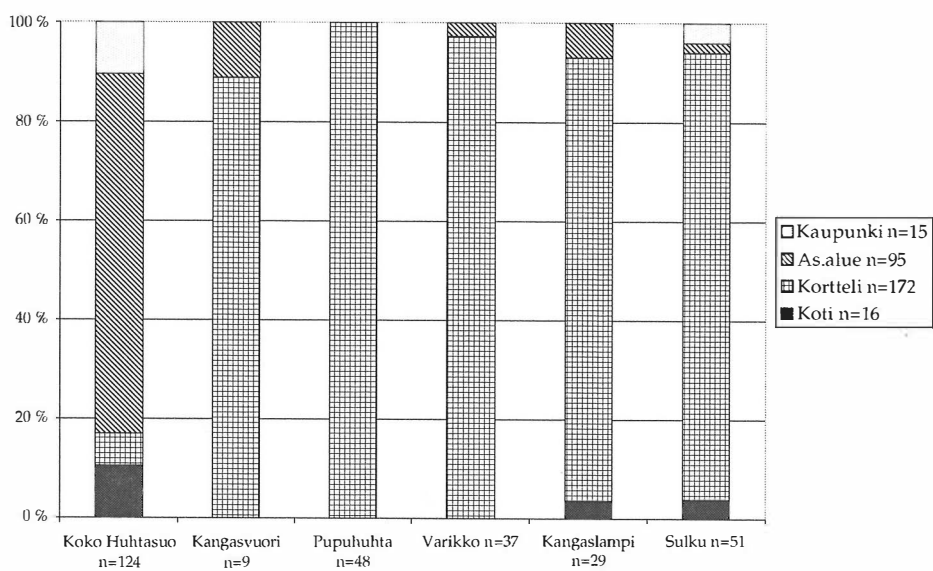
ELINPIIRIEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Kotipiiri	0	0	0	0	0	0
%	0	0	0	0	0	
Korttelipiiri	1	0	0	2	0	3
%	33	0	0	67	0	
As.aluepiiri	1	5	2	1	0	9
%	11	56	22	11	0	
Kaupunkipiiri	0	1	0	0	0	1
%	0	100	0	0	0	

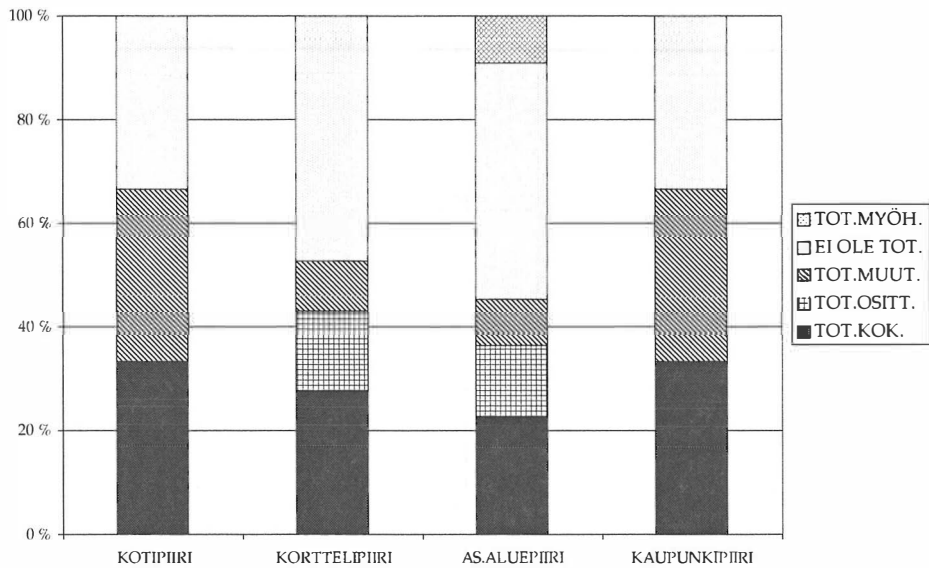
LIKKUMISYMPÄRISTÖJEN EHDOTUKSISTA TOTEUTUMINEN

	Tot. kok.	Tot. ositt.	Tot. muut.	Ei ole tot.	Tot. myöh.	Yht.
Fyysinen	0	0	0	0	0	0
%	0	0	0	0	0	
Toiminnallinen	1	0	1	1	0	3
%	33	0	33	33	0	
Sosiaalinen	1	6	1	2	0	10
%	10	60	10	20	0	

ASUINALUEITTAIN ELINPIIRIKOHTAISET EHDOTUKSET

VAPAA-AJAN EHDOTUSTEN TOTEUTUMINEN ELINPIIREITTÄIN

TEKNISEN HUOLLON EHDOTUSTEN TOTEUTUMINEN ELINPIIREITTÄIN

